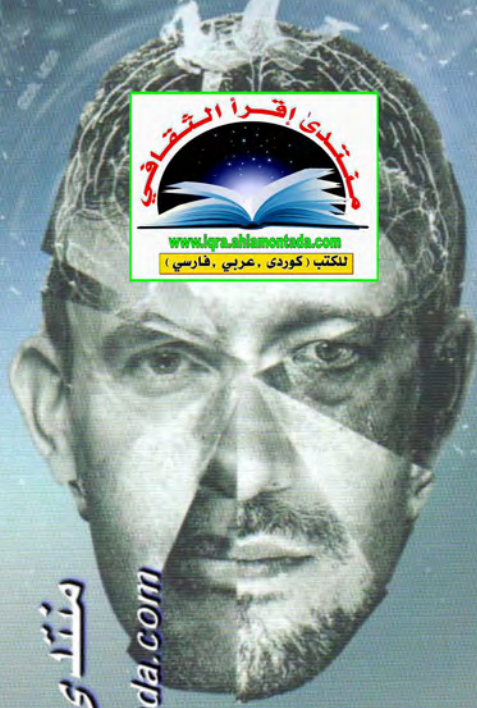

په يامه كاني
گه نجان
۳۷

۹ زنجيره ی بابه ته فيكريه كان

فيكري شارووه

چهد نمونهك له فيلمه عيینه عيه كان

نوسامه نه ووهر

مندی اقرا الثقافی
www.iqraahlamontada.com

جایی بوهوم

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ النِّقَافِي)

پدای دانلود کتابهای مختلف مراجعه: (منتدی اقرا النفاقی)

بۆدابهزاندنێ جۆرهها کتیب: سەردانی: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ النِّقَافِي)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للکتب (کوردی ، عربی ، فارسی)

فیکری شاراوه

(چند نمونہ یک له فیلمہ سینہ مایہ کان)

ئوسامہ ئنوه

ناوی کتیب: فیکری شاراوه:

(چند نمونه به ک له فیلمه سینه ماییه کان)

نوسه: نوسامه نه نوه

بابه: فیکری، شیکاری، لیکولینه وه

دیزاینی بهرگ: ریشاح حوسین

نوبه و سالی چاپ: به که م/۲۰۱۵

تیراژ: ۱۰۰۰ دانه

نرخ: ۴۰۰۰ دینار

له به پیوه به رایه تی گشتی کتیبخانه کان

ژماره ی سپاردنی (۱۶۵۷) سالی (۲۰۱۵) ی دراوه تی

" زۆر جار سه‌یرکردنی فیلم، نه‌زموونکردنی واقعیکه "

"پیشک‌شه به دایکم،

که هه‌میشه ده‌لی واز له‌شته قورانه بیته و خه‌ریکی خویندنه‌کته به .."

"تەقلاكەتم لا پەسەندە، تەرازوھەكەت تازەپە و ھى خۆتە. ھەموو داھىيانىك بە يەكەمىن ھەنگاۋ دەستى پىكردوۋە، ئەم ئىھتىمامەت بەم بوارە و بەم شىۋە پەنگە ئەۋرۈكە كەم كورد فەكرى لىپكاتەۋە، ئەمە بۆخۆى گىرنگ و سەرنجراكىشە. مەن ۋەك خوسرەو جاف تەرازوھەكەتم لا زەرىف ھاتە بەرچاۋ. بەردەوام بە لە خۆتا، خۆبۇن دانە لە دەرگاى داھىيان." "

– خوسرەو جاف، نووسەرى (دەغدو)

"ئەو نووسىنە شەپۆل و پاى گىشتى و باۋى نەكردۆتە پىۋانە، بەلكو پىچكەيەكى نوپى ھەلبىزاردوۋە كە كەمتر پى خوستى خۆمالى لى بەدى دەكرى. دونىاى فەلم كارىگەرىيەكى زۆرى لەسەر كۆمەلگە تازە پىنگەيشتوۋەكان ھەپە لەۋانەش كۆمەلگەى كوردەۋارى، بۆپە نووسەر لە جىياتى ۋەزارەتى پۆشنىبىرى و چەندىن دام و دەزگاى ئىدارى و فەرھەنگى و تەعلىمى و ياساى و دىنى ھەلساۋە بە ۋەركە گىرنگە بەۋەى پۆچۆتە زانست و فەلسەفە و دىن و دادگەرى، كەلئىنكى زۆر گەۋدەى پىكردۆتەۋە تا بەھۆپەۋە بتوانىن مەيدانى ھونەرىش بەجى ئەپەلەن بۆ قەدەرى عەۋلەمە، بەلكو ئەكتىفى بىكەين لە قازانجى ناسنامەى خۆمان. ئەم كىتەپە شاپەنى باپەخپىدانە بە تايبەت لە قۇناغى پىزگارى نىشتامانىان." "

– مەسعود عبدالخالق، نووسەرى (پەۋشى فەلسەفى سەدەى ۲)

"کتیبی (فیکری شاراوه) م خویندهوه، تیپوانینی نویتری بۆ فیلم له لام دروست کرد. فیرت دهکات که ئیدی (ماریفهت) له تەك (چیز) له سهیرکردنی فیلمهکان وهبرگیریت و بسه نیت. چهندان بابەتی گرنگ و وردی له پتی پاشخانی فیلمهکان، خستۆته بهر باس و شروڤه کردن. نهوهی من ناگه داریم، کتیبه که تاقانه یه. یانی له م بواره دا هیچ کتیبیکی تری ده باره نه نووسراوه. بۆیه له پره فهی کتیبخانهی کوردییدا، سهنگدار و بهنرخ ده بیته. له دنیا ی نویی ئیمه دا، نهوهی نوی به بایه خه وه له فیلم ده پروانیت و هاتووچووی سینه مهکان باوه و، خه ریکه ده بیته نه ریت. خویندنه وهی ئه م کتیبه زۆر پئویسته، تا ئیدی ده روزهی ده رککردن به فیکری شاراوه و پاشخانی هزرایی فیلمه سینه ماییهکان بیته."

- عه بدوللا عالی، نووسه ری (گولزاری پۆمی)

"تو ده توانی نه خشه کیشی ژوانت بکه ی له پښگای نه و فیلمانه ی حه زی
پیده که ی"

- ماری شمیچ (نوسه ر)

"ژوریک له نیمه هژشپاران ه سیری فیلمه کان ناکه ین"

- روجیر نیبیرت (ره خنه گری فیلم)

"ده زانیت کیشی تو چپیه، کیشی تو نه وه یه هینده سیری فیلمت

نه کردوه تا بتوانی له پښگایه وه مه ته له کانی ژوانت بدوزیته وه"

- ستیف مارتین (نه کتاری سینه مایی)

"هونه ر به هر پښگایه ک بیت له فیلم به شداره"

- سیدنی پولاک (ده رهینه ری فیلم)

پیشهکی نووسەر

خالی یه که م:

"پیشهکی"

دووباره دواى دوو سال له نووسینی کتیب، قهدهری چاپکردنی دیت و، دووباره ناچار به نووسینی پیشهکییهکی تر دهین بوی. که رهنگه بۆ ههندیك بینینی ئەم هه موو پیشهکییه بیزارکه ر و زیاده بییت، به لام ئیدی به هۆی درژیی ماوهی نووسین و چاپکردنی کتیبه که، ناچارین زۆر بابهت که له م ماوهیه دا پروویانداوه، شیانبکهینه و بهر باسیان لئوه بکهین. ئەم هه موو دووباره یه بۆ ئه وهیه که ئەم کتیبهش وه ک کتیبه که ی تری رابردوو (دهروازهیهک بۆ پۆشنبیری) دواى دوو سال له نووسینی پیکده که ویت به چاپی بگهینم، ئه بهر چه ند هۆکاریک که سه ره کیتریان سهرقالبوونه به خوین و کارى پیکراوه یی و هه ندیک هۆکاری تر. چه ند خالیکی هاوبهش هه نئوان ئەم کتیبه و ئه ویتریان، له پیشه وه چاپکردنیانه دواى دوو سال له نووسینی. به و پیهیه له ره مه زانی ۲۰۱۳ دهستم به نووسینی و له گه ل هاتنی جه ژن ته واوم کرد، به هه مان شیوه ی کتیبه که ی تر له ۲۰۱۱، که دیاره قهدهری کتیبه کان به ره مه زانه وه به سترانه ته وه، ئەو مانگه ی زۆرتین چالاکیه کانم له نووسین کۆده بیته وه، ئه وهش به هۆی ره خساندنی کات له و که شه گشتیه یی بالده کیشیت به سه ر ئەم هه ریمه مان له و کاته دا و دروستبوونی باریکی

تاييەت بە نووسين و چالاكیيە ئامانجدارەكان تئيدا بۆمىن، كە مرقى پەيوەست بوو بەم مانگە پىرۆزەو، دەكرى لە ھەر كاتىكدا ئەم كەشە تاييەتە بدۆزىتەو و زۆرتىن وزەى لە پىرۆزە و كارەكانىدا سەرف بكات، پىچەوانەى ئەوانەى رەمەزان بە مانگى شەكەتى و ماندووبوون دەزانن. بۆيەش پروفيسۆر (تارىق رەمەزان) كە بەپىي گۆقارى (TIME) ى ئەمرىكى يەككە لە ۱۰۰ كەسە كارىگەرەكانى سەدەى ۲۱ و بەپىي گۆقارى (Foreign Policy) یش وەك يەككە لە ۱۰۰ بىرمەندە جىھانىيەكان ھەژماركراو. دەربارەى مانگى رەمەزان دەئىت: "بەرچەستەبىانە، رەمەزان ئەو مانگەيە كە دەخەت رىكخەرىي ژيانى كۆمەلايەتىي و پروفىشنالىي مسوئلمانان، ئەو شەك تەنھا بە كۆمەل، بەلكو لەلايەنى تاكەكەسى، كە برىوابەخۆبوون و پىلانىي لى درووست دەبىت."

ئىستا كە ۲۰۱۵يە، دوو سال تىپەرىيە بەسەر نووسىنى ئەم كىتەبە، لە نىوان ئەم دوو سالەش چەندىن نوێكارىي پرووداوى گەرە ھاتوونەتە پىشەوہ كە دەكرا كىتەبەكە زياتر دەولەت بكات لە سەرچاوە و پىرەبوونى بابەتەكانەو، بەلام نىتر بۆ پاراستنى زەمەنى نووسىنى كىتەبەكە و تىكەندانى ئەو فىكرەى بەرامبەر بابەتەكان ھەمبوو لە ۲۰۱۳دا، رىم بەخۆم ئەدا دەستكارىيەكى ئەوتۆى بكەم، تەنھا ناوھىنانى ھەندى فيلم نەبىت كە لە سالى ۲۰۱۴ دەرچوون و وەك سەرچاوەيەك بەكارمھىنانون بەرامبەر بابەتەكان.

خالی دووه م:

"پوځانی شارستانییه ت: لیکدانوه تیورییه کان"

یه کیك له و پوځاوه گرنگانهی له و ماوه یه ی نووسینی ئه م کتیبهی تیډا ته و اوبوو تا چاپکردنی، بریتیبوو له سه لماندنی بیردۆزیکم که له به شی یه که می ئه م کتیبه دا له لیکۆلینه وه یه کی گشتگیر له سه ر پۆمان و فیلمی سینه مایی (کلۆد ئه تلّس) خستبوومه پوو به م شیوه یه ی خواره وه .

له لیکۆلینه وه یه کی زانستی که به هاوکاری ی ناژانسی ناسا (NASA) ی ئه مریکی کراوه و ئه نجامه که ی له هه ردوو پۆژنامه ی به ناوبانگی به ریتانیی (Independent)؛ و (Guardian The) دهرکه وتوو، که له ۱۴ و ۱۶ ی مانگی سینی ۲۰۱۴ بلاوبویوه . ئه م لیکۆلینه وه یه له لایه ن بیرکاریناس (سه فا موته شه ری) ئه نجامدراوه و تیډا ئاماژه به پوځانی شارستانییه تی نیستی مرقّایه تی کراوه به هۆی چه نده هۆکارینکی جۆراوجۆره وه . که ئه وه ش یه کانگیره له گه ل چه نده په ره گرافیک ی بابه ته کانی ئه م کتیبه دا، سه ره تا چه نده په ره گرافیک له لیکۆلینه وه که ده هینین و به راوردی ده که یین له گه ل ئه وه ی من نووسیومه . پێش ده ستپیکردن، ده مه وی بلیم که وا من نووسینی ئه م کتیبه م له مانگی توی ۲۰۱۲

تەواوکردوو، لە کاتێکدا ئەم لیکۆلێنە وەبە مانگی سێی ۲۰۱۴ دەرچوو،
واتە شەش مانگ دوای نووسینی ئەم کتێبە. ئەو هاوڕێیانەی لەم ماوەیەدا
بە کتێبەکانیان دیوێ و خوێندوو یانەتەوێ ناگەداری پاستیی ئەو
نووسینانە.

لە لیکۆلێنە وەکانە هاتوو: "بەپێی چەند ریکۆردێکی مێژوویی دەرکەوتوو
کەوا شارستانییهتە ئالۆزەکان ئەگەری پوخان ولە ناوچونیان بەهێزە، کە
ئەو ش جینگای پرسیارکردنە لەو شارستانییهتە ئیستا تێیدا دەژین.
بەپێی پوخانی شارستانییهتە رۆمانی و چەند شارستانییهتێکی تری وەک
هانوما و ریان وگەپتە، هەر وەها چەند شارستانییهتێکی تری ناوچەیی
میسۆپۆتامیا، هەموویان بەرەو ئەو راستییە دەچن کە شارستانییهت تا
چەند خۆگرتوو و پێشکەوتوو و ئالۆزبیت، ئەگەری پوخانی هەیه و بوونی
حەتمی نییە". لە لیکۆلێنە وەکانە ئاماژە بەچەند ھۆکارێک دەکات بۆ
لە ناوچوونی ئەم شارستانییهتە ئیستا، لەوانە "دابەش نەکردنی سەر وەت
وسامانی جیھان بە یەكسانی و نەمانی ھاوسەنگی نێوان دانیشتوانی ئەو
شارستانییهتە. ئەو ش واتە بەھۆی نایەكسانی نێوان مۆڤەکان و زۆری
بەکارھێنانی سەرچاوە سروشتییەکانی زەوی و گۆرپان لەكەش وەوادا".

من له م كتيبهدا، له شىكرده وهى بابه تىك به ناوى (وته كانى دايقد ميشيل له ريگاي (Cloud Atlas) وهه كه له بهشى به كه م، خالى حه و ته م به شيوه به كى تيورى (نظري) تييدا له په ره گرافىكدا نامازهم به م حاله ته كردوه و نووسيو مه: "مرؤفاهه تى كاتىك تا دوا پلهى شارستانى به ت ده پوات، له ويوه به هوى جه ننگى كه وه يا خود هر هزكارى كى وي رانبوونى جيهان ده گه پي ته وه بؤ چاخه به ردينى به كانى خزى، وهك نه وهى تازه زيان له سر زهوى ده ستيپنى كردوته وه".

يا خود له په ره گرافىكى تردا به روونى باس م كردوه و گوتومه: "به و پيشبينى بهى (دايقد) بيت، دروست كردنى هه پر مه كان بؤ نمونه، دواين سنورى شارستانى به تى نه و كاته مى سره، له ناوچوونى نه و شارستانى به تى گه پانه وهى مرؤفه بؤ سر ده مى كى وهك ئى ستا، كه تواناى بونى اددانى شتى كى له و جو رهى نه بيت و به توانا كانى نه وكات سه رسام بيت له چؤننى به تى دروست بوونى هه پر مه كان. په ننگه ئى مهش له ئى ستادا چه ندين شارستانى به تمان تپه پان د بيت. به پيى نه و پيشبينى بهى (دايقد) بيت، ئى مه له ئى ستادا خه رى كى دروست كردنه وهى شارستانى به تى كى ترين".

هه روه ها له بهشى دووم به ناوى "جيهان : له وي رانبوون و دواى وي ران بوون"، خالى پينجه م، له چه ند په ره گرافىكدا نووسيو مه: "نه و (دايقد) پيى

وايه مړؤډ سنوورى هه يه بؤ پيشكه و تن، سنوورېك بؤ ته كنه لؤژيا، سنوورېك بؤ شارستانىيېوون، كاتېكىش ئه و سنووره ده گات به كؤتايى، به هؤى يه كېك له هؤكاره كانى ويرانبوونى زهوى ئه و سنوره كؤتايى پېدېت و مړؤفايه تى ده گاته وه به سهره تا، سهره تايه ك بؤ بونىادنانى شارستانىه تىكى تر، وه ك ئه وهى له سهر رپړه وېكى بازنه يى بېت و كاتېك ده گاته وه خالى ده ستپېكردن، بړوخيت و دووباره درووستبېته وه."

هروه ها له پره گرافىكى ترى لىكؤلېنه وه كه هاتوه تپيدا هاوپاى ئه وه يه كه له سهره وه نووسيومه: "ئو پرؤسه ي هلسانه وه و پوخانى شارستانىيه ته وه ك خولىكى بازنه يى وايه به نئو ميژوودا."

هه لبت خالى هاوبه شى ئه وهى من نووسيومه به شپوه يه كى تيؤرى و ئه وهى به لىكؤلېنه وهى زانستى سه لمينراوه، ئه وه يه كه هېچ شارستانىيه تىك خاوه ن بوونىكى هه ميشه يى نييه و سنوورى هه يه و پوخانى پئويسته بؤ دووباره بونىادنانه وهى شارستانىيه تىكى تر، له گه ل ئه وهى له لىكؤلېنه وه كه نامازه به وه كراوه ده توانؤى شارستانىيه ت له م پوخانه رزگار بكريت، به لام نه گه ريكي زؤر لاوازه. بېگومان ئه م بابه ته شتىكى نؤى نييه، به لكو له پيشدا چه ندين زاناي وه ك ابن خلدون، ئارنؤلډ توينبى و ئؤسوالډ سپېنگلېر باسيان لئوه كردووه، به لام ئه وهى ئارنؤلډ توينبى له

کتیبه‌کەى بە ناوی (لینکۆلینەو ەیهک لە میژوو)دا نووسیبووەتی لەسەر ئەم بابەتە، ڕەنگە نزیکترینیان بێت لەم لینکۆلینەو ە زانستییهى ئیستا سەلمیتراوە. هیچ ئاگەداری ئەم زانایانە و کارەکانیان نەبووم لەم بارەو ە تا ئەو کاتەى برادەرێک پێیانى ناساندم، خۆشحالبووم بەو ەى لەگەڵ ئارتۆلدا لە چەند خالێک هاوبەشین. سەرەتا بە بێنیى ەوالەکە و خویندەو ەى، زۆر خۆشحال بووم بەو ەى توانیومە بە لانی کەم پێشبینییهک لەسەر بابەتیکی و ەها گرنگ راست دەریچێ. ەرو ەها ئەم بابەتە بەشیکی بچوکە لەم کتیبە، کە دەکرێ لە داها توودا چەند بیردۆز و پێشبینی تر کە تێیدا ها توو ە، راست دەریچێ و بە لینکۆلینەو ەى زانستی بسەلمیتریت.

لە کۆتایی ئەم پێشەکیبەدا، دەمو ەى زۆر سوپاس ئەو هاو ەى دلسۆزانە بکەم کە بە ەر شیو ەیهک بێت لە بە چاپگە یاندنی ئەم کتیبەدا بەشداربوون و بە پێشنیار و ڕەخنەکانیان زیاتر دەو ەلمەندیان کرد و یارمەتیدەرم بوون لە نووسینی. ەرو ەها ئەم مامۆستا نازیزانەى پێشوخت کتیبەکەیان خویندەو ە و یشکاو ەنە بۆچوونی خۆیان لەبارەو ەى نووسی. ئەو ەى لەم کتیبەدا ها توو ە تەواوی بێکردنەو ەى منە لە (۲۰) سالیما، پیم وانیه شتیك مابیتەو ە و نەمنووسیبت لە ئیستامادا.

نوسامە ئەو ەر

بەهارى ۲۰۱۵ - ەولیر، کوردستان

پيشه کی کتيب

خالی به کام:

"گه پانه وه يهك بۆ پابردوو"

له بيرمه كاتيک منداļ بووم، زۆر حهزم له فيلمی قالب ئاسن(پياوی ئاسن) بوو، له وهش ئەو كاته پهنگه مه بهستم له فيلمه كانی (Terminator) و (Robocop) بوييت، چونكه به پراستی ئيمه نه ناوی فيلمه كانمان دهزانی نه ئوهی كه ئامانجی فيلمه كان چييه، پيشم وايه ئەمه له سه ر زۆريك له خهلكی ئيمه جييه جي ده بوو نهك ته نها من و ده ورو بهرم، تاكه ئامانجان خوشی بينين بوو له فيلم، ئوهی ده مانزانی ته نها ناوی هه نديك ئەكته ري ناوداری وهك (بروس لی و جاکي شان و رامبۆ... هتد) بوو، ته نانه ت ناوی پراستی زۆريك له ئەكته ره كانمان نه ده زانی. به رده وام حه زمان له بينيني فيلمه ئا كشنه كان بوو، ئەو فيلمانه ی زۆر ترين جو له يان تي دا يه له وهی كفتوگۆ و ديمه نی هه ست بزوي نی تي دا ييت. ده توانم بلیم له وكاته دا سينه ما لای ئيمه ته نها بري تيبوو له فيلمی ئا كشن جا ئەمريکی بيت يان هيندی، حه زيشمان له فيلمی ترسناك ده كرد جار جار.

فیلمی هیندیش ئو کاته ره و اجیکی زۆری هه بوو، هیندهی فیلمه ئه مریکیه کان ناویانگی هه بوو لای ئیته، بیرمه ئو کاته چاوه پیتی پۆزی هه نیمان ده کرد بۆ بینینی، چونکه تنهها له پۆزانی هه یینی له چه ند که نالیکی دیاریکراو فیلمی هیندی پیشانده درا. له ئیستادا که نالی تاییه ت به فیلمی هیندی هه یه له گه ل ئه وهی به به راورد له گه ل ئو کاته بینهری زۆر که مه. ئو چه زکردنه له م فیلمه هیندیانه په نگه به هۆی ئه وه وه بویت که فیلمی هیندی جگه له به ک جۆری فیلم تته پهری نه ده کرد، به و واتایه ی تنهها جۆری فیلمه کان ئاکشن بوو، هه ندیک جاریش پۆمانسی و ئاکشن به به که وه بوو. فیلمه (درامایی و کۆمیدی و پۆمانسی و هه ست بزۆین... هتد) هه یچ بایه خیکی لامان نه بوو یا خود زۆر به که می، چه زمان به بینینی گفتوگۆ نه ده کرد، په نگه به شیکی به هۆی نه زانینی زمانه وه بویت، به شیکی تریشی به هۆی ئه وه وه بویت که که ناله کانی ئه و کاته تنهها فیلمه ئاکشنه کانیا ن په خش ده کرد، سینه ماکانیش به هه مان شیوه. نالیم هه مووی هه ر هه له ی ئیته بووه، نه خیر، تنهها خه لکی ئیره چه ز به و جۆره فیلمانه ناکه ن، به لکو ئو کاته زۆرینه ی خه لکی ولاتانی تریش، ته نانه ت له ئه مریکا فیلمه ئاکشنه کان زۆرترین ره و اجیا ن هه بووه، گه ر لیره هۆکاریکی تر زیاد بکه ی ن، ده توانین بلتین هه لومه رچی کوردستان له و کاته دا کاریگه ری له سه ر

تاكه كانى ئەم كۆمەلگايەدا ھەبوو، ئەو ھەش بەھۆى ئەو مېژووھ پرستەم و
جەنگەى كوردستان ھەببووھ لەم سالانەدا.

ئەوانە ھىچى گلەبى نىن لە خەلكى ئىمە، بەلكو بە پىچەوانەوھ ھەنگاويكى
زۆر گرنگ بوو، چونكە ھەم مېژووى سىنەما لىزە مېژووھكى كورته، ھەم
خەلكى ئىمە بۆى نەرەخساوھ گرنگى بەو لايەنە بدات، دەتوانم بلىم ئىمە لە
دواى سالى ۲۰۰۰ھە زياتر بەرەو پووى سىنەما كراينەوھ. چونكە پىشتريش
بەھۆى ھەموو ئەو نەھامەتيا نەوھ بۆمان نەرەخساوھ تەنانەت ناوى
فيلمەكانىش بزائىن. ئەوھى دەمانزانى (مەردى ھىندى و (تاي تانىك)ى
ئەمريكى بوو، رەنگە ھەندى ناوى تريش. دواى تىپەربوونى ئەو قۇناغە و
رەخسان و ھاوسەنگبوونى شىوھزىانى تاكى ئەم كۆمەلگايە و باشتربوونى
خزمەتگوزارى، خەلكى ھەزى بە بىنينى زنجيرە فيلمەكان و بە تايبەتى
دراماى توركى كرد، بە جۆرىك ئەوھ لە ئىستاشدا تا رادەيەك باوھ، خەلكى
ئىمە ھەز بە زنجيرە فيلمى توركى و ئىرانى دەكات ئەگەرچى لە جۆرى
دراماش بن. ئەوھ قۇناغىكى نوپبوو، خەلكى لە فيلمى ئاكشەنەوھ بەرەو
فيلمى پۆمانسى و دراما ھەنگاوبنىت، رەنگە بەھۆى ئەوھوھ بىت كلتورى
تورك و فارس لە ئىمەوھ بە جۆرىك نزيك بىت بە تايبەت كاتىك دەبىنين
بەشىكى زۆر لە خەلكى ئىمە بۆ نمونە زنجيرە فيلمى (بىريفان)ى توركى
بىنيوھ. ئەم قۇناغە تا ئىستاش بەردەوامە بەلام خەرىكە لە ئىستاوھ

قۇناغىكى نوپۇ دەستېنبىكات كە خەلكى ئىمە يەكسان بىكات لەگەل خەلكى
ولاتانى تر، بە جۇرىك خەلكى ئىمە بىگاتە قۇناغىك كە وەك تاكىكى ئەمىرىكى
ناوى فىلمەكان بىزانىت و جۇرى فىلمەكە بىزانىت و ناوى دەرھىنەر و
ئەكتەرەكانىش بىزانىت، ئەو قۇناغە لای زۇرىك لە تەمەشاكەرانى فىلم
درووست بوو و دەستى پىكردوو، بەلام تەنھا ئەوئەندەى ماوہ گشتكىر
بىت، بە جۇرىك خەلكى ئىمە گشتى بەو شىوہەى لىبىت. درووستكەرى ئەو
قۇناغەش چەند ھۆكارىكە، خىزمەتگوزارى باشى ھاولاتىيان و رەخسانى
زىانىكى دور لە جەنگ و ترس بە پلە يەك وجىھانى ئىنتەرنىت بە پلە دوو،
ھەرەھا كرانەوہى سىنەماى نىودەولەتى بە پلە سى، كە لە ئىستادا
خەرىكە گەشە دەكات و خەلكىكى زۇر پووى تىدەكات، بۆيە ئاسايىيە گەر
بلىم لە چەند سالى داھاتوودا ئەو قۇناغە بىت و بەشىكى زۇرى خەلك چىتر
خۇى بە زنجىرە توركى و فارسىيەكان خەرىك نەكات، بەلكو راستەوخۇ وەك
تاكىكى ئەمىرىكى بىنەرى فىلمەكانى ھۇلىۇد بىت .

بەلام باسەكەى ئىمە ئەو نىيە، چونكە ئامانچ لە بىرىنى قۇناغەكان و
سەبىركردنى فىلمەكان نىيە، بەلكو برىتتىيە لەوہى بۇچى سەبىرى فىلم
دەكەين؟ ئايا تەنھا بۇ ئەوہى وەك خەلكىك كۆتايى ھەفتە بچىنە سىنەما و
دواين فىلمەكان بىبىنن؟ تەنھا بۇ ئەوہى چىز لە فىلمەكان بىبىنن؟ تەنھا بۇ
ئەوہى لە دىارىانەوہ پىبىكەنن ياخود بگىرنن؟ ئەى دەربارەى ئەو ھەموو

بیرۆکه و نامانج و په یامه شاراوانه ی فیلمه کان هه یانه چیبکهین؟ ئایا کاتی
ئوه نه هاتوو له فیلمه کان تیڤکهین و به چاویکی تره وه سهیریان بکهین؟
کاتی ئوه نه هاتوو چیت ده رهینه ره سینه ماییه کانمان به په نجه ی ده ست
نه ژمیردرین و ئه و خۆشه ویستی ه ی خه لکی ئیمه بۆ سینه ما هه یه تی بیخه یه
نیو خودی سینه ما و رکابه ری ولاتانی تری پیبکهین؟

ده کری ئه و حه زه ی من هه مبوو له م جۆره ی فیلم که مندال بووم، هۆکاری
ئوه بوبیت که زۆرتین جوله یاخود شتانیکی سه رنجراکیشی تیدابوو،
هه روه ما ئه م خه لکه ی ئیمه ش هه مان ئه و حه زه ی مندالی منیان هه یه له
ئیتسدادا، به لام ده کری ئه و حه زه بگۆردریت و بنه ماکه ی ببیت به فیژیون
له فیلم و سه یرکردنی له پرویه کی زانستیانه و لیکدانه وه و شیکردنه وه ی
په یامه فه لسه فی و مه عریفیه کانی شان به شانی ئه و چیرۆکه ی پییه وه
به ستراوه، یان به جۆریکیتر تیڤکه یشتن له و بنه ما فیکری و فه لسه فییانه ی
فیلمه کان هه لگرین و بوونی فیلم به هۆکاریکی گه و ره ی فیژکردن و فیژیون
لییه وه.

خالی دووهم:

"بۇ فیکری شاراوه؟"

له خالی یه کهم هه ندیک پرسیارمان به جیهیتشت، که لیژهدا پیوستیان به وهلامه. زۆریک له ئیمه سهیری فیلم دهکات و چیژی لیده بینیت، بی ئوهی بیر له خاله گرنگهکانی بکاتهوه، یاخود ئهسله نایبینین. له م کتیهدا دههویت هه ندیک له و خاله گرنگانه بجهه روو. فیلمهکان تهنا چیرۆکی ههست بزوین و دروستکراوو و دههینراو نین، به لکو زۆریکیان هه لگری چه ندین بنه ما و مملانی فیکرین که هه ولی سه لماندی تیۆر و گترانه وهی میژوو و پيشاندانی تیۆریکی فهلسه فی دهه دن، ئه وانهش به چیرۆکی فیلم داده پۆشرین و دهشاردرینه وه، به شیوه یه ک بینه ر ئه گه ر بیئوو له نزیکه وه بۆی نه پوانیت، نایدۆزیتته وه، ئه وهش تهنا بینه ری خۆمانه ناگریته وه، به لکو له گشت ولاتان به هه مان شیوه یه، سهیری ریزبه ندی فیلمهکان بکه له هه فته دا، به ئه سته م ده بینی فیلمیکی درامایی یاخود پۆمانسی بیته یه که می هه فته له سینه ماکاندا، هه میشه فیلمه کۆمیدی و ئاکشنه کان له پیشه وهن، چونکه فیلمه درامایی و زانستی و فیکریه کان پیوستیان به بیرکردنه وه زیاتره له فیلمهکانی تر. ئایا ئه وه پیمان نالیت که خه لکیکی زۆر گرنگی به خۆشی بینین له فیلم دهه دن زۆر زیاتر له وهی که بیربکه نه وه

له گه لى و لى تىبگن؟ هر نه و ندهش نا، به لكو ته نانهت له پووى سياسى و نايدى لوتىبه وه، فيلم كارىگه ريبه كى ناراسته و خوى ته واوى له سهر كومه لگا دروست كردوه. ده كرى فيلمگه لىكى به كجار نايا بيبين، كه له دواوه يان به يامىكى سياسى و شاراووه يان هه لگرتووه بۆ لىدان له لايه نىكى سياسى، زۆر جار نه ته وه يه ك. هه رچى له پووى فيكرى شه وه يه، هه و لمداره بۆ گفتوگۆ كردن و لىكۆلینه وهى چهنه بابه تىكى فيكرى، فيلم بكم به سه رچاوه، له وه شدا ده توانم بلیم فيلم هۆكار و فاكته رىكى به كجار گرنگه بۆ شىكردنه وه و تىگه يشتن له چهندين بابه تى فيكرى و تىورى فه لسه فى و ده روونى و كومه لايه تى.

نامه وى له رىگای ئه م كتیبه وه شىكردنه وهى فيلم و گه ران به دواى خالى فيكرى له فيلمدا به گشتى بكم، به لكو ته نها چهنه نمونه يه ك له فيكره شاراووه كانى فيلمه كانم خستوته پوو. نه وهش بۆ نه وهى فيلمه كان وهك سه رچاوه يه كى فيكرى پيشان بدهم و بلیم كه زۆر جار ده كرى ئه و بابه ته گرنگانهى له فيلمى كدايه هيندهى چهنه دان كتیب سوودى هه بىت. كه لىكۆلینه وه له سه ر پۆمان و چىرۆك ده كرىت، بۆ نه توانرى له سه ر فيلم بكرى؟ پىم باشه لىزه دا به رچا و پونى به ك له سه ر به شه كانى كتیبه كه بدهم به خوینهران پىش خویندنه وهى.

به‌شی به‌که‌م بریتیه له خویندنه‌وه‌یه‌ك بۆ پۆمانیكى ئینگلیزی كه كراوه‌ته فیلم به ناوی (Cloud Atlas) (هه‌وری ئه‌تله‌س)، بریتیه له لیکۆلینه‌وه‌یه‌كى گشتگیر له‌سه‌ر پۆمانه‌كه و تیدا چەند بابەتیکی باوم باسکردوه كه له‌حه‌وت خالدا خۆی ده‌بینیته‌وه. به‌شی دووهم بریتیه له بابەتیکی باوی نیو فیلمه‌كان له‌م سه‌رده‌مه‌دا، ئه‌ویش بابەتی کوتایی هاتنی جیهانه‌(Apocalypse) كه خه‌لكی زۆر له‌م سه‌رده‌مه‌دا گرنگی به‌و جۆره فیلمانه ده‌دات و له ئیستادا زۆرتین ره‌واجی هه‌یه، ئه‌م به‌شه خالکی تابه‌ته به جۆره‌كانی کوتایی هاتنی جیهان له‌ بنه‌مای فیلمه سینه‌مايه‌كان و خالکی تری ده‌رباره‌ی چۆنیه‌تی ژیا‌نی مرۆفه له‌ دوا‌ی کوتایی هاتنی جیهان كه هه‌لگری شیکردنه‌وه‌ی کاردانه‌وه‌كانی ده‌روونی مرۆفه له‌م جیهانه‌دا، ئه‌م به‌شه زیاتر له‌ گفتوگۆیه‌کی فیکری ده‌چیت ده‌رباره‌ی کوتایی هاتنی جیهان و چۆنیه‌تی شیوه‌ژیا‌نی مرۆفه له‌ نه‌گه‌ری کوتایی هاتنی جیهان، جگه له‌ باسکردنی چەند دیارده‌یه‌ك له‌و کاته‌دا. به‌شی سێیه‌م ده‌رباره‌ی زانستی خه‌ونه، كه تا ئیستا په‌نگه ئالۆرتین زانست بیت، له‌ویدا به‌راوردیك ده‌بینین له‌ نیوان زانستی خه‌ون له‌ چەند فیلمی‌كدا له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی له‌ واقیعه‌دا هه‌یه، دواتر خویندنه‌وه‌یه‌ك بۆ خه‌ون ده‌که‌ین و جۆره‌كانی لیک ده‌ده‌ینه‌وه، له‌ پاشاندا بیروکه‌ی فیلمه‌كان ده‌رباره‌ی خه‌ون له‌ داها‌تو‌دا به‌راورد ده‌که‌ین له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی ده‌کرێ له‌

واقيعدا پووبدات. له بهشى چوارهم، باسى ترسى مرؤف دهكەين له داهااتودا،
ئايا ئو ترسانه چين كه مرؤف له ئىستادا هەيەتى بۆ داهااتوو؟ ئايا ترسى
مرؤف چى دەبىت له داهااتودا؟ ئايا پىشكەوتنى تەكنەلۆژيا و گۆرانی
سروشتى مرؤف شتانىكن پىويستە لىى بترسين؟ وهلامى هەموو ئەم
پرسیارانە لەم بەشەدا دراووتەوه، شتانىكى نوئى باسكراوه و خراوتەپروو
كه تا ئىستا زۆر به كەمى لەسەريان نووسراوه. له بهشى پىنجم، باسى
ئەخلاق دەكەين، كه چۆن له سەرەتای بوونى مرؤفەوه تا ئو كاتەى
كۆتايى دىت دەبىتە پارىزەرى و ھۆكارى مانەوى له بازنى مرؤفایەتیدا،
لەم بەشەدا ھەولئى سەلماندنى ئو پرستەيەمان داوه، بىگومان ئەوەش له
پوانگەى چەند فىلمىكى سىنەمايى.

له پاشكۆدا، سى بابەتى گرنگ باسكراوه، بەھۆى گرنكى و نەبوونى ئو
جۆرە بابەتانە ھەزمكرد وەك پاشكۆ لەم كىتیبەدا دايبىنم، چونكه
ھەرسىكىان جۆرىكن له لىكۆلینەوه، له بابەتى يەكەمدا باسى فەيسبوكمان
كردوو، كه ئايا چۆن دەبىتە جىھانىكى جياواز و مانەوى له نىوان واقيع
و خەيالدا، لەویدا چەند زانىارىيەكمان باسكردوو، له پاشاندا چەند
ھۆكارىك كه وادەكەن بلىين فەيسبوك جىھانى دووھەمە. بابەتى دووھەم
برىتييە له لىكۆلینەوه يەك دەربارەى يارىيە ئەلىكترۆنىەكان و تىكەلكردنىان
لەگەل زانست و فيكر و فەلسەفەدا، لەو بابەتەدا يارى (Bioshock

Infinite) مان وهك نمونه باسكردوه و خویندنه وه په کمان بۆ ئه و
 بنه مایانه کردوه که یارییه که ی له سه دروستکراوه، له پاشاندا وهك
 ههنگاو یکی گه و ره بۆ تیکه لکردنی زانست و فهلسه فه له گه ل یارییه که
 نیشانمان داوه، دواتر چه ند وته یه کی نئو یارییه که مان شیکردۆته وه که له
 لایه ن کاراکتره کانی یارییه که وه وتراوه و هه لگری چه ند په یامیکی فیکری و
 ئایدیۆلۆژین. له بابته سییه مدا، باسی پئویست بوونی دونیابینی ناشتی
 مسولمانان کردوه، به و واتایه ی که تاکی مسولمان پئویسته له م
 سه رده مدا دونیابینی چۆن بیته، له وهش نمونه مان به هونه رمه ند (سامی
 یوسف) هیناوه ته وه و وهك که سیکی خاوه ن ئه م دونیابینییه باسما ن لئوه
 کردوه. چه زده که م بلئیم که بۆ خویندنه وه ی ئه م کتیبه پئویستتان به
 بینینی فیلمه کان نابیته، بۆیه نه گه ر تو که سیکی زۆر چه ز به فیلمیش
 ناکه یته ده توانی بیخوینیته وه، گرنگ رۆچوون و تیکه یشتنه له به شه
 فیکرییه کانی ئه م کتیبه، به لام بیگومان سه یرکردنی فیلمه کانیش
 کارناسانیت بۆ ده کات له تیکه یشتنی زۆریه ی بابته کان.
 ئامانجی ئه م کتیبه بوون به ده روزه یه که بۆ دۆزینه وه ی فیکر له فیلمدا، له
 پال ئه وه شدا باسکردنه له چه ند بابته تیکی فیکری شاراوه که زۆر به که می
 باسکراوه، هه روهك بریتیه له پیشاندانی چه ند بپروکه یه کی نووسه ر له پال
 ئه و بابته فیکرییه نه و گفتوگو کردن له سه ری.

"خویندنه وه یهك بۆ فیلم و پۆمانی (Cloud Atlas)"

(Cloud Atlas) ، فیلمیکی درامایی و خه یائی-زانستییه، له سالی ۲۰۱۲ له لایهن ههردوو دهرهینهری به ناویانگ (لانه و ئاندی و اچۆسکی و تۆم تیکه) دهرهینتراره. لانه و ئاندی، یان وهك زۆرجار پێیان دهوتری (واچۆسکیهكان) به یهكه وه دهرهینهر و نووسهری دهق و بهرهمهینهری چه ندين فیلمی سینه مایی به ناویانگی ئه مریکین، له م فیلمانه (The Matrix) و (V for Vendetta)، که دوو فیلمی جیهانین تا ئیستا. چیرۆکی ئه م فیلمه له شهش سهردهمی جیاواز سه رچاوهی گرتوه که هه سهردهمیك چیرۆکیکی تایبته له خو ده گریته و گشتیشیان په یوه ندیبه کی ته وایان به یه كه وه هه یه له گه ل ئه وهی که سالی سهردهمه كان زۆر له یه كه وه دوون.

بنه مای چیرۆکی فیلمه که به م شیوه یه پیناسه کراوه: (چالاکیه کانی تاکیک له هه سهردهمی کدا کاریگر ده بیته به سه ر تاکی داها تووی سهردهمیکی تر، بکوژیک له م سهردهمه رهنگه دوا ی سه ده یه ك ببیته به پال ه وانیک، یا خود بپروکه یه ك له ئیستادا ده توانریت بگوردریت بۆ شورشیک له داها توودا).

له (Cloud Atlas) نۆر ئەكتەرى بەناوبانگ پۆلیان تیدا گىراوه، بۇ نمونە (تۆم ھانكس ، ھال بېرى، جىم برۆدبېنت، ھوگۋ وىفېنگ...)، يەككە له خالە بەھىزەكانى ئەم فىلمە ئەوہە كە تەنھا چەند ئەكتەرىكى ديارىكراو، كە ژمارەيان نرىكەى ۱۳ كەسە، پۆلى چەندىن كاراكتەريان بېنىوہ لەپەك كاتدا، ئەوہش بەھۆى چىرۆكى فىلمەكەپە كاتىك باس لە شەش سەردەمى جىاواز دەكات و ھەر يەككە لەم ئەكتەرانە رۆلىكى جىاواز لە وىترىان ھەپە لە ھەر سەردەمىكدا.

ئەگەرچى (Cloud Atlas) بە فىلمىكى (خەيالزىناستى) ھەژمار دەكرىت، بەلام تا پادەپەكى زۆرىش لە باسىكى ساىكۆلۆژى و دىنى و مرۆپى نرىكە، ئەم فىلمە خاوەن چەندىن خەسلەتى ترە كە جىاى دەكاتوہ لە ھەر فىلمىكى تر، تىيدا چەندىن بىرۆكە و سروسىت و كېشە ئالۆزەكانى مرؤف باسكراوہ كە ئەستەمە گىشت ئەوانە لە فىلمىكدا جىگای بكرىتەوہ، بەلام ئەوہ دەگەرپىتەوہ بۇ ئەو پۆمانەى كە لەسەرى دەرھىتراوہ، واتە شىوازى نووسىنى پۆمانەكە.

(Cloud Atlas)، لە ھەمان كاتدا لە پۆمانى نووسەرى بەناوبانگ (دايفد مېشىل) وەرگىراوہ، مېشىل يەككە لە پۆماننوسە ناودارەكان و پۆمانەكانى فرۆشىكى زۆرىان ھەپە، جگە لە (Cloud Atlas)، دايفد خاوەنى چوار

پۆمانی تره كه هېچىكيان وهك (Cloud Atlas) سه ركه وتوو نه بوونه و له ئىستاشدا دواين پۆمانى (The Bone Clocks) ه كه بپياره له ۲۰۱۴ بلاوبكرىته وه.

ئيمه بۆ باسكردن له م بهرهمه و خستنه پړوى خاله گرنك و فيكرىبه كانى و خوښندنه وه بۆيان، په نا ده بهينه بهر فيلمه كه نه وهك خودى پۆمانه كه، نه وهش له بهر چەند هۆكارىك:

۱- وهك سروشتى خۆى بېنراو كارىگه رى زۆر زياتره له خوښندراو، بۆيه فيلمه كه كارىگه رى زياتره له پۆمانه كه و نه وهى ده توانرئيت له فيلم پيشان بدرئ له ههست و شپوازى قسه كردن و بهرجهسته كردنى كاره كتره كان له شتىكى نووسراو ناتوانرئيت پيشان بدرئ، يان به جۆرىكىتر بهرجهسته بوونى پۆمان له فيلمدا بچوك كردنه وهى بازنه ي ئه ندىشه كردنى نووسينه كان ياخود هه ر نه هئيشتنه يه تى، به وهش بېنهر هه رچى ده بېينئيت بئى ئه ندىشه كردن باشتر تئده گات له وهى ده بخوښئيتته وه له پۆمانه كه.

۲- نه و ئه كترانه ي له فيلمه كه به شداريانكردوه كه سانئىكى به هئيزن له رۆلگئيران و تئكه لېوون له گه ل چپړوكى فيلمه كه، بۆيه هه ر ديمه نئىكى فيلمه كه به شپوهيه كى كارىگه ر و ههست بزوين دهره ئنراوه و وئنه ي گيراوه.

۲- فیلم وهك دروستبوونی واقع وایه، یان بهرجهستهکردنی تیکستی
نوسراوه، بهلام نووسین زۆرکات ته‌ن‌ها له بهرگی خه‌یال ده‌مییته‌وه.

۴- ئه‌وه‌ی ده‌ببیریت زۆر ئاسانتره باسکردنی له‌وه‌ی که ده‌خویندریته‌وه،
بۆیه پیناسه‌کردنی بینراو سه‌ره‌تاییتره له نوسراو.

ئه‌و خویندنه‌وه‌ی بۆ فیلمه‌که‌ی ده‌که‌ین له بنه‌مای چه‌ند خالیکی فیکرییه
که تیبینیم کردوه تیدا و هه‌ولی شیکردنه‌وه‌یان ده‌ده‌م، له‌م نێوه‌نده‌شدا
بیری نووسه‌ری پۆمانه‌که ده‌خه‌مه‌پوو و به‌راوردی ده‌که‌م له‌گه‌ڵ هه‌ندی
بیرۆکه‌ی تر. واته : له بنه‌مای فیلمه‌که‌وه خاله فیکرییه‌کان پیناسه
ده‌که‌ین و بیری نووسه‌ر ده‌خه‌ینه‌پوو له هه‌ر وته‌یه‌کی نێو فیلمه‌که یاخود
گفتوگۆیه‌ک یان دیمه‌نیک، دوا‌ی خسته‌پووی بیرۆکه‌ی نووسه‌ر ده‌باره‌ی ئه‌و
خاله دێین له چه‌ند پووێکی تره‌وه پیناسه‌ی ده‌که‌ین و له‌گه‌ڵ واقع و
چه‌ند فیکریکی تر به‌راوردی ده‌که‌ین. بۆ هه‌ر خالیکی فیکری، ناو‌نیشانی‌ک
داده‌نێین که پیناسه‌ی ئه‌و خاله فیکرییه بکات.

خالى يەكەم :

"دەروازەيەك بۇ پېشانىدەنى كارىگەرى جولەي تاكىكى كۆمەلگا
لەسەردەمە جياوازەكاندا"

دايىقد(نوسەرى پۆمانى (Cloud Atlas) زمانى نوسىنى ئەم پۆمانەى
بە شىۋەيەكى زۆر سەرنجراكىش و لەسەرخۇ نوسىۋە، بە شىۋەيەك
ئاگەدارى ھەر وشەيەك بوۋە كە نوسىۋىەتى. ئەو كارى لەسەرى سى كات
كردوۋە بۇ نوسىن بەلام بە شىۋەيەكى زۆر سەرنج راكىش و جياواز. لە
نوسىن و تەنانت لە فىلمىشدا كاركردن لەسەرى سى-كات كە برىتتېيە لە
(پاڭرودو، ئىستا ، داھاتو) كارىكى گرانە، چونكە زۆرەي پۆمانەكان لەسەرى
بنەماي (ئىستا، داھاتو) دەنوسرىن، ھەرەك زۆرىنەى فىلمەكانىش
ھەرۋايە.

نوسىنى پۆمان لەسەرى سى كات كارىكى گرانە و پىۋىستى بە ھۆشيارىيەكى
زۆر و ئاگادارىيەكى تەۋاۋەيە لە كاتى نوسىندا، گرنكى پۆمانەكەى دايىقد
لەۋە دەردەكەۋىت كە ئەۋنەك تەنھا سى كاتى بەكارھىناۋە، بەلكو لە ھەر
كاتىك لەۋانە نوۋ سەردەمى تىدا دروستكردوۋە، بە واتايەكى تر لەبەر
جياۋازى كولتور و شىۋەژيانى مۇفەكان لە شەش زەمەنى جياۋازدا، بۇ ھەر

به کیکیان سهرده میکان داناو. له کاتی (پابردوو) دوو سهرده می
 دروستکردوو و ساله کانی به م شیوه یه دارشتوو : سهرده می به کم :
 سالی ۱۸۴۹ یه، سهرده می دوو م : سالی ۱۹۳۶ ه . بۆ کاتی (نیستا) دوو
 سهرده می تر به م شیوه یه : سهرده می سییه م : سالی ۱۹۷۳ یه ،
 سهرده می چوارم : سالی ۲۰۱۲ یه . (ئو له بهر نزیکی هه لسوکوت و شیوه
 زیان و پیشکوتنه وه سالی ۱۹۷۳ وه کاتی (نیستا) نیشانداوه له پال
 سالی (۲۰۱۲) که ئو سهرده مه یه ئیمه ی تیداین). بۆ کاتی (داهاتوو) به م
 شیوه یه ساله کانی داناو : سهرده می پینجه م : سالی ۲۱۴۴ ه ، سهرده می
 شه شه م : سالی ۲۳۲۱ ه . لیروه بۆمان دهرده که ویت که هر کاتیک له وانه
 (پابردوو، نیستا، داهاتوو) خاوه نی دوو سهرده من، ئو سهرده مانه ش
 به یه که وه به ستراونه ته وه و په یوه ندیان به یه که وه هیه له گه ل ئه وه ی هر
 یه کیک له م سهرده مانه خاوه ن چیرۆکیکی تایبه تن، (جوله ی هر تاکیک له
 سهرده می کدا کاریگه ره له سهر تاکی سهرده مه کانی تر). به و واتایه ی هرچی
 ده گوزهری چ له لایه ن کۆمه لیکه وه بیته یان له لایه ن تاکیکه وه بیته له
 کاتی (پابردوو)، ئه و کاریگه ری دروست ده کات له سهر کاته کانی (نیستا و
 داهاتوو).

ئىمە لىترە كە باسى فىلكەمە دەكەين، ئەوۋە لە ھەمان كاتدا باسى ئەو
 پۆمانە دەكەين كە فىلمەكەي لەسەر دەرھېتىراۋە، نووسەر، بە شىۋەيەكى
 نۆر جوان و بېرۆكەيەكى نوئى ، ئەو شەش سەردەمەي بەيەك بەستۆتەۋە ،
 ئەو بېرۋاي وايە ھەر شىتېك لە پارېدوودا رويدا بېت كاريگەرى لەسەر ئىستا
 ھەيە، بۇ نمونە پووداۋىكى مېئوۋىي گەۋرەي نەتەۋەيەك دەكەرى كاريگەر
 بوئى بەسەر خەلكەكەي و كاريگەرى ھەبو بېت لەسەر ئەو جۆرە ژيانەي لە
 ئىستادا ھەيانە. بۇ نمونە : لە كۆتايى جەنگى جېھانى دووم، بۆمبە
 ئەتۆمبىيەكەي ئەمريكا كە كېشاي بە ھېرۆشېما، گەۋرەتەرىن پووداۋى
 ئەۋكاتە بوو، واىكرد سىستىمى گىشتى ئەو ولاتە بە تەۋاۋى بگۆرپېت.
 نەتەۋەيەك بېرى لاي جەنگەۋە بگۆرپېت بۇ پەروەردە! تەنھا دەبى
 پووداۋىكى نۆر گەۋرە كاريگەرى لەسەر ھەبو بېت، خەلكەكەي(يابانېھەكان)
 خاۋەن شىۋە ژيانىكەن كە تەۋاۋ جياۋازە لەۋەي نىۋ سەدە پېش ئىستا
 ھەيان بوو، ھۆكارەكەشى ئەو پووداۋە گەۋرەيە بوو (كارەساتى ھېرۆشېما)،
 نەك تەنھا ئەۋەش، بەلكو لە ئىستادا يابان ولاتىكە كاريگەرى لەسەر
 سەردەمى ئەمپۇماندا لە پوۋى سىياسى و تەكنەلۇژيا و پېشكەۋتەۋە نۆرە،
 بۆيەش جار جار يابانېھەكان دەلېن كارەساتى ھېرۆشېما چەندە كاولكارى
 بوو بۇ ئىمە ھېندەي ئەۋەش خالىكى گىرنگ بوو بۇ ھەئسانەۋەي

نەتەوہەكەمان. وەك (دایساكو ئىكىدا)، رابەرى بزووتنەوہى دىنى سۆكا
 گاكايى يابانى لە وتارىكى دەلئیت: يابان لە ھېرۆشیما و ناگازاکییەوہ فیتروو
 كە ئەو تراژیدیایەى بەھۆى بۆمبى ئەتۆمییەوہ دروستبوو، ھەرگیز نابیت
 دووبارە بێتەوہ، مۆفایەتى و چەكى ئەتۆمى ھەرگیز ھاوبوون نابن.^۱
 لە (Cloud Atlas)، ئەوہ نۆد بەوردی پێشاندراوہ و پێناسەكراوہ،
 نووسەرى (Cloud Atlas) پێى واى: نەوہ پووداوى گەورە، بەلكو
 جولەى ھەر تاكىك كاریگەرە لەسەر بىركردنەوہ و گۆرانی تاكىكى تری
 كۆمەلگا لە داھاتوودا، ئەو پێى واى بىركردنەوہى تاكەكان لە گۆراندایە
 دەربارەى پووداوەكان، بۆ نموونە لە (Cloud Atlas) دەبینن كاتىك لە
 سەردەمىك كە سالى (۲۰۱۲)یە، چۆن نووسەرىك لەبەر ئەوہى رەخنەگرىك
 گالته بە بەرھەمەكەى دەكات دەىكوژیت، پاشان وەك پالەوانىك سەیر
 دەكرى و لە داھاتوودا كتیب و نووسراوہكانى خوینەرى زۆرى دەبیت.
 لێرەدا نووسەر دەیەویت بلیت كەوا كۆمەلگا خۆى ھەلدەبژیرى كە چ شتىك
 دەبیتە عەیبە یاخود چ شتىك بە تاوان ھەژمار دەكریت، واتە ئەگەر سەد
 سال بەر لە ئیستا تۆلەسەندنەوہ بە كوشتن كاریكى ئاسایى بوو، ئەوہ
 ئەمرۆ بە ھەموو پێوہرىك تاوانە و تەنھا دەبى دادگا بپاری لەسەر بدات
 ھەروہا وەك لە عادەت و تەقالیدی كۆنى ئیمەدا باوبووہ (كوشتن لەسەر

شهره ف) نه وه نه مړو تاوانتيكي گه وره يه و ته نها دادگا ده بيت بريار بدات. هر تاكيك كه هوكاره يو پووداني پووداويك له سرده ميكي كوزدا، كاريگري نه و پووداوه له سرده مه كاني تر ديار ده بيت. نه و پي وايه گشت نه وانه ي له نيستادا پووداوه، ده رنه نجامي نه و شيوه زيانه كه تاكه كاني كومه لگا له سرده مه كاني رابردوو هه يانبوه. بويه به پي نه و بيروكه يه ي نووسر بيت نه وه ده توانين نمونه يه كه بهينينه وه و بلين: نه گه ر ۱۰ سال بر له نيستا ياريزاني توپي پي (ليونيل ميسي) وزي له ياري توپي پي بهينايه ياخود هر نه سلنه نه يكردبايه، نه ووا ياري توپي پي له ناستيكي نزمتر ده بوو له نيستادا، ياخود خولي نيسپاني له سرروي خوله كاني تري توپي پي نه ده بوو، نه گه ر گه وره تر بروانين ده توانين بلين كه وا ولاتيكي وه كه نه رجه نقين (كه شويني له دايك بووني ياريزانه كه يه) گورانكاره كي واي به خويه وه نه ده بيني كه نيستا وايه به هوي ياريزانه كه وه، گورانكاره كانيش ناديارن، واته نيمه نازانين چ شتيك له نيستادا به هوي چ كه سيكه وه له رابردودا دروستبووه.

نه گه ر چند قسه يه كه له سر نه م بيروكه يه ي نووسر زياد بكه ين، نه وا ده بي بلين: نووسر نه م كاريگريه ي تاكي به شيوه يه كي تايبه تي دارشتتوه، واته له فيلمه كه دا كاريگري پووداوه كاني له چند كه سيكي ديارى نيو

فیلمه که بچوک کردۆته وه. نووسەر دهیه ویت بلیت که تهنه ئهوانه ی خاوه ن هیز و کاریگری و ههوادارن ده توانن گۆپانیک له داهاتوو درووست بکه ن. به لام ئه وه مهرج نیه، پیموایه گۆپانکاریه کانی ئه م جیهانه به گشت ئه وه ی تیایدایه به ستراره ته وه، پاسته مرۆفه کان درووستکهری پووداوه کانن به لام له هه مان کاتدا زینده وه ره کانی ش هۆکاری پووداوه کانن، بۆ نمونه میشه نگینیک کاتیک به مرۆفیکه وه ده دات، زیانی جهسته یی لیده دات، ئه و نازاره ی مرۆفه که ده یبینیت په نگه مرۆفه که به ره و پوودانی شتانیکی تر بیات. جگه له وه سروشتیش رۆلئیکی گه وره ی هه یه له دروستبوونی پووداوه کان. کاره ساته سروشتیه کان بۆ نمونه، ئه وان توانای گۆپانکاری گه وره یان هه یه له شیوه ژیا نی مرۆفدا. بۆیه ئه م باسه زۆر گه وره تره له وه ی تهنه به مرۆفی ببه ستینه وه؛ گه ر من ئیستا ئه م کتیه چاپ بکه م، توانای دروستبوونی گۆپانکاریه کم هه یه له داهاتوودا، ئه گه ر نه متوانی چاپی بکه م، ئه و ئه م گۆپانکاریه له داهاتوودا درووست ناییت و هه ر بوونی ناییت.

مرۆفه کان درووستکهری پووداوه کانن، به لئ پاسته، به تاییه ت جو له و بزوتنه وه کان، نووسەر دهیه ویت بلیت که وا هه ر جو له یه کی کۆمه له مرۆفیک که هه لگری جو ره بیرکردنه وه یه کن توانای گۆپانکاری گه وره یان هه یه له داهاتوودا. له کاتی (داهاتوو) سه رده می پینجه م که ده کاته سالی (۲۱۵۵)

له فیلمه‌که، له کاردانه‌وه بۆ ئه‌و نادادپه‌روه‌ریه‌ی به‌دی ده‌کریت له کۆمه‌لگادا، کۆمه‌له‌یه‌ک دروستبووه به ناوی (یاخیبووانی یه‌کگرتوو- Union Rebellion) که هه‌ول بۆ ده‌سته‌به‌رکردنی ئازادیه‌کانی تاک ده‌ده‌ن و له‌م پێناوه‌شدا ناماده‌ن بێن به قوربانی و تاکه هیواشیان بۆ سه‌رکه‌وتنی بیڕۆکه‌که‌یان کچی‌که به ناوی (سونمی-sonmi) که ئه‌ویش کاریگه‌ر بووه به دیمه‌نیک له فیلمیکی سینه‌مایی کۆن که تێیدا پیاوتیک ده‌لێت: من ملکه‌چی خراپ مامه‌له‌کردنی تاوانبارانه‌ نام (I will not be subjugated to criminal abuse). که ئه‌م فیلمه‌ش له پوانگه‌ی ژیا‌نی نووسه‌ری‌که‌وه ده‌ره‌یتراوه له کاتی (ئێستا) و سالی (2012)ی فیلمه‌که چه‌ڕۆکه‌که‌ی باس‌کردوه. به‌هۆی ئه‌م کۆمه‌له‌یه‌وه توانرا (سونمی) بگات به شوێنی مه‌به‌ست و له‌وێوه په‌یامه‌که‌ی بگه‌یه‌نیت که دواتر ته‌نانه‌ت کاریگه‌ری له‌سه‌ر گۆرانی گشت دنیا هه‌بوو و مرۆڤ پاش دوو سه‌ده (سونمی)یان وه‌ک خودا ده‌پزست (له‌بابه‌ته‌کانی داهاتوو به‌تایبه‌تی باسی ئه‌وه ده‌که‌ین). له‌ باسی دوو سه‌رده‌مه‌که‌ی تری داهاتوو شتی‌ک زۆر به‌ پوونی ده‌بینین، ئه‌ویش ئه‌وه‌یه که نووسه‌ر پێشبینی خۆی بۆ داهاتووی مرۆفایه‌تی نیشانداده‌وه له‌و دوو سه‌رده‌مه‌ی داهاتوو، یه‌کی‌کیان که سالی 2144 هـ، جیهان پێشکه‌وتنیکی یه‌کجار گه‌وره‌ی پێوه دیاره، ئه‌و

پیشکەوتنه گشتی له سەردەمەکی تری داھاتوو کە سالی ۲۳۲۱ ه لە ناو
 چوو. له کاتی (داھاتوو) و سەردەمی شەشەم، نووسەر پیشانی دەدات کە
 مۆف لە نیوان دوو جیھان دەژیت، جیھانتیک لەسەر زەوی کە وێران کراوە
 بەھۆی چەند ڕووداوتیک کە پیشان نەدراوە لە فیلمە کە جیھانیکیش کە مۆف
 نەوێندە پیشکەوتوو بوو توانیویەتی بگات بە سەرھەسارەکانی تر و لەوێ
 دەست بە ژیان بکات. ئەو جیھانە ی سەر زەوی ھەر لە چاخە کۆنەکان
 دەچیت لە سالی (۲۳۲۱) کە سەردەمی شەشەم بەھۆی وێران بوونیەو،
 لێرە دەتوانین بڵێین کە ئەو ڕووداوەی وایکردوو زەوی وای لیبیت جەنگ
 بوو، چونکە لە سەردەمی پینجەم کە سالی (۲۱۴۴) دەکات، جۆریک لە
 جەنگ بەرپۆھبوو لە نیوان کۆمەلەی (یاخیبووانی یەگرتوو) و دەسلاتی
 ئەو ولاتە کە دواتر بۆتە جەنگیکی جیھانی و بەھۆیەو پەلیکیشاوہ بۆ
 وێرانبوونی زەوی بە تەواوی. ئەو بیرۆکەیە، وتەیک (ناینیشتاين)مان
 بێردەخاتەو کاتیک دەلێت: "من نازانم لە جەنگی جیھانی سێبەم مۆف چ
 جۆرە چەکیکی گەورە ی ھە یە بۆ لەناوبردنی یەکتەر، بەلام دەزانم کە جەنگی
 جیھانی چوارەم مۆفەکان بە دار و بەرد دەجەنگن".^۷

ناینیشتاين ئەو مان بێردەخاتەو کە یەکتەر لەناوبردن، لە ھەمان کاتدا
 لەناوبردنی پیشکەوتن و شارستانیەتەکانی مۆف، ئەو ی لە کاتی داھاتویی

سەردەمی شەشەم پېشان دەدات ھەمان ئەم قەسەیی ئاینیشتاین مان بێردەخاتەو، بەلام نووسەر لێرە خەیاڵیکی زانستی تری تیکەلکردوو. ئەو، ئەو خەیاڵی تیکەلکردوو کە مۆڤ پۆزیک لە پۆزان دەتوانیت لەسەر ھەسارەبەکی تر ژیان بباتە سەر و شارستانیەت لەوی پیک بەینیت و زیندووی بکاتەو، بۆیە ئەو جیھانە ی تر کە لە سەردەمی دووھ دەبینین بریتییە لەو شارستانیەتە ی کە دوور لە زەوی پیکەینراو، کاتیک مۆڤیک لەویو دیتە سەر زەوی بۆ لیکۆلینەو و گەپان بەدوای شوینەوارەکان، بە پوونی دەبینین لە سەردەمی شەشەم کە سالی ۲۳۲۱ ە، مۆڤ بۆ دوو جیھان و شیوہ ژیان دابەش بوو، شیوہ ژیانیک کە پیمان دەلێت کۆتایی میژووی مۆڤایەتی بریتییە لە دووبارە بوونەوی ھەمان میژووی خۆی کاتیک دەبینین مۆڤەکان لەم سەردەمە (سالی ۲۳۲۱) ەک مۆڤە سەرەتاییەکان ڤاودەکەن و نان دەخۆن و بێردەکەنەو و مۆڤیکی پیش خۆیان دەپەرستن ەک ئەوہی رزگارکەری ئەوان بویت و جۆرێک بیت لە ھیزیک کە دووریان دەخاتەو لە خراپە. لە خالەکانی تردا باسی مۆڤپەرستی دەکەین. شیوہ ژیانیکی تریش کە پیمان دەلێت مۆڤ دەتوانیت شارستانیەتیک تر پیکبەینیت لەسەر ھەسارە ی تر جگە لە زەوی.

خالى دووم :

"مىرۇپەرستى: دىدگايەك بۇ سەرچاۋە ۋە ھۆكۈرى پەيدا بولۇشى"

يەككىلىك خالە ديارەكانى (Cloud Atlas) كە لە كاتى سىيەم (داھاتو)، سەردەمى شەشەم سالى (۲۰۲۱)، ھەستى پىدەكرىت برىتتىيە لەۋى جۇرىك لە مىرۇپەرستى دروستبۈۋە لە نىۋ ئەۋ كۆمەلە خەلكى لە سەرزەۋى ماۋنەتەۋە. زەكەرىيا (زاكرى-Zachry) يەككىكە لە ۋەكەسانەى باۋەپى وايە دوو ھىزەيە كە يەككىكان شەيتانە ۋە ھوللى خرابە دەدات بە ناۋى (جىۋرچى)، ئەۋى تىرىشيان رۇچىكى خاۋايە بە ناۋى (سۆنمى)- Sonmi) ۋە شاينەى پەرستەنە، كە وتەكانى ھۆكۈرى نارامى ۋە رىنىشاندەرى مىرۇفن. لە بابەتى يەكەم دەربارەى كارىگەرى تاك لە سەردەمە جياۋازەكان باسماۋ كىرەك چۈن دەكرى كەسىك كارىگەرى لە سەرداھاتوۋى كۆمەلگايەك ھەيىت، ئەى ئەگەر ئەۋ كەسە بەشدارىيەت لە بزوتتەۋەيەكى گەۋرەدا دۇ بە كۆيلايەتى ۋە چەۋساندەۋە ۋە چىنايەتى؟ ئەۋە دوورنىە رېرەۋى جىھانىش بگۇرپىت.

لە كاتى سىيەم (داھاتو) ۋە سەردەمى پىنچەم كە دەكاتە سالى (۲۱۴۴)، (سۆنمى) ئەۋ كچە خزمەتكارىيە كە لە لاين كۆمپانىيەكى

گورەۋە بەرھەم ھاتوۋە (پەنگە مەبەست لىژەدا كۆپى بونى مروۋە بىت) و
 بەخىوكراۋە تا لە رىستوراننىڭ خزمەتكارى بىكات لەگەل چەند كچىكى ۋەك
 خۇى، كارىان برىتتىيە لە پىشكەشكىردى خزمەتگوزارى بۇ ئەۋ كەسانەى
 سەردانى رىستورانىتە كە دەكەن، دواتر خواردىنى سوپىك كە ھۆكارە بۇ
 خەۋتنى ئەۋان و ھەلسانەۋە دۋاى خەۋتن بۇ دووبارە كاركردن، بى بىنىنى
 ھىچ شتىك جگە لەۋ كەسانەى كە خزمەتبان دەكەن و ئەۋ رىستورانىتە، لەم
 نىۋەندەدا ھاورپىيەكى سۆنمى كە كەمىك لەۋانەىتر كراۋەترە و جۆرىك لە
 بىركردنەۋە بۇى دروستبۋوۋە دەربارەى ئەۋەى كە ئەۋان لەم شوپىنە
 بەندكراون و پىۋىستە ھەۋلى خۆرىزگاركردن بدەن، بە جۆرىك كارىگەرى
 لەسەر سۆنمى درووستكرد. دۋاى ھەۋلىك بۇ ھەلاتن، ھاورپىكەى سۆنمى
 دەكوژىت، بەلام سۆنمى تىگەىشت كە ئەۋانىش دەتۋانن ۋەك مروۋەكانى
 تر بژىن و پۆژىك بىت لەم رىستورانىت و خزمەتكردنە بىنە دەرەۋە. دۋاى
 رىزگاركردىنى سۆنمى لە لاين بەكىك لە ئەندامانى (ياخىبۋوانى بەكگرتۋو-
 Union Rebellion)، سۆنمى زۆر شتى لىۋە فىردەبىت، دواتر چاۋى
 بە سەرىكى ئەۋ بزۋوتنەۋەىە دەكەۋىت و لەۋى لىۋى دەپرسىت كە كارىان بە
 ئەۋ چىيە، سەرىكى بزۋوتنەۋەكە (ياخىبۋوانى بەكگرتۋو- Union
 Rebellion) پىى دەلىت كە ئەۋ دەتۋانىت جىهان بگۆرىت، جىهان بىكات

به شويئىكى باشتىر. لىرەدا كاريگەرى تاك لەسەر كۆمەلگا لە داھاتوو ئۆر بە پوونى ديارە. بەلام ھىشتا سۆنمى تىئاگات لە مەبەستى سەرۆكەكە، بۆيە داوا لەو كەسەى لەگەل سۆنمى داىە دەكات كە بىبات بۆ ئەوەى پاستى بوونى سۆنمى پيشان بەدات، كاتىك سۆنمى بۆى دەردەكەوئىت كە ئەو مروفىكى ئاسايى نىە، بەلكو پروفگرام كراوہ و درووستكراوہ، ھەرۋەھا ئەگەر بىتوو بەردەوامبووبا پاش چەند سالىك كاركردن لە رېستورانته كە دەكورئىت بە شىۋەيەكى شاراوہ و لاشەكەى دەكرىت بە سوپ لە لاىەن كۆمپانىياكەوہ، ئىنجا زياتر سوورده بىت لەوہى كە پىويستە ئەوہى بزوتنەوہكە خەرىكەتى و پلانى بۆ داناوہ سەرکەوتوو بىتو ئەو سىستەمە پروفىئىت كە مروف بۆ خزمەت و مەبەستە مادىيەكانى چەند كەسانىك بەكار دەھىتئىت.

سۆنمى فىدئىۋىيەكى خۆى رىكۆرد دەكات كە تىيدا وتەكانى خۆى و باسى خۆى تىدا كردوہ، دواى چەندىن سال لە مردنى سۆنمى، ئەوہى كە ئەو دەيگوتەوہ لە رىكۆردەكە، بوو بە شۆرشىك دژى ئەو سىستەمەى درووستكەرى كۆيلە و قەدەغەكردىنى ئازادى بوو، سۆنمى وەك ھىمايەكى ئازادى مروف ماىەوہ، پاشان دواى وئىرانىوونى زەوى، لە مروفىكەوہ گۆرا بۆ پۆخىكى خوايى كە كۆمەلە خەلكىك لەسەر زەوى دەپەرستىن.

مروفپەرستىن، لە خۆشويستىن و گەرە نيشاندانىكى بەكجار نۆدى مروفپىكەو دەرووستدەبىت بۆ مروفپىكى تر، جا ئايا ئەو خۆشويستىنە لە بنەماى وتەكانى ئەو مروفپەو بەبىت، ياخود لە شىوهرىيانى. ئەو بە شىوهرىيەكى گشتى لە چاخە كۆنەكان باوبوو، بەلام تەنانەت لە ئىستاشدا بوونى ھەيە لە دىنى بودى (Buddhism)، بودىيەكان كەسايەتى گەوتاما بودا (Gautama Buddha) بە كەسايەتەيەكى رۆحى گەرە دادەننن و شويىكەوتوى شىوهرىيان و ئاكار و وتەكانى ئەون، تەنانەت دەپەرستىن. بېواگەلىكى سەير لە دىنەكەيان ھەيە، بۆ نموونە بېوايان وايە شتىك نىە بە ناوى خودا و ئەم جىھانەش بەھۆى ئەفدىيا (نەزانىن) ھو دەروستبوو و بەھۆى پەرستش و زانست و كردهوەكانى بودا پاك دەبىتەو. بودا گەرەترىن شتىكە بۆ ئەوان، بۆيە پەرستنى ئەركىكە لايان. ئەگەر بېرسىن لەگەل ئەو ھەموو زانست و ھۆكارە بۆ ناسىنى دىنەكانى تر و دۆزىنەوھى سەرچاوھى زياتر بۆ دۆزىنەوھى خودايەكى (واقەى) تر و گونجاوتر، بۆچى بودايى چوارەم دىنى جىھان پىكدەھىنننن؟ ئەو ھەلامەكەى ئاسانە، چونكە ئەوان لەگەل خەلكىك دەژىن كە بودا دەپەرستىن، مندالەكانيان لە دايك دەبىت، فىرى پەرستنى بودا دەبن، كە گەرە دەبن ھىچ ويست و ئارەزوويك نامىنننننەو بۆ ھەرگرتنى دىنىكى تر جگە لەوھى خۆيان، جگە لەوھش كە

ئىستا دەبىن زمارە يەكى زۆر لە خەلكانى پوژئاوا بەرەو دىنى بودى ھەنگاو دەنن، بە تايبەت لە ويلايەتە يەكگرتووهكانى ئەمريکا، ئەو ھەش وەك (كيتىپ تاناكا) لە وتارىكىدا بە ناوى (گەشەى دراماتيكى بودىزمى ئەمريكى: دونيا بىننىيەكى گەشتى) يەككە لە ھۆكارە سەرەككەيەكانى ئەم گەشەکردنەى بودىزم لە پوژئاوا بە گەشتى و ئەمريکا بە تايبەتە دەگە پوژنيتتەو ھە بۆ بوونى فەلسەفە يەكى تاكى بە ھىزى و بە ھىزى لايەنى پوچى لە بودىزمدا. ^۱ دوو سال بەر لە ئىستا لە گەل ھاوپرېيەكى فېتنامىم باسى دىنى بودىمان دەکرد، ئەو خەرىك بوو بۆى باس دەکردم و منىش پەرسىارم لىتى دەکرد، پىم گوت ئىو ھە بودا دە پەرسىان راستە، گوتى بەلى، گوتم ئەى بودا مەو ھە نە بوو ھەك مەن و تۆ، گوتى بەلى، گوتم يانى ئىو مەو ھەك دە پەرسىان (ئەم گەشتوگىيە ھەك جۆرىك لە لۆجىكى كۆنى لىھەت)، گوتى بەلى، ئىنجا گوتى ئەى تۆ، منىش گوتم كە سىك كە تەنانەت مەو ھە ئەم گەردونەى دەروستكردووه، ئىتر دواى كەمىك باسكردن لە خودا، پىم گوت كە ئەم شتەنە دەزانىت بۆچى نايىت بە مەسولمان يان كرىستىيان كەوايە، گوتى ئەگەر بىشمەو پىت ناتوانم دىنى خۆم بگۆرم، چونكە ئەو ھە دىنى باوك و باپىرانمە. مەو ھەكان تا ھۆكارىكى گەورەتر لە دەورەى نەدۆزنەو ھە كە كار لە سەر بىرکردنەو ھەيان بىكات، ناتوانن رىزگارىيان پىت لە دەست بىرکردنەو ھە ئەو كۆمەلەى لە گەلەى دەژىن.

ئەو ھى دايڧىد(نوسەرى Cloud Atlas) سەرھەتا پېشانى داوھ
 بىرىتتېھ لەو ھى مۇڧپەرستى لە پىڭگای نەزانىنەو ھى، ئەو ھى پوونە كاتىك
 دەبىنىن زەكەرىا (ئەو كەسەى سۆنمى دەپەرست لە سەردەمى شەشەم)
 دواى ئەو ھى يارمەتى كەسىكى سەر ھەسارەھەكى تر دەدات (كە سەردانى
 زەوى كىرەو ھى) بۇ ئەو ھى بگات بە شوئىنكى بەرز و ناردنى پەيامىك بۇ
 خەلكانى سەر ھەسارەكەى ئەو، زەكەرىا يارمەتى دەدات و دەگەن بە
 شوئىنەكە، لەوئو ئەو كەسەى لەگەن زەكەرىا، بە زەكەرىا دەئىت كەوا
 ئايا ئامادەھە پاستى باو ھەپەكەى بزائىت، ئەوئىش دەئىت بەئى، پىئى دەئىت
 كەوا ئەو كەسەى تۇ دەپەرستى (سۆنمى) تەنھا مۇڧىك بوو دەو سەدە
 بەر لە ئىستا زىاو ھە نەو ھە رۇئىكى خواىى يان شتىكى تر، بىگومان ئەو بۇ
 زەكەرىا ھەوائىكى ناخۆشە بەلكو جىڭگای شۇك بوونە، دواى دەيان سال لە
 پەرستنى كەسىك ياخود دواى سەدان سال پەرستنى لە لایەن باو و باپىرانى
 دواى پىئى بوتىرئ كە خوداكەت تەنھا مۇڧىك بوو ھەك ئىمە، پاشان
 پەيامەكەى سۆنمى لە رىكۆردەكە نىشان دەدات تا ئەو ھى ئارام بىتەو ھە و
 باو ھەپى پىبىكات. جىاوازى بودا و سۆنمى لىرەدا ئەو ھى، كە بودا ھىچ
 بۇشاىبەكى گومانى لە باو ھەكەيدا نەھىشتۆتەو ھە، بەو واتاھەى لە
 باو ھەكەيدا بوونى خودا ھەر رەتدەكاتەو ھە و شوئىنكەوتوانى لەو پەرسىارە

رزگار دهکات و پئی وابووه خودا هیچتر نییه جگه له درووستکراویکی ترسی مرۆڤ، دینهکانی تریش به هه مان شیوه. له بهرامبهردا سۆنمی تهنها په یامیکه بوو که نهوه دواى نهوه گه وره ترکراوه تا گه یشتۆته ئه و ئاسته ی پئی بوترى خودا و بهرستى. بودا شیوه ژیاى شوینکه وتوانى دیاریکردوه، به لام سۆنمی نا، که نهوهش خالیکی لاوازه بۆ شوینکه وتوانى سۆنمی تا بتوانن به ئاسانى واز له په رستنى بهیئن.

ئه وهى دايفد ده یخاته پروو لیڤه دا، بریتیه له وهى که ته کنه لۆژیا و زانست توانای پیشاندان و سه لماندنى پاستیه کانى هه یه، پاستى سۆنمی به هۆى ته کنه لۆژیاوه به زه که ریا گه یشت چونکه وته کانى ریکۆرد کردبوو که چى به هۆى ویرانبوونى زه وه وه نه ی توانیبوو ببینیئ. به لام هه مان شت بۆ بودا نه کراوه، بۆیه شوینکه وتوانى به رده وامن له په رستنى له کاتیکدا له جیهانیکی ته واو پیشکه وتوو له ته کنه لۆژیا ده ژین. جگه له وهش کاریگه رى ده وروبه ر له سه ر دین خالیکی زۆر گرنگه، زه که ریا و خه لکه که ی وه ک تاکه رزگار بویه کی سه ر زه وی وابون، که سیك نه بوو خاوه ن باوه پئیکی تر بیئ له وهى ئه وان و سۆنمی نه په رستىئ، تا ئه و کاته ی مرۆڤیک له سه ر هه ساره یه کیتر هاته سه ر زه وی و پاستیه کانى به زه که ریا گوت. لیڤه دا ده توانین بلێین به جۆرێک هه مان شت له گه ل بودیه کان پوده دات، ئه وان ئه و

ده‌وربه‌ره‌ی تییدا ده‌ژین همووی خاوه‌نی بیروباوه‌ری بودین، له‌چهند
 ولاتیکیش له‌گه‌ل شوینکه‌وتوانی دینی تر ده‌ژین وه‌ک هیندۆسیه‌کان و
 مه‌سیحیه‌کان، به‌لام نه‌وانه‌هه‌ره‌شه‌نین له‌سه‌ر باوه‌رکه‌یان هینده‌ی
 مسولمانان هه‌ره‌شه‌ن. له‌م‌چهند سه‌له‌ی دوایی هه‌لمه‌تیکی گه‌وره
 ده‌ستپیکرد له‌بورما(میانمار) له‌کوشتنی مسولمانه‌کان له‌لایه‌ن
 بودیه‌کانه‌وه، به‌شیوه‌یه‌ک نۆر به‌که‌می پینگا به‌میدیا ده‌درا په‌خشی
 بارودۆخه‌که‌بکات، هۆکاری کوشتارگه‌که‌ش نه‌توانرا بزانیته‌ت، به‌لام‌گه‌ر به‌م
 لیكدانانه‌وانه‌ی سه‌روه‌ه‌بیت، ده‌توانین بلتین بوونی مسولمانه‌کان
 هه‌ره‌شه‌ی دروستکردبوو له‌سه‌ر بیروباوه‌ری بودیه‌کان، چونکه‌دونیا‌بینی
 و په‌رسته‌شانه‌ی مسولمانه‌کان به‌شیوه‌یه‌کی به‌کجار گه‌وره‌کاریگه‌رت‌ر و
 باوه‌په‌په‌ینه‌ر(مقنع) تره‌له‌وه‌ی که‌بودیه‌کان هه‌یانه، دینی بودی له
 مه‌ترسیدا بوو، لی‌ره‌دا مه‌به‌ستم سوکایه‌تی نیه‌به‌لام چونکه‌که‌سیکی
 خاوه‌ن نه‌و بیروباوه‌ره‌بچوکه‌(په‌رستنی مرۆڤ(بودا)) هه‌ره‌شه‌ی له‌ناو‌چوونی
 له‌سه‌ره‌به‌به‌راورد له‌گه‌ل بیروباوه‌ریکی تۆکه‌ه‌و گه‌وره‌ی وه‌ک باوه‌ری
 مسولمانان، نه‌م‌په‌وداوانه‌ی لی‌ده‌که‌ویته‌وه. دايفد، مرۆڤه‌رستی
 ده‌ستنیشانکردوه‌به‌وه‌ی له‌پینگای نه‌زانینه‌وه‌یه‌و باوه‌ریکه‌خاوه‌ن
 بنه‌مایه‌کی لاوازه، نه‌وه‌ش له‌پۆمانه‌که‌ی نۆر به‌پوونی دیاره.

خالی سیپه م:

"دیاره دهی دیژا فو (Deja Vu) وهك پیناسه یهك بۆ
به رجهسته بوونه وه"

یه کیک له خاله گرنه گانی (Cloud Atlas) که نووسه زۆر
جهختی لیکردۆته وه و ههولیداوه به هۆی ئه م پۆمانه یه وه هۆکار و چۆنیه تی
دروستبوونی بخاته پوو، بریتییه له دیژا فو، (دیژا فو) وشه یه کی فه ره نسبییه
بۆ دیاره ده یهك که پیشتر بینرابیت یا خود ههستی پیکرابیت، بۆ نمونه: زۆر
جار کاتیک بۆ شویتنیک ده چین یا خود کاتیک که پووداوێک ده بینین، یان
قه سه یهك ده بیستین، هه سته که یین گشت ئه وانه پیشتر پوویانداوه له
ژیانماندا، دوا ی ئه وه ههسته وهك بلێی توانای ئه وه مان هه یه پیشبینی
داهاتووی پووداوه که ش بکه یین.

زانای سایکۆلۆژی، (ئیدوارد تیچنیر)ی به ریتانی له کتیبه که یدا به
ناوی (کتیب-تیکستیک له سایکۆلۆژی) که سالی ۱۹۲۸ ۱۹۰۹ بلامبوته وه،
ئهو دیاره ده یه بۆ هۆکاری ئه وه ده گه رینیتته وه که مرۆڤ ده کری سه رنجیک له
کاره گانی داهاتووی وه ربه گریته پیش ئه وه ی میشکی پتی بزانیته و لیک
بداته وه و ته و اووکاری کاره که ی بکات. ^۱ به لام ئه وه بیرۆکه یه ی ئیدوارد دوا ی

سالانتيك ره تڪرايه وه به هؤى نه وهى كه وا ديژا فو ناكريٽ جورتيك بيت له زانستيكي غه يبي كه به مروڤ بگات پيش نه وهى پوويدات و بيته واقيعه وه چونكه زانست شتيكه و كرده وه به كي پيناسه بؤ نه كراوى وه ك ديژا فو له پوى زانستيه وه شتيكى تره .

زورتيك له زاناكان خه ريكي ليكدانه وهى بوون، هه نديكيان گوتيان بريتيه له جيگير بوونى پووداوه كان له ميشكى مروڤ به لام بى وه رگرتنى زانبارى و چؤنيه تى له سر پووداوه كه، به لام دواى ماوه يه كي تريش نه و تيوره به ناراست دانرا، كاتيڪ گوتيان ميشك ناتوانيت هيج شتيك وه برگريٽ به بى هه بوونى پيشينه يه ك ياخود هؤكارتيك بؤ وه رگرتنى . هه رچؤنيك بيت، تا ئيستا بپروبو چوونه كان ده رباره ي جياوازن . به شيك له زانا پاراسايكلؤجيه كان ديژا فو بؤ به رجهسته بوونه وه ده گه ريننه وه و پييان وايه ته نها پيناسه بتوانرى بؤ ديژا فو بكرت برتياه له به رجهسته بوونه وه .

به رجهسته بوونه وه (Reincarnation): به واتاى دووباره

جهسته وه رگرتنه وهى رؤحى مروڤ ديت دواى مردن، واته مروڤتيك دواى مردنى و تيگچوونى جهسته ي و رؤشتنى رؤحى، ده توانيت دووباره له جهسته يه كي تر بيته وه ژيان، جا ئاخؤ نه و جهسته يه، جهسته ي مروڤ بيت

یاخود گیانله بهر ئه وهش پیتی دهگوتریت (Reincarnation)، به کوردیه که ی بهرجهسته بوونه وه. بهرجهسته بوونه وه پیش ئه وه ی چه مکیکی زانستی و فهلسه فی بیّت، بنه مایه کی دینی هیندوسییه، حه تمن هه موویان نا، به لام به شیکی زۆری هیندوسییه کان جیاواز له هه شوینکه وتوانی دینی تر، پییان وایه جگه له م ژیانیه ی سه ر زه وی (ئیسنا) ژیانیکی تر دوا ی مردن بونی نیه و مرۆف دوا ی مردنی دووباره له جهسته ی گیانله به ریکی تر دیتته وه دنیا و ئه و جهسته یه ی دوا ی مردنی دهستی ده که ویت په یوهسته له سه ر ئه و جۆره ژیانیه ی هه بیووه پیشتر، که ئاخۆ له پله یه ک بووه شایه نی ئه وه بیّت دووباره دوا ی مردنی وه ک مرۆف بیته وه ژیان یاخود بچوکتتر له مرۆف ژیاوه و دوا ی مردنی په ننگه وه ک پشیله یه ک بۆ نموونه بیته وه ژیان.

له م سه ده یه ی پابردودا، ئه و بیردۆز و بنه ما دینییه، گرنگیه کی زۆری پیدرا و ته نانه ت چه ندین کتیبی له باره وه نوسرا و چه ندین گۆرانی و فیلمی له سه ر ده رهینرا، به شیوه یه ک ئیسنا ئه م تیۆره لای ولاتانی وه ک سربیا، باکوری ئه مریکا، ئوسترالیا و ئه فریقیا باوه و شوینکه وتوی زۆری هه یه. ته نانه ت له یۆنانی کۆندا گرنگیه کی زۆری هه بووه، ئه وه تا ئه فلاتوون له چیرۆکیکی به ناوی (ئه فسانه ی ئار-Myth of Er) له کتیبی (کۆمار) له زۆر شویندا باسی ژیانیه ی دوا ی مردن و بهرجهسته بوونه وه ی کردوه.

ئەگەر بەو شىۋەيە بېت كە باسماڭىز ئۇ ۋە دەتوانىن بلىين كە نووسەرى (Cloud Atlas) ھەمان بېۋاي ھەبۋە بەرامبەر بە دىژا ۋو ۋەك ئەنجامىك لە بەرجهستەبوونەۋەى مرۇف، واتە : ئەو پىيى وايە كە كاتىك دىژا ۋو لاي مرۇفنىك پوودەدات ئۇ ۋە ھۆكارى ئۇ ۋەيە كە ئەو كەسە پىشتر و لە ژيانىكى تر ئەو پووداۋە ياخود ئەو شوپنەى بىنيۋە .

بېۋاي بەرجهستەبوونەۋە، ۋەك دىنىكى ئالۆز زۆر لىي لىبۇتەۋە، بە شىۋەيەك تەنھا بىنەمايەك ھەيە بۆى ئەۋىش ئۇ ۋەيە كە مرۇف دۋاي مردن دەگەپىتەۋە ژيان، بەلام ھەموو ئەۋانەى بېۋايان پىيى ھەيە ھاۋرا نىن لەۋەى كە ئايا ئەو كەسەى دىتەۋە ژيان دووبارە لە چ بىنەمايەكەۋە جەستەى ژيانى داھاتۋى ۋەردەگرىت، ئايا تەنھا بەۋەى كە كەسىكى چاكەكارە جەستەى مرۇفنىك ۋەردەگرىت يان ئايا دەكرى تەنھا جەستەى مرۇف ۋەرگرى و ئازەلىش جەستەى ئازەل ۋەرىگرىت؟ ھەر كامىك لەۋانە بېت، دايفد (نووسەرى (Cloud Atlas)) پىيى وايە ھەموو مرۇفنىك دەتوانىت جەستەى ھەر مرۇفنىكى تر ۋەرىگرىت لە داھاتۋودا و مرۇف تەنھا شايەنى ئۇ ۋەيە جەستەى مرۇف ۋەرىگرىت ياخود دووبارە بە لاشەيەكى مرۇفەۋە بەرجهستەبىتەۋە . دايفد لە (Cloud Atlas) كشت ئەو دىمەنەنى ۋەك دىژا ۋو نىشانى داۋن لە لايەن كاراكتەرەكانەۋە، ھىمايەك لە لەشيان ھەيە

ھۆکارە بۇ بەرجەستە بوونەوہی کاراکتەرەکان لە سەردەمە جیاوازەکان،
 واتە : گەر لە ساڵی ۱۹۳۶ کەسێک بە ناوی (رۆبێرت فرۆبیشەر) ھێمايەک لە
 جەستەي ھەبیت و دواي مردنی، ساڵی ۱۹۷۲ بە لاشەي کەسێکی تر بە
 ناوی (لویزا رۆی) بەرجەستەبووئەوہ و بەو ھێمايەي لاشەي بناسریتەوہ،
 ھەمان رۆحی ئەو کەسەيە و بەرجەستەبوئەوہ لە لاشەيەکی تر بەلام
 نایزانیت (لە فیلمەکە) ، تەنھا ئەوہ نەبیت کە جار جار بەھۆی دیزا فو
 شوین و دیمەن و پووداوہکان ھەست پێدەکات وەک ئەوہي پێشتر بینیبیت،
 ئەوہش بەھۆی ئەوہي پێشتر لە جەستەي (رۆبێرت فیشەر)وہ بینویوتی .
 دايفد ، یەکیکە لەوانەي ئەوہ پڕواکەيەتي بەرامبەر دیزا فو، دەکرئ ئەوہ بۇ
 ئەمریکی بونی ئەو بگپیتەوہ ، دەکرئ ئەسلەن خۆی وایرەبکاتەوہ، بەلام
 بەھەرشێوہیەک بیت دیزا فو لیکدانەوہیەکی جینگیری نیە . بە بۆچونی من
 ئەو جۆرە باسە سایکۆلۆژیانە زیاد لە گرنگی و قەبارەي خۆیان گەرە
 کراون، بە شێوہیەک دەکرئ ئەوہندە سادە بیت ئیمە ھۆکارەکەي قبول
 نەکەین، بۆیە دواي چەندین لیکۆلینەوہ ناتوانین بگەین بە ئەنجامیکی
 جیکیر، یاخود دەگەین بە ئەنجامیک کە بە شتیکی گومانواری تریبەستینەوہ
 وەک بەرجەستەبوونەوہ، کە تا ئیستائە پیناسەيەکی زانستی، نە بەلگەيەک
 ھەيە راستی و بوونی ئەوہ بسەلمینیت. زۆریک دەلێن کاتیک دەبینین

مندالئىكى ۴ سالان كەمان دەژەنىت، ئەو ھۆكارەكەى ئەو يە كە لە ژيانى رابردويدا (پېش بەر جەستە بوونەو ەى)، كە سىكى كەمانژەن بوو، بۆيە ئەم سيفت و توانايەى لەم ژيانەدا بۆماو ەتەو ە. ھەرو ھا زۆرىك لە بوديەكان پېيان وايە تا چەند مرۆڤ بەر جەستە بېتەو ە لە كات و زەمەنى جيا جيا دا، ئەو ەئەزمون و ھەل و كارە باشەكان زياتر دەزانىت و فېردە بېت، تا وای لىدېت ئىتر پىويستى بە بەر جەستە بوونەو ە نايېت، لە كۆتايدا دە بېت بە رۆحىك.

ھەرچۆنىك بېت ، دېژا فو و بەر جەستە بوون دووانىكن، زانىنى پەيوەندى نىوانيان گرنگە، دەشكرى لە داھاتودا بېن بە سەرچارەى چەندىن بابەتى سايكۆلۆژى و زانستى تر كە ھېشتا مرۆڤ نەگە يىشتوو ە پىي و نەيدۆزيو ەتەو ە .

خالی چوارەم:

"سەرھەلانی ھاورەگە زبازی لە نیوان دوو تیۆردا"

یەكێك لەو بابەتانەى زۆر بە زەقى ھەستى پێدەكرا لە (Cloud Atlas) بریتیبوو لە ھاورەگە زبازی، كاتێك لە ساڵى ۱۹۳۶ مۇسیقا ژەنێك بە ناوى (رۆبێرت فرۆبیشەر) پەيوەندىیەكى سۆزدارى تەواوى ھەبە بەرامبەر بە كەسێكىتر بە ناوى (روفوس سېكسمیس)، جگە لە كارى سېكسى، پەيام و نامەگۆرینەوھى زۆریان لە نیوان ھەبە، تەنانەت تا دەگاتە ئەوھى رۆبێرت لە كۆتایى كەیدا لە دوورى سېكسمیس خۆى بكۆژیت، ھەرچۆنێك بێت ئەو چیرۆكە پێمان دەلێت كە ھاورەگە زبازیەكى تەواو لە نیوان ئەو دوو كەسەدا ھەبوو كە نە سەرچاوە و نە ھۆكارەكەى دیار نییە.

ھاورەگە زبازی (Homosexuality) ئەو وشەى سەرھەتا لە ساڵى ۱۸۸۶ لە كتیبى (Psychopathia Sexualis) (نەخۆشى دەروونى سېكسى) كە لە لایەن (ریچارد فرایتبىنگ) نووسراوە، بەكارھاتووە. تێیدا ھاورەگە زبازی وەك نەخۆشییەك و لادانى سېكسى باسكردووە كە توشى مەژۆ دێت.^۱ ھەرچۆنێك بێت سەرھەتای باسكردنى ھاورەگە زبازی وەك نەخۆشییەك بوو لە كاتێكدا لە جیھانى ئەمڕۆدا ئەو

بۆچۈنەى كە زالە لە گەل ئەو ەىە كە ھاورەگە زىازى سروسشتىكە ھەندىك مرؤف
لە كاتى لە دايك بونىانەو ە لە گەل خۆيان ھەلډەگرن.

ئەگەرچى زۆربەى لىكۆلئىنەو ە پزىشكىەكان و دەرونىەكان دژ
بەپەكن لەم بابەتە، كاتىك كە زانا بايلۆجىبەكان پىيان وايە، ھەندىك لە
مرؤفەكان لە كاتى لە دايك بونىانەو ە ھەلگىرى سروسشتى ھاورەگە زىازىن و
(DNA)بەكەيان بە جۆرىكە جىاوازترە لە كەسانى ئاسايى، لە ھەمان
كاتدا زانا ساىكۆلۆژىەكان(دەرونىەكان) دەلئىن كەوا كۆمەلگا و دەوروبەر بە
رئۆبەكى بەرز ھۆكارى درووستبونى مرؤفى ھاورەگە زىازىن، بەلگەشيان بۆ
ئەو، لىكۆلئىنەو ەبەك بوو، كاتىك دوو پىاوى ئاسايى و دوو پىاوى
ھاورەگە زىازىان ھىئا و دىراسەى پىرؤسەى سىكسكردنى ھەردو لايان
كرد(ھاورەگە زىازەكان و ئاسايىەكان)، بىنيان جىاوازيەكى وانىە لە
نىوانىاندا، بەو واتايەى پىاوىكى ئاسايى دەتوانىت ەك ھاورەگە زىازىك
ھەلسوكەوت بكات و ھاورەگە زىازىشيان بە لادانى سىكسى دانا.

بەلام تا ئىستا ئەوانەى خاوەنى تىۆرە بايلۆجىبەكان لە پىشەو ەن،
ئەوان بەلگەى ئەو ەيان ھىئاو ەتەو ە كە جگە لە مرؤف، ھاورەگە زىازى لە
نىوان ئازەلانىش بوونى ھەبە. زاناي كەنەدى (بروس باجەمىل) لە كىتئبەكەى
بە ناوى (بايلۆجى پىرچالاک: ھاورەگە زىازى ئازەلان و جۆراو جۆرى

سروشتی) که سالی ۱۹۹۹ چاپکراوه، تئیدا لیتکۆلئینه وهی له سەر ۲۰۰
 رەگەزی جۆراوجۆی ئاژەلان کردووه و له ئەنجامدا دەلێت کەوا
 ھاوڕەگەزبازی و لادانی سێکسی لای زۆرینە ی پۆلهکانی ئاژەلان شتیکی
 باوه. " بۆیه ئەگەر ھاوڕەگەزبازی شتیک بێت کۆمەلگا دروستکەری بێت
 بۆچی ئاژەلان ھەیانە. دەرونناسەکان له پیناسە ی ھاوڕەگەزبازیدا دەلێن
 لایەنی سێکسی زیادکراوی سێیەم. بەو مانایە ی نێر لایەنی سێکسی بۆ م
 ھەیه، مێیەش بۆ نێرە، بەلام ھاوڕەگەزبازی شتیکی و له سروشت
 زیادکراوه، ئەوھش تا پادەھەکی زۆر بەلگەھەکی بەھێزە، بەلام زانا
 بایلۆجیەکان دووبارە بە نمونە ی ئاژەل وەلامی ئەو بەلگەھە دەدەنەو،
 دەلێن : ئەگەر مەروۇ توانای گۆرانی کلتور و دەرووبەری ھەبێت و بەو
 ھۆیەو لایەنتیکی سێکسی تر زیادبکات، ئەوھ خۆ ئاژەل خاوەن عەقل نیه و
 توانای ئەوھ ی نیه لایەن و ویستیکی سێکسی تر دروستبکات، ئە ی
 ھاوڕەگەزبازی چۆن لەناو ئەواندا سەری ھەلدا! دەشلێن کەوا ئاژەل سێکس
 تەنھا بۆ زۆربوون بەکارناھێت، بەلکو بۆ دروستکردنی پەییوەندی و
 داواکردنی خواردن و بەتالکردن و جولاندنی ھۆرمۆنات بەکاردەھێنن.

لەم نێوھەدا پێم باشە بچینە لای دیمانەھەکی دکتۆر (سایمۆن
 لیتقای)، ئەو کەسە ی بە ئاشکرا رایگە یاندووه کە ھاوڕەگەزبازە، له وەلامی

پرسیاری ئەوەی کە ئایا ئەگەر ھاورەگەزبازی لە سروشتی مرۆڤدا ھەیە، ئەو ھاورەگەزبازەکان چۆن زۆر دەبن، ئەو دەلێت کەوا ئەو کەسانەى خزم و کەسى ھاورەگەزبازیان ھەیە، بە تايبەت ئاڤرەتان، ئەو ئەگەرى ئەو ھەیان ھەيە جۆرێک لە (DNA) ى ھاورەگەزبازیان تىدايىت و لىکۆلینەو ھەکانیش دەريانخستوو ھە ئەو جۆرە ئاڤرەتانه زۆرتر مەيليان بۆ پياو دەچىت و بە ھەرورد لەگەڵ ئاڤرەتانی تر زووتر سکیپ دەبن، زۆرینەى منداڵەکانیشیان ئەگەرى ھەيە ھاورەگەزباز دەبچن.^{۱۲}

دوور لە زانست و لىکۆلینەو ھەکان، ئەگەر بىینە سەر باسى دینەکان، ئەو ھەگشتیان ھاورەگەزبازی رەتدەکەنەو ھە بە تاوان لە قەلەمى دەدەن، ھەک ئەو ھەى لادان بىت لە سروشتى مرۆڤ، بەلام ئەوانەى باو ھەریان بەو تىۆرە ھەيە کەوا ھاورەگەزبازی سروشتى مرۆڤ بىت دەلێن کەوا ئەو قەدەغەکردنەى دینەکان لەبەر بلاونەبوونەو ھەى نەخۆشى بوو، ھەک چۆن خواردنى گوشتى بەراز و سىکسى پىش ھاوسەرگىرى و چەند شتانىكى تریان قەدەغەکردوو ھە.

ھەرچۆنێک بىت، لىرەدا دەگەینە ئەو ھەروايەى کە دايفد (نوسەرى (Cloud Atlas)) يەکیکە لەوانەى ھەرواي وايە ھاورەگەزبازی لە سروشتى مرۆڤ ھە سەرچاو ھەگرت بە پى چىرۆكى فىلمەکە، چونکە

نه‌ګر له نیستادا هاوره‌ګه‌زبازی زؤر فراوان بیت و به شیوه‌یهک یاسای
 هاوسه‌رګیری بؤ دابنریت له ولاتان، نه‌مریکا بؤ نمونه. نه‌وه له فیلمه‌که‌دا
 له سالانیکی کون بوونی هاوره‌ګه‌زبازی باس ده‌کات، بؤ نه‌وه‌ی پیمان بلیت
 که نه‌وه شتیکی سروشتیه و شتیک نیه به تیپه‌ربوونی کات دروستکرایبیت.
 حه‌زده‌که‌م له پال نه‌وه فیلمه‌وه بؤچوونی خؤم له‌سه‌ر نه‌وه بابه‌ته بلیم،
 پیموایه کؤمه‌لگا و لایه‌نی جه‌سته‌یی مرؤف دروستکرای هاوره‌ګه‌زبازی،
 ده‌رباره‌ی نه‌وه‌ی هاوره‌ګه‌زبازی نابیت دروستکراوی لایه‌نی سینکسی
 سنیهم بیت و نه‌ګر وایه بؤچی ناژه‌لانیس هاوره‌ګه‌زبان، ده‌مه‌وی بلیم
 که‌وا راسته ناژه‌ل توانای بیرک‌دنه‌وه‌ی نیه، به‌لام که‌س پرسیاری نه‌وه‌ی
 نه‌کرد که‌نایا نه‌ګر ته‌نانه‌ت بیتو هاوره‌ګه‌زبازی دروستکراوی لایه‌نی
 سینکسی سنیهمی بیت نایا له ریگای بیرک‌دنه‌وه و عه‌قله‌وه دروستبوه
 یاخود حه‌ز و شه‌هوتی جه‌سته‌یی؟ هه‌موومان ده‌زانی عه‌قل به‌گشت
 پیوه‌ره‌کان دووره له پرؤسه‌ی سینکس، له وتاریکی نووسه‌ر و لیکنؤله‌ر
 (مه‌حمود شیرزاد) له ژؤر ناوی (سینکسی سروشتی) باسی نه‌سل و سروشتی
 سینکس ده‌کات و ده‌لیت: "وه‌ک پووناک سرشته‌کان نه‌زمونیان کردوه، نه‌وه
 چیژه بی‌هاوتایه‌ی له سینکس‌دایه له‌وه‌وه سه‌رچاوه ده‌گری که‌که‌سه‌که له
 کات و شویندا نامینی، ده‌چیته ده‌ره‌وه‌ی کات و شوینه‌وه، چیژی سینکس

تەنیا لەو ھەو ھە سەرچاوە دەگرێ و دووبارە کردنەو ھە کەشی ھەر بۆ ئەزمون کردنەو ھە ئەو مقامە ھە. خۆناسەکان بۆ ھەمیشە لە چوارچێوەی کات و شوێن دەچنە دەرەو ھە، ئەو کەسانە لە بواری سێکسییەو ھە سروشتی دەبنەو ھە، تەنیا لە کاتی سروشتی خۆیدا سێکسی سروشتی دەکەن، نەک و ھە مۆفەکانی تر دوازدە مانگی سال شەو و پۆژ بوونەو ھەریکی سێکسی بن و لە کۆنترۆلی سێکسی سەتھیدا بن.^{۱۲} ئەمە چەند پستە ھەکی نیو وتارەکی مامۆستا (مەحمود شیرزاد) ھە، ئەو ھە دەتوانین پێی بگەین لێرەدا، بریتییە لەو ھە کە پڕۆسە سێکسکردن، پڕۆسە ھە کە عەقل بە شێو ھەکی زۆر کەم تێیدا بەشدارە، حەز و شەھو ھەت لە پێش ھەموویانەو ھە، ھەر ھە ئەم پڕۆسە ھە دەرچوونی مۆفە لە کات و شوێن، بە شێو ھە کە زۆرینە ھە ئەو مۆفانە ھە ئالودە ھە سێکسن بۆ گەیشتن بەو مقامە سێکس دەکەن، بۆ گەیشتن بە چێژێکی زۆری جەستەیی و دەرچوونیکی کاتی لەم زەمەن و شوێنە ھە تێیدا دەژین.^{۱۳}

یاخود، عەلی و ھەردی لە سەرەتای کتێبەکی بە ناوی (گائتە جاری عەقلى مرؤف- مەزلە العقل البشرى)، باس لەو کەشتیوانانە دەکات کە بە ھۆی گەشتی دوور و درێژەو ھە و دووربۆن لە پەگەزى بەرامبەر، بە ناچاری تووشى لادانى سێکسى بوون و ھاورەگەزىاز دەرچوون.^{۱۴} یان ئەو ھەتا

سەربازەكان بە ھۆى مانەۋەى زۆرىان لە جەنگدا تووشى ھەمان ھالەت دەبن.

(سایمۆن لیڤای)، ئەسلەن خۆى لە پرسیارەكە دزیوئەتەو، ئەگەر ھاورەگە زىازى جۆرىك بىت لە سروشتى مرۆڤ، دەبوایە تا ئىستا بوونى نەماپایە، چونكە بىگومان ھاورەگە زىازەكان تواناى زۆربونىان نى، بەلام ۋەك گۆم كۆمەلگا (دەورویەر) ۋە حەزى جەستەى ھۆكارى دروستبونیەتى، بۆیە تا ئىستا ھەر ماو، تەنانەت لە چاۋ سالانى پىشوتەر پوو ۋە زىادبوونە، بە شىۋەيەك لە چەند ۋلاتىك بە ياساكراو ۋە لە چەند ۋلاتىكى تریش كارى زىاترى بۆ دەكرىت.

دەربارەى بۆچونى دىن لەسەر ھاورەگە زىازى، ھەمىشە پىم ۋابوو ە دىن رىكخەرى ژيان ۋ پارىزەرى رەوشتى مرۆڤايەتى بوو بە شىۋەيەكى گشتى. سىكس ۋ دوو پرەگە زىش كە نىر ۋ مئىيە بۆ پاراستنى توخمى مرۆڤ ۋ تەۋاوى بوونە ۋەرانى ترە، ناشكرى دىن پىگا بە ئاساى بوونى ھاورەگە زىازى بدات، بە جۆرىكىتر بە ئاساى بزائىت، چونكە گەر ۋانەبوایە: بھىنە پىش چاوى خۆت دىن فەرمانى ئاساىكردى دابوایە. جىھانىك لە تىكچوونى پىرەۋى مرۆڤايەتى دروستدەبوو.

خالی پېنجه م:

"كۆيلايه تى: ويستىكى نه بپراوهى مرؤف"

كۆيلايه تى ياخود به كۆيله كردن، برىتتبه له مامه له كردن به خهلكى و كارپيكردن يان به زؤر و دوورخستنه وه يان له ويست و ئاره زوو و ماني مرؤفبوونى خويان. كه سيك كارىكى پى بسپيردريت نه توانيت بلت نايكه م، كه سيك نه توانيت خوى هه لېژيريت چى بويت يان به دلى خوى هه لسوكه وت بكات، كه سيك بگردريت و بفرؤشيت، ته نانه ت كه سيك نه توانيت نازاد بيت له هه بوونى بؤچوون و بيركردنه وهى خوى، نه وانه گشتى كۆيله بوونى مرؤفه.

كۆيلايه تى، به دريژايى ميژووى مرؤفايه تى بوونى هه بووه له قالب و شيوهى جيا جيا دا، وهك نه وهى له سه ره وه شيوه كانيمان نووسيوه، به لام ده بى بپرسين، دروستكهرى كۆيلايه تى چيه؟ (ماكسيم گوركى) نووسهرى روسى ده لئيت: كاتيك كار كردن له ئاره زوو و خؤشيه وهيه، ژيان خؤشيه كى كه ورهيه، به لام كاتيك كار كردن نه ركىكه، ژيان كۆيلايه تيه. ليره دا ماكسيم وهك زؤربهى هؤكاره كانى كۆيله بوون بيرؤكه كهى ده خاته رپوو، پتى وايه نه رك (به زؤر كارپيكردن) كۆيلايه تيه، له به رامبه ر نه وه شدا ده لئيت نه و كارهى به

خۇشى خۇت دەيكەيت، ژيانىكى خۇشىت پىدەبەخشىت، بەلام ئايا
ناكرىت تەنانەت مۇقەكانىش ويست و حەزى كۆيلەبوونيان ھەبىت؟

ئەو بنەمايانەى ياخود ئەو ھۆكارانەى كۆيلەبوون درووستدەكەن
لەسەر زۆربەى جۆرەكانى كۆيلەتەى دەچەسپىن، وەك ئەوھى جۆرەكان
دەستنىشان كراون بەم شىۋەيەى خوارە كە سەرچاۋەكەيم لە ويكىپىدىا
ھىناومە لە ژىرناوى (Slavery) "كۆيلەتەى":

كۆيلەتەى خاۋەندارىتەى: ئەو جۆرە مۇقەنە دەگرىتەۋە كە وەك
مولكىكى تايىبەتەى مامەلەيان لەگەل كراۋە و كرپن و فرۇشتىيان پىكراۋە،
يان زۆربەيان بە مەبەستەى خزمەتكردن و كارى سىكىسى ئالوگورىيان
پىكراۋە.

كۆيلەتەى قەرز: ئەو كەسانە دەگرىتەۋە كە بەھۋى نەدانەۋەى
قەرزىك ناچارن خۇيان ياخود مندالەكانيان بدەن وەك كۆيلە بەو كەسەى
قەرزەكەى لىۋەرگىراۋە.

كۆيلەتەى بەزۆر: ئەوانەى بەزۆر كارىيان پىدەكرىت بەھۋى
سزايەكەۋە ياخود ھەرەشەيەك كە ناچارە بىت بە كۆيلە.

كۆيلەتەى ھاۋسەرگىرى (ھاۋسەرگىرى بەزۆر): ئەو جۆرە
كۆيلەتەى تە چەند دەيەيەك لەم ولاتەى ئىمەش بوونى ھەبوو، كاتىك

مرۆفنىك زۆرى لىدەكرىت بۇ ئەۋەى شو بە كەسىك بكات كە بە ويست و نارەزۋوى ئەۋنە. ^{۱۰}

ئەۋانە گىشتى چەند جۆرىكى كۆپلەبوۋنى مرۆفن لە سەردەمى كۆندا، كە دەكرىت ھېشتا ھەندىك جۇريان لە ھەندىك شوپنى جىھانى سىيەم بوۋنى مابىت، ئەۋ شوپنانەى رۆشناى زانست و زاننى پىنەگەىشتوۋە و مافەكانى مرۆفى تىدا نەبىستراۋە، بەلام لەگەل گەىشتنى شارستانىەت ئەۋ جۆرە كۆپلايەتپانە بەرەۋ نەمان دەچن.

تاكە پرسىيارىك پىۋىستە لىرە بىكەىن ئەۋەىە، ئايا كۆپلايەتى لە ناو شارستانىەت بوۋنى ھەىە؟ داىفد (نوسەرى (Cloud Atlas)) وەلاممان دەداتەۋە و دەلىت بەلى، نەۋەك تەنھا بوۋنى ھەىە، بەلگۇ تا شارستانىەت بەرەۋپىشېجىت كۆپلايەتى بە شىۋەى جيا جيا درووستدەبىت و سەرھەلدەدات.

داىفد، ئەۋ جۆرە كۆپلايەتپانەمان لە پۆمانەكەىدا) Cloud Atlas) بۇ باسدەكات و لە كاتى رابردوۋ، سەردەمى يەكەم سالى (۱۸۴۹) باس لە پارىزەرىكى گەنج دەكات بە ناۋى (ئادەم وىنگ) كە بەھۋى گەشتىكەۋە لەناۋ كەشتىەك بە رەشپىستىك شاد دەبىت كە دزەى كردۆتە ناۋ كەشتىەكەۋە و داۋاى يارمەتى لىدەكات بۇ ئەۋەى رىگا نەدات كاپتنى

كەشتىيەكە بىكوزىت (بىگومان لەبەر ئەوئەرى رەشپىستە و لەبەر ئەوئەرى دزەى كرىوتە ناو كەشتىيەكە) پارىزەرەكە يارمەتى دەدات و دواتر دەبىتتە ھاورىيەكى نىزىكى رەشپىستەكە (بە شىوئەيەك پارىزەرەكە گرنىكى بەوئە نادات ئەو پارىزەرە و ئەو رەشپىستەش كۆيلە). لىرەدا دايفد، ھەم كۆيلەبوونى مرؤف نىشان دەدات لەبەر جۆرى رەگەزى كە يەككىكە لە ھۆكارەكانى كۆيلايەتى لە كۆندا و لە ئىستادا بوونى نىيە، ھەم سەرەتايەكىش بۆ رواندەئەوئەرى ئەو جىياوزىيە بەھۆى جىياوزى رەگەز و رەنگەوئە لە و كاتەدا.

ئەوئەرى گرنىكە لىرەدا، دايفد جۆرىكىتر لە كۆيلايەتى باس دەكات كە تەنانەت لە قۇناغىكى گەورەى شارستانىيەت بوونى ھەيە. لە كاتى داھاتوو، سەردەمى پىنچەم سالى (۲۱۴۴)، دايفد نمونەى كارگەيەكى گەورە نىشان دەدات كە دەست بەسەر بىر و مېشكى مرؤفدا دەگرىت و بەكارىدەھىتتە بۆ ئارەزووى تايبەتى خۆى كە ئەوئەرى خزمەتكردە بە شوئەن و كالاكانى، رىستورانتيك بۆ نمونە، بەكارھىتتەنى مرؤف بۆ كاركردن و خزمەتكردن لە رىگاي دەستگرتن بە مېشك و ھەست و سۆز و بىركردەئەوئەرى ھۆكارى كۆيلە كرىنى مرؤفە لە داھاتوو. مرؤف چونكە بونەوئەرىكى فىرنەكراوئە، ناچارە سوود لە ھۆكارەكانى بىركردەئەوئەرى وەرىگرىت تاوئەكو فىرىتتە، بەلام ئەوئەرى

ئەو كارگەيە دەيكات برىتتېيە لە نەهېشتەن و لابردنى گشت ئەو ھۆكارانەي و
لە مرۆڤ دەكەن بېرىكاتەو، بۆيە ئەوان ھەر لەگەل لە داىك بوونى ئەو مرۆڤە
ھېچ ھۆكارىك ناهيئلەو، تا وابكات ئەو مرۆڤە بېرىكاتەو و تىبگات كە زيان
تەنھا خزمەتكردن و كاركردن نى، نامانجى ئەو ھش برىتى دەبىت لە
دەستەبەركردنى كۆمەلئەك مرۆڤى كۆيلە كە ئازاد نەن لە ھېچ شتەك، چونكە
تەنانت بېركردنەو لە ئازادىان پى شتىكى نامۆيە و دوورن لى.

بەلگەيەك بۆ سەلماندنى ئەو ھى كە مرۆڤ بونەو ھرىكى فېرنەكراو،
لە فىلمى (Man Of Steel) ھەسارەيەك ھەيە بە ناوى (كرېپتۆن)،
لە وپۆە مندالەكان ھەلدەگيرىن بۆ ئەو ھى گەورەكان ھەلبزىن لە داھاتوودا
ھەريەكە و ببىت بە شتەك، ئەو ھش لە شىو ھى پرۆگرامىكى كۆمپيووتەرى
پىكخراو كە ھەر منالئەك دواي لە داىك بوون داھاتووى ديارىبكرىت بى
ئەو ھى خۆي ويست و بېركردنەو ھى تىيدا بەشدارىت، لەم نىو ھندەدا داىك و
باوكەك پەيا دەبن كە بەنھىنى مندالئەكيان بە سروشتى دەبىت و دەينىن بۆ
ھەسارەيەكتر، تاو ھكو ئەو مندالە جياوازتر دەرىچىت و خۆي بىريار لەسەر
داھاتووى خۆي بدات، تاو ھكو ببىت بە شتەك لەو شتانە گەورەتر كە
دەسەلاتدارانى ھەسارەكە بۆ مندالەكانيان ھەلبزاردبوو، ھۆكارەكانى
بېركردنەو كارىگەرن لەسەر داھاتووى ھەر كەسەك لە كۆمەلگادا، ئەگەر تۆ

هۆکاره کانت گشتی کرد به شتانتیک که تاکیک به ره و نه وه ببهن بیکه ن به خزمه تکاریک، نه وه خزمه تکاریکی لی دهرده چیت، نه گه ر هه موویانت کرد به سه رکرده یه ک، نه وه سه رکرده یه کی لی دهرده چیت.

نه و دوو جوړه کویلا یه تیه ی (دایفد میشیل) باسی کردووه، یه کیکیان له رابردوویه کی دوور و نه ویتریان له داهاتوویه کی دوور شتانتیکی زور گرنگن و باسنه کراون. دهمه وی لیره دا وه لامی پرسیاریک بده مه وه که له سه ره تا کردبووم و بلیم به لی کویلا یه تی به ئاره زوی مرؤفه کانیش هه یه له نیو شارستانیه تدا، بۆ نمونه له م کاته ی ئیستادا.

مرؤفه کان له م سه رده مه دا له زور پووه وه بوون به کویله و ههستی پیناکه ن، کویله ن به هوی کاره وه، کویله ن به هوی ئایدیؤلۆژیا وه. دهمه وی لیره دا به ماکسیم بلیم، گه ر نه م سه رده مه ی ئیستات ده بیینی، ده تزانی که کاریک نه گه ر خووشی و ویستیشی تیدابوو زور جار هه ر کویلا یه تیه. له شارستانیه تی نه مرؤدا کارکردن بۆته کویله بوون، کویله بوونیکه ی شاراوه یاخود هه ستپینه کراو. تو له کۆمپانیا یه ک داده مه زرتی، ناتوانی یاساکانی کۆمپانیا که بشکینی، ناتوانی که فه رمانیکت پیدرا جیه جیتی نه که ی، ناتوانی هه رشتیک پیت خووشبیت بیکه ی، له کۆتایشدا دلخووشی به کاره که ت، چونکه بۆت گرنگ نیه نه و کۆمپانیا یه ی کاری لیده که ی، کار

بۆچی دەكات ! ،رهخنه گرتن و دهستپوهردان له ئامانجى كۆمپانياكهت رهنگه ببيته هۆكارى له كار لادانت، به لام تو هه رگيز نه وه ناكه ي، چونكه ناته ويته بژيوى ژيانته و هه موو نه و سالانه ي خويندنهت به هۆى بير كردنه وه له ئامانجى كۆمپانياكهت له دهست بده ي، بۆيه دهستكه وتنى كار له ولاتانى رۆژئاوا به تايبه تى يه كيكه له خاله هه ره گرنگه كانى ژيانى هاو لاتيان، هه مان شتيش له سه ر ده زگايه كى حكومى جيبه جى ده بيته وه ك چون له سه ر كۆمپانيايه ك جيبه جى ده بيته .

ئهم جوره كۆيله بوونه ده چيته ژير بارى (كۆيله ي كرى ياخود پاداشت)، به ئينگليزيه كه ي (wage slave)، ئهم چه مكه له سه ره تا كانى سه ده ي هه ژده به كارها ت، كاتي ك خه لكى كى زور ناچار به كار كردن بوون له پيئاو وه رگرتنى بره پار هيه كى كه م ته نها ژيانى خويان پيوه به رپوه بجيته ، يه م جوره ش مرؤ ناچار ده بيته به كار كردن له پيئاو ژيانى . له سالى 1763، رۆژ نامه نووسى فه ره نسى (سايه مۆن لينگو يته) له پيئا سه ي (كۆيله ي كرى) ده نووس يته : كۆيله كه زور دلسۆز و گو يرايه ل بوو بۆ به رپرسه كه ي ته نها له بهر نه وه ي پار هى پيئه دا.¹¹ له م سه ر ده مه ي ئيستا شدا، به جور يك له چه ند كۆمه لگايه كدا هه مان شهت ده بينين، به تايبه ت له و ولاتانه ي هه لى كار تييدا زور كه مه و به شى كى زورى دانيش توانى ناچارن

بە كاركردن لەپىناو ژيانيان، كار بە جۆرىك لە نىوان چىنەكانى كۆمەلگادا دابەشبوو كە ئەستەمە بى كاركردن بۆى. بە پىى چەند راپۆرتىكى رۆژنامەى (نىو يۆرك تايمز) ئەمرىكى لە سالى ۲۰۱۲دا، ھەندىك كارگەى درووستكردى يارى مندانان و كەل و پەل لە چىن، نرىكەى ۲۳۰ ھەزار كرىكارىان ھەيە، ھەر كرىكارىكىش شەش پۆژ لە ھەفتەيەكدا كار دەكات و پۆژانەش ۱۲ سەعات بەسەردەبات لەوى، تەنھا كرىى پۆژىكىش ۱۷ دۆلارە، تەنانەت كەمترىش.^{۱۷} ئىستا بىنە پىش چاوت، دەبىت ئەو كرىكارانە چ ژيانىكىيان ھەبىت؟

كۆيلەبوون لە رىگای ئايدىيۆلۆژياو ھەكىكىترە لە جۆرەكانى كۆيلە بوون لەم سەردەمەدا. لەم ھەرىمە بچووكەى خۆماندا، پوانىنى ھاولاتى بۆ ئايدىيۆلۆژيا ئەوئەندە لاوازە كە دەتوانم بلۆم رىژەيەكى زۆر لە خەلكى ئىمە، كۆيلەى چەند حىزىبىكى ديارىكراو، كۆيلەى ئايدىيۆلۆژيەكەى ئەوانە، كۆيلەى فەرمانەكانىيان، كۆيلەى دەسلەتەكەى ئەوان، بۆيەش بووى ئەوھيان نىە پۆژىك بېرسن و بلۆن سەزۆكى حىزبەكەم يان ھەرىمەكەم بۆچى واىكرد يان نەدەبوايە وابكات، چونكە كۆيلەى ئايدىيۆلۆژياى سەزۆكن. جۆرىكىتر لە كۆيلە بوون، زۆر جار برىتىبىە لە سەرسامبوون بە پادەيەكى زۆر بە كەسايەتيەك، زۆر جار لە ھەوالەكان دەبىنن يان گويمان لىدەبىت

که که سټیک بۆ فلان گۆرانیبیژ وای له خۆی کردووہ یاخود شیوہی ئووی
له سەر جہستہی کوتاوہ، تہ نانہت سالانیک بہر له نیستا ہہ وائی ئوہ ہہ بوو
کہ کہ سانیک له ولاتی ئەرژہنتین، ئہستیرہی تۆپی پی (مارادونا)
دہ پەرستن، وەک گەرہ بیہک بۆ ئو مرۆفہ.^{۱۸} سہرسامبوون بہ رادہ یہکی
زۆر بریتیہیہ له کۆیلہ بوون بہ ہہ موو پیوہرہ کان، ئہم جۆرہ کۆیلہ بوونہ له
نیستادا له ولاتہ پۆژئاواییہ کان ریزہکە ی زۆرہ، ئوہش دہ گەر پتہ وہ بۆ
زۆری ئو ئہستیرہی سینہ مایی و یاریزان و کہ سایہ تیہ ناودارانہی له ویدا
ہن.

خالی شه شه م:

"گورپان و کورتبونه وهی زمان له گه ل تپه ریوونی کات"

زمان سه ره کیتیرین هۆکاری تیگه بشتن و په یوه نندیکردنی نیوان مرۆفه کانه، بۆیه باسکردن لئی وه بابه تیکی زۆر فراوانه و له زۆر لایه نه وه. گرنگیه کی زۆری ههیه، به تاییهت له پوانگی فهلسه فی یاخود فیکرییه وه. (ساموئل جۆنسن) نووسه ری ئینگلیز و خاوه نی فرهنگی ئینگلیزی له سالی ۱۷۵۵ ده رباره ی زمان ده لیت: زمان جلوه برگی بیرکردنه وه.^{۱۹} به واتایه ی زمان په نگدانه وهی بیرکردنه وهیه، به لام به رامبه ر نه وه په نگدانه وهیه کی گه وره ی هه ستیشه .

پرسیاره که لیره دا نه وهیه ئایا کورتبونه وهی رسته کانی زمان واتای که مپونه وهی هه ست و بیرکردنه وه ده دات یاخود هه ر مه به ست له کورتبونه وهی زمان چیه؟

دایفد له (Cloud Atlas) په کیک له خاله گرنگیه کان که له داهاتووی مرۆفایه تیدا ئاماژه ی پیداوه بریتیه له کورتبونه وهی رسته کانی زمان و گورپانی زۆریک له په سه نیه تی وشه کانی زمانی ئینگلیزی و به پیشه نگ مانه وهی له ئاستی نیوده وه تیدا. پیش جهنگه جیهانییه کان یاخود

باشتر بلّين سەدەيەك بەر لە ئىستا زمانى فەرەنسى و لاتىنى بە شىۋەيەكى بەرفراوان بەكاردەھاتن كە وەك زمانىكى نۆدەولەتى واپوو، بەلام دواى جەنگى جىھانى دووم زمانى ئىنگىلىزى بە شىۋەيەكى بەرفراوان گەشەى كرد، ئەويش لەبەر چەند ھۆكارتىك كە گرنگتربىيان ئەو ھىزە ئابورىيى و سەربازىيەى ئەمريكا بوو، كە كارىگەر بوو بۆ بەرەوپىشچوونى زمانى ئىنگىلىزى. بۆيە لە ئىستاشدا زانىنى زمانى ئىنگىلىزى مەرجىكى گەورەى بەدەستەينانى كار و كارى بازىرگانى و تەنانت خويندنىشە، بەھۆى ئەو پىنگە گەورەيەى ھەيەتى، ئەگەرى ھەيە لە داھاتودا بە زۆر لايەنى تر بىبەستىتەو، بۆ نمونە نەزانىنى زمانى ئىنگىلىزى پەيداكردى بژىوى ژيان قورستر بكات.

لە كاتى (داھاتوو) سەردەمى پىنجەم سالى (۲۱۴۴)، تىكەلەيەكى زۆر لە نىوان رەگەزە جىاجياكانى مرقۇايەتى دەبىنين كە ھەمووشيان بە زمانى ئىنگىلىزى دەدوين، بۆ نمونە ئەو مرقۇانەى لەو كاتەدا لە فىلمەكەدا پىشان دەدات زۆرىنەيان ئاسىيائىن، ئەوھش پىمان دەلئىت كە رەگەزە جىياوازەكان لە داھاتودا بەھۆى زمانەو بە رادەيەكى زۆر لەيەكتى نزيك دەبنەو، تەنانت ئىستاي ئەمريكا، ئەو ولاتەى ئەمريكەكان ناويان لىتاوھ ولاتى پەنابەران بەھۆى زۆرى رىژەى پەنابەران تىيدا. دايفد دەيەويت بلّيت

ئەگەر بېتوو لە داھاتوودا نزیكبوونەووەیەکی زۆر لە نێوان نەتەوہکانی جیھان
 روویدا، ئەوہ بەھۆی زمانیکی بەکگرتووہوہیە، کہ زمانی ئینگلیزی دەبیت.
 بەرھمە بازرگانێہکان بە زمانی ئینگلیزی لەسەریان نوسراوہ، میدیاکان
 وشەئێ ئینگلیزی و ناوی ئینگلیزی بەکاردەھێنن، جیھانی ئینتەرنیت و تۆرہ
 کۆمەلایەتیہکان ھەر بە ئینگلیزین، شوینەگەشتیاری و مارکیٹەکانمان
 ناوی ئینگلیزیان ھەيە، نوێترین کاریگەریش لەم دواییہدا بریتییە لە خزانەنی
 وشەئێ ئینگلیزی لە فەرھەنگی کوردیدا لە لایەن رۆشنبیر و
 نووسەرہکانمانەوہ، کہ گشت ئەوانە کاریگەری ھەبوو لە تاکی کۆمەلگا،
 ئەوا زمانی ئینگلیزیش بە زیندوویی دەمینیٹتەوہ، ئەوہی لەسەر ئەم ولاتەئێ
 خۆمان جیبەجی دەبیت لە کاریگەری ئەوانە لەسەر تاکی کۆمەلگا، بۆ
 ھەموو ولاتانی تریش جیبەجی دەبیت، ھەر ئەوہشە وای لە دايفد کردوہ
 ئەوہندە دلنایبیت لە "نیوډەولەتی" مانەوہی زمانی ئینگلیزی دواي سەدە
 و نیویک پاش ئیستا.

بەلام جگە لەوہ، خالیکی زۆر گرنگتر دايفد ناماژەئێ پێداوہ،
 ئەویش گۆرانی زمانی ئینگلیزیہ لە داھاتوودا بەھۆی کورتبوونەوہی
 پرستەکان و شیوازی دەربرینیان. لە سالی (۲۳۲۱) واتە سەردەمی شەشەم
 لە پۆمانەکەئێ دايفد، ئەو زمانە ئینگلیزیہئێ دانیشتونای رزگاربووی

سه‌رزەوی قسەى پێدەكەن زۆر جیاوازتره له‌و ئینگلیزیه‌ى له ئیستادا هەین، تەنانەت ئەو ئینگلیزیه‌ى دواى سەده‌یه‌كیش. ئەگەر بێتوو سەیریكەین زمانى ئینگلیزى هەمیشە له گۆرپاندا بووه، ئەو‌هش پەنگه به‌هۆى زۆرى له‌هه‌جوه بووه، تا ئەوكاته‌ى زمانىكى به‌كگرتووی ئینگلیزى نۆده‌وله‌تى دانرا، كه له زۆر مالبەر و كتیب و وتاره‌كان به‌كارهات و به‌كاردیته‌. به‌مه‌ش گۆرانی زیاترى زمانى ئینگلیزى وه‌ستا و زۆر هێواش بوویه‌وه. ئایا هۆكارى چیه‌ زمانى ئینگلیزى له‌ داها‌توودا به‌ره‌و ده‌ربرینی كورت ده‌چیته‌وه‌؟

په‌نگه وه‌لامه‌كه تهنه‌ها لای دايفد و پۆمانه‌كه‌ى بێته‌، له‌ سالى (٢١٤٤) كه ده‌كاته‌ سەده و نیویك پاش ئەمرۆ، زمانى كاراكته‌ره‌كان هه‌چ كورتیه‌كى پێوه‌ دیار نیه‌، به‌لكو بگه‌ زۆر ئاساییه‌، ئەى كه‌واته‌ بۆچى دواى دوو سەده (سالى ٢٣٢١) ده‌گۆریت؟ له‌ به‌ر ئەوه‌ى ئەو هۆكاره‌ى كه‌ هه‌لگه‌رى زمانىكى به‌كگرتووی ئینگلیزى بوو له‌ سالى (٢٣٢١)دا نه‌ماوه‌. واته‌: ئەو هۆكاره‌ كه‌ بریتیه‌ له‌ تهنه‌لوژیا هه‌لگه‌رى زمانىكى به‌كگرتووی ئینگلیزى بوو، دواى هه‌لگه‌رسانى جه‌نگ و وێران بوونی زه‌وى و گه‌رانه‌وه‌ى بۆ چاخه‌ كۆنه‌كان، هه‌چ شتێك نامیڤنیت به‌ ناوى زمانى به‌كگرتوو، ئەو‌هش به‌ پوونى دیاره‌ له‌ سالى (٢٣٢١) كاتێك زه‌كه‌ریا (كاراكته‌رى پۆمانى) Cloud Atlas () قسە له‌گه‌ڵ خوشكه‌كه‌ى و كچه‌كه‌ى ده‌كات، به‌ زمانىكى ئینگلیزى كورت‌كراوه‌ى رسته‌كان، قسە ده‌كات، ئینگلیزه‌كه‌ نه‌ به‌ریتانییه‌

نه ئوسترالى نه ئەمريكيش. ئەو كورتبۈونەوہى زمانە لە ئىستاشدا ھەستى
پىدەكړيټ، لە ولاتە قسەكەرە ئىنگليزيەكان، ئەمريكا و بەریتانيا بە نمونە،
خەلكەكەيان لە ناوځودا بە زمانىك قسە دەكەن كە دەرپرینی وشەكانیان
كورتە، ھەك بلىی زیاتر جەخت لە تیگەيشتنى یەكتر بکەنەوہ نەوہك جۆرى
دەرپرین، بەلام ئەو كورتكردنەوہیە بەردەوام نابیت، یاخود باشتەر بلىین،
گەشە ناكات لە ئىستادا. چونكە ھۆكارىكى كاریگەرى ھەك تەكنەلۆژیا و
بەھیزی ئابوورى ولاتان زمانە یەكگرتووەكە دەپاریزیت، (كە دەلئین
تەكنەلۆژیا مەبەستمان گشت جۆرەكانى میدیا ئەلیكترۆنیەكان بەرھەمە
ئەلیكترۆنییەكانە).

بۆیە لە ئەنجامدا دەتوانین بلىین كورتبۈونەوہى دەرپرینی زمان
لە ھۆكارى گرنگینەدانە بە تەواو دەرپرینی وشەكان و پرستەكان لە لایەن
قسەكەرانەوہ، بەلام تەكنەلۆژیا پریگا بە فراوانبوونی ئەو كورتبۈونەوہیە
نادات و تا ئەو كاتەى بوونی ھەبیت دەپاریزیت. ئەگەر بىتوو لە داھاتوودا
ھۆكارىك نەمايەوہ بۆ بەكارھینانی زمانى یەكگرتوو، ئەوا ھەك لە فیلمەكە
پیشان دراوہ، زمانى ئىنگليزى بەرھەو كورتبۈونەوہ و گۆرانی زیاتر دەپوات
تا ئەو شوپنەى لەھجەيەكى نوئى سەرھەلەدەات، لەھجەيەك كە لە غیابى
ھۆكارگەلیكى ھەك پەرورەدە و تەكنەلۆژیا دروستبووہ. بۆ زیاتر تیگەيشتن
لە بابەتەكە، دەتوانین نمونە بە زمانى كوردى بەھینینەوہ لە سەردەمى
پیش پاپەپین و پاش پاپەپین، دواى سەربەخۆبوونی دەسلەلاتى

كوردى(ھەرىمى كوردستان) و دانانى مەنھەجى زىمانى كوردى و ئەدەبى كوردى، ئەو ئەوانەى دواى پاپەپىنەو پوويان لە قوتابخانەكان كورد، ئىستا بە جۆرى جىوازتر ئەوانەى پىشتەر خۆيان دەخافتن و دەنووسن، تەنانەت مەنەش، ئەم شىوہى ئىستا دەينووسم، ھۆكارىكى گورەى دەگەرپىتەوہ بۆ سىستەمى پەرورەدە، ھەر لە ئەلف و بى كەى (ئىبراھىم بالدار) ھوہ بىگرە، تا كىتەبە زانستىبەكان.

ئەوہى لىرەدا گرنگە، تا سىستەمىكى يەكانگىر نەبىت بۆ چەسپاندى زىمانىكى يەكگرتوو لەسەر تاكەكانى كۆمەلگا جا بە شىوہى پەرورەدە بىت ياخود ھەر ھۆكارىكى كارىگەرى تر، ھىچ زىمانىكى يەكگرتوو دروست نابىت، تا بەم شىوہىەش بەردەوامبىت، مەنك لىرەوہ بەم سۆرانىبە دەينووسم، برادەرىكىش لە بادىنانەوہ، بە كرمانجى.

خالی حه و ته م:

"وته کانی دایفد میسیل له ریگای (Cloud Atlas) وه"

هاوشان له گه ل گشت نه و بیرۆکه و نوڭگری و نه ندیشه جوانانه ی دایفد له پۆمانه که پیدانه خشان دویه تی، تئیدا چند وته یه کی به نرخی خۆی له ریگای کاراکته ره کانه وه گوتوو. دایفد خاوه ن بیرکردنه وه یه کی فراوان و تایبته به خۆیه تی، به شیوه یه ک بیرکردنه وه کانی له وته کانیدا چه سپاندوو، ئیمه ش لیره دا هه ولده ده یه نه ندیک له وته کانی که له پۆمانه که ی (Cloud Atlas) ناماژه ی پیداو، خویندنه وه یه کی بۆ بکه یه ن.

"ژیانمان هی خۆمان نیه، له مندالدانه وه تا گهر، ئیمه به نه وانیتر به ستراوینه ته وه، رابردوو و ئیستا، به هه ر تاوانیک و میهره بانیه ک، داهاتوو مان له دایک ده بیته وه"

نه و ته یه ی دایفد له (Cloud Atlas) به زمانی (سۆنمی) ده کریت، سۆنمی وه ک پێشتر له به شه کانیتر باس مان کردوو به کیک بوو له و که سانه ی وه ک کۆیله یه ک و ابوو کاتییک له ریستوران تیک کاری ده کرد، پاش نه وه ی بزووتنه وه ی (یاخیبووانی به کگرتوو) رزگاریکرد و پیشانیدا که نه و کتیه و نامانجی نه وان چیه، سۆنمی له تۆماریکی فییدیوی که بۆ خه لکانی

دوای خۆی تۆمارکردووه، یه کۆیک له وته کانی ئهو وتهیه ی سهره وه ده بیئت، به لام ئایا سۆنمی مه به سستی چیه له م وتهیه ی یاخود باشتر بلێین دایفد ده یه ویت چیبلیت له رینگای سۆنمییه وه؟

ئهو گوتهیه ی دایفد، تهواو له گه ل بنه مای رۆمانه که ی یه کده گریته وه، وه که له سه ره تادا گوتمان، پیناسه ی فیلمه که به و شیوه یه کراوه: (چالاکیه کانی تاکیک له هر سه رده می کدا کاریگر ده بیئت به سه ر تاکی داها تووی سه رده میکی تر، بکوژیک له و سه رده مه په نگه دوای سه ده یه ک بیئت به پاله وانیک، یاخود بیرۆکه یه ک ده توانریت بگوپردریت بۆ شوپشیک له داها توودا). واته بنه مای رۆمانه که ی دایفد بریتییه له پیشاندانی کاریگری تاکه کانی کۆمه لگا له سه رده مه جیاوازه کاندا، دایفد له رینگای (سۆنمی) وه دووباره ی ده کاته وه.

ئهو ده لیت: ژيانمان هی خۆمان نیه، به و واتایه ی ئهو ژيانه ی که ئیمه تییدا ده ژین به ته نها مولکی خۆمان نیه، به لکو که سانی تر هه ن تییدا هاوبه شن و ئیمه ش به رپر سیارین تییدا. دواتر ده لیت: له مندالدا نه وه تا کۆر، لیره دا دایفد جه خت له گشت قوناغه کانی ته مه نی مرۆف ده کاته وه که مولکی ئهو نیه، له له دایک بوونه وه تا مردن به جوړیک یانی نه ک ته نها قوناغیکی مرۆف به ته نها، به لکو ته واوی ژيانی مرۆف. دواتر پیمان ده لیت

ژیانمان مولگی کیی تره. ده لئیت : ئیمه به ئەوانیتر به ستراوینه ته وه، به و
 واتایه ی ژیا نی هەر مرۆفیک به مرۆفیکی تر به ستراوته وه، وشه ی
 "ئەوانیتر" به مانا ئاگاییه که ی (بوون) دیت، واته کاتیك ده لئین ئەوانیتر
 ئەوا باسی بوونه وهریک ده که ی ن پیش هه موشتیک، ئینجا له نیو بوونه وهراندا
 "عاقل" ده گریته وه که مرۆفه، بۆیه ژیا نی هەر مرۆفیک په یوه سته به ژیا نی
 مرۆفیکی تر. دواتر ده لئیت: پابردوو و ئیستا، وه ک ئەوه ی پیمان بلئیت چ
 کاتیك ئیمه به مرۆفی تر به ستراوینه ته وه، ئەو له وته که یدا باس له
 کاریگه ریه ک ده کات که مرۆف له سه ر مرۆف هه یه تی، دواتر که باسی کات
 ده کات، واته له و کاته دا ئەو کاریگه ریه درووست ده بیئت، (پابردوو و ئیستا).
 به و پێیه ی مرۆف له پابردوو وه به ره و کاتی ئیستا ده روات و نا کرئیت له
 ئیستادا به ره و پابردوو بروت، ئەوا کاریگه ری مرۆفه کان له پابردوو له سه ر
 ئیستای مرۆفه کان هه یه، کاتیکیش ئیستا ده بیئت به پابردوو، دووباره کاتیك
 درووست ده بیئت که له داها تووه وه ها تووه و پێی ده لئین "ئیستا" که
 مرۆفه کان، کاریگه ری مرۆفه کانی پابردوو یان له سه ر بووه.

دواتر ده لئیت: به هەر تاوانیک و هەر میهره بانیه ک، داها توومان له
 دایک ده بیته وه. وه ک ئەوه ی لێره دا مه رج بۆ کاریگه ریه که دا بنئیت، وه ک
 ئەوه ی مه رج له سه ر دروست بوونی داها توو دا بنئیت، دایفد پیمان ده لئیت که

هرگیز ئو په یوه ندى و کاریگره یی مړۍه کان له سهره ك هه یانه
 دروستنابیت، تا ئو کاته ی دوو مهرج تییاندا نه یه ته جی، ئو دوو مهرجه
 به واتای دوو لایه نی دیت که به دریزایی میژووی مړۍه یه تی بوونی هه بووه و
 ده بیټ، هیچ کامیکیشیان بی ئو ویترا ناتوانیت داهاتووی مړۍه یه تی دروست
 بکات، ئو دوو هیزه بریتین له شهر و ناشتی، رق و خوښه ویستی، تاوان و
 میهره بانى. به ناوی جیا جیا که مړۍه کان ناویان لیتان، به لام له کورتایدا
 ته نها وهك دوو خالی رهش و سپی ده میننه وه. ئیمه ناتوانین ژیانمان بی رق
 بیټ و ته نها خوښه ویستی بیټ، ناشتوانین ژیانمان ته نها رق بیټ و
 خوښه ویستی له گه ل نه بیټ، مړۍه کان ناتوانن له هه مو ژیاناندا میهره بان
 بن و تاوان نه کهن، وهك چون ناتوانن تاوان بکن و میهره بانیش نه بن. دوو
 هیزه که به کیکیان ئو ویترا ته واوده کات، که هیچ کامیکیان بی ئو ویترا ناتوانیت
 بوونی هه بیټ. که واته دایقدا پیمان ده لیت ژیانى مړۍه ته نها مولکی خوئی
 نیه، به لکو هی ئو وانه شه که له داهاتوودا به سترانه ته وه بهو، به هوئی ئو
 کاریگره یی له سهر ئو وانی ده بیټ، ئو کاریگره یی دروست نابیت تا له
 مړۍه که هه له یه ك یا خود چاکه یه ك پوونه دات وهك جولیه ك.

"ژیانم هیچ نیه جگه له دلۆپه ئاوێك له ناو زه‌ریایه‌کی بێ سنور، به‌لام زه‌ریا چیه جگه له تیکه‌له‌یه‌کی دلۆپه ئاو؟"

ئهو وته‌یه‌ی دايفد، له گفتوگۆیه‌کی نیوان دوو کاراکتهری نیو رۆمانه‌که‌ی درووست ده‌بیت، کاتیک (ئاده‌م نیوینگ) داوی رۆشتن ده‌کات له‌و شوێنه‌ی لییه‌تی و له‌گه‌ڵ خۆیدا هاوسه‌ره‌که‌ی بیات، باوکی هاوسه‌ره‌که‌ی به‌وکاره‌ نارازیه‌ و پێی ده‌لێت: هه‌ر شتیک به‌ ته‌ما‌بیت بیه‌کی وه‌ك دلۆپه ئاوێك وایه له نیو زه‌ریایه‌کی بێ سنور. ئاده‌میش وه‌لامی ده‌داته‌وه و ده‌لێت: به‌لام زه‌ریا چیه جگه له تیکه‌له‌یه‌کی دلۆپه ئاو؟ داوی وه‌لامه‌که‌ی باوکی هاوسه‌ره‌که‌ی به‌ بێده‌نگی ده‌هێڵیته‌وه و ده‌پوات.

وته‌یه‌کی زۆر جوانه، بچو‌ک‌کردنه‌وه‌ی گشت شتیکه که تۆ خاوه‌نی له‌سه‌ره‌تادا به‌رامبه‌ر هه‌مووشتیک که هه‌یه، دواتر بچو‌ک‌کردنی هه‌مووشتیکه به‌رامبه‌ر گشت شتیک که تۆ خاوه‌نی. لێره‌دا زه‌ریا به‌ مانای جیهان دێت، بێ سنووری زه‌ریا واته بێ سنووری له‌ سال و ته‌مه‌نی جیهان که هیچ که‌سێك نازانیت که‌ی ته‌واو ده‌بیت یاخود سه‌ره‌تا‌که‌ی که‌ی بووه، دلۆپه ئاوێکی‌ش به‌ واتای ژیا‌نی مرۆفیک دێت، ژیا‌نی مرۆف له‌ جیهاندا وه‌ك دلۆپه ئاوێکه له‌ ناو زه‌ریایه‌ك، ژیا‌نی ئی‌مه له‌ چا‌و ئه‌و هه‌موو ژیا‌نه بێ سنووره‌ی له‌ داها‌تووی جیهانی مرۆفایه‌تی دێت وه‌ك ئه‌و دلۆپه ئاو هه‌یه.

له سه ره تاي و ته كه دا، دايفد بى واتايى ژيانى تاكه كه سيك نيشان ده دات به رامبه ر نه وهى كه هه به له جيهاندا، وهك بلتئى چهنده ها مرؤف ده مرن پؤزانه، به لام ژيانى جيهانييان هر به رده وامه، بؤيه كارى كه ريهك دروست ناكات و وهك نه وه به بوونى نه بيت، له پؤمانه كه شدا باوكى هاوسه رى (ئاده م ئيويىنگ) ده به ويئت بلتئى ئاده م نه و كاره ي كه ده بيه يت هيج گؤرانكاره يك دروست ناكات، يا خود هيج گرنگه يكي نابيت. به وته يه يكي نيگه تيف ويستى وره و بوئرى ئاده م بشكئنى له وهى كه خه ريكه ده يكات.

به لام ئاده م هر زوو وه لامى دايه وه و گوتى: به لام زه ريا جيه به جگه له تيگه له به يكي دلؤپه ناو. ژيان هر به رده وامه نه گه رچى پؤزانه به چهنده ها مرؤفئيش لئى كه مبيته وه، به لام نه سلن كئى ناوى له ژيان ناوه ژيان؟ كئى ژيانى نه و جيهانه ي دروست كر د؟ كئى به رده وامى به ژيان ده دات؟ هه موو نه وانه ته نها مرؤفه كه منم. هه مووى ته نها نه و دلؤپه ناوه به كه نه و زه ريا به ي دروست كر دووه، بؤيه ئاده م ده به ويئت بلتئى: نه خير تو هه لئى، نه و كاره ي من ده بيه كم كارى گه رى له سه ر نه م جيهانه ده بيت، له سه ر ژيانى چهندين كه سيتر كه له م جيهانه ده زين، بؤيه وه لامئىكى له م جو ره جگه له بيده نكي هيج وشه به يكي به رامبه ر ناوترئى. دايفد ده به ويئت بلتئى: نه ي مرؤف راسته تو ته نها دلؤپئىكى له م جيهانه فراوانه و بئى سنوره، به لام نه گه ر تو نه بيت نه م جيهانه ش نابيت.

"ویناکردنی کورتایی جیهان کزترین ناره زوی مرؤفه"

پژمانی (Cloud Atlas) وهك له بابه ته كانی پیشوتر باسمانکرد هه لگری سی کاته که بریتین له (رپاردوو، ئیستا، داهاتور)، به لام له گه ل نه وه شدا تاییه تمه ندیه کی تری تیدایه که له زۆر فیلمی تر دا به تاییه تی باسیان کردوو، لیره دا (Cloud Atlas) جگه له وه موو تاییه تمه ندیه ی تر، تاییه تمه ندیه کی گه وری تری تیدایه ئه ویش کورتایی جیهانه (Apocalypse)، ئه مه وشه یه کی یۆنانیه که له تیکسته کانی (نینجیل) وه رگریاوه به مانای ئیله ام وه رگرتن یا خود شتیکی شاراوه دیت، به لام له کاتی ئه مپژماندا به واتای کورتایی هاتنی جیهان به کار دیت. زۆرێک له فیلمه کانی هۆلیود له ئیستادا نه و بابه ته له خۆده گرن و ره واجیکی زۆریان هه یه که هه فتانه به ملیۆن ته ماشاکه ری هه یه (بۆیه باسی فیلم ده که یه چونکه وهك له سه ره تاکان باسمان کرد که (Cloud Atlas) کراوه به فیلم و ئیتمه له بنه مای فیلمه که وه خویندنه وه ی بۆ ده که یه). به لام نه وه ی گرنه که له هه ر فیلمیکی جۆری (کورتایی هاتنی جیهان—Apocalypse) دا، بریتیه له پیشاندانی جیهان دوا ی ویران بوونی (Post-Apocalypse)، که نه وه خالکی باوه له هه ر فیلمیکدا، زۆرێک له

فیلمه‌کان کۆتایی هاتنی جیهان به‌هۆی نه‌یزه‌کێکه‌وه وینا ده‌که‌ن، هه‌ندیکه‌تر به‌هۆی جۆره‌ فایرۆسیکه‌وه به‌ ناوی زۆمی، هه‌ندیکه‌تر به‌ بیروکه‌ی خه‌یالۆی و خه‌یالی زانستی (Science Fiction)، فیلمی (۲۰۱۲) وه‌ك نموونه‌یه‌کی زه‌ق له‌م جۆره‌ فیلمانه‌. بۆیه‌ ئه‌وه‌ی گرنه‌گ ده‌مینه‌تته‌وه‌ بریتیه‌ له‌ جیهان دۆای وێرانبوونی، وه‌ك ئه‌وه‌ی به‌ خه‌لكی بۆلین نه‌گه‌ر پۆژیک داویت و جیهان به‌ره‌ و وێرانبوون روشت، ئه‌وا دانیابن كه‌ هیوایه‌ك ده‌مینه‌تته‌وه‌ رزگارمان ده‌كات یاخود مرۆفایه‌تی به‌ هه‌رشیه‌یه‌ك بیته‌ رزگاری ده‌بیته‌.

ویناکردنی جیهان دۆای وێرانبوونی له‌ (Cloud Atlas) له‌ کاتی (داهاتو) سه‌رده‌می شه‌شه‌م، زۆر به‌پوونی دیاره‌، کاتیک ریزه‌یه‌کی که‌م له‌ مرۆفه‌کان له‌سه‌ر زه‌وی ماونه‌ته‌وه‌ و زه‌وی بوته‌ یه‌که‌پارچه‌ له‌ پوه‌ه‌ك و سه‌رتاپای داپۆشیوه‌، ئه‌وه‌ش به‌ مانای نه‌بوونی مرۆف و شارستانی له‌سه‌ر زه‌وی دیت. وه‌ك چۆن پێشتر باسه‌مانکرد، وێرانبوونی جیهان له‌ (Cloud Atlas) به‌هۆی جه‌نگیکه‌ی فراوانی نیوان مرۆفه‌کانه‌وه‌ بووه‌ که‌ له‌ ئه‌نجامدا مرۆف هیچی نه‌ماوه‌ته‌وه‌ ته‌نها خۆی و زه‌وی نه‌بیته‌. ئه‌و وته‌یه‌ی دايفد گرنه‌گه‌یه‌کی زۆری هه‌یه‌، ئه‌و ده‌لیته‌ مرۆفه‌کان چه‌زده‌که‌ن کۆتایی جیهان ببینن، پاست ده‌كات، وه‌ك باسه‌مان کرد جۆری فیلمی (کۆتایی هاتنی

جيهان (Apocalypse) باوترين جۆره له سينه ماكان، ويستىك له ناخى مرؤفا ههيه، حهز به بىننى كۆتايى مرؤفايه تى دهكات، حهز دهكات پىش نهوهى ژيانى نهو ته واوييت، بىننىت كه ژيانى ئه م جيهانه له ناوده چىت.

دايفد ده لىت كۆنترين ئاره زوى مرؤفه، به و اتايه ي نهو هيوايهت و حهزه هه ميشه له دووباره بوونه وهيه، دايفد دهيه وييت بللىت كه مرؤفايه تى كاتىك تا دوا پلهى شارستانيهت ده پروات، له ويوه به هوى جهنگى كه وه ياخود هه ر هۆكارىكى وييرانبوونى جيهان ده گه رپىته وه بۆ چاخه به ردىنييه كانى خۆى، وهك نهوهى تازه ژيان له سه ر زهوى ده ستى پىكر دۆته وه. بۆيه لاي دايفد ژيان ته نها بازنه يه كه كاتىك مرؤفه كان ده گن به و شوينهى له بازنه كه ده ستيان پىكر دوه، حهز دهكهن له سه ره تاوه ده سته پىكه نه وه و كۆتايى نهو خولهى بازنه كه بىنن، به لام نهو وته يه ي دايفد ميژوو ده خاته ژىرپرسياره وه، كه ئايا نه گه ر ژيان ته نها بازنه يه ك بىت، ئىتر وييرانبوونى جيهان له چ كاتىكى پابردوو بووه؟ ئايا دواى وييران بوونى نه تالانتىس بووه كه زۆرىك له زاناكان واده لىن، ياخود له پوى دينيه وه نهو كاته بووه كه نوح دواى هه لگرتنى جوتىك له هه موو گيانله به ران له كه شتیه كه ي و كۆتايى جيهان به هوى لافاوه وه بووه؟ ياخود ده بى سه ره تاي دووباره ده سته پىكر دهنه وهى مرؤفايه تى كه ي بو بىت؟ هه رچۆنىك بىت نه وه ته نها بىر كرده وهى دايفده به رامبه ر ژيان و جيهانى مرؤفايه تى .

"دولهت تا چند رېڅراوتر بېت، هلگری مړوځایه تیبیه کی شه که تر ده بېت"

(نالان کلیفلاند)ی هاورپم جارېک گوتی: تا چند یاساکان له کومه لگا زیاتر ده بن، زورتر تاوان و پیشیلکاری تیدا دروست ده بېت. راستی ده کرد له قسه کانیدا، نمونه شی به ولاتیکی وه ک سویسرا هینایه وه کاتیک که هیچ هیزیک سهربازی نیه، به لکو خه لکه که ی سهربازی ولاته کیانن به شیوه یه ک هر دانیشویه کی سویسرا ناسایه هلگری هر چه کیک بېت بیه ویت، چه کیش به هیچ شیوه یه ک قه ده غه نیه له وی و یاسایه کی تایه تی نیه، له گه ل نه وه شدا سویسرا له گه ل نه و ولاتانه ناوی دیت که که مترین ریژه ی تاوان و کوشتنی لی نه نجام ده دریت به ریژه ی ۰،۷ . هرچونیک بېت نیمه نه و کاریگریه ی یاسا ده بینین له سر کومه لگا، مړوځ حز به یاخیبون ده کات له ناخه وه ی، بۆ ته نها جاریکیش بېت ده یه ویت یاخیبیت له یاسا، له و کۆتانه ی بۆی دانراوه. گه ر سه یری کومه لگا داهاتوره کانیش بکه ین ده بینین که وا له گه ل بوونی ناسایشیکی به رز هینستا تاوان و پیشیلکاری بوونی هیه، یاخود هر له و کاته ی نیستادا تا چند یاسای نوی دابنریت نه وهنده پیشیلکاری بۆی دروست ده بېت. حه زده که م

پیتاسەى ياسا لىزەدا بەو شىۋەيە بىكەم: ۋەك ئەۋە وايە لە خىزانىكىدا داىك لەبەر مندالە بچوكەكانى ياساى قەدەغەكردنى بەكارھىننى ئاگرى لە مالەكەيدا بچەسپىنىت، بەلام ئەى مندالە گەۋرەكانى چىبەكن كاتىك پىۋىستىيان پىنى دەبىت؟ لە كۆتايدا لە پۆزى لە داىكبونى مندالىكىيان ناچار دەبن ياساگە پىشنىل بىكن بۇ ئەۋەى مۆمى سەر كىكى پۆزى لە داىكبونەكە داگرىسىتن. بۇ كۆمەلگاش ئاوايە زۆر جار، كاتىك ھەندىك لە تاكەكانى تاوانىك ئەنجام دەدەن، قەدەغەكردنى ئەو شتەى تاوانەكەى پى ئەنجام دراۋە ياخود جۆرى كارەكە ھەموو كۆمەلگا دەگرىتەۋە.

بەلام دايفد جوانتر باسى كرۋوۋە، ئەو دەلئىت ئەو ياساىانە تا چەند زۆرىن لە كۆمەلگادا و تا چەند كۆمەلگا رىكخراوتر بىت، لە بەرامبەر ئەۋەدا ھەستى مۆفايەتى شەكەتتر و لاوازتر دەبىت، چونكە پىشنىلكارى ياساكان زۆر جار ئەنجامى شىكاندىنى كەسانى دەۋرۋبەرى لىدەكەۋىتەۋە ياخود كۆزىنى مۆفۇى تر لە كۆمەلگادا لىدەكەۋىتەۋە. بۆيە دەتوانىن بلىين پىشنىلكردنى ياسا ھۆكارە بۇ كەمبونەۋەى ھەستى مۆفايەتى ۋەك دايفد باسى دەكات.

ئەو لە پۇمانەكەيدا زۆر بە پوونى ئەم وتەيەى خۆى چەسپاندوۋە، كاتىك لە سەردەمى پىنجەم سالى (۲۱۴۴)، مۆفۇ لەۋبەرى پىشكەۋتن و تەكنەلۇزىيا و رىكخراۋەى بون دايە، كۆمپانىياىك مۆفۇ بەرھەم دەھىنىت ۋەك كۆيلە و خزمەتى ويستەكانى خۆى پىدەكات، لە دوايشدا بەھۆى

ئامېرىكە ۋە لاشەكەي دەكات بە سوپىك و دەرخواردى ئەو مۇرقانەي تىرى دەداتە ۋە كە درووستى دەكات. ئەو ئەوپەرى نەمانى مۇرقايەتتە، ئەوپەرى لە داستدانى ئەخلاقى مۇرقايەتتە، ئەوپەرى بەكارهيتانى مۇرقايەتتە لە پىنناو بەرژە ۋە نەدىيەكانى مۇرقانەي تىرى. بۇيە دايىد ئەو كاتانە ناودەبات بە شەكەتتە ۋە نەمانى مۇرقايەتتە.

ۋەتەكانى دايىد زۆر، ئىمە تواناى تەنھا باسكردنى ئەوانەمان ھەبوو كە لە (Cloud Atlas) دا ھاتوون، لە كۆتايدا ھەزەكەم گەتوگۆيەكى نىوان (سۆنمى) ۋە ئەو كەسە دابنىم كە لە كۆتايى (Cloud Atlas) لىكۆلەينە ۋە لە (سۆنمى) دەكات سەبارەت بە ۋە پووداوانەي بەسەرى ھاتوون پىش ئەۋەي لە سىدارە بديت.

لىكۆلەر ۋە كە بە سۆنمى دەلەيت : دوا پىرسىارم لەيت ئەۋەيە، لەگەل ئەۋەي تۆ دەتزانى كە بزووتنەۋەي (ياخىبىۋانى يەكگرتو) سەرنەگرتتە ۋە لەناو دەچن بەلام بۇچى بەردەوام بوى لەگەلىان ؟

سۆنمى دەلەيت : ئەگەر مەن بە ۋەنبوۋىيى بېومايەۋە، ئەۋەكات راستەقىنەش (ھەقىقەت) ىش ۋەن دەبوو، مەنىش پىگام بەۋە نەدەدا.

لىكۆلەر ۋە كە : ئەي ئەگەر ھىچ كەسنىك باۋەر بە ۋە راستىيە نەكات ؟

سۆنمى : يەكنىك لە ئىستائە باۋەر پىكردوۋە.

لەم گفتوگۆیەدا زۆر شتی گرنگ و جوانمان بۆ دەردەکهوئیت،
لێکۆلەرەوه که ده‌ئیت سۆنمی له‌گه‌ڵ ئەوه‌ی تۆ ده‌ترانی که ده‌مری یاخود
ده‌تکوژن و له‌ سێداره‌ت ده‌ده‌ن، بۆچی به‌رده‌وامبووی؟ سۆنمی ده‌ئیت من
حه‌قیقه‌تم، من هیوام، من ئەو حه‌قیقه‌ته‌م که ئەگه‌ر بێتوو له‌ ژياندا ما‌بم ون
ده‌بووم و که‌سێش باوه‌ری پێنه‌ده‌کردم. لێره‌دا بۆمان ده‌رده‌کهوئیت که
که‌سایه‌تییه‌ گه‌وره‌کانیش هۆکاری ناوبانگی زۆرینه‌یان دوا‌ی مردن‌یان هات،
ئەوان تا نه‌مرن ئەو حه‌قیقه‌ته‌ی هه‌یا نه‌ لێیان ناکه‌وئیت و نادۆزێته‌وه، بۆیه
مردن زۆر جار پێگا چاره‌ی دۆزینه‌وه‌ی حه‌قیقه‌ته‌، حه‌قیقه‌تی نامانج و
شیوه‌ژیانی مرۆفه‌ گه‌وره‌کان.

بهشی دووهم

"جيهان : له وئرانبوون (Apocalypse) و دواى وئران بوون "(Post-Apocalypse)"

تا ئىستا خەيالى كۆتايى جيهانت كردووه؟ ياخود به هيچ شيوه يەك بىرت لەوه كردۆتەوه كه دونيا چۆن وئران دەبىت؟ ئەى ئەوهى كه دواى وئران بوونى، جيهان چۆن دەبىت؟ ئەوانه چەند پرسىارىكن كه زۆرىك له فيلمه سينەماييەكان پىشبينيان كردووه و به جۆرىك له جۆرهكان پيشانيان داوه. زۆرىك له خەلكيش حەز به بينىنى ئەو جۆره فيلمانە دەكەن و به شيوه يەك سالانە ئەو فيلمانە زۆرتىن بينەريان هەيه. وئران بوونى جيهان كه له فيلمەكان به (Apocalypse) ناودەبرىت، جۆرى زۆره له فيلمەكان و به خەيالى جيا جيا وئناى دەكرىت كه دواتر باسيان دەكەين. جۆرىكى تر له فيلمەكان برىتايە له فيلمى جيهان دواى وئران بوونى كه به (Post-Apocalypse) ناودەبرىت، لەو جۆره فيلمانەدا باسى چۆنەتى ژيانى مۆڤ دەكرىت له دواى وئرانبوونى جيهان و چۆن دووباره مۆڤايەتى سەرەلەدەتەوه و گەشە دەكات، ياخود چۆن ئەو كەسانەى له دواى وئران بوونى جيهان رزگارىانبوو، دەژين. ئەوانه ئەو جۆره فيلمانەن كه لەم سەردەمەدا باون . ئىيمە لىرەدا باس له جۆرهكانى كۆتايى هاتنى

جيهان دهكەين له بنه‌ماي فيلمه‌كانه‌وه و هۆكاره‌كانيان ده‌خه‌ينه‌پوو، پاشان باسى جيهان دواي ويرانبووني و جۆرى ژيانى مرۆفه‌كان ده‌كەين. ئه‌وه‌ى گرنگبەت له‌م باب‌ه‌ت‌دا بریتىيه له‌ تىگه‌يشتن و شىكرده‌وه‌ى چه‌ند سروشتيكى مرۆڤ له‌ ئه‌گه‌رى ئه‌و كاره‌ساتانه‌ى تووشى ده‌بەت، چونكه بىگومان هه‌ست و ويست و ئاره‌زووى مرۆڤ كاردانه‌وه‌ى پووداو و جموجۆله‌كانى ده‌ورو به‌رين. جيهان‌يش دواي ويرانبووني، كاره‌ساتگه‌ليكى جۆراوجۆر به‌دواي خۆيدا ده‌هينيت و چه‌ندىن ديارده‌ سه‌ره‌لده‌ده‌ن كه‌ هه‌چ كاتىك له‌ ته‌مه‌نى مرۆفاه‌تيدا به‌م شىوه‌يه بووني نه‌بووه. له‌وانه: ديارده‌ى نه‌مانى باوه‌ر(دين)، ديارده‌ى مرۆڤ خواردن، ديارده‌ى نه‌مانى سيستمى مرۆيى، ديارده‌ى ته‌نيايى و بى‌متانه‌يى و چه‌ندىنى تر. ئيمه له‌م به‌شه‌دا باس له‌ كاردانه‌وه‌ى مرۆڤ ده‌كەين بۆ ئه‌م دياردانه‌ و هه‌ولده‌ده‌ين ئه‌وه‌ى خه‌يالتيكى دووره له‌به‌ديهاتن، بىخه‌ينه‌پوو.

خالی يەكەم :

"وېرانبوونى جېهان و پەنگدانەوہى لە سېنە ماكان"

وېرانبوونى جېهان، رەگىكى مېژووى قولى ھەيە لە ھزرى مرؤفدا، بە شىئوہەيەك مرؤف پۆزىك لە پۆزان ھەر بووہ بېر لە كۆتاييەك بكا تەوہ، لە ژىر ئەو بنەمايەى كە ھەر شتىك سەرەتاي ھەبىت كۆتاييشى ھەيە. تا ئىستا بۆچوونىكى راست لەسەر سەرەتاي مرؤفايەتى نىيە تەنانەت سەرەتاي گەردوونيش، تەنھا ھەندىك تيۆرى زانستى نەبىت وەك تيۆرى بېگ بانگ (Big Bang)، كە تىيدا باس لە سەرەتاي دروستبوونى گەردوون دەكات بەھۆى تەقىنەوہەيەكى مەزن و تىيدا گەردوون بەرەو كشان رۆشتوہ تا گەرميەكەى كەمتر بۆتەوہ، بە پىي ئەو تيۆرە جېهان تەمەنى ۱۳,۷ مليار ساڵە و دواى چەند مليار سالىك لە دروستبوونى زەوى، مرؤف دروستبووہ. دەشلىت كەوا كۆتايى جېهان ئەو كاتەيە كە كشانى گەردوون بەرەو وەستان دەچىت و لە ناكاو ھەمووى دەپوخىت.^۲ ھەرچۆنىك بىت، ئەو تيۆرە رەخنەى نۆرى لىگىرا، يەكىك لەوانە گوتيان بە پىي ياساى گەرمى دىنامىكى (thermodynamics law of)، دروستكردى ياخود لەناوبردى گشت مادە و وزەيەك مەحالە، لە وەلامى ئەوہدا ئەو زانايانەى پالپىشتى ئەم

تیۆره دهكەن دەلئین بیگ بانگ گەردوونی لە نەبوونەوه نەهیتاوه، بەلكو
 گەردوون ھەر ھەبوو بەلام بەھۆی ئەو تەقینەوہیە کشاوه و فراوان بووہ.
 ھەرچۆنیک بیٹ بۆچوونە زانستیەکان ھەمیشە لە گۆرانن، شتانیک نین
 بتوانریت پشتیان پێبەستری بۆ ئەوہی وەلامیکى حەتمیت بەدەنەوہ، لە
 بەرامبەر ئەوہدا زۆریەى دینە ئاسمانیەکان ھاوپان لەسەر درووستکردنی
 جیھان لە لایەن خوداوە، بۆ کۆتایی ھاتنیشی وەلامیکى زانستییان پى نە
 بەلام ھەندیک ھەن کە نیشانەکانى کۆتایی ھاتنى جیھان بە لیکدانەوہی
 قورئان و بەیەكەوہبەستنى بە زانستی گەردونناسى پیمان دەلئین کەوا
 ئەوہی لە ئیسلامدا بە گشتى باسکراوہ دەربارەى کۆتایی ھاتنى جیھان، بە
 جۆریك لەگەڵ زانستدا یەك دەگریتەوہ. ئەوان پێیان وایە وێرانبوونی جیھان،
 وێرانبوونیکى یەكجاریە، بەو واتایەى دواى وێرانبوونی ژیان نامینیت و
 درووستنابیتەوہ، کاتى وێرانبوونیشى نادیارە و کەس دەربارەى نازانیت
 تەنھا خودا نەبیت، بەلام ھەرچى بیروكەیەكى لە دەرەوہى دین ھەبە، پى
 وایە ئەو ژیانە بى سنوورە و ئەگەرىش بێتوو وێران بێت بە شیوہیەك، ئەوا
 مرۆڤ لە شویتنیک ھەر سەرھەل دەداتەوہ و دووبارە ژیان درووست دەكاتەوہ،
 ئەوہی لەم فیلمانەش باسکراوہ، زۆرینەیان لەسەر ئەو بۆچوونەن. ئیستا

جۆرەكانى چۆنلەتى وئىرانبوونى جىهان دەژمىرىن و بەپىيى نىزىكتىرىنلار لى
راستىيەوۋە پىزى دەكەين:

۱- وئىرانبوونى جىهان بەھۆى گۆرپانى كەش و ھەواوۋە: ئاگە داركردنەوۋەى
مىرۋەكان لى بەرزىوونەوۋەى رىژەى دوانەئۆكسىدى كارپۇن ماوۋەيەكى زۆرە
بوونى ھەيە، گۆرپانى كەش و ھەوا زۆر جار بە گەرم بوونى جىھانى ناوژەند
دەكرى، بەو واتايەى كە جىهان بەرەو گەرم بوون دەروات لەگەل ھە
گۆرپانىكى كەش و ھەوا، ئەوۋەش لە ئىستادا ھۆكارى زۆرە، كە گىشتى
مىرۋەكان درووستكەرىن، بۇ نىمۇنە كارگەكان، بىرىنەوۋەى دارەكان،
ئۆتۆمبىلەكان، ... ھتد. پىششىنى كىردنى كۆتايى ھاتنى جىهان بەھۆى
گۆرپانىكى تەواو لە كەش و ھەوا يەككە لەو پىششىنىيەنەى زۆر فىلمى لەسەر
دەرھىنراوۋە، بۇ نىمۇنە (WaterWorld) كە تىيدا باس لە تىكچوونى
جىهان دەكات لە داھاتودا كە سالەكەى نىزىكەى بۇ سالى ۲۵۰۰ دەگە پىتەوۋە
, كاتىك بەستەلەكى باكور و باشور بەھۆى بەرزى پلەى گەرمىيەوۋە
تواوۋەتەوۋە، بەم شىئەيەش بووۋتە ھۆى پەيدابوونى زىيان و لافاۋ، تا ئەو
كاتەى ئاۋ ھەموو شىئەيەكى داپۆشىوۋە. يان فىلمى (The day After
Tomorrow) كە تىيدا باس لە ساردبوونى كەش و ھەواى جىهان
دەكات، بە شىئەيەك كە جىهان گەراوۋەتەوۋە بۇ چەرخى بەستەلەك، لە

فیلمی (The Colony) ییش هه مان پیشبینی کراوه، کاتیک هه موشتیک به ستویه تی و مرۆفه کان به حال ده توانن کار بکن یا خود بچولین. گۆرانی کهش و هه وا تا ئیستا نزیکتین بپروکه یه بۆ کۆتایی هاتنی جیهان، چونکه هه م له ئیستادا بوونی هه یه و هه م نه گه ری پرودانیشی هه یه له داها تودا. تا ئیستا زۆریک له پیکخراو و کۆمپانیا دروستبوون بۆ پارێزگاریکردن له و بابته و به گرنگ پیشاندانی.

۲- ویرانبوونی جیهان به هۆی جهنگه وه : یه کیکه له و خالانه ی که زۆر وه ک هۆکاریکی ویرانبوونی جیهان نیشان دراوه له و فیلمانه ی باس له زیان دوا ی ویرانبوونی جیهان ده که ن. جهنگی جیهانی یه کیکه له گه وره ترین نه و کاره ساتانه ی به سه ر میژووی مرۆفایه تیدا هاتوه که مرۆف خۆی دروستکه ری بووه. جهنگه جیهانییه کان زۆریک له بیرى مرۆفه کانی گۆپی، وایلیکردن که بیربکه نه وه له وه ی که مرۆف شایه نی کوشتن نیه، وایلیکردن که بیربکه نه وه ره گه زپه رستی یه کیکه له خاله لاوازه کانی مرۆفایه تی، هه مو نه وانه هینده کۆن نین، نه م بیروپایانه به ره می دوا ی دوو جهنگی گه وره ی جیهانین. گه ر پۆژیک مرۆفایه تی له و شارستانیه ته ی ئیستا بگه پیته وه بۆ سه ده کانی دوا وه و چاخه کۆنه کان، نه وه به هۆی جهنگه وه یه. له ئیستادا دروستبوونی جهنگی جیهانی سییه م باسیکه و زۆرجار قسه ی لیوه ده که ری

به هۆی هه‌بوونی مەملەتیی نێوان ولاتان لەسەر بۆمبێ ئەتۆمی لەم
سەردەمەدا. مەملەتیی ئێران و ئەمریکا، تورکیا و ئێران، کۆریای باکور و
ئەمریکا، بەهاری عەرەبی. بۆیە لە هەموو ئەگەریکدا هەر هەنگاوێکی هەلە
دەکری ئەم کارەساتە دووبارە بخولقیینیت. مەژۆ لە پۆژەلاتی ناوهراس‌ت دا
هەست بە ئاسایش ناکات، هەست ناکات سەر‌به‌خۆییانە دەژی چونکە ژیا‌نی
جینگیر نیە. ئەگەرچی جەنگی جی‌هانی یە‌کەم و دووم وانە‌ی باشی دا بە
مەژۆ‌هایە‌تی، بە‌لام بە‌رژە‌وه‌ندی ولاتان زۆر جار گە‌وره‌ترە لە‌وه‌ی کە
مەژۆ‌هایە‌تی دە‌یه‌وێت. جەنگی جی‌هانی سێ‌یە‌م بە‌ پله‌ یە‌ک لە‌ دە‌ست
ئە‌مریکایە، ئە‌و هە‌م دە‌توانیت هە‌مووشتی‌ک بو‌ه‌ستینیت، هە‌م دە‌شتوانیت
هە‌مووی تێ‌ک‌دات. بە‌ پله‌ دوو لە‌ دە‌ست ئێ‌رانە، یاخود ئە‌و ولاتانە‌ی
هە‌ره‌شە‌ی هێ‌رش‌کردن دە‌کە‌ن بە‌ بۆمبێ ئە‌تۆمی‌ه‌وه، کۆریای باکور بۆ
نە‌مونه. بە‌لام هە‌رچۆ‌نێ‌ک بی‌ت تا ئی‌ستا خۆیان بە‌دوور‌دە‌گرن لێ‌ی. لە‌ زۆر
فیلمدا کاتێ‌ک باسی ئە‌مریکا یاخود پۆ‌ژە‌لاتی ناوهراس‌ت دە‌کری‌ت، ئە‌و
سەرۆ‌کە ئە‌مریکە‌یە لە‌ فیلمە‌کە‌دا بێ‌یاری ک‌شانە‌وه‌ی گ‌شت هێ‌زه‌کانی دە‌دات
لە‌ پۆ‌ژە‌لاتی ناوهراس‌ت، یاخود هە‌ولێ بە‌ستنی پە‌یمانێ‌کی نێ‌وه‌ولە‌تی
دە‌دات لە‌گە‌ڵ ئێ‌ران و ولاتە‌ نا‌کو‌که‌کان، بە‌لام وە‌ک هە‌میشە‌ لە‌ فیلمە‌کە‌دا
هە‌ولێ سەر‌نە‌گرتنی ئە‌و پ‌رۆ‌سە‌یە دە‌دە‌ن، بۆ نە‌مونه لە‌ فیلمە‌کانی وە‌ک

(White House Down) و (Vantage Point). له هەر باریکدا، مەترسیەکه ئەمجارە زیاتر لەسەر پۆژھەلاتی ناوھەراستە نەوێک شوینیکی تری جیھان. دوو نمونەى ئەو فیلمانەى که جیھان کۆتایی ھاتووە تییدا بەھۆی جەنگەوہ: (The book of El) و (The Divide).

۲- وێرانبوونی جیھان بەھۆی بلاوبونەوہى ڤایرۆس: یەکیکیتر لەو پیشبینیانەى که لە چەند فیلمیکدا پیشاندراوہ بریتییە لەوہى کاتیک جۆرە ڤایرۆسیکی بەھیز و نوێ بلاودەبیتەوہ و دەبیتە ھۆى مردنى خێرای مرفۆھکان یاخود دەبیتە ھۆى کۆنترۆلکردنى ئەقل و کردەوہکانى. ھەلبەت ئەمە بەربلاوترین جۆرى ئەو فیلمانەى، چونکہ شیتوازی زۆرە، بۆ نموونە بلاوبونەوہى ڤایرۆسیک که ھەلگری جۆرە نەخۆشییەکی نوێیە، تا مرفۆھایەتى ھەولێ دروستکردنى دەرمان دەدات، لە ناوی دەبات، یاخود ھەرەشەى بلاوبونەوہى جۆرە ڤایرۆسیک که تەنھا لە چەند مانگیک توانای کۆتایی ھێنانى ژيانى ھەبە لە زەوى، وەک لە فیلمى (The Satan Bug) نامازەى پیکراوہ، یاخود لە فیلمى (Contagion) که ھەمان باسە. بۆیە لە سینیەمین خالمان دانا، چونکہ بە بەراورد لەگەڵ پیشبینیەکانى تر بۆ داھاتوو خائیکى بەھیزە، گەر سەیر بکەین نیو سەدە

بەر له ئیستا زۆریك لهو نهخۆشیانهی كه ئیستا ههیه بوونی نهبووه، یاخود نه دۆزرا بویه وه، بۆیه له داها تووشدا ئهگهري بلا بوونه وهی فایرۆسی تر ههیه كه بپتیه هۆی نهخۆشییه کی ترسناکی له م جۆره .

۴- ویرانبوونی جیهان به هۆی بهرکه وتنی ههساره یهك به زهوی: زۆریكمان به م جۆره پيشبینیه ناشناین، كهس نیه بۆ جارێكیش گوئی له پيشبینیه كهی سالی ۲۰۱۲ نه بوی دهربارهی كۆتای هاتنی جیهان به هۆی بهرکه وتنی ههساره یهك به زهویه وه، تهنا ته خهلكیكی زۆریش بپوای پيكردبوو و زۆریك ماله كانیان به جیهتشت بۆ چوونه ئه و شوینانهی كه گوايه پارێزداو ده بن لێ. به ههرحال ئه و بهرواره تپه پری كه هۆزك به ناوی مایا له ئه مریكای باشور چه ندين سال بهر له ئیستا پيشبینیان كردبوو، ههچ شتێكیش پوینه دا. فیلمی زۆر له م باره یه وه دهرهتیران، ناویانگترینیان فیلمی ۲۰۱۲یه، به لام هه مان پيشبینی نه بوو كه بۆ كۆتای هاتنی جیهان له ۲۰۱۲ كرابوو، چونكه له فیلمه كه كۆتای هاتنی جیهان به هۆی پووداوه سروشتیه كانه وه یه، به هۆی گۆرانی كهش و ههواو بڵندبوونه وهی پلهی كه رمی ژێزه وی و ته قینه وهی بوركانه كانه وه یه. به لام نمونهی ئه م جۆره پيشبینیه له فیلمی (Knowing) ده بینین، كاتێك زهوی به هۆی بهرکه وتنی تیشكه گه رم و بلیسه داره كانی خۆره وه ده سوتیت و گشتی له

ناو ده چیت. به لآم هر له م فیلمه شدا باس له چۆنیه تی رزگار یوونی مرؤفایه تی ده کریت له لایه ن "بیانییه کانه وه" (جۆره درووستکراویکی تر که له هه ساره ی تره وه هاتوون بۆ سه ر زه وی). بۆیه ئامانجی گشتی فیلمه که پیشاندانی رزگار یوونی مرؤفایه تیه دوا ی ویرانبوونی زه ویش. ئه و پیشبینیه تا چه ند سالێک به ر له ئیستا یه کێک بوو له هه ره پیشبینیه گرنه گه کان بۆ کۆتای هاتنی زه وی به لآم دوا ی تیپه پینی سالی ۲۰۱۲، ئه و پیشبینیه به شیوه یه کی گه وره پاشه کشه ی کرد، ئیستاش یه کێکه له و پیشبینیانه ی که به نه سته م کاری له سه ر ده کرئ له سینه ماکاندا.

ه- ویرانبوونی زه وی له لایه ن بیانییه کانه وه (UFO, Aliens):
خه لکیکی یه کجار زۆد هه یه به وای به هه بوونی درووستکراوی تره له سه ر هه ساره کانی تر جگه له زه وی، هه ندیکیش پێیان وایه چه ندین جار تا ئیستا سه ردانی زه ویان کردوه و شارستانیه تی مرؤفایه تیان بینیه، ئه و به وایه ش شتیکی نوێ نیه، به لکو بینینی (ته نه فریوه پێناسه نه کراوه کان) به کورنکراوه ی (UFO)، مێژووکی درژی هه یه، که یه کم بینینی بۆ سالی ۱۸۷۸ ده گه رپته وه کاتیک جوتیارێک به پۆژنامه یه کی راگه یاند که ته نیکی بازنه یی فریوی بینیه له ئاسمان و به خیراییه کی زۆره وه رۆشتوه.^{۱۱} له و کاته وه چه ند سال جارێک له م راپۆرتانه بلآوده بوویه وه له نیو خه لکید،

سەیرەكەش لەوهدایە كە ئەوانەى بینویانە لە ولاتانى جیاواز جیاوازن و
 ھەمان پیناسەیان بۆ تەنە فریوھەكان كەردووھ كە بینویانە. لە جیھانى
 ئەمرۆشمان گەر سەیربەكەین دەبینین كە مالبەرەكان پریەتى لەم جۆرە
 فیدیویانە كە تییدا تەنە فریوھەكان پیشان دەدات، بەلام زۆریكى ساختن و
 زۆرى تریش گومانیان لەسەرە، بە زۆربوونى راپۆرتى درۆینە و فیدیوى
 درووستكراو، خەلكى چیتەر برۆای بە بوونى شتیكى لەو جۆرە نەما، تەنھا
 ئەو كەسانە نەبیت كە دەلێن بە چاوى خۆمان بینویمانە یاخود برۆایان بە
 بوونى درووستكراوى تر ھەیە لەسەر ھەسارەكانى تر. ھەك ھەر بابەتیكى
 تر، بلابوونەوھى ئەو دەنگۆیانە كار لەسەر فیلم و سینەما دەكات، تا
 ئیستا چەندین فیلم لەم بارەوھ دەرهاتووھ و زۆرى باسكردنە لە
 ھێرشكردنى بیانیەكان بۆ سەر زەوى وێرانكردنى، نمونەى ئەو فیلمانەش:

War of the Worlds, Skyline, Independence)

Day) ئەوانە و چەندانى تر. بەلام ئایا ھەر بەپاست دەكرى پۆژىك بىت
 تووشى ھەرەشەى بیانیەكان بىن؟ یاخود ئایا ئەوان ھەر بونیان ھەىە
 تاوھكو ھێرش بكن؟ زۆرىك دەلێن كە گوایە حكومەتى ئەمرىكى راستیەكە
 دەزانیت بەلام دەیشاریتەوھ. (Area ۵۱) ئەو بنكە سەربازىە نھیتیەى كە
 تا ئیستا چەندین فیلمى سینەماى و دىكۆمىنتارى لەسەر دەرھێنراوھ،

نۆرئىك پېيان وايە ئۇ بىنكەيە شوپىنى شاردنەۋەى ھەر بەلگەيەكە كە
بەلمىنىت بىانيەكان بوونيان ھەيە. ئەگەر بوونىشيان ھەبىت، ئايا ۋەك
ئەۋ فىلمانەى باسماڭ كىرەش دەكەنە سەرمان ۋە ويىستى وئىرانكردنى
زەويان ھەيە؟ ياخۇد بە ئاشتى دىن ۋە يارمەتى مۇڧايەتى دەدەن، ۋەك لەۋ
فىلمانە ئاماژەى پىكراۋە : (E.T. the Extra-Terrestrial,)
۹ District) ياخۇد ۋەك لە فىلمى (Knowing) كە تەنانەت دەبن بە
رئگاركەرى مۇڧايەتى. ھەرچۇنىك بىت، ناتوانىن ۋەلامى ئۇ پىرسىيارانە
بەدەينەۋە تا ئەۋكاتەى دۇنيا دەبن لە بوونيان ياخۇد نەبوونيان.

۶- وئىرانبوونى جىهان بەھۇى تەكنەلۇژىاي دژە-مۇڧ: ئۇ خالە لە بابەتى
"ترس لە تەكنەلۇژىا" دا باس دەكەين دواتر، بەلام لىرەدا ۋەك يەككە لە
پىشېبىنيەكانى كۇتايى ھاتنى جىهان باسى دەكەين. كاتىك تەكنەلۇژىا
دەگاتە ئەۋ ئاستەى دەتوانىت بىرىكاتەۋە ۋە بىرۇكە درووستىكات ياخۇد بە
جۇرىكىتر كاتىك مۇڧايەتى دەگاتە ئەۋ ئاستەى زىرەكى دەستكرد
(Artificial Inetelligence) داھىئىت، ئەۋكات مۇڧايەتى ترسى
لەناۋچرونى لىدەنىشىت لە لايەن ئامپىرەكانەۋە. زىنجىرە فىلمى
(Terminator) نمونەيەكى گەرەى ئەۋ باسەن، كاتىك تۇرىكى
تەكنەلۇژى فراۋان ۋە خاۋەن عەفل بە ناۋى (Skynet) دەست دەكات بە

دروستکردنی نامیر له شیوهی مړوؤ بؤ کوشتن و له ناوبردنی مړوؤ. دواى له ناوچوونى زۆرینه ی مړوفايه تى، کۆمه لیک دهمینن که دژى ئه و تۆپه ده جهنګن و بهرهنګارى ده بنه وه. بۆیه ش ئه م بابه ته مان له خالى شه شه م دانا، چونکه په کیکه له پېشبینیه هره دوره کان بؤ کۆتایى هاتنى جيهان ياخود نه مانى مړوفايه تى، خودى خوشم بپوام به دروستبوونى (زیره کى ده سترګد) نییه. هه روه ها ئه م نمونه یه له فىلمى نوئى وهك (Oblivion) یش ده بینن، که تئیدا (تۆم کرون) رۆلى سهره کى ده بینیت به ناوى (جاک هارپەر)، جاک ئه و که سه یه که به شیوه یه ک به ره م هاتوه له لایه ن تۆرپکى ئه لیکترونى جيهانیه وه به ناوى (Tet)، هه ولى له ناوبردنی مړوفاکان ده دات به هؤى (جاک) ه وه، واته به هؤى خودى مړوفا وه. فىلمه که چیرۆکى سهرنچراکیش و بابه تیکى نوئیه.

۷- ویرانبوونى جيهان له بنه ما دینییه کان: ئه و پېشبینیه دینییه ی بؤ کۆتایى هاتنى جيهان ده کریت، ده کریت وهك سهره تای دروستبوونى جيهانه وه، نزیکترین پېشبینى بیت له راستیه وه، به لام به هؤى جياوازی بؤچوونه دینییه کان له باره ی شیوازی کۆتایى هاتنى جيهان، زۆر به که مى له فىلمه سینه ماییه کان ده بینرین، ئه گه ره شبن ئه وه له بنه مای دینی کریستانیه (مه سیحیه ت) ه، وهك له فىلمى (Omen) و به شه کانى تری،

ياخود وهك فيلمى (End Of Days) كه باس له هاتنى دهجال ياخورد شهيتان دهكات بۆ ويترانكردى جيهان، بهلام بهمۆى ههنديك كه سه وه ناتوانن نه وه بكن.

۸- ههنديك له پيشبينييه خه يالاويه كان: دواى باسكردنى حوت خال له و پيشبينيانهى له فيلمه كان كرابوون دهريارهى كوتايى هاتنى جيهان ياخورد ويترانبوونى (Apocalypse)، نيسا باسى ههنديك فيلم دهكەين كه باس له چۆنيهتى كوتايى هاتنى جيهان و مرؤفايهتى دهكەن بهلام تا پادهيهكى زۆر دوون له راستى و پشتيان پينا به سترىت. له فيلمى (Daybreakers) باس له داها توويهك دهكات كه تيدا مرؤفه كان گشتيان بوون به خوئينمژ، تهنا نهت گشت سيستمى ژيان گزپاوه و به شيوهيهكى ليهاتووه كه بۆ خوئينمژه كان بگونجيت، له گەل نه وه شدا هيشتا ههنديك مرؤف ماون كه نه گزپاون بۆ خوئينمژ و به شيوهيهكى شاراوه ده ژين و ههول بۆ دۆزينه وهى چاره سه ريك ده دهن كه بتوانن به هۆيه وه مرؤف له خوئينمژه وه بكنه وه به مرؤف، له م پينا وه شدا په نا بۆ ليكۆله وه ريكى خوئينمژ ده بهن به ناوى (ئدوارد دالتون) بۆ نه وهى يارمه تيان بدات و دووباره مرؤفايهتى بگه پيننه وه. نه م فيلمه تا پادهيهكى زۆر له پرودانى و راستى دووره، بهلام وهك خه يالئيكى زانستى، مايهى خوڤشى بينه رانى بوو. فيلميكى

تر به ناوی (The happening) که تئیدا باس له بلابوونه وهی جۆره
 فایرۆسیک دهکات له ههوادا، توانای کۆنترۆلکردنی هه موو لاشهی مرۆفی
 هه به، کاتیکیش مرۆفیک توشی ده بیته، بی ویستی مرۆفه که، وای لیده کات
 خۆی بکوژیت. ئەم فیلمه سه رکه و تئیککی وای به خۆیه وه نه دی و له زۆر
 لایه نه وه ره خنه ی لیگرا، به تاییه ت له لایه نی چیرۆکی فیلمه که وه،
 ره خنه گران چیرۆکه که یان به شتیکی بی مانا ناو برد کاتیک دوا ی هه و لدا نیتیکی
 زۆری خیرانیک بۆ بزگار بوون له و فایرۆسه و دورکه و تنه وه له و هه وایه ی
 گومان ی بوونی نه و فایرۆسه ی لیده کریت، له کۆتایدا هه والی نه وه به خه لکی
 ده دریت که فایرۆسه که نه ماوه و ئیستا خه لکی ده توانن هه م له ماله کانیا ن
 هه م له و شوینانه ی بۆی رۆیشتوون بگه رینه وه. که چی له کۆتایی فیلمه که
 ده بینین که دووباره ئەم فایرۆسه دیته وه. ئەو جۆره پیشبینیه ی بۆ کۆتایی
 هاتنی مرۆفایه تی، جگه له خه یالیک هیچ رینگایه کی نیه بیه ستریته وه به
 خالیتی واقعی جگه له وه ی که ده کری نه خو شیه ک سه ره له ببات و کوشنده
 بیته به لام وه که نه وه نا وا له مرۆف بکات خۆی بکوژیت. خالیتی تر که له
 زۆر فیلمدا باره، بوونی زۆمبیه، هیچ که سیکمان نیه گوئی له وشه ی
 "زۆمبی" نه بوبی و فیلمیکی له باره وه نه دی بیته. دوا ین فیلم له سه ر ئەم
 بابته بیته، فیلمی (World War Z) ه له ئیستادا، کاتیک به هۆی

فایرۆسیکەوێ مۆڤەکان سروسشت و عەقڵی خۆیان لە دەست دەدەن و وەك نامیرێکیان لێدیت كە ئەو فایرۆسە كۆنترۆلی دەكات. وەك دەزانین باوترین كاری ئەو زۆمبیانەش مۆڤ خواردنە یاخود گۆرپینی مۆڤە بۆ زۆمی كە ئەو ش بەكێكە لە هێماكانی لە ناوچوونی مۆڤایەتی و وێرانبوونی زەوی. بەكێكتر لە پێشبینییە خەیاڵاویەكان، بریتییە لە وێرانبوونی جیهان بەهۆی گیانلەبەرێکی گەورەو، جا ئایا ئەو گیانلەبەر دایناسورێكە یاخود شتیکی جیاوازتر، ئەم پێشبینییە لە كاتی خۆیدا زۆر بابوو. فیلمی (Godzilla) و زنجیرە فیلمی (Jurassic Park) نیشانەی ئەو جۆرە فیلمانەن. دواین فیلم لە ئێستادا لەم شیوەیە دەرھێنراوە، فیلمی (Pacific Rim)ە، كە خاوەن چیرۆكێکی جوانە و سەرکەوتنێکی باشی بە دەست هێناوە.

ئەوانەى باسمانكرد، كۆمەڵێك لەو پێشبینیانەن بۆ چۆنیەتی وێرانبوونی جیهان (Apocalypse) لە داھاتوودا و لە بنەمای فیلمە سینەماییەكانەو، گرنگی زانییان بۆ ناسینەوێیانە لە كاتی ببینی هەر جۆرە فیلمێکی (Apocalypse).

خالی دووه م:

"جهان له دواى ويرانبوونى (Post-Apocalypse)"

دواى خستنه پرووى چەند جورىك له و پيشبينيانهى بۇ كوتاهاتنى جهان كراوه له فيلمه كانه وه، ئىستا باس له چۆنیه تى شیوه ژيانى مرؤف ده كه ين له دواى ويرانبوونى جهان وه كه له چەند لایه نىكى جياوازه وه خویندنه وه مان بۇ كردوه .

جياواز له پيشبىنى دىنى بۇ كوتايى هاتنى جهان و ويرانبوونى، كه ده گوترى دواى ويرانبوونى جهان ئىتر هيچ شتىك نامىننیه وه و هموو شتىك ته واو ده بىت و پرؤى سزا ده ست پیده كات. پيشبىنىه كانى تر هموويان له گەل ئەوه ن كه له دواى ويرانبوونى زه ویش يا خود نه مانى مرؤفایه تى هیشتا چەند هیوايه ك ماوه بۇ مرؤفایه تى كه دواى ويرانبوونى جهان رزگارى بىت و دووباره ده ستبكات وه به ژيان و هه ولى دروست كردنه وهى شارستانیه ت بدات. له فيلمه كاندا، ژيان دواى ويرانبوونى جهان (Post-Apocalypse) زۆر په هەندى جياوازی هیه، به شیوه هیه كه نه و ژيانیه كه مرؤف تىیدا به پيش له ويرانبوونى زه وى، به نده له سه ر نه وهى كه مرؤف چۆن ژيانىك ده ژیت دواى ويرانبوونى. واته شیوازی

ویرانبوونی زهوی کاریگه ره له سهر نهو جۆره ژيانهی مرۆڤ ده بییت له دواى ویرانبوونی. بۆ نمونه نهگه زهوی به هۆی گۆرانی کهش و ههواو گه رانه وه بۆ چاخى به سه ته له ویران بییت، نهو ژيانهی مرۆڤه کان ده یانبییت برییت ده بییت له ژيانیک که پریه تی لهو پووداو و ده رکه وتانه ی به هۆی به سه ته له که وه تووشی مرۆڤ دین. ههروه ها به هه مان شیوه بۆ جۆره کانی تریش.

له گه ل نه وه شدا، پووداو گه لیک هه ن له هه ر جۆره ژيانیک که مرۆڤ ده بییت دواى ویرانبوونی زهوی وه کو یه که، بۆ نمونه له هه موو جۆره کانی ژیان دواى ویرانبوونی زه ویدا، مرۆڤ تووشی برسییه تی ده بییت، تووشی ده ره ده ری و ناچار به ته نیایی و بۆ باوه پری ده بییت. چه ندان شتی تریش، گه رگ نه وه یه باسکردنی نه م باهه تانه هه لگه ری په یامگه لیکى فیکه ری و فه لسه فین له دواوه ی نهو سه روشته ی مرۆڤ هه یه تی وه ک کاردانه وه یه ک بۆ نهو دیارده و پووداوانه ی دینه پی شه وه ی له وه ها جیهانی کدا.

"دواين مرۆڤ له ژياندا: نمونه يه كې جياواز له فيلمى (I am Legend)"

(I am Legend) يه كېكه له و فيلمه به ناوبانگانه ي باس له جيهان دواي ويرانبوونى (Post-Apocalypse) دهكات. ئەم فيلمه له دهرهينانى (فرانسيس لاورينس) ه و له سالى ۲۰۰۷ به ره مهينراوه، كاردانه وه يه كې باشى هه بوو و زۆريك له ره خنه گراني فيلم به فيلمى كې ناياب وه سفياي كرد.

چيروكى ئەم فيلمه باس له پياويك دهكات به ناوي دكتور (رؤبېرت نيفيل) كه (ويل سميس) پۆله كه ي گيراوه، به هوى بلايوونه وه ي چوره فايرۆسيك كه مرۆڤ دهكات به زۆمبى، مرۆڤايه تى زۆرينه ي له ناوده چيټ. له م نيوه نده شدا له شارى نيو يورك، ته نها پياويك مابيتته وه به زيندوويى بۇ چهندين سال، ته نها (رؤبېرت نيفيل) ه. (رؤبېرت) دواي مردنى خيزانه كه ي، بربار ده دات له م شاره بمينيتته وه و دژ به و فايرۆسه بجهنگيت تا نه و كاته ي چاره سه ريك ده دوزيته وه بوى. چونكه (رؤبېرت) جگه له وه ي سه ركرده يه كې سه ريازييه، جۆريك له پزيشكى ده زانيت و له م ماوه يه ي كه به ته نها ده مينيتته وه هولى دروستكردى دهرمانيك ده دات كه بتوانيت ئەم

فايرۆسه له ناووبات و زۆمى بکاتهوه به مروف ياخود به جورىك چاره سه رى
 ئەم نه خو شيه بدۆزىته وه. هه رچهنده له فيلمه كه دا زۆر به پرىكى باسى ئه وه
 نه كراوه، به لام به تىبىنى كردن بۆمان ده رده كه وىت كه (رۆبىرت) چهندين
 سالن ده بىت به تهنيا ده ژىت تا ئه و كاتهى دلنیا ده بىت هىچ كه سىك له م
 شاره نه ماوه تهنها خۆى نه بىت، به لكو تا ده گاته و ئه و باوه رپه رى كه هىچ
 كه سىك له ژياندا نه ماوه تهنها (رۆبىرت) نه بىت. هه رچهنده ته واو بى ئومىد
 نه بووه، ئه و له هه مان كاتدا هه ولى دۆزىنه وهى كه سانى تر ده دات به هۆى
 په يامىكى رادىۆىيه وه كه رۆژانه دووباره ده بىته وه و تىيدا ده لىت كه نه گه ر
 هه ر كه سىك زىندوو ماوه، با بىت بۆ ئه و شوپنه (له فيلمه كه ده ستىشانى
 كردوه) و من ده توانم هه مووشتىكى بۆ دابىن بكه م. دواى به سه رچوونى
 ماوه يه كى زۆر به سه ر ئه و په يامه و نه هاتن و ديارنه بوونى هىچ كه سىك وا له
 (رۆبىرت) ده كات كه ئىتر بى هىوا بىت له دۆزىنه وهى هىچ مروفىكى تر و
 واى لىده كات دلنیا بىت كه تاكه كه سه ماوه ته وه له م جيهانه دا.

(رۆبىرت) به شىوه يه كى ته واووش تهنها نيه، ئه و له گه ل سه گه كهى
 ده ژىت. خالىكى تر لىره دا كه به هۆيه وه (رۆبىرت) توانىويه تى كاتىكى زۆر
 به تهنها بمىنن ته وه، ئه وه يه كاتىك كوپه كهى پىش ئه وهى بمرىت، سه گه كه
 به باوكى ده دات، له وىدا سه گه كه زۆر بچوكه، به لام دواى پىشاندانى

دیمه نه کانی تر له فیلمه که دهرده که ویت سه که که چند که شوی کردوه و
که وره بووه. به هر حال خالیکی به هیزی مانه وهی (رؤبیرت) بریتیه له
سه که که ی، چونکه وهک دواين مرؤف ده بیت که سیکی هه بیت بوی بزیت، بؤ
نه ویش، سه که که یه تی.

نه مانه گشتی دواي هه بوونی ژماره یه کی زؤر له زؤمبی دین له م
شاره، که ناتوانن به پؤژ بینه دهره وه به هوی تیشکی خؤر و تنها له
شودا هیرش ده که ن، ژماره که یان نه وه نده زؤره که کاتیک دینه دهره وه
دهنگه که یان زؤر به رزه، به شیوه یه ک (رؤبیرت) شه وانه ناچاره بجیت له
که رماوه که بخویت. هؤکاری زیندوو مانه وهی (رؤبیرت) له م شارهدا تنها
هؤشیاری نه وه، نه وه ژماری هه مو هه نگاویکی کردوه، بؤ نمونه چوونه
دهره وهی له کاتیکي به یانی دیاریکراوه، هاتنه وه ماله وه شی کاتیکي
دیاریکراوه که پیش نه وهی شه ودا بیت. جؤرک له شله یه ک ده پرژینیته
پیش ماله که ی بؤ نه وهی زؤمبیه کان هه ست به بوونی مرؤفیک نه که ن، جگه
له وهش نه و سیستمیکي تۆکه می پاراستنی داناوه له کاتی هیرشکردنی نه و
زؤمبیانه و ناشکرا بوونی نه و له ماله. نه وهش له کۆتاییه که ی ده بینین.
(رؤبیرت) دواي که پانیکي زؤر به دواي چاره سهر بؤ نه م فایرؤسه و
تاقیکردنه وهی دهرمانه کانی له سهر چندین مشک، له یه کیکیان

دەردەكە ویت كە سەر كە وتوو بوو و توانیویەتی مشكێك لە زۆمبییەو
بگە پێنیتەو سەر سروشتی خۆی، بۆیە بپریار دەدات ئەم جارە لە سەر
زۆمبیهك تاقیبكاتەو. بۆ ئەو هەڵدەستیت بە گەران بەدوای زۆمبیهك و
گرتنی بە زیندوویی.

حەز دەكەم لێرەدا خالێكی جیاوازی نێوان زۆمبی لەم فیلمەدا
لەگەڵ فیلمی تر بلیم، ئەویش ئەو یەكە زۆمبی لێرەدا جۆرێك لە هۆشیاری
ئەقڵی تێدا ماو، واتە دەزانیت كە چی دەكات و چی ناكات، واتە دەتوانیت
بە جۆرێك لە جۆرەكان بپریكاتەو. بەلام ئەو لە هیچ فیلمێكی تر نابینن،
بۆیەش هەر دوای گرتنی یەكێك لە زۆمبیهكان و تاقیکردنەو لە سەری،
زۆمبیهكان هەولێ تۆلەكردنەو دەدەن، لەو هەشدا سەر كە وتوو دەبن. بەلام
دوچار دەبیتە هۆی لە دەستدانی تاكە هاوڕێی (رۆببێرت) كە سەگەكە یەتی،
بەو زۆر دالگران دەبیت و جۆرێك لە كاردانەو دروستدەكات لای و هەمان
شەو هەولێ تۆلەكردنەو دەدات، هەر هەمان شەو كاتێك زۆری نەماو
زۆمبیهكان پێی بگەن و بیکوژن، كە سێك رزگاری دەكات و دەبیاتەو
مالەو. لێرەدا (رۆببێرت) گەورەترین نەپنی ژیانی بۆ دەردەكە ویت، ئەویش
بریتییە لەو هی كە جگە لە و مرقۆفی تر ماون لە ژیاندا. بۆیە دووبارە ئومیدی
بەردەوامبون لە ژیاندا لە دلی دەچەسپیت. ئەو كە سانە یارمەتیاں داو
بریتین لە كچێك و مندالێك بە ناوی (نانا و ئیزەن)، كە پێی دەلێن گواپە

ئەوان لە بەرازىلەو ھاتوون و كاتىك گوڤيان لە پەيامە رادىيويەكەى (رۇبىرت) بوو و بەدوايدا ھاتوون. ئەوان دەلەين كەوا كۆمەلگەيەكى گەرە ھەيە لەسەر گردىك ھەر لە شارى نيو يۆرك لەویدا خەلكىكى زۆر دەژىت و بەرگرى و ئاسايشەكى زۆر بەھىزى ھەيە، (رۇبىرت) بەم قسەيە زۆر توپە دەبىت، چونكە ئەو چەندىن سالە لەم شارە دەژىت و تا ئىستا ھىچ كەسىكى نەدۆزىووتەو و كەس يارمەتى نەداو و توشى بى ھىوايىيەكى زۆر بوو. بۆيە بپروا بەم قسەيە ناكات.

لە كۆتاييدا كاتىك زۆمبىيەكان شوڤىيان دەزانن، (رۇبىرت) داوا لە (ئانا و ئىزەن) دەكات بچن بۆ تاقىگە پزىشكەيەكەى، لەویدا ئەو زۆمبىيە دەبىنەت كە تاقىكردنەو ھى لەسەرى كردوو، دەبىنەت كە دەرمانەكەى سەرکەوتوو بوو و زۆمبىيەكە بوو تەو بە مرۆڤ، لەویدا نمونەيەك لە خوڤىنى ئەو چارەسەرىبوو دەدات بە (ئانا) و داواى لىدەكات بپوات و بچىت بۆ ئەو شوڤىنەى كە سەلامەتە(مەبەستى ئەو كۆمەلگە بچوكەيە كە رزگاربووكانى لىيە). (رۇبىرت) لەویدا خۆى دەكاتە قوربانى بۆ رزگاربوونى ئەوان.

نوسىنەو ھى چىرۆكى فىلمەكە بۆ ئەو ھەيە زياتر لەو بابەتانە تىڤگەين كە لە دوايدا باسى دەكەين، بۆ ئەو ھەشە كە ئەگەر خوڤىنەرىك پىشتەر سەيرى فىلمەكەى كردبى و لىيە تىنەگەيشتەيت.

جياوازی ئەم فيلمە لەگەڵ فيلمەکانی تر دەربارەى ژيان دواى ويرانبوونى جيهان (Post-Apocalypse)، ئەوەیە که لە زۆربەى فيلمەکانى تر ژيانى دواى ويرانبوونى جيهان کۆمەڵە مۆفتيك تپيدا دەژين ياخود کۆمەڵتيك خەلک که لە کاتى ويرانبوونى جيهان رزگاريان بووه بۆ نمونه ئەگەر ويرانبوونه که بهۆى زۆمبیه وه بيت وه که له فيلمى (World War Z) ناماژهى پيکراوه، بەلام ليره دا تهواو جياوازه، راسته له خودى فيلمه که جگه له (رۆبیرت) خەلکى تر له ژياندا ماون، بەلام به چاوى ئەو هيچ که سيک نه ماوه ته نها خووى و سهگه کهى نه بيت، ئەوش ته نها پۆرژتيک و دووان نيه، مانگيک و دوو مانگ نيه، بەلکو چەندین ساڵه له و ته نها ييه دا دهژى. تا له کۆتاييه که يدا به چەند که سيکيتر شاد ده بيت و بۆى دەرده که ويت که ئەو ته نها نيه له م جيهانه. ئيمهش خویندنه وه که له چاوى ئەوه وه ده که ين.

باسه که ليره دا ژيانتيکى ته نها ييه له جيهانى دواى ويرانبوونى زهوى (Post-Apocalypse)، ئەوش ئەم فيلمه له فيلمەکانى تر جيا ده کاته وه.

"تەنھايى لە جىھاننىكى دور لە مرۇف"

تا ئىستا بىرت لەوہ کردۆتەوہ لە جىھاننىكىدا بۇى مرۇفى لىنەبىت؟
ياخود دلنبايىت بىت لەوہى كە ھەرگىز دووبارە مرۇفىك نابىنىتەوہ لە سەر
زەوى؟ ئەگەر ئەوہ پووبدات، ئايا بىرت لەوہ کردۆتەوہ زىانت چۆن
دەبىت؟ ياخود چ شتىك دەكەى بە ھاوپىت كاتىك ھىچ مرۇفىك بوونى
نەماوہ؟

(رۇبىرت) ئەزمونىكىمان لەم جۆرە زىانە لە فىلمى (I am
Legend) پىشان دەدات. ئەوہى زۆر سەرنجى پاكىشام لەم فىلمەدا
تەنھايى بوونى (رۇبىرت) ە و خۆگونجاندىتەى لە زىنگەيەكى بى مرۇف، لە
كۆمەلگايەكى تاكەكەسى. چونكە زۆر ئەستەمە بۇ مرۇف بتوانىت بە تەنيا
بۇىت، چونكە ئەوہ دۇبوونى مرۇفە بە سروسىتى خۇى. مرۇف لە سروسىتىدا
بونەوہرىكى كۆمەلەيەتتە، ناتوانىت بۇىت ئەگەر پەيوەندى بە مرۇفى
ترەوہ نەبىت، چونكە بە پچرانى پەيوەندى لەگەل مرۇفى تر، زۆر سروسىتى
تر لە دەستدەدات لەخۇيدا. لەوانە قسەكردن، سىكسكردن، سۆز و
خۆشەويستى و ھەستەكانى تر كە مرۇف بۇ مرۇفى تر ھەيەتى....ھند. بۇيە
ئەستەمە مرۇف بە تەنيا بۇىت و دەستبەردارى دەيان سروسىتى خۇى بىت.

چى وا لە مروفىك دەكات لەم جۆره ژيانەدا بەردەوام بىت، ياخود
چ ھۆكارىك ھەيە واى لىبكات ژيانى پۆزانەى بەيى سروشتىي بەسەر ببات؟
(رۆبىرت) ھۆكارىكى دۆزىووتەو، ھۆكارەكە تاكە ھاوپىيەتى، ھۆكارەكە
برىتييە لە سەگىك. راستە ئازەل زۆر لە سروشتى مروفىدا تىدا نى، بەلام
دەتوانىت تەنھايى مروف بە پىزەيەكى يەكجار زۆر، كەم بكاتەو. (رۆبىرت)
لە فيلمەكە قسەى لەگەلدا دەكات، پرسىارى لىدەكات، لەگەلى پىدەكەنىت
و دەيشوات، ئەوانە گشتى ھۆكارن بۆ كەمكردنەوھى تەنھاييەكەى
(رۆبىرت)، بۆيەش ئەو ئەگەرچى تەنھايە، كەسىكى ترى لەگەلدايە كە ژيانى
پۆزانەى لەگەل دابەش دەكات و لىي توپەدەبىت و قسەى پىدەلەيت و
ناشتەبەتوھ لەگەلى و گفتوگوى لەگەل دەكات، ئەوھش تا پرادەيەكى زۆر
سروشتى مروفانەى (رۆبىرت) داين دەكات. بەلام ھىشتا وەك ئەو نىە كە
لەگەل مروفىك بىت. جگە لەوھش (رۆبىرت) ھىشتا ئومىدىكى بۆخوى
بەجىھىشتووھ كە بەھۆيەوھ بەردەوام دەبىت لەم ژيانە، ئەويش ئەوھيە كە
پۆزىك دىت مروفىك لە شوپىنىكى ئەم دونيايە بىتە دەرەوھ و پىي بلىت
منىش ماوم، منىش لە ژياندام.

جگە لەوھى (رۆبىرت) ھاوپىيەكى ھەيە كە سەگەكەيەتى، ئەو خوى
راھىناوھ لەگەل ژيانى پۆزانەش، بۆ نموونە پۆزانە سەردانى شەقامەكان
دەكات و ھەندى جار لەگەل سەگەكەى ئازەلى تر پراو دەكەن، زۆر جار

سەردانی مارکیتهکان دەکات بۆ شت کرپین و فیلم هێنان بۆ سەبەرکردنی لە شەودا. (بینگومان لەم مارکیتهکانە کەسی تێدا نەماوە، بۆیە دەتێن کرپین، چونکە (رۆبیرت) وا پیشان دەدات کە دەبکرێت ئەوەش وای لێدەکات ئارام بێتەوه و کەمێک رابیت لەگەڵ ئەو جۆره ژيانەى و کەمتر هەست بە تەنهایی بکات). یان هەندێجار دەچیت بۆ فرۆکهخانه و یاری گولف لەسەر بالی فرۆکهکان دەکات، یاخود شتانیک کە پێشتر نەیدەتوانی بیکات. ئەوانە رۆژانەى (رۆبیرت) پێک دەهێنن.

کارێکی تر کە (رۆبیرت) کردویەتی لە فیلمەکە بریتییە لە دانانی چەند پەیکەرێکی جل نمایشکردن (وەک ئەوانەى لە بازار هەن) لە مارکیتهکە، گشتی جلۆبەرگی لەبەر کردوون و لە شوێنی جیاواز جیاوازی مارکیتهکە دایان، بۆ ئەوەى وا پیشان بدات کە ئەوانەش مەرفۆش بەلام قسە ناکەن، بۆیە زۆر جار کە شتێک دەکرێت دەچیتە لای کاشیری مارکیتهکە و پێی دەتێت: هێی چۆنى؟، ئەو کچەم لە پیزی دووهم بینی، دەیناسیت؟ کێیە؟. بەو جۆره گفتوگۆیه وا لەخۆى دەکات کەمێک هەست بە ئاسایی بوون بکات. هەرچەندە کاشیرەکە وەلام ناداتەوه (بینگومان چونکە تەنھا پەیکەرێکی جل نمایشکردنە) بەلام ئەو بۆی گەنگ نیه و دەپوات.

"دیمه نیک لیوان لیو له تراژیدیا"

(رؤبیرت) تاکه هاوړې و هوکاري بېرده وامي ژيانه که ی تا کوتايی ژيانی له گه لې نابیت، نه و هس وهک له سهره وه و چیروکی فیلمه که باسما ن کرد به هوی توشیوونی سه گه که یه تی به فایرۆسه که له دیمه نیکی فیلمه که، کاتیک زومبیه کان ته له یه کیان بۆ داناوه ته وه بۆ توله کردنه وه ی لئی چونکه (رؤبیرت) زومبیه کی بر دبوو بۆ تاقیکردنه وه له سهری. به هر حال زومبیه کان واده کن که سه گه که ی توشی نه و فایرۆسه ببیت، به لام (رؤبیرت) رزگاری ده بیت، کاتیک سه گه که ی ده باته وه ماله وه، نازانیت چیبکات، چونکه تازه به هوی نه و فایرۆسه وه نه ویش ده بیت به زومی، بۆیه به ناچار ی سه گه که ی له باوه شی ده گریت تا نه و کاته ی ده زانیت به ته وای بووه به زومی، ده سته کانی به هیزه وه له ملی سه گه که ی ده نیت، تا ده یخنکینیت. چ نازاریکی هیه کاتیک تاکه هاوړیت له ژياندا به ده سته کانی خوت بیکوژی. (رؤبیرت) دوی نه و کاره ی گریانیک ی به خور ده گری، توشی کاردانه وه یه کی دهرونی به رز ده بیت، بیگومان ده بیت وای لبیت، چونکه نیتر هیچ مانایه ک بۆ ژيانی نه و نه ماوه، چیت نازانیت به چ هوکاريک له ژياندا بېرده و امبیت، نازانیت چیبکات. وهک بلئی به دوی موعجزه یه ک یاخود شتیک بگه ریت که له دواين کاته کانی کوتايی، نومیدیک ی پی بیه خشیت.

(دیمەنەكە لێرە دەست پێدەكات)، (رۆبیرت) دەچیتەو بۆ ئەو سوپەرمارکیتەى كە پۆزانه دەچوو و پەیکەرەكانى لێدانابوو، دەچیتە ژۆرەو و بە قاچىكى شەلەو دەروات بۆ لای ئەو كچەى كە لە كاشپەرەكەى پرسیبوو ناوى چىیە و وەلامى نەدابویەو. دەچیت لە تەنیشتیەو دەووستیت، پوو لە زەوى دەكات و پێى دەلێت: ئەمرۆ هاوړیکەم لە دەستدا .. دامنابوو ئەمرۆ بېم و سلاوت لێیکەم... سلاو (بە گریانەو) تەكایە سلاوم لێیکەرەو ... تەكایە سلاوم لێیکەرەو ... (رۆبیرت) ئەوێندە بێنومید بوو لە ژيان كە تەنانت چاوەرپێى پەیکەریكە وەلامى بداتەو. تەنهایى كاتێك دەگاتە ئەو پادەیهى مرۆفە هیچ شتێك نەدۆزیتەو پەنای بۆ ببات، كەسێك شك نابات بۆ ئەوێ تەنانت سلاویكى لێیکە.

چ هۆكارێك هەیه وا لە مرۆفێك بكات بە تەواوى هۆشیارییهو داوا لە پەیکەریك بكات كە سلاوى لێيكات. ئەو تراژیدیایە دیمەنى داوین مرۆفێ سەر زەویە. كاتێك مرۆفە هیچ شتێكى بۆ نامینیتەو بۆى بژى یاخود كاتێك داوین كەسى مايبیت لە ژياندا و بە دەستەكانى خۆى بیکوژیت لەبەر ئەوێ ئیتر ناچارە، دەبیت چ ئازاریك لەوێ گەرەتر هەبیت. زۆر جار گویمان لێدەبیت خەلكانیك لەبەر كۆچى داوایی كەسە نزیكەكانیان خۆیان دەكوژن، یاخود لەبەر مردنى خۆشەویستەكانیان، لە كاتێكدا دەوربەریان هەمووى مرۆفە و دەتوانن دووبارە دەست بە ژيان بكەنەو. بۆیه ئەو حالەتەى

(رۇبىرت) تىيدايە، زۆر نارەھەتتەر و ھەست بزوینترە، وا لە مرۇف دەكات ئەقلى لە دەست بدات، وا لە مرۇف دەكات پەنا بۇ خۆكوشتن و شتى تر ببات، وا لە مرۇف دەكات توشى كاردانەوہى زۆر قورستر بىت، بۇيەش واى لە (رۇبىرت) كرد دواين ئومىدى لەسەر كچە پەيكەرئىك تاقى بكانتەوہ و ھەولى گفتوگۇكردن بدات لەگەلى. ئەوہ تىكچوونىكى تەواوى دەروونى ئەو كەسە پيشان دەدات. بۇيەش ھەر دواى ئەوہى كە دەزانىت ئىتر چارەى ترى نيە و خۆكوشتن باشترين ھەلبىزاردنە بۇى، (رۇبىرت) ھەولى تۆلەكردنەوہى سەگەكەى دەدات و باشيش دەزانىت كە بە مردنى كۆتابى پىدىت. بەلام لەم نىوہندەدا وەك لە چىرۆكى فىلمەكە لەسەرەوہ باسمان كرد، كچىك دەبىتە ھۆى پزگاركردى لە دەست زۆمببەكان، بەلام تەنانەت دواى بەھۆش ھاتنەوہشى لە مالى كچەكە، ھىشتا كاريگەرى ئەو تىكچوونەى لەسەر ماوہ و داوا دەكات كەمىك كاتى بدەنى بۇ ئەوہى بىتەوہ سەرخۆى.

رەنگە بە خويىندەوہى ئەو چەند دىرەى سەرەوہ وەك سەير كردنى فىلمەكە كاريگەرى لەسەرتان نەبىت، بۇيە پيشنيار دەكەم سەيرى بكن.

"تەنھايىيەكى ناچارى: بەراوردىك لە نىوان فىلمى (I am Legend) و (Cast Away)"

رەنگە نۆرىكتان فىلمى (Cast Away) يتان بينىبىت، بۇ ئەوانەى نەشيان بينىو، با من پىتان بلىم. (Cast Away) باس لە پياويك دەكات بە ناوى (چاك تۆلاند) كە ئەكتەرى ئەمىرىكى بەناوبانگ (تۆم هانكس) پۇلەكەى گىپراو. لەم فىلمەيدا كە ناوى (Cast Away) يە، بەھۆى تىكشكانى فرۆكەيەكى گەشتيارىيەو لە نىوہندى دەريادا دەكەويتە دورگەيەك، دورگەيەك كە نە كەسى پىگەيشتو، نە كەشتى و فرۆكەيەكيش دەيبىنىت. بۇيە تەنھا خۇى دەمىنىتەو تىيدا.

(چاك تۆلاند) ھەولى پەياكردنى خواردن دەدات بە گرتنى ماسى و خواردن زىندەوہرى بچوك تا خواردنى گوپزى ھىندى، بەم شىوہى بەردەوام دەبىت لەويدا. دواى ئەو ھەولى ناگر كردنەو دەدات و لەوہش سەرکەوتو دەبىت، پاش ئەوہش ھەولى دۆزىنەوہى پىنگايەك دەدات بۇ ئەوہى بە شىوہەك بتوانىت لەم دورگەيە رىزگارى بىت، بەلام ھەمووى بى ھودەيە. دواى تىپەرىنى چەند ھەفتەيەك لە دورگەكە، (چاك) جۇرىك لە نا ئومىدى دەيگىت و دەزانىت كە ئىتر لىرە ناتوانىت دەربازى بىت، پەنا بۇ

ئەو ھۆكۈرانە دەھات كە وای لیدەكات بۇ ماوہیەكى زۆر لەوی بىمىنیتەوہ .
لەوانە : شوپىنىك بۇ خۇپاراست ن لە كاتى باران بارىن، پەياكردىنى ھەندى
سەرچاوەى خواردن، دارىكى درىژ بۇ راوكردىنى ماسى، (تۆپىكى
نەخشىندراو).

دواى مانەوہى نزيكەى ۴ سال لە و دورگەى، (چاك) بپارى
جىھىشتىنى دەدات بەھۆى بەلەمىكەوہ، دواى بپىنى ماوہیەكى زۆر و نەمانى
ئاو لای و تىنو و بونىكى زۆر دەتوانىت لە كۆتايدا بگاتەوہ بە وشكانى. لەوی
دواى ئەو ماوہیەى لە و دورگەى بە ماوہتەوہ زۆر شت گۆراوہ، لەوانە
خۆشەويستەكەى شوى كر دووہ، ئەوہش زۆر دلتنەنگى دەكات. بەلام ئەو
ھەر لە ژياندا بەردەوام دەبىت.

ئەوہى من مەبەستە قسەى لەسەر بكەم، ئەو تۆپە
نەخشىندراوہى، خالە گرنگەكە لەوہداپە. (چاك) دەزانىت كە ماوہكەىەكى
زۆرى پىدەچىت لە و دورگەى، بەلكو پەنگە ھەر نەتوانىت بگەپىتەوہ و تا
تەواى ژيانى لەم دورگەى بەيت، بۆيە دەزانىت كە ناتوانىت تەنيا بژىت بى
ئەوہى ھاورپىەكى ھەبىت، بپارى دەدات شىوہى دەموچاويك لەسەر تۆپىك
درووست بكات كە لەگەل ھەندىك لە كەلوپەلەكانى فرۆكەكە كەوتبويە
خوارەوہ. بە دەستى خويىناوى نىشانەيەك لەسەر تۆپەكە درووست دەكات و

چاو و ده‌میشی بۆ درووست ده‌کات، له‌گه‌ڵ قژی به‌هۆی په‌لکی پوهه‌که‌وه. نیترا ناوی ده‌نیت (ویلسن) و پۆژانه قسه‌ی له‌گه‌ڵ ده‌کات، دوا‌ی چوار سا‌ڵ مانه‌وه‌ی له‌سه‌ر ئه‌م دورگه‌یه، (ویلسن) تا‌که هاو‌پتی ده‌بیت، دوا‌ی ئه‌و چوار سا‌له گفتوگۆ‌ی نیتوانیان زۆر ئاسان ده‌بیت، هه‌رچه‌نده تۆپه‌که قسه ناکات و شتیکی بێ‌گیانه، به‌لام (چاک) خۆ‌ی وه‌لامه‌کانی درووست ده‌کات و جوړیک له گفتوگۆ درووست ده‌کات.

خاله‌ هاوبه‌شه‌کانی نیتوان ئه‌م دوو فیلمه ((I am Legend) و (Cast Away)) بریتیه له‌وه‌ی هه‌ردووکیان ئومیدیان به‌وه نه‌ما‌بوو که دووباره مرۆفیک ده‌بیننه‌وه، هه‌ردووکیان جگه له مرۆف شتیکیان هه‌ڵبژاردبوو وه‌ک هاو‌پتی، هه‌ردووکیشیان خواردنی پۆژانه‌یان هه‌بوو و شوینتیکیان هه‌بوو تیدا پشوبده‌ن، هه‌ردووکیان زۆر جار بێ‌زارده‌بون و هه‌ستیان به‌ته‌نهاییه‌کی زۆر ده‌کرد.

جیاوازی له نیتوان (رۆبیرت) له فیلمی (I am Legend) و (چاک) له فیلمی (Cast Away)، بریتیه له‌وه‌ی که (چاک) له دورگه‌یه‌ک بوو توانای دۆزینه‌وه‌ی هیچ شتیکی نه‌بوو که بتوانیت قسه‌ی له‌گه‌ڵدا بکات یاخود هیچ نه‌بیت گو‌یی له شتیکی بیت قسه بکات، به‌لام (رۆبیرت) له شاریکی فراوان ده‌ژیا، شه‌وانه ده‌یتوانی سه‌یری فیلم بکات و کێشه‌ی نه‌بوو. ئه‌وه‌ی جیاواز بوو له نیتوانیدا، (چاک) ده‌یزانی که ئه‌گه‌ر

بیتوو بۆ ماوه‌یه‌کی زۆر له‌و دوورگه‌یه‌ بمیئیته‌وه، ئه‌وه‌ زمانه‌که‌ی
 بێرده‌چیته‌وه‌ و په‌نگه‌ به‌ره‌و بپرکردنه‌وه‌ و خه‌یالی سه‌یری ببات که‌ له‌
 کۆتایدا به‌ره‌و شیت بوونی ببات، به‌لام (رۆبیرت) ئه‌و کیشه‌یه‌ی نه‌بوو.
 (چاک) په‌نای بۆ درووستکردنی هاوپییه‌ک برد، کاتیک بینی هه‌چی
 ده‌ستناکه‌ویت، شتیکی بی گسانی کرد به‌ هاوپی بۆ ئه‌وه‌ی ته‌نیا نه‌بیت،
 ئه‌ویش تۆپیک بوو. به‌لام (رۆبیرت) له‌به‌ر ئه‌وه‌ی سه‌گه‌که‌ی هه‌ر له‌گه‌لدا
 بوو، ئه‌م هه‌له‌ی قۆستبۆوه‌ و وه‌ک هاوپییه‌کی نزیکه‌ی وابوو، ئه‌و
 گیانه‌له‌به‌ریکی کردبوو به‌ هاوپی. به‌لام ئامانجی هه‌ردووکیان ته‌نهایی
 نه‌بوون بوو. ئه‌م ژیانه‌ به‌ ته‌نهایی ناچیته‌ سه‌ر.

له‌ دیمه‌نیکدا، (چاک) به‌هۆی توپه‌بوونی، تۆپه
 ده‌موچاوه‌که‌ (ویلسن) فری ده‌داته‌ ئیو ده‌ریا، به‌لام هه‌رزوو په‌شیمان
 ده‌بیته‌وه‌ و ده‌چیت ده‌یه‌ئیته‌وه‌ و زۆر داوای لیبورنی لیده‌کات، تا
 پاده‌یه‌ک ئه‌و دیمه‌نه‌ له‌گه‌ل دیمه‌نی مارکیته‌که‌ی فیلمی (I am
 Legend) نزیکه‌، چونکه‌ له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی هه‌ردووکیان ده‌زانن ئه‌وه‌ی که‌
 قسه‌ی له‌گه‌ل ده‌که‌ن شتیکی بی گیانه‌، به‌لام وا پیشان ده‌ده‌ن که‌ ئه‌وانیش
 قسه‌ی خۆیان هه‌یه‌ و ئه‌وان گرنگن بۆ به‌رده‌وامبوون له‌ ژیاندا. جگه‌
 له‌وه‌ش له‌ ده‌ستدانی هه‌ر یه‌کێک له‌و هاوپیانه‌ (سه‌گه‌که‌ و تۆپه
 ده‌موچاوه‌که‌) هۆکار ده‌بیت بۆ بی هیوابوونیکه‌ ته‌واو له‌ ژیاندا، بۆیه‌ (چاک)

ھەر زوو دەچیت دەبھیتتەوہ. (رؤبیرت)یش دواى مردنى سەگەكەى ئەو
 ھىواى ھەيەتى بە ژيان لە دەستى دەدات، ئەگەر ئەو كچە نەيدۆزىبوايەتەوہ
 و پزگارى نەكردايە ئەوہ يان دەمرد يان توشى شىتتییەكى يەكجارى دەبوو.
 مەبەست لىرە پيشاندانى مەترسى تەنھایی بوونی مرؤفە، كە ئايا ئەگەر
 بىتوو مرؤفە لە تەنھايیدا بژیت ژيانى چۆن دەبیت، بىگومان پەنا بۆ شتىك
 دەبات كە بىكات بە ھاوپى، تەنانەت ئەگەر ئەو شتە ئازەل بىت ياخود
 شتىكى بى گيان. لە كۆندا وا باوبوو زۆرىك لە خەلكى ئەستىرەيەكيان
 ديارىدەكرد و دەيانكرد بە ھاوپى خۆيان، لە شەواندا قسەيان بۆ دەكرد و
 ئەوہى لە دلئاندا بوايە بۆيان باس دەكرد، وەك ئەوہى كە ئەستىرەكە
 گووى لىبىت و وەلامى بداتەوہ. بەپاستى سروشتى مرؤفە بابەتتىكى ئالۆزە.
 مرؤفە بە تەنھا بوون زۆرىك لە سروشتەكانى لە دەست دەدات، تەنانەت
 زۆرجار دەبىتە ھۆى لە دەستدانی عەقلىش وەك پيشتر باسماں كرد، بۆيە
 تىكە لاوبوونى خەلكى تەندرووستىەكى دەروونى بە مرؤفە دەبەخشىت،
 ئەوانەى زۆر لەگەل خەلكى و دەوروپەريان نزيكن، بە رىژەيەكى زۆر كەمتر
 توشى نەخۆشى دەروونى دەبن لەگەل ئەوانەى كە گوشەگير و تەنھان .

خالی سېيەم:

"مرۆڤ خواردن (cannibalism) : سەرھەلانی له جیھان دوی
ویرانبوونی (Post-Apocalypse)"

بەكێك له دیارده سەیرەکان که له جیھان دوی ویرانبوونی
(Post-Apocalypse) پەیدا دەبێت، بریتییە لە پەیدابوونی
مرۆڤخۆرەکان، ئەوانەى که لەسەر گوشتى مرۆڤ پادىن و تەنھا مرۆڤ دەخۆن،
ئەو جۆرە مرۆڤانەش لە چەند فیلمىکى (Post-Apocalypse)
ناماژەى پیکراوه. وەك لە فیلمى (The book of Eli) و فیلمى
(The Colony) مرۆڤ خواردن دیاردهیەكە.

مرۆڤخواردن میژوووەكەى دەگەرێتەووە بۆ سەدان سال بەر لە ئیستا،
كەسانێك هەن لەسەر گوشتى مرۆڤ راھاتوون، جا ئەوەش چەند ھۆكارىكى
ھەبە و لە خۆرا نیه. ئەوانەى كە مرۆڤخۆرن خوى پێوەدەگرن و ناتوانن
وازی لیبینن.^{۳۳} یاخود لە پەوى عەقڵیەووە تەواو نین، یاخود وەك جۆرێك لە
نەریتىكى كۆن ماووەتەووە لای چەند ھۆزێك، ھەرچۆنێك بێت لە جیھان دوی
ویرانبوونی بۆ دوو ھۆكار دابەشى دەكەین.

۱- به هۆی برسپه تی: نه وه هۆکاری سه ره کیهه. زۆریک له مرۆفه کان به هۆی برسپه تیه وه توشی نه م حاله ته ده بن، به لام پیش برسپه تیش هۆکاریکی تر هیه که وایان لیده کات په نا بۆ خواردنی گۆشتی مرۆف ببه ن. نه ویش له ده ستدانی مۆرالی (نه خلاقى) مرۆف برونه، لیره دا ده توانین نمونه به فیلمی (Snowpiercer) بهینینه وه. نه م فیلمه به کیکه له م فیلمه گرنگ و بهیترانه ی تا ئیستا ده رباره ی ژیا نی مرۆف له دوا ی ویرانبوونی زه ویدا ده رهیترا بن، تییدا باس له وه ده کات که چۆن له داها توویه کی دووردا زه وی به هۆی گۆرانی که ش و هه وا و نزمبوونه وه به کی به کجاری په ی گه رمی به ره و به ستبوون چووه و ته واوی مرۆفایه تی ته نها له شه مه نده فه ریکدا ماوه ته وه. نه م شه مه نده فه ره وینای ته واوی ژیا نی مرۆف ده کات، هه ندیک تییدا وه ک پاشا ده ژین و له هیه چ شتیکیان که م نییه، له به رامبه ردا کۆمه لیک هه ن که له پاشکۆی شه مه نده فه ره که دا ژیا ن به سه ر ده به ن و زۆر برسین. به گویره ی وته کانی کاراکته ری سه ره کی فیلمه که، نه و خه لکه ی له پاشکۆی شه مه نده فه ره که دا ژیا ون، چه ندین که سیان له برسپه تیدا مردوون، تا وایان لیها تووه کۆمه لیکیان ده ستیا ن کردووه به کوشتن و خواردنی گۆشتی نه وانه ی لاوا زبوون تییا ندا. به تاییه ت مندا له کان، نا لیره دا کاریکی نه خلاقى نه م نا نه خلاقیه ی کۆمه له مرۆفه که راست ده کاته وه، کاتیکی به کیکیان

دەبەویت پەلاماری مندالیک بدات و بیکوریت، پیرەپیاویک قاچی خۆی دەبپیتەو و دەیدات پیتی تا واز لە مندالەکە بپیت، بەوێش مۆفەکە دیتەو و هۆش خۆی و دەزانیت چەندە هەلە بوو. مۆف زۆر گەرەترە لەوێ پەنا بۆ خواردنی مۆف ببات، مەگەر هۆکاریک هەبیت کە ئەو مۆفبوونە لێ بسپینیتەو. زۆر جار گویمان لیبوو کەسانیک بەهۆی گەشتیکی دور و دریزەو خواردنیان دەست نەکەوتوو بۆ پەنایان بۆ خواردنی هەر شتیک بردوو کە لایان بوو، بۆ نمونە خواردنی ئەسپ و گویدریژ، یان حوشر. بەلام زۆر بەکەمی گویمان لیدەبیت کە مۆف بەهۆی برسەتی مۆف بخوات. وەک چۆن گویشمان لیبوو کە کۆمەلە مۆفیک لە دورگەیک یاخو پێگایەکی بیابانی، لە برسەتیدا مردون، بەلام پەنایان بۆ یەکتەر خواردن نەبردوو، بێگومان چیرۆکی واشمان زۆرە کە کەشتیوانەکان بۆ نمونە، لە کاتی گەشتیکی دورو دریزدا پەنایان بۆ خواردنی گوشتی مۆف بردوو.

لە فیلمی (The Colony) کە بەهۆی تیکچوونی کەش و هەوا و بەفربارینیکی زۆر دنیا گەشتی داپۆشراوە بەبەر، ئەوانە لێ ژياندا ماون لەچەند کۆمەلگەیک دەژین کە بە شێوەیک دروستکراوە لە ژێرەویە و گەرمیەکی زۆری تێدا یە بۆ پاراستنی مۆفەکان تێدا. ئەو شوێنانە بە

(Colony) ناوده برین، له م نئوه ندهشدا دوو (Colony) هیه که یه کیکیان (Colony)، ئه ویتریان (Colony) که ههردووکیان کۆمه له مروفئیکی تیدا دهژی، له فیلمه که دا (Colony) په یوه ندى به ئه وانیره وه ده پچریت، بویه چهند که سیک له (Colony) ده چن بۆ زانینى هۆکارى په یوه ندى پچرانه که، له ویدا فیدیویه که ده بینن که په یامیکى که سیکه له شوینیک که خۆر و زهوى و ئاوى لیه، داوا له خه لکانى تر ده کات که تۆوى پوهه که له گه لّ خۆیان بینن بۆ چاندنى و ده سته وتنى خواردن (په یامه که کۆن دياره). ئه وانیش شوینه که ده ستنیشان ده که ن. به لام هیشتا ده یانه ویت بزائن چى له (Colony) پوویداوه، که سیکى زیندوو ده بیننه وه و پیدان ده لیت که کۆمه لیک له (Colony) رویشتن به داوى ئه م په یامه فیدیوییه و له گه لّ خۆیاندا "ئه وان" یان هینا. زۆر لیبى ده پرسن مه به سته چیه له "ئه وان" به لام له ترسا وه لام ناداته وه. دواتر ده بینن کۆمه لیک که س له شوینیکدا ده ستیان داوته خواردنى گۆشتى مروف. "ئه وان" مروفخۆره کان بوون. به هۆى برسیه تى له و شوینه که رمه ی که لیبیوون و داوى تۆوى پوهه کیان ده کرد، په نایان بردۆته بهر خواردنى مروف و له کۆمه له که سه که ی (Colony) ده ستیان پیکردوه و شوینه که یان دۆزیوه ته وه و روشتوون بۆ ئه وى.

ھەرچۆنیک بیت، مەبەستی باسکردنی ئیمە لەو ھادایە کە ئەو کۆمەلە
 خەلکەى لە شونینىكى گەرم و ھەبوونی پووناكى خۆر و خاك دەژيان، بە ھۆى
 تىپەربوونی ماو ھەيەكى زۆر بەسەر ئەو پەيامە و نەگەيشتنى ھىچ كەسنىك بۆ
 لايان، برسەيتىيەكى زۆر پووى تىكردوون كە بوو تە ھۆى دەستکردن بە
 خواردنى گۆشتى مرۆڤ، ئەو ھى دەشيانەو یت برىتییە لە مرۆڤى زياترچونكە
 ھەك ديارە مرۆڤخۆرەكان خو دەگرن بە خواردنى گۆشتى مرۆڤ. ئەو ھى
 جىگای تىبىينى لەم فىلمەدا برىتییە لەو دىندەبىيەى مرۆڤخۆرەكان، كە ھىچ
 شتىكى تر نازانن جگە لە خواردنى مرۆڤ، لىرەو ھش دەتوانن بلىين
 مرۆڤەكان پىش ئەو ھى برسەيتى پىگایان بدات پەنا ببەنە بەر گۆشتى
 مرۆڤ، ئەوا سەرەتا نەمانى وىژدان و ئەخلاقى مرۆڤبوون پىگایان دەدات ئەو
 كارە بكەن. برسەيتى دەبىتە ھۆى لە دەستدانى مۆرالى مرۆڤبوونىشى، بە
 شىو ھەك كە تەنھا شتىك بۆى گرنك بىت نەھىشتنى ئەو برسەيتىيە، جا
 نامادەيە لەم پىناو ھەدا دەست بۆ خواردنى ھەموو شتىك بىات.

پىموايە بەھىزى باو ھەپ و مۆپالى مرۆڤ پىگرە لە دروستبوونی
 شتىكى لەم جۆرە، پەنگە زۆرىك بېرسن چۆن برسەيتى وادەكات مرۆڤ
 كارىكى وا قىزەون بكات، بەلام ئەوانەى كە دەپرسن ئايا تەنھا بۆ ۲ رۆڤ
 برسەيتىيان دىو ھە؟ بىگومان نەخىر، ئەى چى دەربارەى ئەوانەى بە ھەفتە
 برسەيتىيان بوو ھە ھىچ شتىك نەبوو بىخۆن، يان ئەوانەى ناچاربوون گۆشتى

ئەسپ و سەگ بخۆن لە پىگادا؟ بۆيە برىسيهەتى وا لە مرۆڤ دەكات پەنا بۆ زۆر كارى قىزەونى لەم جۆره ببات.

۲- بەھۆى دوورکەوتنەوھى مرۆڤ لە كۆمەلگا: وەك ئەوھى لە رىكۆردەكان ھەيە، ئەو كەسانەى كە تاوانى مرۆڤخواردنيان ئەنجام داوھ، برىتیبوون لەوانەى كە لە شوپىنىكى دوور لە كۆمەلگا ژيان، ئەوانەى پۆزانە ھەلسوكەوت و مامەلەيان لەگەل مرۆڤ نەكردووھ، بۆيە ھەم كارىگەرى دەروونى و ھەم برىسيهەتى واى لىكردوون ئەو كارە بكەن.

دوورکەوتنەوھ لە كۆمەلگا مرۆڤ لە زۆر شتدا بى بەش دەكات، بۆ نمونە : ئاگەدارى نويگەريەكانى كۆمەلگا نابىت، لە كلتورى كۆمەلگاگەى دووردەكەوئتەوھ، تا پادەيەك بىر و ھۆشى نامىنئت، كار لەلايەنى ھەست و سۆزى دەكات، شىوازى ھەلسوكەوتى كۆمەلگا نازانىت. ئەوانە گشتى ئەنجامى دوورکەوتنەوھى مرۆڤن لە كۆمەلگا، گرنگترىن شتىش برىتیبە لە دەستدانى مۆرالى مرۆڤبوون و گۆرانى مرۆڤ بۆ بوونەوھرىكى درندە. لە فىلمى (The book of Eli)، مرۆڤخۆرەكان لەگەل مرۆڤەكان دەژىن، بەلام بەھۆى چەند ھىمايەك جودا دەكرىنەوھ لەگەل مرۆڤەكان، بۆ نمونە ئەگەر دەستيان لەرزىكى زۆرى لىبىت ياخود لىويان وشك بوئت. لە ديمەنىكدا پياويك كاتىك بۆ يەكەمجار دەچىتە بارىك، سەرھەتا پى دەلئىن كە دەستەكانى بىنئتە پئش بۆ ئەوھى دلئىابن لەوھى كە مرۆڤخۆر نىە. واتە

به جورتيك له جيهان دواى ويرانبوونى (Post-Apocalypse) مرؤفخوره كان زؤربوون تا ئه و راده يه ي ببيت به ديارده و بچى بؤ هر شوينيك سهره تا بتپشكنن و دنيا بن له وهى كه تو يه كيك نيت له وان، نه وهش له فيلمى (The book of Eli) به روونى ده بينين. يا خود له ديمه نيكي تر دا كاتيک كاراكتيرى سهره كى فيلمه كه له گه ل كچيكا پروده كه نه خانويك، ئافرهت و پياويكى پيرى تيدا ده ئى، دواى كه ميك گفتوگو و به خير هاتن، بؤيان ده رده كه ويت كه نه وانه مرؤفخورن و نه گه ر زو و ئه و خانوه جيئه هيلن دوورنیه ببن به خواردنى ئه وان.

مرؤفخوره كان، نه زؤمبين، نه خوينمزه كانن، نه دپنده شن، به لكو ته نها مرؤفن به هوى برسبييه تى و دوورى له كومه لگا و له ده ستدانى مؤرالى (ئه خلاقى) مرؤفبوون په نا بؤ خواردنى گوشتى مرؤف ده بن و به م شيوه يه خوى پتوه ده گرن.

خالی چوارەم:

"لە دایک بوونەوهی باوەرپ"

یەکیکیتر لە خالە گرنگەکانی جیهان دواى وێرانبوونی (Post-Apocalypse)، بریتییە لە نەمانی باوەرپ(ئیمان) لە نێو خەلکیدا و پێویست بوونی باوەرپ لە نێواندا. بێنە پێش چاوت ئەم جیهانە کاتێک بەرەو وێرانبوون پۆشتوو و شتێک نەماوە بە ناوی دین و باوەرپوون بە خودا لای مرفەهەکان، دەبێت حالى مرفەهەکان چۆن بێت؟ یاخود تا ئیستا بێت لە جیهانێک کردۆتەوه کاتێک مرفەهەکان هیچ دینیکیان نیە و شتێک نانا سن بە ناوی خودا؟

لە کاتی وێرانبوونی جیهان(Apocalyptic) جا بە هەر هۆکارێک بێت وەك لە بابەتەکانی پێشوتر باسمان کرد، خالێکی هاوبەش هەبە لە نێوان هەموو فیلمەکان لە نێو خەلکیدا، ئەو خالەش بریتییە لە نەمانی باوەرپ(ئیمان)، خەلک بۆی ئاساییە هەمووشتێک بکات کە پێشتر بەهۆی باوەرپکەیهوه لێی قەدەغە کرابوو، وەك ئەوهی بلیت ئەو باوەرپەى هەیبوو بۆ ژيانى ئێره بوو، کاتێک هەمووشمان دەمرین ئیتر بۆچیمانە. لە فیلمی (Seeking a Friend for The End of The world)،

فیلمیکی سینهمایی کۆمیدیه، باسی ئه و کاته دهکات که مرۆف بۆی دهردهکهوئیت دهمرئیت پهنا بۆ چی دهبات و چی دهکات، له دیمهنیکدا دهبینن کاراکتیری سه رهکی فیلمه که دهچئیت بۆ مائی خوشکه که ی بۆ ئه وهی له کۆتایی دونیادا خواحافیزی لئیکات، دهبینئیت ئاههنگیکی گوره له مالیان سازکراوه و تئیدا کاری ناشیاو دهکری، له ناکاو خوشکه که ی ماچی دهکات، ئه و پئی ده لئیت چۆن شتیکی وا ده که ی که من برای تۆم؟. ئه ویش ده لئیت کی ئیتر بۆی گرنگه، تازه جیهان به ره و کۆتایی ده پوات. بۆیه ده توانین بلئین ئه و بی باوه رپیه ی له جیهان دوا ی وئیرانبوونی (Post-Apocalypse) دروستده بیئت، ده که رپته وه بۆ کاتی وئیرانبوونی زه وی به هر شیوه یه ک بیئت. مرۆف وا ههست دهکات که ئیتر ئه و شتانه ی له م جیهانه باوه رپی پئیته ی بۆ پاراستنیته ی له م جیهانه و که مرد ئیتر کارئیکی پئنامینئیت، هه لبه ته بۆ ئه وانه ی که باوه رپیان به ژیانئیکی دوا ی مردن نیه، یاخود تا ئه و کاته ی ده ژی کئشه یه کی له گه ل ئه م بابته دا نه بوو، به لام دوا ی ئه وه ی بۆی دهرده که وئیت که ئیتر جیهان کۆتایی دئیت، واز له گشت ئه وانه ده مینئیت.

یاخود ئه گه ر بئتوو نموونه یه کی تر له فیلمی (The Divide) به ئینینه وه، ئه و فیلمه ی هه ردوو کاتی جیهان له وئیرانبوونی و دوا ی وئیرانبوونی زه وی

نیشان دهدات، نمونو په کی زور جوانی مروفه کان نیشان دهدات له و
کاتانه دا، گورانی سروشتی مروف و له دستدانی مورال و گورانی مروف بؤ
گیانه وهریک.

له و فیلمه دا تیکچوونی زهوی و له ناوچوونی (Apocalyptic)،
به هوی جه نگو و په، جه نگیکی جیهانی، پیشتر وهک به کیک له هؤکاره کانی
ویرانبوونی زهوی باسماں کرد. له سهره تایی فیلمه که وهک پیشان دهدات،
کچیک وه ستاوه له بهردهم په نجره په ک له نیو باله خانه په کدا له شاری نیو
یورکی نه مریکی، ده بینیت له بهرده میدا بؤمبیکي نه تومی ده ته قیته وه، نه و
خه لکه ی له وین هه موو بؤ ژیرزه مینه که راده کن. له ویدا رزگاریان ده بیت و
پاریزادو دهن، دواتر بویان دهرده که ویت که نه م ژیرزه مینه له لایه ن چند
که سیکه وه ناماده کراوه بؤ نه و کاته، به شیوه په ک خواردن و گشت شتیکی
لیدابین کراوه. به تیپه رینی کات، مروفه کانی نه وی هه ست به ترس و
بیزاربوون ده کن له م شوینه. له گه ل زوری ژماره ی نه و که سانه ی له ویدا
خویان شاردوته وه، به لام زوریکیان ده کوژین به شیوه په ک که له کوتایدا
ته نها په ک که س رزگاری ده بیت. وهک له فیلمه که پیشان ده دریت، له هه مان
کاتدا که نه و کومه له خه لکه له ژیرزه مینه کن، خه لکیکیتر له دهره وه شتیکی
له جوری کامپیان دروست کردووه بؤ تاقیکردنه وه، که سیش ته نانه ت له

فيلمه كەش نازانىت كە ئەوانە كۆپن و ئەو تاقىكردنە وەيان بۇچىيە . بە تايىب كاتىك كە دىن بۇ ژىرزە مېنە كە و مندالىك دەبەن بۇ تاقىكردنە وە . بەلام وەك ديارە ئەو كۆمەلە كەسە سەر بە و لايەنەن كە بۆمبە ئەتۆمبە كەيان لەم شارە داوہ .

ئەو ژىرزە مېنە تاقىكردنە وە يەكى زۆر باش دەبىت بۇ ئەوہى بزانىن سروشتى مرۇفۇ چۆنە كاتىك دەزانىت كە دەمرىت و لەگەل ئەو كاتەى كە دەزانىت ئىتر لە جىهانىكە زۆرىنەى مرۇفايەتى كۆتايى پىھاتوۋە ، ئەو تاقىكردنە وە يە بۇ زانىنى چۆنىەتى ھەلسوكە و تكدردنى مرۇفۇ لە بارودۇخىكى لەم شىۋە يەدا . بۆيە ئەوہى دەبىنن بەداخوۋە لەم فىلمەدا ، لەم ژىرزە مېنەدا ئەوہى بەھاي ئەخلاقى و پىرۆزى مرۇفۇ لەناودەچىت ، ھەرچى كارى ناشياو و دوور لە پەوشتە ئەنجام دەدرىت . ئەوہش ھەمووى دەگەپتەوہ بۇ ئەوہى كاتىك مرۇفۇ باوہرى لە دەست دەچىت دەگۆرىت بۇ چ شتىك و چى لى درووست دەبىت . بەپاستى داماون ئەوانەى وادەزانن ئەو باوہرى ھەيانە تەنھا بۇ ئەو كاتەيە لە ژياندان و ئىتر بە لەناوچوونى ئەو ژيانە ئامادەن ئەو باوہرە لە دەست بدەن . جارىك لەگەل برادەرىك كە باوہرى بە بوونى دىن نەبوو ، دىنى ئىسلام . مونا قەشە يەكى بچوك پويدا لە نىوانمان ، ئەو سەرەتا چەند خالىكى زۆر جوانى باسكرد ، گوتى كەوا ئەگەر

دین نه مینیت، نه وا مرۆفه کان ده توانن خۆیان له ژێر بنه‌مای مرۆفبوون و نه خلاق پارێزگاری له یه‌ك بکه‌ن و یارمه‌تی یه‌کتر بده‌ن، یاخود ده‌یگوت دین تا ئیستا هه‌ر ته‌نها هۆکار بووه‌ بۆ تیرۆر و شه‌ر، به‌ نه‌مانی، مرۆڤ له نه‌ندیشه‌کردن پارێزراو ده‌بیت وهتد. پێم گوت به‌پراستی قسه‌کانت جوانن، به‌لام نه‌لته‌رناتیفیکم (به‌دیل) بده‌ری جگه‌ له دین و باوه‌ر که بتوانیت پارێزگاری له‌و بنه‌ما به‌رزانه بکات که باسی ده‌که‌ی، چونکه نه‌وه‌تا هه‌ر مرۆڤه‌ دوای له ده‌ستدانی باوه‌ری نه‌و بنه‌مایانه ده‌شکینیت، مرۆفبوونی مرۆڤ شتیکی حه‌می نه‌یه، مرۆڤ گه‌ر باوه‌ری نه‌بیت خۆی ناتوانیت پارێزگاری له مرۆفبوونی بکات.

مرۆڤ پێویسته ترسیکی له‌سه‌ر بیت بۆ نه‌وه‌ی نه‌و به‌ها پیرۆز و گه‌ورانه‌ی له مرۆڤایه‌تیدا به‌بپارێزیت به‌هۆیه‌وه، نه‌و ترسه‌ش مه‌گه‌ر ته‌نها له دیندا بدۆزیته‌وه. زۆر که‌س هه‌یه له ناخیدا هه‌ز به‌کردنی چه‌ندین کاری درنده‌یی و ناشیاو و نامرۆفانه ده‌کات، به‌لام به‌هۆی ترس له دین و چه‌هه‌ننه‌م و پۆڤی دوا‌یی نایکات. مرۆڤی بی باوه‌ر گیانداریکه که نه‌گه‌ر له پێناو که‌سانی باوه‌رداری ده‌رویه‌ری نه‌بوا‌یه زۆر لای ئاساییبوو کامه کار ناشیاوه نه‌نجامی بدات.

"مرۆڤ پەرستن: سەرھەلدان لە جیھانی دای و یرانبوونی زەوی"

ئەم بابەتەمان پیشتریش لە بەشی یەکەم باسکردوو، بەلام لێرەدا تەنھا پێداچوونەوێکی بچوکی بۆ دەکەین. جگە لەوەی مرۆڤ باوەری لە دەستدەدات دای و یرانبوونی زەوی، بەلام وەك پیشتریش باسمان کردوو، ئەو ئەمانی باوەرە بەندە لەسەر چۆنیەتی کۆتایی ھاتنی زەوی. بە واتایەکی تر: لە ھەندێک جۆری و یرانبوونی زەویدا مرۆڤ بە شێوەیەکی تر باوەری نامیشت. بەلام کاتی و یرانبوونی زەوییش کار لەسەر ژانی دای و یرانبوونی زەوییش دەکات، بۆ نمونە ئەگەر جیھان لە داھاتوویەکی دووردا وەك لە فیلمی (Cloud Atlas) ئاماژە بکراوە کۆتایی بێت، ئەو جیھانی دای ئەو و یرانبوونە زۆر جیاواز دەبێت ئەگەر بێتوو جیھان لە سەردەمیکی زوودا کۆتایی پێبێت.

لە دەستدانی باوەر، پەنگە بەھۆکاری جیا جیا بێت، بە شێوەیەك لە فیلمی (Cloud Atlas) دا خەلکی لە جیاتی خودا، مرۆڤێك دەپەرستن، لەگەڵ ئەوەشدا ھیشتا كەسانێك ھەن كە بۆ باوەرین لەو كاتەدا. بۆیە دەتوانین بڵێین لە دەستدانی باوەر مەرج نیە تەنھا بەھۆی بۆ ئومێدبوونی مرۆڤ بێت لە ژانی، بەلكو بەھۆی بە ھەڵ چوونی مرۆڤیشە لە

په‌رستنی شتانیکی تر جگه له خودا. نه‌وه‌ش به ته‌واوی له و فیلمه‌دا ده‌بینن.

له کۆتاییه‌که‌ییدا کاتیك که‌سینکیتر له شوینیکی تره‌وه دیت و به خه‌لکه‌که ده‌لایت که ئه‌وان به هه‌له‌داچوون له په‌رستنی شتیك که مرۆفیکه وه‌ك ئه‌وان، هه‌رچه‌نده ئه‌و وه‌لامه شتیکی قبولکراو نیه، به‌لام به‌هۆی چه‌ند به‌لگه‌یه‌که‌وه بپروا ده‌که‌ن.

"پێویستی‌گه‌رانه‌وه‌ی دین (باوه‌پ) بۆ مرۆفایه‌تی"

وه‌ك پێشتر باسمان کرد، که چۆن باوه‌پ پارێزه‌ری به‌ها‌گه‌وره‌کانی مرۆفبوونه، ئاواش نه‌مانی، بریتییه له نه‌مانی به‌ها به‌رزه‌کان له‌نتو مرۆفه‌کاندا. نامه‌وی لێره‌دا باسه‌که درێژ بکه‌مه‌وه، ته‌نها باسینی فیلمی (The Book Of Eli) ده‌که‌ین.

(The Book Of Eli)، یه‌کێکه له‌و فیلمانه‌ی که باسی جیهان دوا‌ی وێرانبوونی (Post-Apocalypse) ده‌کات و تیایدا چه‌ند خالکی گرنگ و باشی تێدا‌یه بۆ به‌رچاو پوونی زیاتر له‌م بابته، ئیمه

سەرەتا چیرۆکی فیلمەکه دەنوسینەووە بە کورتی بۆ ئەوەی باشتەر تیگەین.

(Eli) بە کوردی (ئیلای)، پیاویکی رەشپێستە لە جیهانیکیدا دەژی که برسییەتی و توینییەتی بلاوترین کیشەیی مرۆفە، لە جیهانیکیدا که بەهۆی جەنگەو و ویرانبوو، ئەو پێگایەکی گرتۆتە بەر و هەمیشە لە جولەدایە بۆ ئامانجێک که کەس نازانیت تەنها خۆی نەبێت. لەگەڵ خۆشی کتیبیکی هەلگرتوو که وەک لە فیلمەکهدا باسکراوە ئەو کتیبە ئینجیلە (کتیبی دینی مەسیحیەت)، ئیلای لە پێگایدا توشی زۆر ناخۆشی دەبێت، لە هەندیک شوێن توشی مرۆفخۆرەکان دەبێت، لە هەندیکتر توشی ئەوانەیی که ئەو کتیبەیان دەوێت بۆ مەبەستی خۆیان، بەلام ئیلای خاوەن باوەرپێکه که پێی وایە کەسێک ئەو کارەیی پێی راسپاردوو و دەیهوێت ئەو کتیبە بیات بۆ شوینێک که بتوانیت لەویدا بلاوبیتەو. گەر باسی گرنکی کتیبەکه بکهین، ئەو دەتوانین لە هەندێ گفتوگۆی فیلمەکهو بەزانین، ئەو کەسەیی لە فیلمەکهدا ئەو کتیبەیی دەوێت، خاوەن باندیکی گەورە و سەرۆکی شارێکی بچوکه، لەویدا ئیلای دەبینیت و دواوەتکردنی دەزانیت که ئەو کتیبەکهیی پێی، لە دیمەنیکیدا که ئیلای دەیهوێت شوینەکه بەجیبهێنایت، پێی دەلێت: تۆ پێویستە ئەو کتیبە بەدی بهمن، تۆ نازانیت ئەو کتیبە چ

كارىگەرى و گەورەبىيەكى ھەبە، پىي دەلئىت ئەو كىتئىبە ھۆكارە بۇ گەپانەۋەى مەۋفەكان لە تارىكايىدا بەرەو پوناكى، پىي دەلئىت ئەگەر من خاۋەنى ئەم كىتئىبە بم، ئەو دەتوانم ئەو خەلكە بانگ بكم و فىريان بكم كە چۆن بژىن و چۆن لەم حالەتەدا خۆيان رزگار بكن. بەلام ئىلاى پىي دەلئىت من پىي نادەم، ئەوئىش دەلئىت بۇچى، ئىلاى دەلئىت چونكە ئەو شوئىنە شايەنى ئەو كىتئىبە نىيە و ئىرە ئەو شوئىنە نىيە كە ئەو كىتئىبە بتوانئىت بلاوبىتەۋە تئىدا.

ئامانجى ئىلاى گەيشتنە بە پۇژئاۋا، ئەو شوئىنەى كە ھەندىك لە مەۋفەكانى تئىدا ماۋە و خەرىكى دووبارە بنىاد نانەۋەى مەۋفەتەن، لەم پىئاۋەشدا چەندىن كىتئىب چاپ دەكەنەۋە، بەھۆى ئىنجىلەكەى ئىلايشەۋە، دەتوانن كارىگەرى لەسەر مەۋفەكان بكن و باۋەريان بگەپئىننەۋە.

ھەرچۆنىك بىت، ئىمە ئەو كىتئىبە ۋەك باۋەر ھەژمار دەكەين، (ئىلاى)ش ۋەك كەسىك كە دەپەۋىت ئەو باۋەر بەگەرىنئىتەۋە بۇ مەۋفەتەى، لەم نىۋەندەشدا، ئەوانەى كە داۋاى ئەو باۋەر دەكەن ئەو كەسانەن كە دەپانەۋىت بۇ مەبەستى خۆيان ئەو باۋەر بەكاربەئىن، بەلام قەسەكانى ئەو پىئاۋە بەرامبەر بە كىتئىبەكە(باۋەر) ھىماى زۆر گرنىگبونى كىتئىبەكە نىشان دەدەن، بە شىۋەيەك كە دەتوانىن بلىئىن گەپانەۋەى باۋەر

بۇ مۇرقايەتى لەو كاتەدا، پېۋىستىيەكە، مۇرقەكان لە سەردەمى جىهان دواى ويرانبۇونى (Post-Apocalypse)، باوەريان بەرەو لاوازيوون دەچىت بەلگو بگرە هېچ شتىكىان بىرنامىنىت بە ناوى باوەر. ئەو تا لە دىمەنىكدا ئەو كچەى لەگەل (ئىلاى)دايە دواى ئەوەى (ئىلاى) نزاىەكى بۇ دەخوئىنىتەوہ كە لە ئىنجىلدا هەيە و نزاىەكى باوە، كەچى ئەو دەربارەى نازانىت، بۆيە لە (ئىلاى) دەپرسىت كە ئايا ئەو شتەى كە گوتى لە كتیبەكەدا هەيە، ئەویش پىي دەلئىت بەلى. يان لە دىمەنىكى تردا (ئىلاى) دەلئىت كە ئەو لە نىوان دوو جىهاندا بوو، جىهانى پىش ويرانبۇونى زەوى و جىهانى دواى ويرانبۇونى زەوى، لەم نىوئەندەشدا دەتوانىن بلىئىن ئەو كچەى قسە لەگەل ئىلاى دەكات لە دواى ويرانبۇونى جىهان(Post-Apocalypse) لە دايك بوو، بۆيە هېچ شتىك دەربارەى باوەر و دىن نازانىت.

لىرەدا چەند شتانىكىمان بۇ دەردەكەوئىت، يەكەم ئەوەيە كە مۇرق بەھۇى لە دەستدانى باوەرى لە كاتى ويرانبۇونى زەويدا، لە جىهان دواى ويرانبۇونىدا هەر بى باوەر دەبىت، بۆيە ئەوەكانىشيان كەسانىك دەبن كە باوەريان نىە و هېچ شتىك دەربارەى دىن نازانن، ئەوەيەك دروست دەبىت كە ئاشنا نىە بە هېچ شتىك جگە لە برسىيەتى و تىئوئىتى، ئەوەيەك ئە

پەرۋەردەبەگى تەۋارى ھەيە، نە شتىك كە بتوانىت بەھۆيەۋە خۆى پۇشنىبىر بىكات. دوۋەم برىتتېيە لەۋەى كە ئەۋ نەۋەيەى لە نىۋان دوۋ جىھاندا ژياۋە ھەۋلى گەپانەۋەى ئەۋ باۋەرە دەدات لە نىۋ خەلكىدا، بەلام كەسانىك ھەن بۇ مەبەستى خۇيان دەيانەۋىت، كەسانىكىش بۇ گەپانەۋەى باۋەر بۇ مرقۇفايەتى دەيانەۋىت، ۋەك (ئىلاى). سىيەم گرنكى گەپانەۋەى باۋەرە بۇ نىۋ ئەم خەلكە، ئەۋ پىاۋە بە ئىلاى دەلىت كە ئەۋ كىتتې دەتوانىت ئەۋ خەلكە تىبگەيەنىت كە چىبىكەن و چىنەكەن لەم سەردەمەدا، بەۋ واتايەى خەلك بەھۆى باۋەرەۋە دەزانىت كە خەرىكى چىبىت ياخود چىبىكات. ئەۋەش گرنكى باۋەر دەردەخات.

بۆيە دەتوانىن بلىين گەپانەۋەى باۋەر بۇ مرقۇفايەتى خالى دەستپىكردەۋەى دروستبۋونى شارستانىەتە لە جىھان داۋى وىرانىۋونىدا، بە شىۋەيەك ۋەك سەرەتاي دروستبۋونى مرقۇفايەتى وايە، كاتىك مرقۇفايەتى فىردەبىت، لە ناسىنى خوداۋە فىردەبىت، ئىنجا بە دروستبۋونى باۋەر لە نىۋ دلدا، ئىنجا بەرەۋ زەۋى خودا بەپىدەكەۋىت و ھەۋلى بوژانەۋەى دەدات بە دروستكردى شارستانىەت و ئاۋەدانكردەۋەى.

خالی پېنجم :

"جيهان دواى ويرانبوونى: بېرۆكە يەكى نوپى (دايفد ميشيل)"

(دايفد ميشيل) نووسەرى پۆمانى (Cloud Atlas)، لە پۆمانەكەى كە لە بەشى يەكەم خویندەنە وەمان بۆ كردوو، كاتېك باسى شەش سەردەمى جياواز دەكات، يەككە لە و سەردەمانە بریتىيە لە جيهان دواى ويرانبوونى (Post-Apocalypse)، بەلام ئەو بە شىوہ يەكى تەواو جياواز لە ھەر بېرۆكە يەكى تر باسى كردوو، ئەو ش دەتوانین لە فىلمى (Cloud Atlas) بە ھەمان ناوى پۆمانەكەى بېينین.

بېرۆكەى گشتى جيهانى دواى ويرانبوونى زەوى لە زۆربەى فىلمەكاندا ھەمان بېرۆكە يە، بوونى برسیتى، مرۆفخۆرەكان، مانەوہى كەسانىكى كەم لە ژياندا، كەمى خۆشەويستى و ھەست و سۆز. چەندین خالى تر كە زۆربەيان بە يەك دەبەستیتەو، ياخود بە شىوہ يەكى تر لەم فىلماندا گەرانەوہى مرۆف بۆ شارستانىت و پېشكەوتن كارېكى ئاسان و سادە ديارە يان بە واتايەكى تر، مرۆف لە جيهان دواى ويرانبوونى ھېشتا ھەندېك ھېما و شىوہى پېوہ ديارە كە مرۆفەكان بە كلتورى جيهانى پېشوتر دەبەستیتەو، بۆ نمونە ئەو شىوہ جەلى لەبەريانە ياخود ئەو

جۆره هه‌لسوكه‌وته‌ی كه ده‌يكه‌ن. بۆ نمونه له فیلمی (The Book of Eli) په‌یوه‌ندی مرۆفه‌كان به جیهانی پێش وێرانبوونی به ته‌واوی دیاره، نه‌وه‌تا ئیلاهی (كاراكتهری سه‌ره‌کی) ئای پۆدیکی (ipod) پێیه و گوی له موسیقا ده‌گریته‌ لێیه‌وه، نه‌وه په‌یوه‌ندییه‌کی ناشکرایه له نیوان کلتوری مرۆفه‌كان له جیهان پێش وێران بوون و دوا‌ی وێران‌بوونی.

به‌لام نه‌وه‌ی دایقه له پۆمانه‌که‌ی (Cloud Atlas) باسی ده‌کات، ته‌واو جیاوازه، نه‌وه‌ پێی وایه مرۆفه‌ سنوری هه‌یه بۆ پێشکه‌وتن، سنووریک بۆ ته‌کنه‌لۆژیا، سنووریک بۆ شارستانی بوون، کاتیکیش نه‌وه سنوره‌ ده‌کات به‌ کۆتایی، به‌هۆی یه‌کیک له هۆکاره‌کانی وێران‌بوونی زه‌وی نه‌وه سنوره‌ کۆتایی پێدێت و مرۆفایه‌تی ده‌گاته‌وه به‌ سه‌ره‌تا، سه‌ره‌تایه‌ک بۆ بونیادنانی شارستانییه‌تیکی تر، وه‌ک نه‌وه‌ی له‌سه‌ر پێره‌ویکی بازنه‌یی بێت و کاتیکی ده‌گاته‌وه خالی ده‌ستپێکردن، بپوخیت و دووباره‌ دروستبیتته‌وه.

له‌وه‌ پۆمانه‌دا، مرۆفه‌كان له جیهان دوا‌ی وێران‌بوونی (Post-Apocalypse)، ته‌واو جیاوازن، نه‌ هه‌یج هۆکاریکی پێشکه‌وتن‌یان پێوه‌دیاره نه‌ شتیکی که له‌ شارستانییه‌تی جیهانه‌که‌ی پێشتر بچیت، ته‌واو ته‌واو مرۆفایکی سه‌ره‌تایین، راوده‌که‌ن تا بزین، خانه‌کانیان له‌ به‌رد و

داره. به لّام بۆچی و چۆن مرۆف گه‌یشت به‌و پاده‌یه‌ی هیچ شتیك ده‌رباره‌ی رابردوی خۆی نه‌زانیت؟

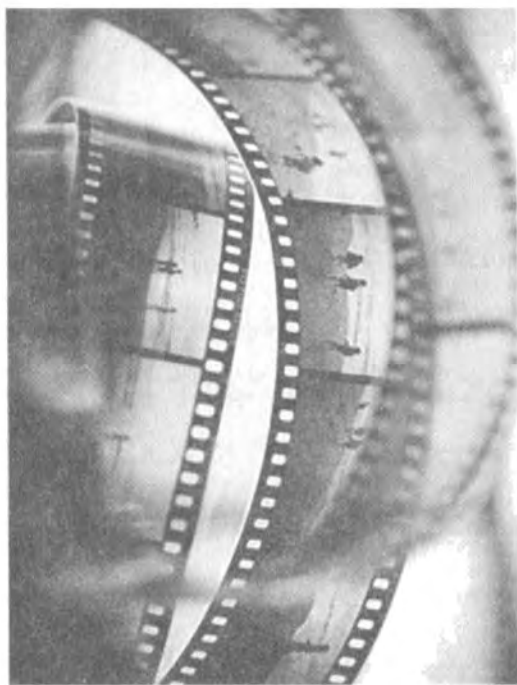
وهك باسمانکرد دایغد پیتی وایه کاتیک مرۆف ده‌گات به کۆتا سنووری شارستانی بوون و پیشک‌ه‌وتن، ئیتر ده‌بیئت هۆکاریک هه‌بیئت بیگه‌رینیت‌ه‌وه بۆ سه‌ره‌ناکه‌ی، ئه‌و کاته‌ی به‌ به‌رد ناگری ده‌کرده‌وه له‌ ئه‌شکه‌وته‌کان، بۆیه‌ش له‌ پۆمانه‌که‌ی سه‌رده‌می پیش کۆتایی هاتنی جیهان یاخود وێرانبوونی زه‌وی، مرۆفه‌کان له‌ پیشک‌ه‌وتنیک‌ی بی سنوون، هیچ شتیك نیه‌ بتوانیت رایان‌گریت، به‌ لّام وهك دیاره جموجۆلێکی یاخیکه‌رانه هه‌یه له‌ ده‌سه‌لات و ده‌یه‌ویت ئه‌و سیستم‌ی هه‌یه له‌ ناو‌بیئت، بۆیه شه‌ریکی ناوه‌خۆی لیده‌بیته‌وه و ته‌واو وێرانبوونی شارستانی‌ه‌تی مرۆف نیشان ده‌دات. ئه‌و کاته، ئه‌وانه‌ی له‌ مرۆفه‌کان ماونه‌ته‌وه، ده‌سته‌که‌نه‌وه به‌ ژیان و به‌ شیوه‌یه‌ک خۆیان رزگار ده‌که‌ن، به‌هۆی سه‌رقال بوونیان به‌ خواردن په‌یاکردن و ژیانی پۆزانه‌یان، بیریان ده‌چیت‌ه‌وه که کتیبون و چین، دوا‌ی ئه‌وه‌ش پیش کۆتایی هاتنی جیهان، (وهك له‌ به‌شی په‌که‌م باسمان‌کردوه له‌م کتیبه‌). (سۆنمی) ئه‌و که‌چه‌یه که ده‌بیئت هۆی پوودانی ئه‌و شو‌رپشه و دروستبوونی شه‌په ناوخۆیه‌که و وێران‌بوونی زه‌وی، که دواتر کاریگه‌ری ده‌بیئت له‌سه‌ر جیهانی دوا‌ی وێران‌بوونی زه‌وی و مرۆفه‌کان به

چاوتىكى گۈرە و رېزەوۈ سەيرى دەكەن، وەك سىمبولىك بۇ ئازادى و خودايەك.

دايىد ئا لىرەدا دەيەوئىت بلىت، كاتىك مرۇفەكان ھاتنە دەرەوۈ لە دواى وئرانبوونى جىھان، چىرۆكى (سۆنمى)يان بۇ منالەكانيان گىراوۈتەوۈ، نەوۈ دواى نەوۈ، نۆرىك زىادەرپەوئىشى تىدا كراوۈ، تا وای لىھات، نەوۈيەك (سۆنمى) بە خودا بزائىن و بىپەرستىن. ئا لىرەدا دايىد لە دەستدانى باوۈرپى مرۇفى لە دواى وئرانبوونى زەوى باسكردوۈ. لە نۆر پىشېبىنىدا لە دەستدانى باوۈرپ بەھۆى سەرقالبوونى مرۇف بە خواردن و لەدەستدانى مۇرالە، بەلام لە لای دايىد بەھۆى كۆرپانى پەرستنى راستەقىنەى مرۇفایەتتە، لە خوداۈ بۇ پەرستنى مرۇف.

ئەو پىشېبىنىيەى دايىد بۇ شارستانىت و پىشكەوتنى مرۇف ھەيەتى دەتوانىن لەسەر رابردوۈى مرۇفایەتئىش جىبەجىبى بکەين، نۆر چىرۆكمان گوى لىبوۈۈ كاتىك مرۇفەكان كەسانىكى خودا پەرست بوون بەلام كۆرپان بۇ پەرستنى بت و كەسانىكى تر جگە لە خودا، يان وەك دارمانى ئەو پىشكەوتنەى لە كۆنى مىسرىيەكان ھەبوۈۈ ھەم لە درووستكردنى ھەرپەمەكانەوۈ تا درووستكردنى چەندان شتى تر، لە كاتىكدا نۆر ئەستەمە مرۇف لە ئىستادا بتوانىت كارىكى لەم شىۈەيە ئەنجام بداتەوۈ. ياخود

ئەو ھى كە باس دەكەن ولاتىك لەم جىھانەدا ھەبوو ھە ناوى (ئەتلانىس) كە
 ئەفلاتون باسى كىردوو، خاوەن پىشكەوتنىكى بىئ سنوور و
 شارستانىەتتىكى گەرەبوون، بەلام لە ناكاو ديار ئەماو، زۆرىك وای بۆ
 دەچن كە نوقمى ژۆر زەریاكان بوو. دەكرى ئەوانە گەيشتنى مرۆفە بن بە
 دوا سنورى شارستانىەت، لەویدا ھىچ شتىك ئەمايىت تا مرۆفە بىەوى زياتر
 گەشەى پىبىدات و فىرى بىت، بۆيە بە لە ناوچوونى كۆتايى پىبىت. بەو
 پىشبینىيەى (دايغۇ) بىت، درووستكردى ھەر مەكان بۆ نمونە، دواين
 سنورى شارستانىەتى ئەوكاتەى مىسرە، لە ناوچوونى ئەو شارستانىەتە
 گەرانەو ھى مرۆفە بۆ سەردەمىكى ھەك ئىستا، كە تواناي بنیادنانى شتىكى
 لەو جۆرەى ئەبىت بەو كەستانەى ئەوكات و سەرسام بىت لە چۆنىەتى
 درووستكردىدا. پەنگە ئىمەش لە ئىستادا چەندىن شارستانىەتمان
 تىپەراندبىت، بە پىئى ئەو پىشبینىيەى (دايغۇ) بىت، ئىمە لە ئىستادا
 خەرىكى درووستكردەو ھى شارستانىەتتىكى ترين .

بهشتی سیئیم

"رەنگدانە دەھى زانستى خەون بېنىن لە چەند فىلمىكىدا"

خەون برىتتېيە لە زنجىرە خەياللىك كە بەھۆى سۆز و بىر كىردنە دەھ و وينا كىردن (Image) لە كاتى خەوتندا بە مىشكى مرؤفدا دىت. ھۆكار و دروستبوونى خەون بە شىو دەھىكى گىشتى پىناسە نە كراو دەھەر ئالۆزى. بۆيە شىكىردنە دەھى لە لايەنى زانستى نەستەمە، لە گەل ئە دەھى لە چەند لايەنى تى دەھ دەروونى و دىنى و فەلسەفى پىناسەى بۆ كراو. لە لايەنى زانستى پەرىيان بە بوارى خەون و ھۆكارە كانىدا تا ئەوكاتەى گەپىشتنە ئە دەھى بتوانن چەند شتىك دەربارەى خەون بزائن، دەھ ئە دەھى ئايا خەون لە كاتى خەوتندا چەند دەخايە نىت و ھەندىك خەون سەرىچاوەرىيان لە ھەستكىردنى حالەتى خەوتنى ئەو كەسە دىت، ياخود ئە دەھى كە خەون چەند جۆرىكى ھەيە و پەيوەندى مىشك بە خەونە دەھ چۆنە و چىيە، ئەو زانستە ناونرا بە ئۆنەرىۆلۆجى (Oneirology).^{۳۳} لە پاستىدا لە پووى زانستىيە دەھ توانىان چەند ئەنجامىكى گىنگ بە دەست بەيىنن و زۆرىك لەو پىناسە ھەلانە ھەلبۆە شىننە دەھ كە لە كۆلتورى كۆمەلگاكان باوبوو. بەلام ھىشتا زۆر شت ھەن نەيانتوانىو دەھ پىي بگەن، بۆ نمونە ئايا خەونە ھەوالدە رەكان لە كۆيوە دىن و سەرىچاوەرىيان چىيە؟

نه‌وه‌ی له‌م چه‌ند سا‌له‌ی دوایه‌ی باوبوو، تیکه‌ل‌کردنی خه‌یا‌له زانسته‌یه‌کانی
 خه‌ون بوو له‌گه‌ل فیلمه‌کان. خۆی سرووشتی دۆزینه‌وه‌ی هه‌ر زانسته‌یکه‌ی نوێ
 کاریگه‌ری له‌سه‌ر زۆر لایه‌ن درووستده‌کات، بۆ نمونه له‌ په‌نجاکان به‌هۆی
 چه‌ند راپۆرتیکه‌ی بینینی که‌شتی ناسمانی له‌ لایه‌ن هاو‌لاتیانه‌وه، کاریگه‌ری
 له‌سه‌ر زۆریه‌ی میدیاکان درووستکرد تا ئه‌و کاته‌ی بوویه‌ قسه‌ی سه‌ر زاری
 خه‌لکی و بابته‌ی پۆژانه، به‌م شیوه‌یه‌ شۆپشیکه‌ی فیلمی "بوونی که‌شتی
 ناسمانی و بیانیه‌کان (Aliens) و ژیان له‌سه‌ر هه‌ساره‌ی تر" درووست
 کرد، ژماره‌ی ئه‌و فیلمانه‌شی له‌ بنه‌مای ئه‌و خه‌یا‌لانه‌وه درووستکراوه زۆر
 زۆن. بۆیه له‌ سه‌ره‌تای سه‌ده‌ی بیسته‌میش دۆزینه‌وه‌ی هه‌ندیک له‌و
 راستییانه‌ی خه‌ون به‌هۆی زانسته‌وه کاریگه‌ریه‌کی گه‌وره‌ی هه‌بوو، که دواتر
 چه‌ند فیلمیکه‌ی له‌باره‌وه ده‌ره‌ینرا، له‌م فیلمانه‌ش: (Open
 Your Eyes □ ۱۹۹۷, Waking Life □ ۲۰۰۱, The Science
 of Sleep □ ۲۰۰۶, Paprika □ ۲۰۰۶, Inception □ ۲۰۱۰
 لی‌رده‌دا بیرکردنه‌وه‌ی ده‌ره‌ینەر و فیلمه‌که ده‌خه‌ینه‌پوو و ده‌گه‌پینه‌وه بۆ
 هۆکاری هه‌لبژاردن و سه‌رچاوه‌ی فیکره‌که و لیکدانه‌وه‌ی.

خالی یه کهم :

"ویستی تیکه لکردنی خهون و واقعیه له فیلمه کان"

کاتیگ باس له خهون ده کهی، باس له شتیگ ده کهین که دور له واقعیه و راستیه، به لأم نه وهی له فیلمه کاندا تییبینی ده کری پيشاندانی خهونه وهک شتیگی جیانه کراوهی واقعیه، یاخود بریتییه له پيشاندانی هه پره شهی تیکه لبوونی خهون له گه ل واقعیه. به لأم نایا ده کريت شتیگی شاراره هه بیته له مه ر نه و بابه ته و ئیمه نه یزانین؟ شتیگ هۆکار و سه رچاوه کانی خهونمان بۆ شیبکاته وه یاخود هیچ نه بیته بیرۆکه یه کمان پیبدا ته بۆ نه وهی به هه مان شیوه له فیلمه کاندا دایبینی؟

سه ره تا نه گه ر له هۆکاره کانی دروستبوونی خهونه وه ده سته پیبکه یین. ده عه لی وه ردی له کتیه به کی به ناوی (خهونه کان له نیوان زانسته و بیروباوه ردا - الأحلام بین العلم والعقیده).^۴ تییدا ناماژه به چه ند هۆکاریگی پوودانی خهون ده کات، له وانه: نه وه سه ته ی له کاتی خهوتندا هه ته، بۆ نمونه نه گه ر تو له کاتی خهوتندا گه رمیه ک به له شهت بنین، له خه وه که تدا په نگه هه سه ته بکه ی له ژوریکی پراوپر له ناگری. هۆکاریگی تر بریتییه له نه سه ته، نه وه بیرکردنه وه و گه فگوگۆ و وینانه ی، یاخود نه وه

کردارانهی ویستی کردنت هه بووه ، یاخود هه رشتیک له نهستندا کۆبۆتهوه، کاتیک عهقل له بیرکردنهوه دهکهوئیت له کاتی خهوتندا، نهست دهست دهکات به خهیا لکردنی گشت ئه و شتانه و فریدانه دهرهوهیان. هۆکاریکی تر که تا ئیستا زاناکانیش هۆکاری دروستبوونی نازانن بریتییه له و خهوانانهی که هه لگری هه وال یان پووداوئیکن هیشتا پووینه داوه. عهلی وهردی چهند پووداوئیکی له م جۆرهی له کتیبه کهیدا باس کردوه.

بۆ باسکردن له جۆری بیرکردنهوهی ئه و فیلمانه پئویسته سه رهتا له پوهه زانستیه کهی سهیر بکهین. له پوهی زانستیهوه خهونی نهستی (Unconscious Dream) و خهونی ناگایی (Lucid(semi-conscious) Dreaming) ههیه، خهونی نهستی ئه و خهونهیه که هه مرۆفئیکی ئاسایی له کاتی خهوتندا دهیبینئیت. خهونی ناگایش ئه و جۆره خهونهیه (لیکۆلینهوه زانستیهکان دهریارهی ئه م جۆری خهونه چهند سالئیکه به شیوهیهکی فراوان دهستی پئیکردوه) که تئیدا مرۆف دهتوانئیت له خهوه کهیدا کۆنترۆلی پووداوهکانی دهوروبهری بکات یاخود ئه و شتانهی له خهوه کهیدا پووده دهن، واته وهک دهرچوون له جهسته وایه، هه ندیک له زانا یان ده لئین ئه و حاله ته به شیوهیهکی هه پره مهکی پووده دات له کاتیکدا هه ندیکتر کار له سه ر دروستکردنی ده کهن.^{۲۵} وهک

ئەو ھى لە خەۋەكانتدا ھەولبەدەي بېرسى لەخۇت كە ئايا ئەو خەۋنە يان نا ؟ زۆرئىكىتر بەو حالەتە دەگەن لە خەۋەكانياندا بە شىۋەبەكى ھەپمەكى، بۇ نمونە بېرمە ھارپىيەك دەيگوت لە خەۋمدا لەگەن دايكم قسەم دەكرد لە ناكاو ۋەك بلىنى بېمەۋە سەر خۆم لە دايكم پرسى ئەي تۆ نەمردوۋى؟ ئەۋىش ۋەلامى دامەۋە بەلى بەلام لىرە زىندووم، نمونەي تر لەو جۆرە زۆرە . لىرەدا زانايان لە ژىر كاريگەرى تىۋرەكەي فرۆيد پىيان وايە جۆرى خەۋن تەنھا خەۋنى نەستى و خەۋنى ئاگايى ھەيە. تەنانت ئەو خەۋنى ئاگايىش دەتوانىن بلىين جۆرىكى نوئىيە. فرۆيد پىي وايە مرؤد بەھۆى خەۋنەۋە ھەست و ھەزە كپ كراۋەكانى وپنادەكات، ئەو نمونەي ئەۋە دەھىتتەۋە كە شتىك لە واقىعدا ناتوانىت پىي بگەي، لە خەۋندا وپناي بە دەستھىنانى دەكەي، بۇ ئەۋەش نمونەي ھەزى سىكىسى لە واقىع و خەۋندا ھىناۋەتەۋە. ھەرچۆنىك بىت ئەۋەي گرنگە قسەي لەسەر بگەين برىتییە لە خەۋنى ئاگايى كە زۆرەي فىلمەكانى لەسەر ئەو بىنەمايە دەرھىنراۋە.

فىلمى (Inception) نوپترىن جۆرى ئەو فىلمانەيە لە ئىستادا كە تىيدا باسى چۆنىەتى تىكەلكردنى خەۋن و واقىع دەكات بەھۆى تەكەلۇزىاۋە. (Inception) لە دەرھىنانى (كرىستوفەر نۆلان) ھ، ئەو

دهرهینه‌ره‌ی یارمه‌تیدر بووه له دهرهینه‌ی نۆزبه‌ی فیلمه به‌ناوبانگه‌کان،
 دهرباره‌ی (Inception) ده‌لایت: (ئه‌وه‌ی من ویستومه بیکه‌م ئه‌وه‌یه‌ وایه
 له خه‌اک بکه‌م خه‌ون بینینی ناگایانه (Conscious Dream) وه‌ک
 به‌هره‌یه‌کی لیبتیت بۆیان، وه‌ک له فیلمه‌که‌ش ده‌بینین به‌هۆی نامیریکه‌وه
 ده‌بیت). دباره‌ که به‌هره‌مه‌ند بوون له خه‌ونی ناگایانه به‌هۆی
 نامیریکه‌وه‌یه‌ له فیلمی (Inception)، به‌لام له فیلمی (Waking
 Life) بۆ نمونه‌ که به‌ شیوه‌یه‌کی کارتۆنی دروستکراوه، دهرهینه‌ر پتی
 وایه به‌هره‌مه‌ند بوون له خه‌ون بینینی ناگایانه پتیوست به‌ نامیر و
 ته‌کنه‌لۆژیا ناکات، به‌لکو ته‌نهما ئه‌وه‌ی پتیوسته‌ که ئه‌زموون کۆیکه‌یته‌وه‌ له
 خه‌ونه‌ نه‌ستییه‌کانت تا ئه‌وکاته‌ی ده‌توانی هۆشیار بیت تییاندا. له
 فیلمه‌که‌دا گه‌توگۆزیه‌ک رپوده‌دات له نیتوان دوو که‌سایه‌تی، وه‌ک پیده‌چیت
 یه‌کێکیان به‌هۆی خه‌ونی ناگاییه‌وه‌ چوه‌ته‌ نیتو خه‌ونی که‌سیکی تر و له
 خه‌وه‌که‌دا دهرباره‌ی خه‌ونی ناگایانه‌ قسه‌ی بۆ ده‌کات و پتی ده‌لایت نیستا
 من به‌هۆی بیرکردنه‌وه‌ی خۆمه‌وه‌ قسه‌ت بۆ ده‌که‌م، خۆم کۆنترۆلی ئه‌و
 خه‌ونه‌ ده‌که‌م، هه‌ر شتیک به‌هۆی ده‌توانم بیکه‌م چونکه‌ هۆشیارم، ئه‌گه‌ر
 تۆش ده‌ته‌ویت خه‌ونی ناگایانه‌ ببینیت ئه‌وه‌ پتیوسته‌ ئه‌زموون په‌یا بکه‌ی
 له‌و خه‌ونانه‌ی که‌ ناگه‌داریان نیت، ئه‌ویش ده‌لایت چۆن، پتی ده‌لایت بۆ

نمونه هر کاتیک نه‌گر زانیت له ناوه‌پاستی کارینکدای بی نه‌وهی سره‌تاکه‌ی بزانیته ده‌بی له‌خوت پیرسی که نایا نه‌وه خه‌ونه یان راستیه، دواتر بۆ نمونه پلاکی گلۆپیک بکوژینه‌وه نه‌گر گلۆپه‌که نه‌کوژایه‌وه نه‌وه بزانه که تز له خه‌وندای و ده‌ست بکه به بیرکردنه‌وه، پاشان هه‌ولبده له هر خه‌ویکدا پیش هه‌مووشتیکی بیربکه‌یته‌وه تا نه‌وکاته‌ی خه‌ویکی ناگایانه دروستده‌که‌ی.

دیاره که نه‌وه گفتموگۆیه‌ی نیوان نه‌م دوو که‌سه له فیلمی (Waking Life)، چهند خالیکی هاوبه‌شی هه‌یه له‌گه‌ل فیلمی (Inception) جگه له‌وه‌ی چهند خالیکی ناکوژیشیان هه‌یه. له هه‌ردوو فیلمه‌که که‌سیک به‌هۆی بینینی خه‌ونی ناگاییه‌وه ده‌توانیت بچیته نیو خه‌ونی که‌سیک که خه‌ونی نه‌ستی (نا‌ناگایی) ده‌بینیت، له هه‌ردوو فیلمه‌که نه‌وه که‌سه‌ی خه‌ونی ناگایی ده‌بینیت ده‌توانیت هر شتیکی بیه‌ویت بیکات، له هه‌ردوو فیلمه‌که نه‌وه که‌سه‌نی خه‌ونی ناگایی ده‌بینن یاخود دروستی ده‌که‌ن، بۆ مه‌به‌ستی تاییه‌تی خۆیانه بۆ نمونه له (Inception) بۆ مه‌به‌ستی ده‌ست به‌سه‌رداگرتنی خه‌ونی که‌سانی تره یاخود وه‌ک له دیمه‌نیکی پیشان ده‌دات که زۆریک له‌وانه‌ی به‌ته‌مه‌ن چون بۆ مه‌به‌ستی گه‌نج بوونه‌وه و رابواردن به‌کاری ده‌هینن و خه‌ونی ناگایی دروست ده‌که‌ن، نه‌وه

خاله‌ی ناکۆکه له نێوان ئەم دوو فیلمه، ئەوهیه که له (Inception) خهون بینینی ناگایی بههۆی نامیتریکه‌وهیه و له فیلمی (Waking Life) بههۆی وه‌رگرتنی ئەزمونه‌وهیه له خهونی نهستی (نائاگاییانه).

هه‌لبه‌ته له نێستادا ئەو بیرۆکه‌یه‌ی له فیلمی (Waking Life) به‌کارهاتوه له واقعی نێستا نزیکه، به‌و پێیه‌ی وه‌ک سه‌ره‌تا باسمان کرد زانایان خهونیان کردۆته دوو به‌ش به‌شیکه‌ی نهستی و به‌شیکه‌ی ناگاییانه که پێی ده‌وتری (Lucid Dreaming)، بۆیه ئەوه‌ی له (Waking Life) به‌کارهاتوه په‌نگه هه‌ر مه‌به‌ستی ئەو جووره خهون بینینه بوپیت، ئەو گفتوگۆیه‌شی که باسمان کرد له فیلمه‌که زۆر په‌کده‌گریته‌وه له‌گه‌ڵ ئەوه‌ی که زانایان باسی ده‌که‌ن بۆ په‌یداکردنی ئەزموون له خهونی نهستی. به‌لام (Inception) پێشبینی داها‌توو ده‌کات، داها‌تووێک که تێیدا زانستی خهون بینینی ناگاییانه (Lucid Dreaming) له نامیتریکدا جیگیر ده‌کریت، که به‌هۆیه‌وه ده‌توانیت به‌خویت و له خهوه‌که‌تا ئەو شتانه درووستبکه‌ی که مێشکت پیت ده‌لێت یاخود بیران لێده‌که‌یته‌وه، له‌م پێناوه‌شدا نمونه‌یه‌کی زۆر جوانی وروژاندوه کاتیک که سایه‌تیه‌کی فیلمه‌که به‌ ناوی (دۆمینیک کۆب) که (لیوناردۆ دیکاپریۆ) پۆله‌که‌ی گێپراوه، جیهانیکه‌ی تاییه‌ت به‌خۆی و هاوسه‌ره‌که‌ی درووستکردوه له خهونه‌کانی

به هۆی ئامیره كه وه، له ویدا هه شتیک ده یانه ویت دهسته بهریان کردوه،
 (دۆمینیک) له ناو خه ونه كه یدا چوو ته نئو چهند خه ونی تر (له
 Inception) به هۆی ئامیره كه وه ده توانن له نئو خه ونه كان خه ونی تر
 ببینن، ئه وهش بۆ ئه وهی كاتیکی زۆریان بۆ بگێریته وه، چونكه كاتزمیریکی
 ناو خه ونیک یه كسانه به ه خوله کی واقع، بۆیه تا چهند بچینه نئو
 خه ونه كانه وه، ئه و ژماره یه زۆرتر ده بیته تا ئه و كاته ی ژیا نئیکى هه تا
 هه تاییت ده بیته (به پئى فیلمه كه).) بۆ ئه وهی كاته كه ی زۆر بیته له گه ل
 هاوسه ره كه ی، دوا ی گه پانه وه یان له نئو جیهانی خه ونه كان هاوسه ره كه ی
 بارى ده روونی تیکه ده چیت و خۆی ده كوژیت چونكه هه روا ده زانیته كه له
 خه وندان له گه ل دۆمینیک (خۆكوشتن له خه ونه كاندا هۆكاره بۆ به ناگا
 هاتنه وه). مردنی هاوسه ره كه ی (دۆمینیک) یادگاریه کی خراب له سه ر میتشك
 و ده روونی (دۆمینیک) به جیده هیلئیت به شیوه یه ك له خه ونه كانیدا
 خیزانه کی ده بینیت و به هۆی ئه و یادگاریه تاله وه. لیتره وه
 (Inception) زانیاریه کی گرنگمان پیده دات، ئه و پیمان ده لئیت كه
 یادگاری هۆكاره بۆ دروستبوونی خه ون و به شداریبون تئیدا، پیمان ده لئیت
 كه جگه له و ویست و ئاره زووانه ی له نه ستمان جیگیرن بۆ كردنیان،
 یادگاری خۆش و تالیش جیگیره تئیدا كه هۆكاره بۆ شیواندن و بوون له

به شیکي خه ونه کان. زور جار گویمان لیده بیټ ده لټین فلان که س به هوی پروداویکه وه شهوانه خه وی لټناکه ویټ یا خود که سټک له بهر کوشتنی که سټک که ویستی کوشتنی نه بووه، شهوانه له خه وه که یدا ده بیبیت، نهوانه گشتی ده چنه وه بازنه ی بوونی یادگاری له نه ستدا و به شداری بوونی له هاوکیشی دروستبوونی خه وندا، یان زوریک له و سهریازه نه مریکیانه ی له جهنگی عیراق و نه فغانستان هاتنه وه ماله کانیا، شهوانه به دست کابوس و خه ونه خراپه کانیا ناتوانن بخه ون.

به لام له لایه کی تره وه، گیشتنی ته کنه لوریا به و ناسته ی که له فیلمی (Inception) پیشینی کراوه، به وه ی نامیریک به شداریټ له خه ونه کانمان و به هوی وه خه ون بیبیت، ترسیکی گه وره مان پیده دات، نه وه ش ده توانین له فیلمی نه نیمه یشنی (Paprika) بیبیت. نه و فیلمه ش یه کیکه له وانه ی باس له داهاتوی زانستی خه ون ده کات که چن به هوی نامیریکه وه به ناوی (DC mini) ده توانین به شداری خه ونی که سانی تر بین و به و شیوه یه خه ون بیبیت که ده مانه ویټ. نه وه ی (Inception) له (Paprika) جیا ده کاته وه بریتیه له وه ی له فیلمی (Paprika) به هوی نامیریکه وه ده توانی دوی هه لسانت له خه و، نه و خه ونه بیبیت وه که بیبیت وه. مه ترسیکه نه و کاته ده دست پیده کات که نه و

نامیره یارمه تیدهر ده بیټ بۆ گه یشتنی که سانیټیک به خونی که سانیټیکتر و
 چه سپاندنی هندی بیروکه له واقعیماندا، یا خود ته نانهت کوشتنیان!
 (Paprika) نه وه مان نیشان ده دات که نه گهر پوژیک بیټ و خون بیټه
 هوکاری ده ستکاری کردنی واقع وه ک کوشتنی مروژ تیبدا، نه وا مروژ فایه تی
 به ره و دواکه وتن (نه مان) ده چیت به هوئی نه و پیشکه وتنه ی کردویه تی،
 نه وکات هر که سیک به هوئی رق و به خلیه وه ده توانیت له خه ویکدا نه و
 که سه ی بیه ویت بیکوریت. هر چه نده له (Paprika) که می زیاده روئی
 کراوه به وه ی که که سیک واقع و خون تیکه ل ده کات بۆ ده ست
 به سه رداگرتنی جیهان، به لام له که ل نه وه شدا وانه یه کی گرنگه بۆ نیمه پیش
 نه وه ی بگه ین به پیشکه وتنیککی له و جوړه. بویه ده توانین بلین فیلمی
 (Waking Life) باس له ئیستای خون بینینی ناگایی ده کات، فیلمی
 (Inception) باس له داها تووی خون بینینی ناگایی ده کات به هوئی
 نامیره وه، فیلمی (Paprika) باس له داها توویه کی دوور ده کات که
 مروژ فایه تی به ده ست نامیریکی له و جوړه وه ده نالینیت.

به لام نیمه له ئیستادا که ته نانهت له نه زمونداری خونی ناگایی

دلتیا نین چۆن ده توانین گشت نه وانهی تر وینا بکه ین؟ له فیلمی (The
 Science of Sleep) که فیلمیکی فره نسبه، کوپیک به ناوی

(ستيفان) ئەۋەندە لەگەڵ خەۋنەكانى تىكەل بووھە كە تەنانت بەرنامەيەكى تايبەت بەخۆى لە خەۋنەكانى داناوھ و تىيدا ويست و ئارەزووھەكانى خۆى باس دەكات، بەلام لەم فيلمەدا ھىچ ئامازەيەك بە خەۋنى ئاگايى نەكراوھ، ئەو كورھ بەھۆى تىكەل بوونى زۆر لەگەڵ خەۋنەكانى، زۆر جار واقىع و خەۋن لەيەك جيا ناكاتەوھ، تا ئەو رادەيەى ئەوھى لە خەۋن دەبىينىت وا دەزانىت لە واقىعدا بوونى ھەيە.

كەواتە ئايا دەتوانىن بلين كە ھىچ شتىك بە ناوى خەۋنى ئاگايى بەو شىۋەيەى كە باس كراوھ بوونى نىھ؟ چونكە ئەگەر ھەز و ويستەكانمان لە واقىع رونەدات، ئايا دەتوانىن لە خەۋندا بەرجەستەى بكەين و ئايا تيرمان دەكات؟ ئەگەر نەخىر، كەواتە خەۋن بىنينى ئاگايى تەنھا خەيال بىنىكى ئەو شتانەيە كە ناتوانىن لە واقىعدا پىى بكەين. لىرەدا ئەو باسەم وەك چىرۆكەكەى دۆنكيشۆت (Don Quixote) دىتە بەرچاۋ، كاتىك ئەلونسو، بەھۆى زۆر خويندەنەوھى كىتب و چىرۆكەكانى دەربارەى سوارچاكى، خەيالنىكى گەرھى لا دروست بووھە كە رۆژىك دىت ئەو دەبىت بە سوارچاك، لەم پىئاوھشدا دەست بە گەشتىك دەكات كە تىيدا ئەو خاۋن كەسايەتەكى نوپىيە و سوارچاكىكە، بە كورتى: ھەۋلى چەسپاندنى ئەو خەيالەى دەدات لە واقىعدا.

له فیلمی (Paprika)، کاراکتیری (پاپریکا) خۆی قسه‌یه‌کی زۆر جوان ده‌کات کاتیگ گفتوگۆ له‌گه‌ڵ کاراکتیریکی تر ده‌کات له‌خه‌ندا، ده‌لێت: بێت وانیه ئینته‌رنیټ و خه‌ون زۆر له‌یه‌ک نزیکن؟ هه‌ردووکیان نه‌و شوینه‌ن که عه‌قلی ئاگایی کپکراو تییدا ده‌رده‌بهریټ. ^{٣٦} به‌و واتایه‌ی مرۆڤ نه‌و شتانه‌ی که له واقیعدا ناتوانیټ پێی بگات و عه‌قلی ئاگایی پێی پینادات، ناچاره له شوینیکی وه‌ک خه‌ون و ئینته‌رنیټ ده‌ریبهریټ. هه‌ر به‌هۆی ئه‌م باسه‌وه، حه‌ز ده‌که‌م هه‌ر لێره و تارێکم دابنیم که له ٢٠١٢ نووسیموه و تییدا باسی نه‌و چیرۆکه‌ی دۆنکیشۆت و تیکه‌لکردنی خه‌یاڵ له‌گه‌ڵ واقیعم کردوه له سه‌رده‌می نویدا.

"سروشتی مرۆڤ و چیرۆکه‌که‌ی دۆنکیشۆت"^{٣٧}

دۆنکیشۆت یه‌کیگه‌ له‌و چیرۆکه‌ به‌ناوبانگ و گرنگانه‌ی دونه‌یا که تیایدا پیناسه‌یه‌کی گه‌وره‌ی یه‌کیگه‌ له‌ هه‌ست و نه‌سته‌ گه‌وره‌ و گرنگه‌کانی مرۆڤ کراوه. دۆنکیشۆت یان دۆن کیۆتی، چیرۆکیکی ئیسپانیه له‌ لایه‌ن (میگوئل دی سیرفانتیس) نووسراوه له‌ سه‌ده‌ی ١٦دا. باس له‌ پیاویگه‌ ده‌کات به‌ ناوی (ئه‌لونسۆ) خوینه‌ری زۆریگه‌ له‌ کتێبه‌ خه‌یاڵیه‌کانه‌ نه‌و کتێبانه‌ی داستانی سوارچاک و قاره‌مانه‌کانی تی‌دایه‌ و باسی ئازایه‌تی و بویری

سوارچا که کان دهکات بهرامبر درنده و دوژمنه کان. ئەلۆنسۆ له ژیر کاریگه‌ری نه و چیرۆکه خه‌یالیانه بپیار ده‌دات ژیا‌نی تایبه‌ت بکات بۆ بوون به سوارچاک تا به‌ره‌نگای دوژمنه درنده‌کان و دێوه زه‌به‌لاحه‌کان بێته‌وه، به‌لام نایا خه‌یال ده‌توانرێت به‌یتریته‌ سه‌ر شاتۆی ژیا‌نی واقعی؟ مرۆڤ له ئیستادا و له کۆمه‌لگایه‌کی دوور له خزمه‌تگوزاری گونجاو و نفووم بوونی خه‌ونه‌کانی و ئەندیشه‌ کردنیان زۆر جار ده‌کری و هه‌ک ئەم براده‌ره‌ی ئەم چیرۆکه‌ی لیبیت. له کۆمه‌لگایه‌کی وه‌ک کۆمه‌لگای عێراقی به‌ گشتی نه‌گه‌ری دروستبوونی ئەم جوهره مرۆفانه زۆره که کاتیک ناتوانن بگن به پله‌یه‌ک یاخود شتانیک که حه‌زیان لیبه‌تی و پێی ناگن و نه‌سته‌مه بۆیان، ناچارن به‌ خه‌یال بیکیشن بۆخۆیان، نه‌وه‌ش مرۆڤ تووشی به‌تالی ده‌کات و زۆر جار ناچاری ده‌کات خۆی ئەم خه‌یاله‌ تیکه‌ل به‌ ژیا‌نی راسته‌قینه‌ی خۆی بکات.

نه‌وه‌ش له چه‌ند ڕه‌وییه‌که‌وه ڕه‌وده‌دات، کاتیک سروشته‌یک له مرۆڤیکدا نه‌ جا چ له شیوه‌ی جه‌سته‌یی بێت یان هه‌ر شتیکی تر، هه‌ست به‌ که‌می ده‌کات له چاو نه‌وه‌که‌سانه‌ی تر که خاوه‌نن، وه‌ک نه‌وه‌ی بلیت بۆچی نه‌وان ده‌توانن وابن و منیش وانیم، بۆچی نه‌وان هه‌ست ده‌کن خودا پێیا‌نی به‌خشیه‌وه و منیش بێ به‌شم، ئەم ڕه‌سه‌یانه گشتی وه‌ک گرییه‌ک له نه‌ستی کۆده‌بنه‌وه، هه‌ستیش به‌وه‌که‌م و کورپانه ده‌کات زۆربه‌ی کاته‌کان.

تا له ئەنجامدا ناچار ده‌بیت به‌ شیوه‌یه‌کی تر ده‌ری بپریت، به‌ تایبه‌ت له‌م کاته‌ی ئیستادا که زۆر جیاوازه له‌گه‌ل سه‌ده‌یه‌ک پێش ئیستا. بۆ نموونه،

مروفۇ لەم سەردەمەى ئىستادا ھۆكارگەلىك دەدۆزىتەوہ بۇ دەربېرىنى ئەوہى
 لە ناخىەتى و حەزى پىدەكات، بۇ پىشاندانى ئەوہى دەتوانىت بىكات و
 ئەوہى دەيەوئىت بىكات، بۇ نمونە لە كۆندا پىش ھەبوونى ئىنتەرنىت، مروفۇ
 دەيتوانى چ شتىك بدۆزىتەوہ بۇ دەربېرىنى گشت ئەو شتانەى باسمانكرد؟
 ھىچ، مەگەر ئەوہى ئەو حەزانەى ھەيەتى و ئەو گرئىيانەى نەستى بە
 باسكردن لای ھاوسەرەكەى ياخود ھاوپپىيەكەى بەتالى بكاتەوہ، ياخود
 دەربېرىنى بەو كارانەى كە دەيكات، ياخود ئەو شتانەى بەكارى دەھىنىت.
 بەلام لە ئىستادا، زۆر جىاوازە، تۆرە كۆمەلایەتییەكانى ئىنتەرنىت
 بەكارھاتووەيەكى گەورەى ئەو پىرۆسەيەن، بە تايبەت فەيسبوك لەم
 كاتەدا. كاتىك كەسىك حەز بە گەيشتن بە پلەيەك دەكات، ياخود بۇ
 گەيشتن بەو شىوہ ھەلسوكەوتەى كە پىئى خۆشە لەگەلى بكرىت، ياخود بۇ
 دووبارە دروستكردەنەوہى كەسايەتى خۆى، كاتىك ئەو ئامانجانەشى لە
 ھىچدا نادۆزىتەوہ، پەنا بۇ جىھانىكى تر دەبات، كە ئەویش جىھانى
 ئىنتەرنىتە بە گشتى. فەيسبوك بە تايبەتى. وەك ئەو قسەيەى كە زۆرىك
 لە پۆژئاوايىەكان دەيكەن: (خەلك دەتوانىت بىت بە ھەر شتىك كە حەزى
 لىيەتى لە فەيس بوك). وەك ئەوہى كاتىك كەسايەتییەكى نوئى بۆخۆى
 درووست دەكات، خەلكانىك دەناسىت كە بەو كەسايەتییەوہ لەگەلى
 دەجوولئىنەوہ دەبن بە نزيكترىن ھاوپپى، ئەوہش خالىكى تر لە چىرۆكى
 دۆنكىشۆت نىشان دەدات، كاتىك (ئەلونسۆ) لە گەشتەكەيدا بە كەسىك
 ئاشنا دەبىت بە ناوى (سانچۆ)، پىئى دەلئىت تۆ كىئى (ئەلونسۆ)ش بە

لوتبەرزىيە دەلى: سوارچاك !، ئىتر سانچۇ لە كوئو بەزانىت (ئەلۇنسۇ) بەدوای خەيالەكەى كەوتوو و لە پاستىدا جگە لە پىاويكى خەلەفاو چىتر نىيە ! (ئەلۇنسۇ) ىش كە دەبىنى ئەو بەو شىوہ يە ھەلسوكەوتى لەگەل دەكات، ناچارە بە نزيكتىن ھاوپى خۇى قىبولى بكات، ئەوہى لە جىھانى ئىنتەرنىتىش دەبىنىن ھەمان شتە.

گەر سەرنجتان دابى، زۆرىنەى ئەوانەى لە تۆرە كۆمەلایەتییەكانن، بە تايبەت ئەوانەى لە تەمەنى ھەرزەكارى و گەنجىن، ھەز ناكەن ئەو كەسانە بىيىننەوہ لەوئى كە پىشتر ناسىويانە يان ھاوپى كۆنن، يان كەسانىكىن بەو كەسايەتییە كۆنەى ئەوہوہ سەيرى دەكەن. ھەندىك كەسى تر ھەن، بە لەيەكدانى ھەردوو جىھانى خەيالئى و واقى ناچارن، ئەوہ تا (على وەردى) دەگىرئەتەوہ و دەلى: لە يەكئە لە ميوانخانەكانى بەغدادى ئەوكات، سەرنجم لە گەنجىك دابوو، بەو شىوہ يە ھەلسوكەوتى دەكرد كە يەكئە لە قۆزتىن كۆرەكانى عىراق و وايدەزانى سەرنجى ھەموو كچەكانى ميوانخانەى لەسەرە. ھەر چاوەپئى ئەوہبوو كچى بىتە لای و داوہتى بكات كەچى كە شو و درەنگ دەبوو و بە تەنیا دەمايەوہ، دەيگوت من زۆر گەورە و كەشخە ترم لەوہى ئەمانەى ئىرە داوا لەمن بكەن لەگەلئان بىم.

ئەم برادەرە بە شىوہ يەك وىنەى خۇى كىشاوہ كە باشترىنى ئەو شوپنە يە، كاتىكىش ئەوہى مەبەستىتى دەستى ناكەوئى، گلەيى لەو كەسانە دەكات كە ناچنە لای، نەك خۇى كە شاينى نىە. مرؤف لەو سروسشتەى خۇى

ناکهوی هیچ کات، تهنه نهوهی له سهردهمه جیاوازهکاندا به شیوهی
جیاوازتره دهخات. نهه شستیکه له گشت مرۆفیک دایه، به پیتی پله و
پنویستی دهگۆرپیت، یان به پیتی شوین و کات درووست ده بیت.

خالی دووهم:

" به تەکنەلۆژی کردنی خەيال و ھەست و خەون "

ئێمە لە سەرھوہ زۆر باسی بەکارھینانی ئامیرمان کرد بۆ مەبەستی گەیشتن بە خەونییکی ئاگایی، لە فیلمەکانیشدا ئەوہ زۆر جار باسکراوہ و بابەتییکی گرنگ بوو، بەلام ئایا دەکرێ ھیچ مەنتیقیکی زانستی ھەبێت؟ یان ئاخۆ لە داھاتوودا شتیکی وا ڕوودەدات؟

باسکردن لە ھەستەکانی مرۆڤ بابەتیکی یەكجار ئالۆزە لەبەر فرە ڕەھەند بوونی جۆرەکانی ھەست کردن و ھۆکارەکانیان. بۆ نمونە ھەندیک کەس ڕەنگە بە شتیك پێیکەنن یاخود دلتەنگ بن کە لای ھەندیک کەسی تر ئاساییە، بۆیە گەیشتن بە دەستنیشانکردنی ھۆکاریکی یەكجار تەواو کاریکی قورسە و زاناکان نەیانتوانیوہ پێی بگەن. ھەستەکان شتانیکن ناتوانرێت ببینرێن یاخود ببیسترێن، مەگەر بە دیارکەوتنیان لە کەسیکدا ئینجا بزانی، بۆ نمونە توپە بوون تا کاردانەوہی لە کەسیکدا نەبینن ناتوانن بزانی کە ئایا بوونی ھەبە یاخود نا یاخود کەسەکە بەچی توپەدەبێت. بۆیە باسکردن لێی بابەتیکی ئاسان نیە.

زاناکان تا ئو شویته هاتوون که چند هۆکارێک بدۆزنه وه بۆ دهستنیشانکردنی هۆکارهکانی پوودانی ههستهکان، بۆ نمونه خیرایی لیدانی دل نیشانهی ترسه، یاخود بههۆی ئامیڕیکه وه بینینی گرژبوونی چند خانهیهکی میشکی مرۆف نیشانهی توپه بوونه. ئهوانه گشتی هه مان شته لهگهڵ کاردانه وهی ههستهکان له کهسیکدا، بۆیه زاناکان بۆ نمونه تا ئیستا نهگهیشتوونه ته ئه و ئاسته ی بتوانن بههۆی ئامیڕیکه وه ههستی مرۆفهکان بگۆپن یاخود درووستی بکن. واته بۆ نمونه کهسیک بههۆی ئامیڕیکه وه توپه بکن، یاخود وای لیبکن رقی له کهسیک یان شتیکی بیته وه، ههلبهته به لایه نی بایۆلۆجی و ده رزی و دهستکاریکردنی کۆئه ندامی ههستی مرۆف، به تهکنه لۆژی کردنی ههستهکان نازمیردیته، چونکه وهک ئه وه وایه کاریک له جهسته دا درووستبکه ی که کاردانه وه که ی بریتی بیته له ههستهکان، ئه وه ی ئیتمه مه به ستمانه کاریگه ری راسته وخۆیه له سه ر ههستهکان بههۆی ئامییره وه که تا ئیستا بوونی نه.

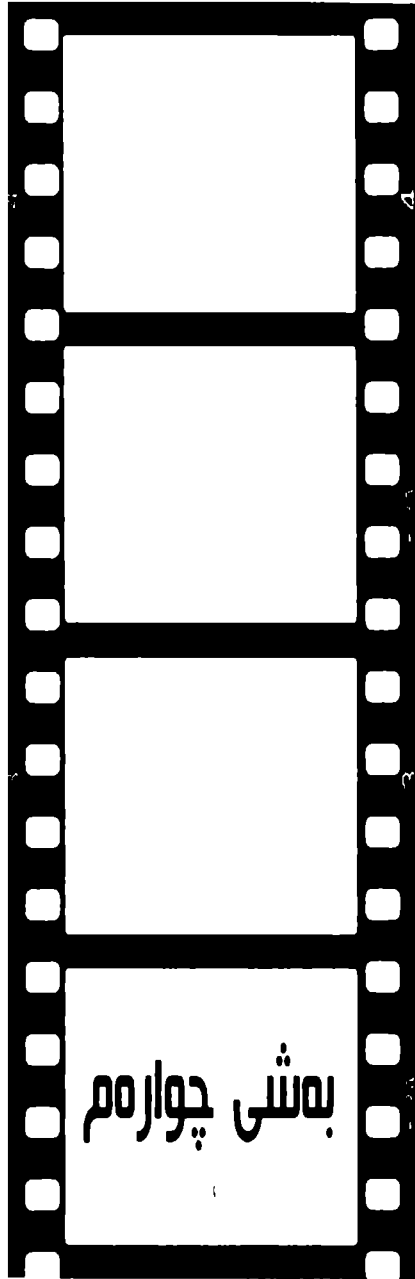
خه یالیش که شتیکی ونه و تا راده یه کی زۆر له خه ون نزیکه، ده توانین بلین وهک پردیکه له نیوان خه ون و ههسته وه، هه مان شتی ش له سه ری جیبه جی ده بیته. خه یال زیاتر ده دریته پال میشکه وه، میشک به درووستگه ری ده زانن، بۆیه ئه ویش تا راده یه کی زۆر له هه ست نزیکه، به و پیه ش بیته هه مان شتی له سه ر جیبه جی ده بیته، خه یال به ئامییر نا کرئ.

له ئەنجامی گشت ئەوانەى له سەرەوه باسمان کرد، گەشتنى تەکنەلۆژیا بەو پادەیهى بتوانریت ئامیریک کۆنترۆلى خەون بکات یان دروستکەرى خەون بێت کارىکى ئەستەمه و دووره له پوودانى له ئیستا و له داهاشویدا. ئەگەر پۆژیکیش بەلین بوو هەنگاوێک لهوه بچینه پیش ئەوه پێویسته له شتى سەرەتایتر دەستپێکەین، خەون زۆر ئالۆزتره له هەست و خەیاڵ، نووسینهکانى سەرەوهش بەلگەى ئەو راستیەن. ئەگەر پۆژیک توانرا هەست بە ئامیر بکری یاخود تەنانەت خەیاڵیش بە ئامیر بکری، واتە بەهۆى ئامیرەوه کۆنترۆل بکری یاخود دروست بکری، ئەوا ئەو کاتە بێرۆکەکانى فیلمىکى وهك (Inception) بۆ نمونە، دەتوانریت ببیت بە راستى .

جگە لهوانە، هیشتا زۆر بابەتى تر هەن له خەوندا که زۆرێک له زانایانیش تێناگەن، بۆ نمونە خەونە هەوالدارەکان، کاتیک له خەوندا پووداویک دەبینیت، دواى چەند پۆژیک هەمان شت پوودەدات که له خەونەکتەدا بینۆتە، یاخود له خەوندا هەوالی پوودانى کاریکت پى دەدەن، که له داهاشودا دەبیت بە راستى. لەم جۆره خەونانە زۆره، بۆ نمونە له کتیبى (خەونەکان له نیوان زانست و بیروباوەردا- الآحلام بین العلم والعقیده)^{۲۸} ی عەلى وهردى، چیرۆکىکى لەم شێوهیه باسکراوه، کاتیک ئافرهتیکى ئوسترالى، له خەونەکتەیدا دەبینیت که براکەى به چەقۆیهک خۆى کوشتوووه له کێلگەکهیان، دواى هەلسانى له خەو، داوا له مێردهکەى

دەگات بچن بە شوین براکەى، کاتیک دەچن، دەبىنیت لە ھەمان ئەو شوینەى کە لە خەو کەیدا بىنبىووى، براکەى کەوتوو و چەقۆيەكى لایە کە نىشانەى خۆکوشتنەى. لە کتیبە کەدا چەند نمونەى بەکەى تریشى تىدايە.

ئەو ەى گرنگە لىرەدا، زانست تا ئىستا نەیتوانیو ە پىناسەيەك بۆ ئەم جۆرە خەوانە دابىت، ھەندىك دەلین بەھۆى شەپۆلە موگناتىسەکانەو ەيە کە لە مرۆفنىکەو ە دەچىت بۆ مرۆفنىكى تر، بەلام ئەو ەش ھىچ بنەمايەكى نىە. زۆرىكىش ئەو ەيان بۆ زىندو مانەو ەى رۆح کە پاندەو ە دواى مردن، واتە ئەو ە ھەوالانەى پىت دەگات لە پىگای خەونەو ە بەھۆى رۆحى ئەو کەسانەيە کە مردون و ناگەدارى ئەو پووداو ەن کە لە داھاتوودا دەبىت. بەلام ئەو ەش وەك ئەوانىتر بنەماى نىيە. بەلام لە لایەنى دىنبىيەو ە ھەنگاوىكى باشى ناو، تا ئىستا لە جىھانى ئىسلامى خەون لىکدەرەو ەى زۆر باش ھەبوونە، (ابن سىرىن) بۆ نمونە. ياخود لە مېژووى پىغەمبەراند، پىغەمبەر (يوسف) کاتىك خەونەكەى فىرەونى ئەوکات لىکدەداتەو ە داھاتووەكەى پىدەلئىت^{۲۹}. لە ئىستاشدا زانایانى دىنى زۆر ھەن کە لەم پووەو ە شارەزان، زۆر جار لە ھەوالدانى خەوندا دەبىيکن، ھەندىكجارىش جارىش نا. بەلام زانست لەم نۆرەندەدا ھىچ پىشكەوتنىكى نەکردووە، چونکە ئەم بەشەى خەون دەگەپتەو ە بۆ رىزى ئەو بابەتانەى کە پەيوەندىان بە غەيبەو ە ھەيە و زانست دەستى پىتاگات.

بهشتی چوارم

"ترس له داھاتوو: ترسی مرۆڤ له گۆرانی بنه ماکانی

مۆپال(ئەخلاق) و ترس له تەکنەلۆژیا "

(چەمکی ترس لەم بەشەدا بەرامبەر چەمکی (فۆبیا) بەکارھاتوو،

فۆبیا بە مانای ترسیکی ناعەقلانی و ناتەندرووست و ناراست دیت)

ترس له داھاتوو یەکیك بووه له ترسه ھەره كۆنه كانی مرۆفایەتی و یەکیك بووه له و بابەتانی كە باسكردن لێیەوه كارێکی ئاسان نەبووه، چونكە بە دوو ھۆكاری ناديارى ھەك مرۆڤ و پووداوەكان بەستراونەتەو. خۆی لە ئەسڵدا مرۆڤ درووستكاری پووداوەكانە، بەلام بە جیاكردنەوھى لە "پووداوەكان" مانای سەرەخۆكردنی پووداوە سروشتییەكان(كارەساتە سروشتییەكان) دەگەيەنیت، لە كاتیكدا نەزانینى سروشتى مرۆڤ له داھاتوودا ھۆكارێكە و نەزانینى كاتى پوودانى كارەساتە سروشتییەكان پووداویكى ترە، بۆیە ئەو ئیستایەى تێیدا دەژین، ئەو داھاتوو چاوەپوان نەكراوێهە كە سەد سال بەر لە ئیستا پێشبینى نەدەكرا.

داھاتووی زەوى و مرۆفایەتی لە زۆر فیلمدا پێشبینى كراوہ و بە جۆرێك لە جۆرەكان باسكراوہ، بۆ نموونە لەو فیلمانەى ئیستا كە زۆرى باس لە كۆتایی ھاتنى مرۆفایەتی و زەوى (Apocalypse) دەكەن، جا

ئايا به هۆي بلاوبونه وهى فايرۆسيكى كوشندهيه وهك له فيلمى)
World War Z (باسكراوه، ياخود ئايا به هۆي تيڭچوونىكى تهواوى
كەش و ههواى زهويه وهك فيلمى) The Day After Tomorrow
(. له ئىستادا ئه و جۆره فيلمانه رهواجىكى زۆريان ههيه و زۆرئيش له
خهلكى حهز به بينىنى دهكەن. پيشتر پيشبىنى كردنى داهااتوى مرؤفايهتى
تيكه لىبونى بوو له گهلا تهكهنه لۆژيا و دروستبوونى پۆبۆت (زيرهكى
دهستگرد) وهك له فيلمى (iRobot) ئاماژهى پىكراوه. به و پىيهى
زۆربهى پيشبىنىيهكان وهك بلئى دهيانگوت " پۆزىك دىت كه مرؤف و پۆبۆت
له يهك جيا ناكريتهوه."

ياخود پيشبىنى كردنى داهااتوو بوو وهك له دهستدانى مۆپالى مرؤف
يان خراب بوونى سروشتى مرؤف له پىناو بهرزه وهندى گشتى وهك له فيلمى
(The Purge) نيشاندراره، يانئيش به لاوازيبوونى ئاستى بىركردنه وهى
مرؤف و بهره و ته مبه لىبونى مرؤف به هۆي تهكهنه لۆژياوه وهك له فيلمى
ئه نيمه يشنى (Wall-E) ئاماژهى پىكراوه.

ئهوانهى سه ره وه گشتى پيشبىنى فيلمه كانن كه له چه ند خه يالئىكى
زانستىيه وه وه رگىرون، له هه مان كاتدا ئهوانه گشتى ترسن، پيشبىنى
كردنيان نيشانهى بوونى ترسه له وهى پووبدهن.

ئىمە لىرەدا ئەم بابەتە لە بنەماي چەند فىلمىك دەنوسىن كە ئەو
بىرۆكانەي پىشبینى كراوه تىياندا دەربارەي داھاتووي ئەخلاقى مرؤف و
تەكنەلۇژيا لە زۆر پووهوہ لە واقع نزيكە و جۆرە بابەتتىكى ناوازەي
فيكرىيە .

خالى يەكەم :

"ترس له نەمانى يەكسانى نىوان مرقەكان له بنەماي
كاملبون(تەواوبون)"

زۆرئەك دەپرسن، دەبىت پۇرئەك بىت مرقەفایەتى چىتر بە دەست
هەزارى و نەخۆشییەو نەئالینىت؟ دەبىت پۇرئەك بىت جەنگ بوونى
نەمىنىت و شتىك نەمىنىت بە ناوى توندوتىزى له جیهاندا؟ دەبىت پۇرئەك
بىت هەموو مرقەفایەتى بە ناشتى بڑى و چىتر توندوتىزى له بنەماي
توندپەوى رەگەز و دینەو نەمىنىت؟ دەبىت پۇرئەك بىت مرقەفایەتى جگە له
خۆشەویستى، شتىك نەبەخشىت بە ناوى روق؟ دەبىت پۇرئەك بىت مرقەفایەتى
خاوەن يەك دىنى يەكگرتوو بىت؟

بۇ وەلامى ئەو پرسىارانە، دەچىن سەیرى فىلمى (The
Purge) دەكەين، تا بزانین ئایا هیچ خالتىك لەوانە دەكرىت پووبدات له
داها تودا، یاخود ئەگەر پووش بدات، دواى ئەو چى دەبىت؟ مرقەكان
چۆن هەئسوكەوت دەكەن؟ مېژوو بەرەو كوی دەروات؟

(The Purge)، يەكئەكە له فىلمە نوئیەكانى سالى ۲۰۱۳، له
دەرھىنانى (جەیمس دیمۆناكۆ)یە و له جۆرى فىلمى خەيالى زانستى و

هستبزوینه و یه کیکه له و فیلمانه ی له کاتی (داهاتوودا) چیرۆکه که ی
 نوسراوه، واته باس له داهاتووی مرۆفایه تی دهکات، ولاتیکی وهک
 نه مریکاشی به نمونه هیناوه ته وه. چیرۆکی فیلمه که به م شیوه یه :
 له سالی ۲۰۲۲، ولاتیکی وهک نه مریکا گه یشتوته ئاستیک که ریژه ی
 دزیکردن و توندوتیژی و بیکاری و هه ژاری گه یشتوته ئاستیک و نزم که
 میژووی مرۆفایه تی و نه و لاته تا ئیستا له و ریژه که مه ی به خۆیه وه
 نه دیوه، هه مو که سیک خاوه ن خانوو و کاری خۆیه تی، که س پئویستی به
 دزیکردن نیه بۆ بژیوی ژیا نی، هه ی شتیک نیه به ناوی هه ژاری، توندوتیژی و
 که م بۆته وه که که س باوه پی پی نه ماره و مرۆفه کان یه کترین خۆشده ویت.
 (دیمۆناکو) له چاوپیکه وتنیکی دا له گه ل و بیسایتی (inquirer.net)
 باسی فیکره ی فیلمه که دهکات و ده لیت: کاتیک له فره نسا بووم، سه یری
 هه واله کانم ده کرد، نه و توندوتیژی ده مبینی له هه واله کان که به هۆی
 کامیرای چاودیری وه وینه گیرابوو، وای لیمکرد بیر له وه بکه مه وه ناخۆ
 ده بیت داهاتووی نه مریکا چۆن بیت له گه ل توندوتیژی.^۲ دیمۆناکو مه به سستی
 نه وه یه له جیهانی کدا که هه موشتیک ته ندرسته و خه لکی له ئاستیکن که
 دوورن له به یه کدا چوونی یه کتر، ئایا ده بیت رۆلی توندوتیژی له
 کۆمه لگایه کی و چۆن بیت؟

ئەوانە گىشى لە سەرەتاي فيلمەكە باس دەكات و پيشان دەدات. كەواتە لە سەرەتاي فيلمەكە، وەلامى گىشت ئەو پرسىارانەى سەرەو دەدرىتەو بەو بەلى، پۆژىك دىت مۆفایەتى هەژارى و بىكارى و توندوتىزى ناهىلىت و هەموو مۆفایك بەیەكەو بە ناشتى و ئارامى دەژىت. بەلام هىشتا وەلامى چەند پرسىارىكى تر ماو، ئەوانەش برىتییە لەو بە: دواى ئەو چى دەبىت ؟ مۆفەكان چۆن هەلسوكەوت دەكەن؟

لەم نۆوئەدەدا، لە سالىكدا، پۆژىك دەستنىشانكراو كە تىیدا ۱۲ كاتژمىر، واتە لە كاتژمىر ۸ى شەو وە تا ۸ى بەيانى. هەموو جۆرە تاوانىك پىگاپىدراو، كوشتنى هەموو كەسىك پىگاپىدراو، بەكارهينانى هەموو چەكىك پىگاپىدراو (جگە لە موشەك و نارنجۆك و تەقەمەنەكان). لە سالىكدا ۱۲ كاتژمىر گىشت تاوانىك پىگاپىدراو و هىچ فرىاگوزارىكى خىراى و نەخۆشخانە بەكىش كار ناكات، لە سالىكدا ۱۲ كاتژمىر گىشت مۆفایك بۆى هەبە هەر كەسىك ببەوئىت بىكوژىت. وەك لە فيلمەكە نامازەى پىكراو، ئەم ۱۲ كاتژمىرە لەم سالدە بەشىكى بۆ پاكدردنەو بە ولاتە لەو جۆرە كەسانە (هەژار، بى مال)، بەشىكى ترى بۆ دەرپرینى ئەو هەستە داخراو بە مۆفە لە ناخیدا لەم شەو وەدا، بە شىو بەك ئەگەر كەسىك رقى لە كەسىكى تر بىت ياخود بەخىلى پىببات، يان لە ناخیدا حەز بە كردنى تاوان

بكات به رامبهری، نه و شهوه بۆی ههیه نهوهی له ناخیدایه ده‌ریبهریت، جا ئایا به کوشتنی نه و کهسهی تر بیت یاخود لیدانی و نه‌تککردنی. نهوهی سهیره له فیلمه‌که‌دا، ههچ به‌ره‌ئسته‌یه‌ک نابینین له لایه‌ن خه‌لکه‌وه دژی سیستمی نه و شهوه. له دیمه‌نیکدا (چارلی) که کورپی (جهیمس ساندین)ه، له باوکی ده‌پرسیت: بۆچی هه‌موو که‌سێک نه و شهوهی قبوله‌ بۆچی که‌س نایه‌ویت نه و شهوه کۆتایی پێبیت؟. باوکی وه‌لامی ناداته‌وه، به‌لام وه‌ک له فیلمه‌که‌ ناماژه‌ی پیکراوه، هۆکاری ریکخستنی نه و شهوه له سالیکیدا له لایه‌ن که‌سانیکه‌وه‌یه که ههچ که‌سێک بۆی نیه‌ ره‌تی بکاته‌وه یاخود به خراپی بزانیت، جا ئایا نه و که‌سانه‌ ده‌سه‌لاتن یاخود که‌سانیکه‌ پیرۆزن؟ (The Purge) وشه‌یه‌کی دینییه، به‌ مانای پاک‌بوونه‌وه یاخود پاک‌کردنه‌وه دیت.

نه و په‌ره‌گرافه‌ی سه‌ره‌وه پێویستی به‌ پوونکردنه‌وه و قسه‌و باسی زۆر هه‌یه و له زۆر په‌هه‌ندی جیاوازه‌وه پیناسه‌ی بۆ ده‌کریت، وه‌ک ئابوری، ده‌روونی، سروشتی مڕۆڤ، نه‌وانه‌ چۆن ده‌بن به‌ رینگاخۆشکه‌ر بۆ گشت تاوانیک که خه‌لکی ده‌یکات، ئیمه‌ سه‌ره‌تا لایه‌نه‌کان باس ده‌که‌ین و دواتر بۆ هه‌ر به‌کێکیان بۆچوونی خۆمان ده‌خه‌ینه‌ پوو، به‌لام پێش نه‌وه با چیرۆکی فیلمه‌که‌ بنوسین بۆ نه‌وه‌ی لامان پوون و ئاشکرا بیت.

(جهيمس ساندین) پياوئیکي بزنسمانه و دروستکهری سیستمی پاراستنی مالانه، بۆ ئه‌وهی خه‌لکی له‌م شه‌وه‌دا بتوانن به‌هۆی ئه‌و سیستمانه‌وه پاریزگاری له‌ مال و خۆیان بکان، واته بۆ ئه‌وهی خه‌لکی له‌م شه‌وه‌دا پاریزداوبن، پئویسته په‌نا ببه‌نه به‌ر کرینی ئه‌و که‌ل و په‌لانه‌ی (جهيمس ساندین) دایه‌پناوه. ئه‌و کچیکي هه‌یه به‌ ناوی (نۆیی) که‌ نزیکه‌ی ۱۷ سا‌له، کوریکي بچوکیشی هه‌یه به‌ ناوی (چارلی)، هاوسه‌ره‌که‌شی ناوی (ماری)یه، به‌ به‌راورد له‌گه‌ڵ دراوسیه‌کانیان ئه‌وان له‌ هه‌موویان ده‌وله‌مه‌ند ترن، له‌م شه‌وه‌دا توشی هیزشیکي گه‌وره‌ ده‌بن له‌ لایه‌ن خه‌لکی تره‌وه، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی (چارلی) ئه‌و شه‌وه‌ پینگا به‌ که‌سیکی ره‌شپه‌سته و بی مال ده‌دات بپته‌ مالیان، له‌ کاتی‌کدا کۆمه‌له‌ که‌سیک به‌دوای ئه‌و ره‌شپه‌سته‌وه‌ن و ده‌یان‌ه‌و‌یت بیکوژن وه‌ک کاری پاک‌کردنه‌وه (The Purge). بۆیه‌ دوو کاتژمێر ماوه‌ ده‌ده‌نه‌ جهيمس بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌و ره‌شپه‌سته‌یان پێدات، ئه‌گه‌ر وانه‌کات، ئه‌وا هه‌موو خیزانه‌که‌یان ده‌کوژن. جهيمس به‌لینیان پێده‌دات که‌ بیدۆزیته‌وه و پێیان بدات، که‌ ده‌یدۆزیته‌وه‌ ده‌می ده‌به‌ستیت و ده‌یه‌و‌یت ببیاته‌ ده‌ره‌وه، به‌لام هاوسه‌ره‌که‌ی و مندا‌له‌کانی په‌شیمانی ده‌که‌نه‌وه، چونکه‌ زۆر دلتیا بوون له‌وه‌ی ئه‌گه‌ر ئه‌و ره‌شپه‌سته‌ ببه‌نه‌ ده‌ره‌وه، ئه‌وه‌ ئه‌وان ده‌یکوژن.

بۆيە (جەيمس) رەشپىستەكە لە مائەكەى دەھىلپتەو و بە خىزانەكەى دەلەيت: خۆتان ئامادە بگەن ئىستا ھىرش دەكەنە سەرمان.

"لايەنى ئابورىيى : لاوازەكان خۆراكن، بەھىزەكان دەيانخون"

لە ديمەنىكى فىلمەكە جەيمس وەك سەرکەوتنىك بە خىزانەكەى دەلەيت: پىرۆزىبايم لىبەكەن، ئەمۆ ھەموو ئامىرەكانى پاراستنم فرۆشت، ئىستا كۆمپانىياكەمان پىشەنگە.

لەيرەدا شتىكى زۆر گرنگمان بۆ دەردەكەويت، ئەويش برىتتايە لەوھى كە لەم نۆوئەندەدا ئەوانەى ئامىرە پاراستنەكانى كۆمپانىياكەى (جەيمس)يان نەكپوئە بۆ خانووەكەيان لە ئەگەرى ھەر ھىرشىك لەم شەوئەدا، ئەو پىويستە يان ئەوئى بەجى بەيلن ياخود خۆيان پارىزگارى لە خۆيان بگەن لەم شەوئەدا. جا ئەگەر بىتوو ھەر خىزانىك توشى ھەر ھىرشىك بويەو كە دەكرىتە سەر خانووەكەى بە مەبەستى كوشتنى ئەوان، ئەو نە پۆلىس بە ھانايان دىت نە فرىاگوزارى. بۆيە لەيرەدا لە نيوان دوو جۆر لە خەلكى دەوئەستىن، ئەوانەى كە پارەى داينكردى ئامىرەكانى پاراستنىان نى، ئەوانەشى كە ھىندەى ئەو دەولەمەندن بتوانن ئەو ئامىرەنە دەستەبەر

بەكەن و بېكېن. ئەو ھېچ شەتەكەن بىر ناھىيەتتە ھە؟ بەندىكى يابانى ھەيە دەلىت: "لاوازەكان خۇراكن و بەھىزەكان دەيانخۇن." ^{۳۱} ئەو پەندە بنەماي لەسەر تىۋرى گەشەسەندەن (Evolution Theory) ى (چارلس داروۋىن) ۋەرگرتوۋە، كاتىك پىيى واپە بۇ بەردە ۋامبىۋىنى ژيان و ھۆكارى نەمانى زۆرىك لە توخمەكان بىرىتتەيە لە "مانەۋە بۇ باشترىن ياخود مانەۋە بۇ بەھىزترىن" بەو واتاىەي كە توخمە لاوازەكان بۇيە لەناوچوۋن، چۈنكە تواناى مانەۋەيان نەماۋە جا ئاخۇ بەھۇى خواردىنى ئەۋان بوۋە لە لايەن توخمە بەھىزەكان ياخود بەرگەنەگرتنى ئەۋان بوۋە لەو بارودۇخەي تىيدا ژياۋن. ^{۳۲} ھەرچۇنىك بىت ئەو تىۋرە زۆر رەخنەي زانستى و ئەخلاقى لىگىرا، بۇ نمونە (ئالان كىيىس) لە وتارىكىدا كە سالى ۲۰۰۱ لە مالىپرى (www.wnd.com) بە ناۋى (مانەۋە بۇ باشترىن؟) بلاۋكراۋەتەۋە، دەلىت: ئەو تىۋرە تەنھا ھۆكارىكە بۇ قۇستەنەۋەي ستانداردى مۇرال(ئەخلاق)، بەۋەي بەھىزەكان بتوانن ستانداردەكان دابنىن و لاوازەكانى پى بچەۋسىننەۋە. ^{۳۳}

ئەو تىۋرە تىكەلبوۋنى لەگەل ھەر بابەتىكى تر ناۋدەنرەيت بە (سۇشپال داروۋىنىزم)، سىستىمى كاپىتالىزمى (سەرمايەدارى) ئەمىرىكى بۇ نمونە. ^{۳۴} بەو واتاىەي بەھىزەكان لە بوارى ئابورىي و كۆمەلايەتى بۇيان ھەيە لاوازەكان بچەۋسىننەۋە، كىشەكە ئەۋكاتە گەرە دەبىت كە لايەنى ئابورىي لەگەل تىۋرىكى لەم شىۋەيە تىكەل دەبىت، كاپىتالىزمى

ئەمەرىكىش خەرىكى ھەمان شتە. كاتىك شەقامىكى وەك (Wall Street) لە شارىكى وەك نىو يۆركى ئەمەرىكى، دوو ھىندە پارەى ھەموو نىو يۆرك بەرھەم دەھىنىت بەھۆى كۆمپانىياكانى ئەو شەقامە و بانكەكانىان.^{۲۰} لەویدا بەھىزەكان دەتوانن خاوەن پارەبەكى نۆر بن و بە جگەرەبەكى سەد دۆلاریەو بە لای كەسىكى ھەزار و بى مائ تىپەرن و لاشيان ئاسايى بىت. ئەو لە لایەنى بەرھەمھىنانى ئابورىيەو، ئەى ئەگەر ئەو ئابورىيە تىكەلى زىانى ھەزارەكانىش بىت، بە شىوہەك پىمان بلىت يان دەولەمەند بە، يان ئەگەر ھەزار بىت دەبى بكوژى و بمرى! بۆیە (دېمۆناكۆ)، نۆر بەجوانى لایەنى ئابورى تىكەل كىردوو لەگەل ئەو سىستەمە كاپىتالىزمەى لە ئەمەرىكا بەپرەودەكرىت.

ئەو لە لایەن خەلكى ھەزارەو، ئەى دەربارەى ئەوانەى كە پىيان دەوترى كەسانى بى مائ (Homeless). لە (The Purge) مەبەستىكى گەورەى ئەو شەو ۱۲ كاتژمىرىيە برىتییە لە پاككردەنەوہى ولات لەو جۆرە كەسانە(كەسانى بى مائ) بۆ ئەوہى ھىچ كەسىك نەمىنىتەوہ كە بى خانوو و مائ بىت و ھەزار بىت. بە كورتىيەكەى : ئەوہ چارەسەرى نەمانى ھەزارىيە لە سالى ۲۰۲۲، ھەزارەكان و بى مائەكان ھەموو سالىك لە شەو كىدا بكوژە، تا تەنھا ئەوانە بىمىنەوہ كە كەسانى پىگەبىشتوو و تىگەبىشتون، ئەوانەى خاوەن خىزانن و خویندكارن.

بۆیە لەم فیلمەدا، (جەیمس ساندین) نمونەى ئەو دەولەمەندەى بەهۆى کۆمپانیاكەى خاوەن پارەىەكى زۆرە، خانووەكەشى وەك خەلكى دەولەمەند خاوەن باشترین جۆرى پاراستنە. لە بەرامبەرىشدا لە فیلمەكەدا چاومان بە كەسكى تر دەكەوێت، كەسكى رەش بێست و بى مال كە چەند دەولەمەندىك(خەلكانىك) بە شوپىنەوێن بۆ كوشتنى. ئەو كەسە بى مالە نمونەى ئەو خەلكە هەزارەىە كە لە دونىاى ئەمڕۆماندا هەىە. (رۆبېرت ھۆگارد) لە وتارىكيدا بە ناوى (ئەمرىكا دەتوانىت چى فېرىت دەربارەى (The Purge)) دەلێت: ئەو كەسە بى مالە نمونەى ئەو خەلكەىە كە بە راورد بە خەلكى دەولەمەند چەنسىان كەمترە بۆ مانەو، بەلام لە هەمان كاتدا ئەو جۆرە خەلكەن كە لىيان دراو، سوكاىەتبان پىكراو، لەگەل ئەوەشدا گەرەنەوێى مرفاىەتى لە دەستى ئەواندا دەبىت.^{۳۶}

بەو قسەىەى رۆبېرت بىت، ئەو سىستەمى بەكارهاتووە لە داهاوودا (لە فىلمى (The Purge))، سىستەمىكى دوورە لە مرفاىەتى، (سۆشىال داروینىزم) و جىەجىكردى لەگەل كاپىتالىزم سىستەمىكە تەنھا مەگەر بۆخۆى لەسەر خۆى بچەسپىنىت، وەك تىۆرەكەى داروین (مانەو بۆ باشترین و گونجاوترىنە) تەنانت بۆ ئازەلش جىگای قبول نىە، ئىتر چۆن هاوشىۆەى ئەو سىستەمە لەسەر مرفا جىەجى دەكەن؟

"لايهنى دەرۋونى : مۇۋخاۋەن دەرۋونىكى ھەتمى نىھ"

ھېچ شىتېك نىھ بىتوانىت دەرۋونى مۇۋخاۋەن لايەنىك رابگىرېت، بەۋ واتايەي: ھېچ مۇۋخاۋەن بۇ نىھ تا ھەتايە خاۋەن دەرۋونىكى پاك يان خراپ بىت، بەلكو بۇ بەردەۋامبىۋونى خودى مۇۋخاۋەن و بەردەۋامبىۋونى كاركردى ھەستەكانى مۇۋخاۋەن پىۋىستە ھاۋسەنگ بىت، ھېچ مۇۋخاۋەن ناتوانىت زىيانى تەۋاۋ بىكات و رقى لە كەس نەبىت، ياخود زىيانى تەۋاۋ بىكات و تەنھا رقى لە دل بىت، بەلكو پىۋىستە پارىزگارى لە ھەردوۋ لايەن بىكات بۇ ئەۋەي كەسىكى ھەستىار بىمىنېتەۋە. ئەۋەي لە (The Purge) دا دەبىينىن، مۇۋخاۋەن ۋا دەرەكەۋن كە ھەرگىز رقىان لە كەسىك نەبۇتەۋە ياخود ھەر ھەستىكى نىگەتېشيان ھەبىت بەرامبەر يەكتر، راستە كچەكەي (جەيمس) رقى لە باۋكىەتى بەۋى كورە ھاورىكەي بەلام ئەۋ نمونەيە لەسەر ئاستى كشتى ھەژمار ناكىرېت.

دروستىۋونى بەشىكى ئەۋ ۱۲ كاتىمىرە لەم شەۋە دەگەپىتەۋە بۇ ئازادكردى مۇۋخاۋەن لە دەرېپىنى ھەستەكانى بەرامبەر يەكتر. ھەر كەسىك رقى لە كەسىكى ترە، دەتوانىت بىكوزېت، ھەر كەسىك بەخىلى بە كەسىكى تردىت، دەتوانىت لەۋ شەۋەدا تۆلەي لىبكاتەۋە. ئىدى ھەر شىتېك مۇۋخاۋەن لەم سالەدا لە ناخىدا شارىدبىۋە، بۇ ھەيە دەرېبىرېت.

له دیمه نیکدا، (چارلی) کوری (جهیمس) به دایک و باوکی ده لیت، بۆ
ئوانیش ناچن به شداری ئو شه وه بکن له کوشتنی خه لکی، (جهیمس)
ده لیت: چونکه ئیمه پتویستیمان به وه نیه کوریم. (ماری) که دایکی
(چارلی) به، ده لیت: ته نها ئو به بزانه که ئو پاککردنه وه به
The Purge کاریکی باشه.

هۆکاری پتویست نه بوونی خیزانی (جهیمس ساندین) ئو وه به که
ئوان خیزانیکی تا بلتی ده وه له مهند و پیشکه وتوون به به راورد له گه ل
دراوسیکانیان، بۆیه هیچ بق و به خیلی و ههستیکی تریان نیه که وایان
لیبکات ئو شه وه بچنه دهره وه و خه لکی بکوژن. له به رامبه ر ئو شه شدا
شتیکی زۆر سه یر ده بینین له سه ره تای فیلمه که و کۆتاییه که ی، که
پتویسته لیره پوونی بکه ینه وه. سه ره تا کاتیک خیزانی (جهیمس) که ناوی
(ماری) به له که لوپه ل کرین ده گه ریته وه، له گه ل دراوسیکانیاندا زۆر به
ناسایی قسه ده کن و وه ک بلتی زۆر به کتریان خۆشده ویت ، به لام ئو وه ی
جیگای سه رسوپمانه ، هه مان ئو دراوسییا نه له کۆتایی فیلمه که ده یانه ویت
(ماری) و ته واوی خیزانه که یان بکوژن. گه ر بینه ر زۆر به سه رنجه وه سه یر
نه کات له وه تیناگات، (ماری) زۆر ده پارێته وه و داوایان لیده کات نه یانکوژن
له به ر مناله کانیان، پێیان ده لیت: خۆ ئیوه ئیمه باش ده ناسن، ئیوه
دراوسیتی ئیمه ن بۆچی ده تانه وی بمانکوژن بۆچی؟ به کیکیان وه لام

دهداتوه و دهلټ: نيمه له ميژه جورټك له به خيلى و رقمان لا دروست
بووه به رامبر به نيوه، به هوى نهوى هموو پورټك ده بينين نيوه
خهريكى په ياكردنى پارهى زوټر و شتى باشتن له نيمه، وهك نهوى زور
له نيمه گوره تر بن، به لى له بهر نهوه ده مانه وټ ناخمان پاك بكه ينه وه و
بتانكوژين.

له م كاته دا نه گره به هوى پياوه ره شپيسته بى ماله كه نه بوايه، زور
له ميژبوو دراوسټكانيان خيژانى (جهيمس)يان كوشتبوو، به لام به هوى نهو
پياوه وه رزگاريان ده بيت و دراوسټكانيان ده سته سهر ده كرين، به لام
(مارى) ره تى نهوه ده كاته وه كه بيانكوژيت، بويه ده وه سټيت تا ماوهى ۱۲
كاتژميړه كه ته واوده بيت.

مروځ ناتوانيت خاوهن ده روونټكى حتمى و نه گور بيت، بويه ش
نه وانهى ۱۲ كاتژميرى نهو شه وه يان داناوه له بنه ما و سه رچاوهى ناخ و
سروشتى مروځه وه دا يانناوه، مروځ ناتوانيت تا هه تايه به بى هه ستى رق و
به خيلى و هه سته نيگه تيفه كانى تر بيت، به شيكى دروستبوونى نهو ۱۲
كاتژميړه له بهر ده برپينى نهو هه سته داخراوانهى ناخى مروځه كان بوو.

"لايهنى سروشتى مرۇق: مرۇق ھەمىشە ھەر مرۇقە"

(ئىدگار ئالان پۆ) نووسەرى ئەمىرىكى دەريارەى سروشتى مرۇق دەلىت: "ھىچ باوەپم بە تەواوبوون(كاملبوون) مرۇق نىە، پىمواپە ئەو تىكۆشانەى مرۇق دەيكات ھىچ كاريگەرى لەسەر مرۇقى تر نىە لە داھاتوودا. مرۇق لە ئىستادا تەنھا چالاكتەرە، نە دلخۆشترە، نە زانا ترە لەوہى شەش ھەزار سال پىش ئىستا ھەبوو"^{۳۷}

مەبەستى پۆ، برىتيە لە پىشاندانى سروشتى مرۇق، ئەو پىي واپە ھەرچەنىك ئىمە ھەولبەدىن و ھەرچەنىك ئىمە كار پۆ درووستكردى خۆشپىيەكى ھەمىشەى مرۇق ياخود زانستىكى ھەمىشەى مرۇق بگەين، ئەوہ بى ئەنجام دەپىن، چونكە مرۇق ھەمان ئەو مرۇقەپە كە ھەبووہ و دەبىت.

دەگىرنەوہ كاتى خۆى: دوو زانای ھاپى ھەبوون، برىارىاندا ژيانىك بەسەربەرن كە دووربىت لە ھەموو ناخۆشپىەك و ھەموو ئەو شتانەى كە خراپن و تەنھا يەكتريان خۆشبویت و بە ناشتى نارامى لەگەل يەك بژىن، ھەردووكيان رازى بوون و لە خەلكەكەيان دووركەوتنەوہ، تا لە شوپىنىك نىشتەجىبوون و دەستيان بەو كارە كرد، نزيكەى ھەفتەپەكى برد، بەردەوامبوون، دواى مانگىك كىشەپەك رويدا لە نىوانيان كە واپكرت تەنانەت لە يەكترىش بەدن، كىشەكە لەسەر ئەوہبوو كە ئايا كاميان زۆرتەر ھاپىكەى ترى خۆشەدەویت، يەكىكىيان دىگوت من زياتر ئەووتەر دەيگوت نا

من زیاتر، نه یانتوانی چیتر به و شیوهیه بن، کاتیک بویان دهرکوت که شهوه
دەرچوونه له سروشتی مرؤف، تهنانهت له ریگای خۆشویستنوهه رق
درووست ده بیئت.

بۆیه مرؤف له نیوان دوو خالدا وهستاوه و ده ژیت، شه و دوو خاله
بریتییه له پۆزه تیف و نینگه تیف، شه گهر خه م و رق و به خیلی و ته نهایی و
ههرچی ههستی نینگه تیغه به خینه نیو خاله نینگه تیغه که و خۆشی و
خۆشه ویستی و پاکى و پیروزی و سۆز و ههستی پۆزه تیف به خینه نیو خاله
پۆزه تیغه که، شه و کات مرؤفیک ده توانیت به هۆی ههردوو خاله وه بزی . به لام
شه وهی سهیره له مرؤفدا، هه میسه لۆژیکیک ده دۆزیتته وه بۆ دهر برینی شه
سروشته خرابه ی (نینگه تیغه ی) که هه یه تی، بۆ نمونه که رقی له که سینک
ده بیته وه، هۆکاریک ده دۆزیتته وه که دایبپۆشیت و به شیوهیه که بیكات به
مه نئیقی. له فیلمی (The Purge) کاتیک له کۆتاییه که ی (مارى) له
دراوسیکه یان دهر پرسیت بۆچی ده یان کورژیت، دراوسیکه یان شه و رق و
به خیلیه ی ده گهرینیتته وه بۆ شه وهی که شه وان (خیزانی جهیمس) له خویان
دهرچوون و له ئیمه ده وه مه ندر بوون و خویان له ئیمه به گهره تر زانی.
شه وه درۆیه که که هه موو مرؤفیک ده یكات، هه موو مرؤفیک بۆ داپۆشینى شه و
خاله نینگه تیغه ی هه یه تی به کارى ده هینیت. بۆیه هه رگیز ناسان نیه ویستی
مرؤفیک له شه جامدانى کاریک بزانی، سه یرکه (چاک پالانیه ک) پۆماننوسى

ئەمريكى له پۇمانى (دېندە نادياره كان) دەر بارهى ئەوه چى دەلئيت: ئئيمه بۆيه له كه سيك ده پرسين كۆتايى ههفته چى دهكەى، تا ئەويش له ئئيمه بېرسيت كۆتايى ههفته چى دهكەين.^{۳۸} (چاك) دان به وه دادەنئيت كه مرؤف تەنانەت بۆ پرسيارىكى ئەوهندە سادەش مەبەستىكى هەيه له دواوهى، بۆيه ئاسان نيه راستى هيج كه سيكمان له قسه كان و داواكانيه وه بۆ دەر بىكه وئيت.

مرؤف له كۆنەوه سروشتى چۆن بووه ههروا دەبئيت، هه موو ههولدانئيك بۆ دەست بەسەرداگرتنى خالىكى مرؤف(خالى پۆزه تيف بۆ نمونە) بە دۆپان كۆتايى دئيت.

له (The Purge) دا مرؤف بۆ كوشتن چەند بيانووئيك دەبينئته وه، وهك ئەوهى دەلئيت خودا پئىگاي پئداوه، يان بۆ مەبەستى پاك كردنە وهى كۆمه لگايه له و جۆره كه سانه، ياخود دەلئيت دەكوژين بۆ ئەوهى ئئيمه تەندروست بين.

ئەو بيانووانه گشتى نەفرەتەين! گشتى له دەستدانى ئەخلاقى مرؤف بوونه، هيج شتئيك له مرؤف پيرۆزتر و گورەتر نيه، ئئيمه بۆ مرؤف دەژين، ئەگەر مرؤف نەبئيت، هيج كارىكمان ليرە نيبه، ئەگەر مرؤف نەبئيت له كى بېرسين له كۆتايى ههفته دا چى دهكەيت؟!

خالی سووم:

"ترس له تەکنەلۆژیا له بنەمای دەستەوێسانى مرۆڤ له کارکردنیدا"

ترس له تەکنەلۆژیا ترسیکی دانەبەراوی مرۆڤ بوو له و کاتەوهی ئامییری درووستکرد و بەکاریهیتنا وەک یارمەتیدەرێک بۆ کارەکانی و ژیاى پۆزانەى. ترس له تەکنەلۆژیا بابەتیکى نۆی نیه، بەلکۆ له کۆنەوه بوونی هەبوو و قسەى لەسەر کراوه. بۆ نمونە بوونی گروپێک بە ناوی (لەدايت- Luddite) له سەدهى هەژده پەنگە سەرەتای سەرھەڵدان و دەرکەوتنى ترس له تەکنەلۆژیا بێت یاخود وەک بە زاراوهى زانستى پێى دەگوترى (Technophobia)، کاتیک هێرشیان دەکرده سەر ئەو گالیسکانەى هەلگری جۆرێک له ئامییر بوون، ئەوان بۆ نمونە دژی هاتنى شەمەندەفەر بوون، چونکە پێیان وابوو مرۆڤ تەمەل دەکات بۆ رویشتن، یاخود دژی ئامییرە کشتوکالییەکان بوون چونکە بڕوايان وابوو مرۆڤ لادەدات له و شتێوازه ژیاى هەیهتى، ئەوان لەگەڵ مانەوهى پەسەنايهتى مرۆڤ بوون، باوەرپیان بەوهبوو تەکنەلۆژیاى مۆدێرن، مرۆڤەکان لادەدات له شتێوه ژیاىنیکى

سروشستی.^{۳۹} ئىستاش ئەو ترسە ھىشتا ماو، بە شىۋەي جيا جيا دەردەكە وئىت.

لە كاتى ئىستادا، گەشتوینە تە بەكارھىننى ئەو تەككە لۆزىيانەي كە پىشتەر باپىرانمان لىي دەترسان، جا لە رېگای جياواز جياوازەو، پىشتەر باوانمان دۇي ھاتنى سەتەلايت بوون بۇ لادىكان، چونكە پىيان وابوو گەشتىنى ئەو نامىرە، خەلگەكە بەرەو دورە دىن و نەمانى پەوشت دەبات، بەلام نا ئەو تا ئىستا چەندىن ھۆكارى گەورە ترەن لە تەنھا سەتەلايتىك، خەلكىش نە بەرەو دورە دىن رۇشتوون و نە لە پەوشتىس لايانداو. بۇيە دەكرى بلىين زۆرىك لەو ترسەي كە لە تەككە لۆزىي مۇدىرن ھەيە، ترسىكى (فۇبىيە) بەو واتايەي مەنتىقىكى عاقلانى و ھۆكاربارى نى، بەلكو ترسىكى دەروونى و ناتەندرووستە. بۇيە دەكرى بلىين تا رادەيەكى زۆر ئەو ترسەي لە لايەن گروپى (لەدايت) ھەبو، ھەمان ترسە كە باپىرانمان ھەيانبو، ھەردووكيان سەرچاوەيان لەو گرتووە كە ئىمە بەھۇي تەككە لۆزىي سەردەمەو تەمەل دەپىن ياخود لەسەر رەسەنايەتى خۇمان نامىن. بەلام ئەو تا ھەمووى پوویدا، چونكە ئەوان نە يانتوانى رېگرى لىيكەن، ئىستا ئىمە لەسەر پەسەنايەتى باپىرانمان نىن لە پەوى كارکردنەو، ئىمە شارستانى ترين لەوان، ئىمە خاوەن چەندەھا جۆرى

تەكنەلۇژىيە سەردەمىن، ئىمە باشتىن ھۆكۈمەت كۈچىنى كۆرسىتىشكە
 بەكار دەھىن بۇ ئەھۋال كەمىن مەندوبونمان ھەيىت، ئىمە جەنە دەپۇشەن
 كە ئەوان ھەرگىز بىر يان لىنە كەردۆتە ۋە. لەگەل بوونى ئە ۋە ھەموو ترسە لە
 كۆندە، ھەرگە يىشتىن بە ۋە تەكنەلۇژىيە ۋە بە خۇشخالىشە ۋە بە كارىدە ھەيىن
 ئەگەر بىتتو زەرەرمەندىش بوين تىيدا. ئەوانە گەشتى بە شىۋە يەكى
 تارىكىيەنە دەيانە ۋە پىمان بلىن، ئە ۋە ترسە لە ئىستادا ھەتەنە لە
 تەكنەلۇژىيە داھاتو، پى دەگەن ۋە ناتوان بىۋەستىن. بەلام ئايا
 ترسە كانمان چىيە لە ئىستادا؟ بۇچى دروست بوون؟ ئايا پى دەگەن
 يان نا؟ مۇۋ لە ئىستادا، چەند ترسىكى گەرە ھەيە بەرامبەر بە
 تەكنەلۇژىيە داھاتو، كە برىتىن لە: ترس لە نەمان ۋە لاۋازبوونى پەيۋەندىيە
 كۆمەلەيە تىيە كان بە ھۇى خەرىك بوون بە ئامىرە كان، ترس لە زۆر بوونى
 ئامىرە يارمە تىدەرە كان بە شىۋە يەك كە ھىچ كارىك بۇخۇمان نەكەن بەلكو
 بۇمان بكن، ترس لە دروستبوونى پۇبۇت ۋە زىرەكى دەستكرد
 "Artificial Intelligence"، ترس لە دروستبوونى تەكنەلۇژىيەكى
 دۇە-مۇۋى. ئە ۋە خالانە گەشتى بە پەچاۋەردى كات دامانناۋە، واتە
 نىكتىن ترس لە ئىستادا چ ترسىكە. ئىستاش خال بە خال باسى
 ھەمويان دەكەن ۋە ھۆكار ۋە سەرچاۋە ترسە كان دەخەينە پوو.

"ترس له نەمانى پەيوەندىيە كۆمەلەيەتتەيەكان: ترسى مۇدىرن له تەكنەلۇژيا"

له سەرەتاي سەدەي بىستەو، دواي گەپانەوەي مۇفەكان له هەردو جەنگى جىهانىەوە بۆ مالەوە و گرنگيدان به ژيانى پۇژانە و پەرەردەکردنى مندال و هەلبۇاردن و كړينى باشتري شت بۆ خۇيان و مندالەكانيان بوو تە نامانجى ژيانيان. چۇن وابكەن باشتري بۇين و خۇشبەختري كەس بن، ئەوانە خەمى مۇدىرنەي مۇفە. له لايەكى ترەوە گرنگيدان به پەيوەندىيە كۆمەلەيەتتەيەكان يەكئىكتەر بوو لەو خالانەي گرنگىپيدان پىي وەك پىويستى و ئەركىك و ابوو. بۇيە دەتوانين بلين ترس له نەمانى ئەو پەيوەندىيەش سەرەتاي ترس بوو له تەكنەلۇژيا، سەرەتا كەسانىك پىيان و ابوو به هاتنى تەلەفۇن خەلكى چىتر گرنكى به هات و چۆ و سەردانکردنى خزمان نادات، بەلام ئەو هەتا تەلەفۇن هات و سەردانىكردنى هاورى و خزمانىش هەر بەردەوامە، ئەگەرچى كەمىشى كردوو. بۇيە ئىستا ترسەكە بەرپادەيەك گۇراو بە ئومىدىك و دەيەوئىت بلنىت كە به زياتر بەرەوپىشچوونى تەكنەلۇژيايى "پەيوەندىكردن" پەيوەندىيە كۆمەلەيەتتەيەكان فراوانتر و گەشەسەندوو تر دەبن، تا ئەوكاتەي گەيشتىنە

ئەو سەردەمەى ھۆكارەكانى پەيوەندىكردى ۋەك : فەيسبوك، ئىمەيل،
 تويىتەر، ... ھتد پۇژانە لەگەلمان دەژىن، بۆيەش كاريگەرى لەسەر پەيوەندى
 كۆمەلايەتى ھەبوو، چونكە لەو شوئىنانەشدا ھارپى ۋ خزمەكانمان دەتوانن
 دەربارەى ئىمە ۋ نوپتيرىن پروداۋەكانى ژيانمان بزانن. لەگەل ئەوەشدا، ئەو
 ترسەى كە ھەيە لە ئىستادا، برىتتییە لە ترسى نەمانى پەسەنايەتى
 پەيوەندى كۆمەلايەتى، بە شىۋەيەك ئەو جۆرە ئاكارانەى لە نىوان خزم ۋ
 ھارپىكان ھەبوو لە راپردوودا ئىستا بەرەو نەمان دەچىت، واتە: كاتى خۆى
 بۆ ھەوالزانىنى ھارپىكەت سەردانى مالىانت دەکرد، بەلام ئىستا بەھۆى
 تەكنەلۇژياۋە لە "ئىنتەرنىت" دەتوانى لىى بېرسى، پىشتەر بۆ
 پىرۇزبايىكردىن لە ھارپىكەت ياخود ھاوخەمى دەربىرپىنت بۆى سەردانت
 دەکرد، بەلام ئىستا بە پەيامىكى نوسراۋ ئەوە دەكەى، ترسەكە لەوەدايە
 كە گشت ئەو پەسەنايەتییەى لە پەيوەندىيە كۆمەلايەتییەكاندا ھەيە، بەرەو
 "نوسراۋ بوون" دەپوات. بەو واتايەى كە مرۇف ئەو پەسەنايەتییە
 بگۇرپتەۋە بەو شىۋە تازەيەى كە تەكنەلۇژياى مۇدېتىن پىشكەشى كىردوۋە.
 ئەگەر لە ئىستاشدا ئەو پەيوەندىيە كۆمەلايەتییە بە شىۋەيەك مابىت، ئەو
 دوورنىە لە داھاتوودا بەرەو شىۋەى "نوسراۋ بوون" بپوات.

مرؤف له ئیستادا غەمباری دروستبوونی ئەو سەردەمەیه، پەنگە ئەو
غەمە سودی نەبێت، چونکە غەمی باوانمان زۆر لەوێ گەورەتر بوو کەچی
هەر پیشی گەشتین. بەرامبەر ئەو ترسە دەتوانین بڵێین کە ئەو ترسی
نەمانی پەپوەندی کۆمەلایەتی نیە، بەلکو ترسی نەمانی پەسەنایەتی
پەپوەندی کۆمەلایەتییه، بە مانەوهی تۆرە کۆمەلایەتییهکانی ئینتەرنێت
هەم سوودێک دەگەیهنێت کاتی کە پەپوەندیکردن و هەوالپرسینی دۆستان و
خزمان ئاسان دەکات، هەم شتێکیشمان لێ دەسەنێت کە بریتییە لە نەمانی
پەسەنایەتی پەپوەندی کۆمەلایەتی وەک سەردانیکردن و شیوازه
پەسەنەکانی تری پەپوەندی کۆمەلایەتی.

"ترس له زډډېوونى ناميزه يارمه تيدره كانى مرؤف: نمونه يه كى
"داهاتوو" له فيلمى (Wall-E) وه "

ناميزه يارمه تيدره كان وهك له سهره تادا باسمان كرد، يه كه مينى
ئو ته كنه لوزيايه بوون كه دژايه تيان كرا و ترسى ته كنه لوزيا لياينه وه
دروستيوو، بويه دووه مين ترسه له ته كنه لوزيا له دواى ترس له نه مانى
په يوه ندييه كومه لايه تيبه كان. دورنیه ئو ترسه گه شه بكات دواى ده يان
بيست ساليكى تر. به لام ههست ناكه ن كه له ئيستاشدا ههنگاويكى زور
باشى بپيوه؟ ترس له و ناميزانه له بنه ماي نه مانى تواناى سروشتى مرؤفه،
له بنه ماي ئوهى مرؤف خالى بيته وه له كار كردن و وه زشيبى بوون، يان
ترسه له به پيوست نه مانى هيزى بازوى مرؤف. سه يريكه له ئيستادا چ
ههنگاويكى ناوه، ده ساليك بهر له ئيستا كارىكى ناسايى پوزانهى وهك قاپ
شتن به دهست و بازوو دهكرا، به لام له مرؤفا به هوى بوونى ناميزه كه وه
نه جامده دريټ، تا واى ليها تووه كاره كانى ماله وهى نافرته پيوستى به
خودى خوى نه ماوه. ئوهش له داهاتوودا زياتر ده بيت، بؤ نمونه :
ته كنه لوزيايه كى بچوكى وهك "Voice Command - فرمانى
دهنگى" كاريگه ره له سهر كه مكر دنه وهى جولوى مرؤف، بهينه پيش چاوت

تەلەڧزىۋىنە كەت چىتر بە كۆنترۆل داناگىرسىنى، بەلكو تەنھا بە وتنى وشەى
"دابگىرسى" كارەكەت جىيەجى دەبىت، ئەوۋە نەمۇنە يەكى بچوكە كە دواتر
شىتى گەرەترى لەدوا دىت. يان بەينە پىش چاوت لە داھاتودا ئۆتۆمبىلىش
بە ھەمان شىۋە كارىكات، ئەوكات دەبىت چ ئەزىتەك بىمىنىت بىكىشىن.

مروڧ بە لايەك پىي خۆشە پۆڧىكى وا ببىنىت، كى ھەيە ويىستى كرىنى
سەيارىيەكى نەبىت كە بە فەرمانى دەنگى كارىكات؟ ھەمومان پىمانخۆشە
و ھەزەكەين، لە ھەمان كاتدا ترسىكمان ھەيە لەوۋى ئەو تەكنەلۆژىيە
كە سانىكى تەمبەلمان لى دروستىكات.

(Wall-E)، فىلمىكى ئەنئەنىشە لە سالى ۲۰۰۸ لە لايەن

(ئەندرىۋ ستانتون) ھەوۋە دەرھىنراۋە و كۆمپانىيە (پىكسەر) بەرھەمى
ھىناۋە، لەم فىلمەدا ترس لە زۆربوونى ئامپىرە يارمەتيدەرەكانى مروڧ
بەپوونى ديارە. كاتىك باس لە داھاتوۋىيەكى دورى مروڧايەتى دەكات، كە
بەھۇى پىسبوونى ژىنگەى زەۋى، لەناۋ كەشتىيەكى ئاسمانىيە ۋە ژيان
بەسەردەبەن، بەلام چ ژيانىك، مروڧەكان پالگەوتوون لەسەر كورسىەك بە
درىژايى ئەو پۆژەيان و شەۋانە بە يارمەتى ئامپىرەكان دەچنەۋە سەر
جىگەى خەوتنىيان و كە بەيانىيان ھەلدەستەنەۋە، دووبارە لەسەر ئەو كورسىە
دەبن. نان دەخۇن و يارى دەكەن لەسەرى، بەھۇى بوونى شاشەيەكى

ئەلىكترونى لەسەر كورسىيەكە، پەيوەندى بە يەكتەر دەكەن و قسە لەگەن
يەكتى دەكەن. ژيانىان بەو شىۋەيە بەردەوام بوو تا چەندھا سال كە ديار
نيە و لە فيلمەكە باس نەكراو، بە ھەر شىۋەيەك بىت ئوان ژيانىان بەو
شىۋەيە بەردەوام بوو، تا وايان لىھاتوو كىشى لەشيان بە شىۋەيەكى
گىشتى بەرزبۆتەو و لە كىشى ئاسايى مرۆڧ لايانداو. ھەر لەبەر ئوھش بە
ئەستەم دەتوانن لەسەر قاچى خۆيان بوەستن، پۆبۆتەكان يارمەتبيان
دەدەن و ئامىرەكانىش ھەروھما. تەنانت گەيشتۆتە ئو پادەيەى كە
مندالەكانىان خۆيان پەروەردەيان ناكەن، بەلكو چەند پۆبۆتەك وانەيان
پىدەلەين و پەروەردەيان دەكەن. ئوھش كاريگەريەكى گورەى تەكنەلۇژيا
پيشان دەدات لەسەر مرۆڧ لە داھاتوودا.

ئەگەرچى (Wall-E) فىلمىكى ئەنيمەيشنى كۆمىدى و
پۆمانسىيە، بەلام لە داوھيدا ئو ترسە گورەيەى لە تەكنەلۇژيا
ھەلگرتوو، بۆيە دەرھىنەر دەيەويت پىمان بلىت كە ئو تەنھا نمونەيەكە
لەو تەكنەلۇژيايەى پىمان دەگات لە داھاتوودا، چ لە ناو كەشتيەكى
ئاسمانى و چ لەسەر زەوى بىن، پۆڧك دىت بەھۆى ئامىرە يارمەتيدەرەكان
ئىمە ھەم مرۆڧانىكى تەمەل و ھەم مرۆڧانىكى ناھوشيارمان لىدەرچىت.

له فيلمه كه دا باس له رېډيوتېك دهكات به ناوې (Wall-E) كه دهبيته هژكاري رزگار بوونې مرؤفاهيتې له و نه زانينه و گه رانه وه يان بؤ سر زه وې. له ديمه نيكا كاتيكا رېډيوت هكه خوي ده كيشيت به يه كيك له و كه سانه ي ناو كه شتبه ناسمانيه كه، له سر كورسيه كه ي به رده بيته وه و شاشه كه ي به رامبه ري نامينيت و ناو كه شتبه كه ده بينيت، كه بؤ يه كه مجاره تركيز بخاته سهرې و زور سر سام ده بيت به ديمه نه كه، وهك نه وه ي يه كه م جاري بيت بينبېيتې له كاتيكا ته واوي ته مني له ناويدا ژياوه. نه و ديمه نه نا هوشيارې ته واو پيشان ده دات له لايه ن مرؤفه وه له و كاته دا به هوي زور بوونې ناميره يارمه تيده ره كانيان.

بؤيه ده توانين بليين نه و ترسه ي كه له ده سالي دا هاتودا گه وره تر ده بيت، بريتيه له ترسي زور بوونې ناميره يارمه تيده ره كانې مرؤف، كه نه گه ر بيتو و جوله ي مرؤف به هويانه وه به ريژه يه كي به رز كه مبيته وه، نه وا قه له وي و ته مه لي به ريژه يه كي زور زياد دهكات. له نه نجاميشدا هم هوشيارې مرؤف به ره و لاوازيبون ده روات، هم مرؤفيك به ره م ديت كه ته كنه لوزيا كولتوريه تي.

"ترس له پښتو : ترسی داهاتووی مروځ له تهکنه لوژیا"

ترسی داهاتووی مروځ له تهکنه لوژیا بریتی ده بیټ له ترسان له دروستبوونی پښتو، یاخود په یابوونی پښتو. نه گرجی نه و ترسه له نیستادا باسیکی گوره نییه به لام له داهاتوودا یه کتیک ده بیټ له ترسه گوره کانی مروځ، له فهرهنگی زانستی پیی دهوتری (Robophobia) یاخود (Grimwade' Syndrome)، کاتیک مروځ ترسی تیکه لیبوونی مروځ له گه ل پښتو ده بیټ یاخود ترس له دپنده بوونی پښتو لا دروست ده بیټ. ترس له پښتو بابته تیکه له زور لایه نه وه بوونی هیه، له وهی نه گری هیه له داهاتوودا شوینی مروځ بگریته وه له چاند پوویکه وه وهک: کارکردنی له جیاتی مروځ، خزمه تکردن له جیاتی مروځ، شوینگریته وهی مروځ له په یوه ندی سینکسییدا. له لایه کی تره وه ترس له هیرشکردنی پښتو بوسه مروځ هیه له وهی که په نگه به شیوه یه ک کونترول بگری و دزی مروځ به کاربهنریټ.

۱- کارکردن له جیاتی مروځ: له نیستادا دروستکردنی پښتو له شیوهی مروځ تا راده یه کی باش پشکه وتوو بووه له شیوه دا، به لام له پووی کارکردن و جولوه هیشتا نه گیشته ته نه و ناسته ی له مروځیکی ته و او بچیت. له زمانی زانستیدا (Humanoid robot) به کارده هینریټ، به واتای پښتو له مروځ چوو. له سالی ۲۰۰۹، چاند نمونه یه ک له م پښتانه

له پېشانگای جیهانی رۆبۆت پېشاندران له تۆکیو، که زۆریک له رۆبۆتهکان پېشکه و تنیکی بهرچاویان به خۆوه بینیبوو له جولّه و شیوه یاندا.^{۱۱} شهوش کاریگری له سهر کارکردنی رۆبۆت ده بیټ له شوینی مرؤف، چونکه له ئیستادا ولاتیکی وهک یابان کار له سهر فره جولّهی رۆبۆت دهکات بۆ کارکردن، به شیوه یهک بچپته بازارهکان و خه لکی بیکریت. ترسه که لیره دا پېشکه وتوو بوونی رۆبۆته به شیوه یهک بتوانیت کارهکانی مرؤف بکات له داهاتوودا. بۆ نمونه گهر له ئیستادا توانای پاککردنه وهی مالی هه بیټ، دورنیه له داهاتوودا توانای کاری تریشی هه بیټ، بۆ نمونه شه کارانهی که مرؤف له ئیستاماندا به هۆی پروانامه و خویندنه وه پتی دهگات، بۆی هه یه له داهاتوودا بیټ به مامۆستا له خویندنگاکان، یاخود بیټ به شه نذازیار، نا شه وکاته شوینی مرؤف دهگریته وه له کارکردنیدا. وهک له فیلمی (Wall-E) باسمانکرد که رۆبۆت پهروه رده و وانه یان به منداله کان دهوته وه له جیاتی مامۆستا و دایک و باوکیان.

۲- خزمه تکردن له جیاتی مرؤف: ده توانین بلین شه و خاله یان له ئیستادا قوناغیکی باشی بریوه، دورنیه پاش چهند سالیکی تر بوونی رۆبۆت له بازارهکان شتیکی ئاسایی بیټ. رۆبۆتیکی بتوانیت خواردن ئاماده بکات، په کیکیتر بتوانیت مال پاک بکاته وه، یان په کیکیتر ناگه داری منداله کانمان بیټ، شه وانه گشتی دورنیه پرویدات، شه وکاته ش رۆبۆت زۆریک له کارهکانی مرؤف که م دهکاته وه و خزمه تی مرؤف دهکات.

۳- رۆبۆتى سىڭىس: يەككىڭ لە و باسانى دەربارەى رۆبۆت نۆر بلاوہ و كارى بۇ كراوہ لە لاين ولاتانى ئەمريكا و يابان، برىتييە لە دروستكردى رۆبۆت لە شيوہى مۇڤدا بە چەند تاييەتمەندىك كە لە مۇڤ بچىت لە روى جەستەييەوہ. ئەو جۇرە رۆبۆتە مۇڤوہكى كۆنى ھەيە، بە زياتر پىشكەوتنى تەكنەلۇژيا، قۇناغى زياترى برپوہ و تاييەتمەندى زياترى بۇ دانراوہ. لەم كۆمپانىانەش، كۆمپانىي (Orient Industry) يابانيە.^۱ ھەرچۇنىك بىت دروستكەرى ئەو رۆبۆتانە ھۆكارى دروستكردىن ان دەگەرپننەوہ بۇ ئەوہى كە مۇڤ نۆر جار دەكرى سەرقال بىت ياخود لاواز بىت لە پەيوەندى بە كەسانى ترەوہ، بۇيە باشتەرە بۇ پەنا بۇ رۆبۆتتىك ببات لەوہى بۇ مۇڤنىك. من دۇنيام ھەرگىز بەو شيوہىە ناروات كە ئەوان ھۆكارى دروستكردى بۇ دەگەرپننەوہ، بەلكو بگرە ھەرەشەيەك دەبىت بەسەر ژيانى كۆمەلايەتى مۇڤوہ. ئەو بيانوانەش وەك ھەر بيانوہكى تر، بى بنەمايە . كىشەكە لە ياسايى بوونى فرۇشتىيەتى، ترسەكەش لىرەوہ دەست پىدەكات، ئايا ئەگەر بىتوۋ دواى چەند سالىكى تر بەھۆى پىشكەوتنى زياترى تەكنەلۇژياوہ ئەو رۆبۆتانەش پىشكەوتن، رىژەى كەم بوونەوہى ھاوسەرگىرى و پەيوەندى نىوان مۇڤەكان كەم ناكات؟

۴- ترس لە جەنگى رۆبۆت: فىلمى (i, Robot) لە دەرھىتئانى (ئەلىكس پرىياس) و لە سالى ۲۰۰۴، باس لە داھاتوئىك دەكات كە رۆبۆتەكان تىيتدا بە شيوہىەكى فراوان پىشكەوتوون و يارمەتيدەرى مۇڤن لە كارەكانيان،

ھەر مائیک پۆبوتیکى تىدايه، ھەر كۆمپانىياھەك چەندەھا پۆبوت. (ئىسحاق ئىسىمۇڭ) نووسەرى (Robot، I) لە سالى ۱۹۵۰ پۆمانەكەى بە چاپ گەياندووه، واتە ئەو زياتر لە نيو سەدە بەر لە ئىستا پىشېنى ھاتنى داھاتوويەكى كردووه كە تىيدا پۆبوتەكان لە گشت شوئىنېكن، لە گشت مائېكن.^{۲۲} لە وتەيەكيدا ھەر لە كتېبەكەى (ئىسحاق) باس لەو پۆبوتانە دەكات و دەئيت: تۆ ھەرچۆنېك بىت ناتوانى جياوازى لە نىوان مرۆڭنېك و پۆبوتېك بگەى . واتە دەكرى پۆبوتەكان ئەوئەندە پىشېكەون كە جياكردنەوھيان لە مرۆڭ كارېكى ئاسان نەبىت. ھەرچۆنېك بىت، بە تىكچوونى سىستىمى پۆبوتەكان، وايان لىدېت ھېرش دەكەنە سەر مرۆڭ و دەيانكۆزن. ئەو فىلمە يەكېك لە ترسەكانى مرۆڭ پىشان دەدات لە پۆبوت.

"ترس لە تەكنەلۆژىيەى دژە-مرۆڭ: ترسېك لە نىوان خەيال و داھاتوويەكى دوور"

ترس لە تەكنەلۆژىيەى دژە-مرۆڭ برىتېيە لە ترسى دروستبوونى تەكنەلۆژىيەكى "ناقل" كە بتوانىت خۆى بېرىكاتەوھ و خۆى بېرىار بدات (تەكنەلۆژىيەى زىرەكىي دەستكرد). تەكنەلۆژىيەى كە ھېچ جياوازيەكى نەبىت لە گەل مېشكى مرۆڭ. ئەوكاتە بەھۆى بېرىكردنەوھەكانى لەناوبردنى

مرۆف به پتیویست دهزانیت و کاری بۆ دهکات. ئەو جۆره بپرکردنەوهیه له تهکنه‌لۆژیای داهاوو له زۆر فیلمدا ڕهنگ ده‌داته‌وه، که بریتییە له و کاته‌ی مرۆف گشت قۆناغه‌کانی به‌ره‌و پێشبردنی تهکنه‌لۆژیای ته‌واوکردووه و گه‌یشتۆته ئەو ئاسته‌ی بتوانیت شتی‌ک دروست بکات له خۆی بچیت و وه‌ک خۆی خاوه‌ن عه‌قل بێت.

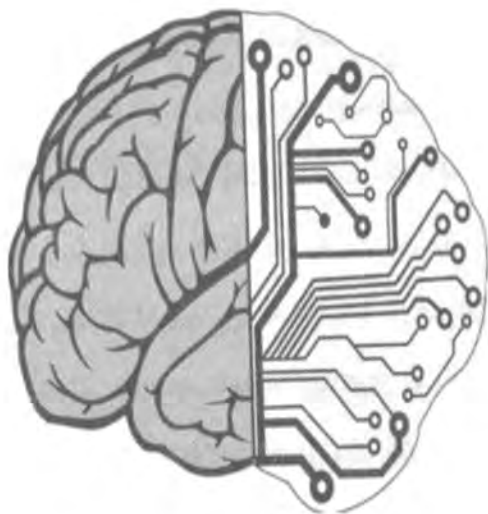
زۆری‌کمان گویمان له فیلمی به‌ناوبانگی (The Terminator)

بووه، ئەو فیلمه نموونه‌یه‌کی زه‌قی ئەو داهاوو‌یه که مرۆف لێی ده‌ترسیت له‌گه‌ڵ ئەوه‌ی هه‌نگاویشی بۆ ده‌نیت.

(The Terminator : Salvation) به‌شیکێ نوێی ئەو

فیلمه‌یه که له ساڵی ۲۰۰۹ ده‌ره‌ینراوه، باس له دروستبوونی تهکنه‌لۆژیایه‌کی به‌هێز و ئاقل‌ده‌کات به‌ ناوی (SkyNet) که هه‌ول بۆ نه‌مانی مرۆف ده‌دات و له‌م پێناوه‌شدا چه‌ندین کارگه‌ی تاییه‌ت به‌ دروستکردنی ئامیری مرۆف-کوژی داناره که له شیوه‌ی پۆبۆت و پیاوی ئاسنین. له‌گه‌ڵ له‌ناوچوونی به‌شیکێ زۆری مرۆفایه‌تی به‌هۆی ئەوانه‌وه، له کۆتاییدا ئەو کۆمه‌له‌ مرۆفه‌ی ماونه‌ته‌وه ئەو تهکنه‌لۆژیایه له‌ناوده‌بن و دووباره ئومیدی‌ک ده‌به‌خشنه‌وه به‌ مرۆفایه‌تی.

باسکردن له تهکنه لؤژيايه کي له م جوړه، ده کړي هم لؤجکي کي
 هه بيټ و ده شکرې هر خه يالکي زانستی بي و بهس، مروؤ له ئیستادا کار
 له سهر دامه زانندی فرمانه ئه ليک ترؤنه کاني ده کات له سهر پؤبؤت دا. له
 داهاتووشدا کار له سهر درووستکردنی سؤز و عاتيفه ده کات تييدا، دواي
 نه وه کار له سهر درووستکردنی "عه قل" ده کات له پؤبؤتندا، بؤيه تا
 ئه وکاته ي بتوانيت هه ست له پؤبؤت دا جيگير بکات نه وه عه قل کيشه
 نابيت. به لام نه وه ي ئيمه زؤر له فيلمه کاندا ده بيبي نين پؤبؤته کان خاوه ن
 عه قلن، به لام خاوه ن سؤز و به زه يي نين. بؤيه ده کړي بلين دانانی عه قل
 ئاسانتره له هه ست؟ بيگومان نه خير، هه سته کان له گه ل ئه و ئالؤزيه ي
 هه يانه، هيشتا جيگيرکردنی عه قل له پؤبؤت دا ئه سته متره. مه به ستي
 گشتی ئه و فيلمه بريتيه له وه ي پؤبؤته کان بؤيه مروؤته کان ده کوژن، چونکه
 عه قلان هه يه تا بير له وه بکه نه وه بيانکوژن و هه ستي شيان نييه تا
 به زه بيان پندا بيته وه. به لام ئه گه ر به و لؤجکي بيت، نه وه ئه و بابته وه ک
 خه يالکي زانستی به ئيلينه وه باشتره، چونکه درووستکردنی عه قل زؤر
 ئه سته متره له درووستکردنی هه ست، له گه ل نه وه ي هه ردووکيان شاننيکي
 ناديارن، ماده يه ک نين به خسته نه سهر پؤبؤته کان کاريکه ن، بؤيه ئه و ترسه
 تا پاده يه کي زؤر ته نها له بازنه ي خه يالکي زانستی ده مي نيته وه.

به‌شئی پی‌نجه‌م

"مؤرال(ئەخلاق) جیگره‌وه‌ی ئەقل بۆ پاراستنی مرقایه‌تی و مرقابون"

ئەوه‌نده‌ی تیبینیم کردبۆ تا ئیستا زۆر به‌که‌می باسی ئهم بابته‌ه کراره و زۆر که‌م کتیبی له‌سه‌ر نوسراوه، هه‌لبه‌ته‌مه‌به‌ستم ئەخلاقه. تاکه کتیبیک بینیبیتم به‌کوردی له‌باره‌وه‌ی کتیبی (ئەخلاقناسی)ی (ته‌حسین حه‌مه‌غریب)بووه که له‌په‌ویکی فه‌لسه‌فه‌یه‌وه باسی لێوه کردوه و جۆره‌کان ئەخلاق و بۆچوونه‌کانی فه‌یله‌سوفانی تیدا باس کردوه.^{۱۳} کتیبیکی زۆر به‌سووده بۆ ناسینی ئەخلاق هه‌م له‌په‌وه فه‌لسه‌فه‌یه‌که‌ی هه‌م به‌واتایه‌کی گشتی، به‌لام ته‌نها ئەوه‌یه که ئه‌و زۆر بابته‌تی له‌بنه‌مای لۆژیکی کۆن لیکداوه‌ته‌وه. ئەوه‌ی ئیعمه‌ لێره‌دا باسی ده‌که‌ین، خویندنه‌وه‌یه‌کی جیاوازه که له‌سی خالدا کۆی ده‌که‌ینه‌وه، یه‌که‌م بریتیه له‌گرنگی ئەخلاق بۆ مرقایه‌تی، دووه‌م، له‌ئه‌گه‌ری نه‌مانی ئەخلاقدا، سێیه‌م، به‌دیل بوونی ئەخلاق بۆ پاراستنی مرقا و جیاکردنه‌وه‌ی له‌بونه‌وه‌ره‌کانی تر، ئه‌و خالانه‌ش وه‌ک زۆربه‌ی بابته‌کانی تر له‌چه‌ند نمونه‌یه‌کی فیلم باس ده‌که‌ین.

هه‌بته ئەم بابەتە زیاتر وەلامیکە بۆ ئەوانەى جیاوازیبونی مرۆڤ لە بوونەوهرانى تەرتەنھا لە "عەقل"دا کۆدەکەنەو، کە کۆمەڵی فەیلەسوف و ئەو زانایانەى بپوای پەھایان بە تیۆری گەشەسەندنە دەگریتەو. ئەوانەى لەم بنەمایەو لە مرۆڤ دەپوانن. ھەرھەا ئەم بابەتە پیشاندانى گرنکی ئەخلاقە بۆ مرۆڤ و پاراستنی بەھا بەرزەکانی مرۆڤببون لە جیھانى مۆدیرنى ئەمڕۆماندا. نەك تەنھا ئەوئەندەش، بەلكو پیشاندانى گرنکی ئەخلاقە لە تەواوی تەمەنى مرۆڤایەتیدا کە لە بەشەکانی خوارەو زیاتر باسى دەکەین.

خالی يەكەم:

"گرنگ و پېئويست بوونی ئەخلاق بۆ مرۆڤ"

وەك گوتمان ئەم بابەتە لە لایەن فەیلەسوفەكان و زانايانەو بە شێوەی جیا جیا باسی لێوێ كراوە و لەسەری دوواون، لە راستیشدا ئەوەندە بابەتێكى سادە نیه بئوانرێت لە چەند پەرەيەك باسى بكەين چونكە ھەر بابەتێكى قول پېئويستە پەرچاوى چەندین لایەنى بكرێت. ئێمە لێرەدا بە شێوەيەكى پوكەشى و جياواز باسى لێوێ دەكەين.

ئەخلاق چيیە؟ ھەر لەگەڵ وشەى ئەخلاقدا مرۆڤى ئەم كۆمەلگايەى ئێمە بىر لە جوانى ھەلسوكەوت و خۆشەويست بوون و كارى باشە دەكاتو، بە شێوەيەك خويندەوێ بەو بۆ ئەم وشەيە لە چوارچێوێيەكى كۆمەلگايەى دايە، بەو پيێيەى ئەخلاق تەنھا لە كردار و روكەش بوون كۆدەكاتو، بى ناگا لە پووە دەروونى و شاراوەكانى تر. بۆيە زۆر جار كەسانى كەمان لى دەردەچيێت كە بە پووكەش ئەخلاقناس و لە ناخووەش دوور لە ئەخلاقن، ئەخلاق چيیە كەوايە؟ جۆرج واشنتۆن، يەكەم سەرۆكى و دۆزەرەوێ ئەمريكا، لە وتەيەكيدا دەلێت: من لە ژياندا گشت سەرکەوتنەكانم لە لايەنى ئەخلاقى و رۆشنبىرى و جەستەيى دەگەرێنمەو بەو دايكەم. لەم وتەيەى جۆرج بۆمان

دهردهكه ویت كه نه خلاق به شینكى له په روره رده وه دیت، په روره رده ش به شینكه له وهى كومه لگا فیرى مرؤفه كانى دهكات، به و پييه بیت نه خلاق به شینكى بریتييه له وهى كه مرؤفه كان خوږان دروستى دهكهن، به وهش بیت نه خلاق له كومه لگا جوراو جوره كان جياوازه و دهگوریت لای مرؤفه. بؤ نمونه : نه گهر له كومه لگای نیمه ماچكردنى بوك له لایهن زاواوه له كاتى گواستنه وهى ياخود ماره برینیدا كاریكى نا نه خلاقى بیت، نه وه له كومه لگا رؤژئاواييه كان بگره نركيكه له و كاته دا و هيچ په يوه ندييه كى به نه خلاقه وه نيه، ده توانين بلین نه و نه خلاقه ی كومه لگا دروستى دهكات مه رج نيه بيكه ين به بنه مايه كى گشتى بؤ نه خلاق. بؤيه نه و په روره رده يه ی جورج له نه خلاقدا كه دايكى فیرى كردوه و ده لیت كه سهركه وتوانه يه، ده كرى لای نیمه يان تاكى كومه لگای تر به جوریک نا نه خلاقى بیت.

نه ی كه واته نه و نه خلاقه چييه كه پتويسته ببیت به بنه ما بؤ مرؤفه كان تا له ريگايه وه هلبزيرن چ كاریك نه خلاقيه و چ كاریك نا نه خلاقى؟ له راستیدا نه م پرسياړه وه لامیكى پوونى نيه، چونكه هم ناكاره كان و كاره كانى مرؤفه له بارودوخه كان دهگوریت تا دهستنيشانی نه وه بكه ين چ شتيك نه خلاقيه و چ شتيك نا. زؤريك دين دهكهن به بنه ماى دهستنيشانكردنى بنه ماكانى نه خلاق و له و ريگايه وه بريار له سه ر

ئەخلاقىي بونى كارەكان دەدەن، بەلام ئايا ھەر ئەوكاتىش بەدەست مۇرفەكان نىە كە خوئىندەنەوہ بۇ دەقە دىنىيەكان بكن و خوئان ھەلبۇزىرن كە چ شتىك ئەخلاقىيە و چ شتىكىش نا؟ لەم ماوہى پىشوو پىاوئىكى دىنىي ئىسلامى لە ئەمريكا ھەلسا بە مارەبرىنى كچىك لە كچىكى تر لەگەل ئەوہى زۆرىك لە ئىمە دەزانىن كە ھاورەگەزبازى لە ئىسلامدا كارىكى نا ئەخلاقىيە، بەلكو زۆرىك دەلئىن كەوا سزاكەى كوشتنە، بەلام ئايا كە پىاوئىكى دىنى پىگا چارەبەكى شەرىعى بۇ ئەم بابەتە دانا لە بنەماى چەند دەقىكى قورئانى و بىرارىدا دوو كەسى ھاورەگەزباز لە بەكترى مارە بىرئىت ئەوكات چى؟ زۆر جار كىشە لەم بابەتەدا پەيدا دەبىت. ^{۱۱۱} (تەحسىن ھەمە غەرىب) لە كىتەبەكەيدا دەلئىت: (بەبۇچوونى من ئەخلاق لەو پووەوہ فرىاى شەرىعەتىش دەكەوئىت، وانا ئەو شتەى كە سەلما ئەخلاقىيە ئىدى ئەوہ دىنىشە(شەرىعەشە) ^{۱۱۲} يانى بە پرواى ئەو ئەخلاق لە پىش دىنەوہ دىت ياخود گشت شتىكى ئەخلاقى لە دىندا جىگای دەبىتەوہ، بەلام چ شتىك ئەخلاقىيە و چ شتىكىش نا؟ لەو ولاتانەى كە ھاوسەرگىرى ھاورەگەزەكان ياسايە و ئاسايە، كارىكى ئەخلاقىيە، بۇ نمونە لە ولاتىكى وەك ئەمريكا. ئايا دەكرى بلئىن لەبەر ئەوہى كۆمەلگا ئەو كارە بە ئەخلاقى دادەنئىت ئەوہ ئىمە دەكرى لە دىنىشدا پىگابەكى بۇ بكەينەوہ؟

بەھەرھال گەر لەم بابەتە ناکۆكانە دووربەگە وینەو و وای دابنێین كە ئەخلاق بریتییە لە پاراستنی مافەكانی مرۆف، ئەو لە چەند لایەنكەو دەتوانین باس لە گرنگی ئەخلاق بكەین.

۱- گرنگی ئەخلاق لە ژيانی مرۆفدا: مرۆف ناتوانیت بە بێ ئەخلاق لە ژياندا بەردەوام بێت، ئەگەرچی كۆمەلگا درووستكەری ئەخلاق و بنەماكانیەتی، بەلام مرۆف پتویستە بەو رێچكە ئەخلاقییەتی ئەو كۆمەلگایەتی تێیدا دەژی بەردەوامبیت، چونكە بە ھەر شتووەیەك بێت ئەو بنەمایانەتی كۆمەلگا بۆ ئەخلاق دايدەنیت زۆرینەتی رەچاوی مافەكانی مرۆف و ویستەكانی كراوە. بە شتووەیەكی تر دەتوانین بڵین كە ئەخلاق یاسا و شتووەژيانی كۆمەلگا رێكەخات، بە شتووەیەك دەستنیشاننی ئەو دەكات كە چ كاریك شیاو و چ كاریكیش نا، بەلكو بگرە ھۆكاری مانەوەتی پەيوەندییە كۆمەلایەتییەكانە. مرۆف بەھۆی ئەخلاقووە خێزاندارنی دەپاریزیت، بەھۆی ئەخلاقووە ریزگرتن و ئاكارە بەرزەكانی مرۆف دەپاریزیت.

ئەخلاق لە ژيانی مرۆفدا، دەيكات بە خاوەن ئامانج، دەيكات بە كەسك چێژ لە جوانیەكانی ژيان بپینیت، ئەخلاق درووستكەری ھەستە جوانەكانی وەك خۆشەویستی و سۆز و مېھرەبانی و لیبوردەیی و دلسۆزی و خۆشی مرۆفە، یاتە مرۆف بەبێ بوونی ئەخلاق خالی دەبیتەو لە گشت ئەو ھەستانە، لە ئەگەری نەماننی ئەو ھەستانەتی مرۆفیش شتیک نامینیت بە ناوی ژيان.

۲- گرنگی ئەخلاق لە بەردەوامبوونی ژيان: ئەخلاق مەرۆف دەپاریزیت لە زالبوونی دەسەلاتی عەقل بەسەر دالدا ئەگەر بێتوو گشت هەست و عاتیفەیهك بە دل بیهستینهوه، چونکه زۆرینهی ئەو تاوان و جەنگانهی مەرۆف بە درێژایی میژوویدا بەسەریدا هاتوو بەهۆی دەسەلاتی عەقڵی بووه و لە ئەگەری نەمانی ئەخلاق بووه (لێرهوهیه که پەخنه له "عەقل" دەگیریت).^{۶۰} ئەگەر بێتوو زیاتریش وردبینهوهی لێی دەتوانین بڵین که مەرۆف ئەخلاقى نەك تەنها بۆ خۆیەتی، بەلکو بۆ ئەو بونەوهرانەى تریشه که هاوشان لەگەڵ مەرۆف لە سەر زهویدا دەژین. راسته مەرۆف نازەلهکان پراودهکات و دەیانخوات، بەلام ئەخلاق ئەوهشی دەستنیشان کردووه که چ جۆره گیانلهبهریك بۆ خواردن شیاوه و به چ شیوهیهکیش پراویکرین، له هه مان کاتدا ئەخلاق وا له مەرۆف دەکات به بهزهیی بێت بهرامبهر نازەلهکان و مەرۆف ناچار دەکات به جوان مامهلهکردن لهگەڵیان. ئەم خالانه گشتی بههۆی ئەخلاقهوهیه، کاتیك ئەخلاق نەما، ژيانیش بەردەوامی نامینیت.

خالی دووهم :

"له نه گهري نه ماني نه خلاقدا"

به پيئي نهو خاله گرنگانه ي پيشوتر باسمانکرد ده رباره ي گرنگي هه بووني نه خلاق و په يوه ندي نه خلاق به سروشتي مرؤفه وه و چهند باسيكي تر، ده بي بلين كه له نه گهري نه ماني نه خلاقيشدا گشت نهو خاله جوانانه ده بنه قورباني و بونيان ناميتيت.

زوريك له مرؤفه كان نه خلاق له ده سته دهن له پيناو ههز و ناره زويان، بويه ناتوانين بلين گشت ههزو ناره زوييه كي مرؤفه نه خلاقيه . له ده سته داني نه خلاق له كومه لگاي مؤديرن و سه رده مي نويدا بووني نيبه، واته كومه لگايه ك ناتوانري به شيويه كي گشتي نا نه خلاقى بيت، بويه ش نا نه خلاقى مرؤفه له كرداردا زوريه ي كات له و شويتانه يه كه مرؤفه كه مينه يه يا خود نهو شويتانه ي كه په يوه نديان پچراوه له گه ل كومه لگاي دهره كي. بؤ نمونه خوداي گوره له قورناني پيرؤزدا هه ميشه پيغه مبه راني خوي به نمونه ي نه خلاق به رزي و ره وشت جواني هيناوه ته وه، له چهند سوره تيكدا باس له قهومي پيغه مبه ر (لوگ) ده كات سه لامى خواي ليبيت، تييدا هاتوه كه خه لگه كه كه سانيك بوون له سروشتي مرؤفه لاياندا بوو، جگه له وه ي

ھاوردەگە زىياز بوون، رىنگر بوون و پەلامارى ھەر كەسىپكىيان دەدا كە بەھاتايە شويىنە كەيان. لىرەدا ھاوردەگە زىيازى لە ئەنجامى نەمانى ئەخلاقە لە كۆمەلگادا، بەلام ئەو كۆمەلگايەى قورئانى پىرۆز باسى دەكات زۆر جىاوازە لەگەل ئەو كۆمەلگا مۆدىرنانەى ئىستنا، بۆ نەوونە لە ئىستادا جىھانگىرىى ھەيە كە كۆمەلگاكان بەيەك دەبەستىتەو، ئەوكات نەبوو و ئەو ھەش وادەكات بلىين كە ئەو كۆمەلگايەى قەومى لوت تىيدا زىاون كۆمەلگايەكى داخراو بوو، بەلام ئەى چۆن لە ولاتىكى وەك ئەمىرىكا بە ياسا دەكرىت و كارىكى ئەخلاقىيە،^{۴۶} ھەر ئەو ھەندەش نا بەلكو ھەولتىكى زۆر ھەيە لە زۆرىەى ولاتان تا ھاوسەرگىرىى ھاوردەگە زىيازى بە ياسا بكرى، ئەوكات چى؟ لەم سەردەمەدا زۆرىك لەگەل ئەو ھەن كە ھاوردەگە زىيازى سىروشتىكى مۆفە كە لەگەلى لە دايك دەبىت، بۆيەش ئەخلاقىيە، ياخود دەلئىن كەوا ئەخلاقىيە چونكە زىانى بۆ مۆف نى، ھەرچۆنىك بىت، قەومى لوت خراپى و پىسى كارەكەى خۆيان دەزانى، لە قورئانى پىرۆزدا، لە سورەتى (الأعراف)دا ئەو دەسەلمىنىت كاتىك پىغەمبەر لوگ داواى وازھىتان لە خراپەكارىان لى دەكات. (وما كان جواب قومة إلا أن قالوا أخرجوهم من قريبتكم إنهم أناس يتطهرون) (الأعراف ۸۲).^{۴۷} واتە: وەلامى قەومەكەى تەنھا ئەو ھەبوو كە گوتىان ئەوانە دەرىكەن لە شارەكەتان چونكە ئەوانە كەسانىكىن

پاکی و جوانی بلأوده که نه وه. لیره بۆمان دهرده که ویت که جیاوازی نه و
کۆمه لگایه له گه ل کۆمه لگایه که له ئیستادا زۆره. به لام ئایا ده کری بلین له
ئیستادا نه خلاقیه و له و کاته دا نا نه خلاقیه بووه چونکه نه وان هم
زیانیان بۆ خه لگی تر هه بووه و هم ده شیانزانی که خرابه کارن؟

له ده ستدانی نه خلاقیه مرؤف ده بیته نه جامی لیکه ویته وه، بۆ
نمونه مرؤف له نه جامی له ده ستدانی نه خلاقیدا له مرؤف بوون دهرده چیت،
یاخود باشتر بلین سروشتی مرؤفی تیدا به دی ناکریت، به پتی نه م
هاوکیشه یه ش بیت ده توانین بلین که وا: هاوره گه زبازی دهرچوونه له
سروشتی مرؤف، دهرچوون له سروشتی مرؤفیش نا نه خلاقیه، بۆیه
هاوره گه زبازی کاریکی نا نه خلاقیه. له به رامبه ردا نه گه ر به و گریمان ه
بدوین که هاوره گه زبازی په یوه ندیه کی راسته وخۆی له گه ل سروشتی
جسته یی و پیکه اته یی مرؤفه وه هه یه و له گه ل له دایکبوونیدا به دیدیت،
نه وکات ده بی بلین چۆن ده کری خودا رقی له که سانیک بیت که خۆی به و
سروشته به دیه ئناون چونکه نه و پزده یه پۆژ دوا ی پۆژ له زیادبوونه،
چاره سه ریکیش نییه نه وان له و لادانه رزگار بکات، به لکو بگره نه وکات به
که م سه یرکردنی نه م مرؤفانه کاریکی نا نه خلاقیه ده بیته (که له ئیستادا له
کۆمه لگا رۆژئاوا ییه کان به م شیوه یه).

له لايه كى تره وه، نه گەر تاكه بنه ماى نه خلاق و نه خلاقىبون بگه پئىنینه وه
بۆ مرؤف و سروشته كهى، له نه گه رى لادان لى مرؤف نا نه خلاق ده بىت، نه وا
ده بى بلئىن هاوپه گه زبازىش نا- نه خلاقى بوونه. هه رچۆنك بىت نه م باهه ته
پئوىسته زياتر شاره زايان قسه ي لئوه بگه ن.

"له دستدانی ئەخلاق، دەرچونە له مروۆببون"

ئەگەر له فیلمەکانەوه سەیر بکەین، زۆربەى حالەتەکانى دەرچونى مروۆ له سروشتى خۆى و نەمانى ئەخلاقى، له کاتى وئیرانبوونى جیهانە (Apocalypse)، مروۆ کاتىک هەست دەکات که ئەو ژيانەى کۆتايى دىت، پەنا بۆ هەمووشتىک دەبات، ئەخلاقى له دەستدەدات، چونکه ئيتىر وا هەست دەکات پىويستى پى نايىت. له فىلمى (The Divide) دا که باس له وئیرانبوونى جیهان دەکات بەهۆى جەنگەوه (وهک له بەشى دووهى ئەم کتیبە باسمان کرد)، لەم نۆوهندەدا کۆمەلێک رزگاریان دەبیت و له ژێرهزمینێکدا دەمىننەوه که دواتر هیچ رێگایەکیان نامىننیتەوه بۆ چونه دەرەوه، لەم نۆوهندەدا بۆیان دەرەکهوئیت که رزگاریان نايىت و ژيانيشيان بەشى چەند پۆزێک ناکات، لەویدا کۆمەلێک هەلەستن بە کارى خراپە، بە شىوهیهک که هیچ شتىک نامىننیتەوه بیکەن، نه هەول بۆ رزگاربوون دەدەن نه بێردەکهنەوه، نه هیچ شتىک، تەنها چەند کارىکى نارەوا. لێرەدا گرنگى ئەخلاقمان بۆ دەرەکهوئیت له رێکسختنى کارەکانى مروۆ، کاتىک ئەخلاق نەما، هیچ شتىک نامىننیتەوه بۆى بژین تەنها کارى خراپە نەبیت.

له م نپوهنده دا، ده توانين بلين مروؤ كاتيك نه خلاقى نامينيت كه هوكاريكي
 گوره ههيه وهك نه وهى كه ده زانن ده مرن. زوريك له وانه ي كه توشى
 نه خووشى شيرپه نجه ده بن، نه گه ر له خيزانينكا بن، داواى شتانينك ده كه ن
 كه پيشتر نه يانده توانى بيكه ن، بو نمونه به كارهيئاننى ماده ي بيهو شكه ر،
 ياخود سيكسكردن و چنه د كارينكى تر. بويه بى نوميدبون له زياندا ياخود
 دلنيابون له مردن وا له مروؤ دهكات به د نه خلاق بيت زورجار، ياخود
 ته نانه ت ده رچيت له مروؤ بون.

له فيلمى (The Colony) وهك له بابته ي جيهان له ويرانبون
 و دواى ويرانبونى باسما ن لپوه كرد، مروؤ ثانينك په يا ده بن كه گوشتى مروؤ
 ده خون و هيچ شتيكيتر ناكه ن، وهك نه وهى نازه ليك بن، خاليبونه ته وه له
 مروؤ بون. زوريك ره خنه له نايان تيكى قورئاننى پيرؤز ده گرن به وهى كه
 خوداى گوره وشه به كى خراپى به كارهيئاوه بو وه سفى مروؤ كاتيك به
 نازه لى ده شوبه يئيت به وهى كه گوئيان ههيه و گوئى ناگرن و دلان ههيه و
 تيناگه ن، وهك له سورته ي (الأعراف) دا هاتوه : (أولئك كالأنعام بل هم
 أضل) (١٧٩).^{١٨} واته : نه وانه وهك نازه لى به لكو گومراتر. نايان مروؤ ناكات
 به حاله تيك كه خراپتر بيت له نازه لى؟ به لى، نه وكاته ي له نه خلاق خالى
 ده بيته وه و په نا بو شتانينك ده بات كه ته نانه ت نازه ليش نه و كارانه ناكات.

بۇيە مرۇف كاتىك ئەخلاقى نابىت، سىستىمى ژيانىشى تىكدەچىت، بەلكو ئىتر
 بۇي گىرنگ نابىت، لە فىلمى (Seeking a Friend for The
 End of The world)، كە فىلمىكى سىنەمايى كۆمىدىيە، باسى ئەو
 كاتە دەكات كە كاتىك مرۇف بۇي دەردەكە وىت دەمرىت پەنا بۇ چى دەبات و
 چى دەكات، وەك لە بابەتەكانى پىشوتر باسما كىرد. لە دىمەنىكدە دەبىنىن
 كاراكتەرى سەرەكى فىلمەكە دەچىت بۇ مالى خوشكەكەى بۇ ئەوئەى بە
 بۇئەى كۆتايى هاتنى جىهان خواحافىزى لىبكات، دەبىنىت ئاھەنگىكى
 گەرە لە مالىان سازكراو و تىيدا كارى ناشياو دەكرى، لە ناكاو
 خوشكەكەى ماچى دەكات، ئەو پىيى دەلىت چۇن شتىكى وا دەكەى كە من
 براى تۇم؟. ئەوئەى دەلىت كى ئىتر بۇي گىرنگە، تازە جىهان بەرە و كۆتايى
 دەپوات. وەك نمونەى هەمان فىلمەكەى پىشوتر، نەمانى ئەخلاق لىرەدا
 ھۆكارە بۇ تىكچونى پەيوەندىيە كۆمەلايەتتىبەكانىش، بەلكو بگرە ئەخلاق
 تاكە ھۆكارە كە مرۇفى وەستاندووە لەوئەى ھەموو كارىك نەكات، بەلكو
 رىكى خستووە كە مرۇف پىويستە چۇن بىت و پەيوەندىيەكانى دەبى چۇن
 بن، نەمانى ئەخلاق دەرجوونى مرۇفە لە بازنەى مرۇقبون.

خالی سټییم:

"ئەخلاق، جیڭرەوہی ئەقل لە پاراستنی مرۆڤ و مرۆڤبوون"

وہک لە یۆنانی کۆندا ھاتووہ و زۆرجار دەوتریتتوہ (الانسان حیوان ناگۆ) واتە (مرۆڤ گیانلەبەرئیکی قسەکەرە) یاخود دەگوترئ (مرۆڤ گیانلەبەرئیکی ئاقلە) یاخود ھەر جۆرہ وتەیک کە ئاماژە بئیت بە جیاکردنەوہی مرۆڤ لە گیانەوہر بەھۆی ئەقلەوہ، لە راستیدا ھەر ئەو جۆرہ وتانہ بووہ ھۆی نووسینی ئەو بابەتہ، چونکە بەداخوہ زۆرئیکیش لە ئیستادا برۆیان وایہ کە ئەقل مرۆڤ لە گیانەوہر جیا دەکاتوہ، مرۆڤ دەتوانئت بئربکاتوہ و ئاژەل ئەو توانایہی نیہ بۆیەش ئەوہ تەنھا لە روی فیکر و کەلتوریہوہ پاستە کە مرۆڤ جیادەکریتتوہ لە ئاژەل چونکە توانای پئشکەوتن و گۆرانی ھەبە بەلام ئاژەل نیہتی. دەمەوی لئیرہ بئیم کەوا ئەقل ھۆکاری پئشکەوتن و شارستانی بوونی مرۆڤہ بەلام ئەخلاق ئەو رۆلہ نابینئت، ئەخلاق سیستم دروست دەکات، کە بەھۆیوہ شپوہژیان ریکدەخات. گەر لئیرہ نمونەیک بەئینمەوہ باسەکە رونتر دەبئت.

لە فیلمە نوئیکە سۆپەرمان، بە ناوی (Man Of Steel) کە بەپاستی کاردانەوہیکە زۆر باشی ھەبوو، بە جۆرئیک خەلکئیکی زۆر رۆشتن

بۇ سېنە ماكان بۇ سەيركردنى، لەم فېلمەدا دېمەننىكى تېدا بوو زۆر سەرنجى راکېشام، بە شىۋە يەك منى ھېنا بۇ ئېرە و نووسىن لەسەرى، دېمەننىك كە تا تەوا بوونى فېلمەكە بېرم لای بوو. بەلام پېش ئەو بە كەمىك لە چىرۆكى فېلمەكە باس بگەين، تا دەگەين بە دېمەنەكە.

زۆرىكمان چىرۆكى چۆنەتى پەيا بوونى سوپەرمان دەزانين، بۇ ئەوانەيش نازانن. سوپەرمان لە ئەسلدا بونەوهرىكى ھەسارە يەكى ترە بە ناوى (كريبېتون)، خەلكى ئەم ھەسارە يە زۆر لە مۇقەوہ نزيكن لە پووى پېكەاتەى جەستەوہ، لە مۇقەيش پېشكەوتوترن لە پووى ئەقلەوہ بە شىۋە يەك ھەسارە يەكيان پېكەئناوہ لە شارستانىەت. ئەوہى جياوازە لەم ھەسارە يەدا و لەگەل زەوى، برىتېبىە لەوہى كە لەوئدا مندال بە رېنگاى سروشتى لە دايك نابېت، بەلكو شوئېننىكى تايبەت ھە يە بۇ مندال ھەلگرتن كە وەك سكى دايك واپە، ئەو مندالانەى لەوى پېدەگەن و گەشە دەكەن، بەھوى پېشكەوتنەوہ، خەلكانى ئەم ھەسارە يە وايانكردوہ بتوانن لە بچوكيەوہ داھاتووى مندالەكان دەستنيشان بگەن، واتە بۇ نمونە چەند مندالنىك دابېن دەكەن كە لە دايك بوون بېن بە كرېكار، لە ھەمان كاتدا ھەندىكىتر نامادە دەكەن كە بېن بە سەركردە. لەم نېۋەندەدا، كودەتايەكى سەربازى لەسەر ئەم ھەسارە يە دەكرىت، بە شىۋە يەك لايەنى سەروكى

سه‌ریازی ئەم هه‌ساره‌یه ده‌ست به‌سه‌ر ده‌سه‌لاتی ئەم هه‌ساره‌یه
 داده‌گریت، یه‌کێک له سه‌رکرده‌کانی سه‌ر ئەم هه‌ساره‌یه، که باوکی
 سوپه‌رمانه له‌گه‌ڵ هاوسه‌ره‌که‌ی کاتیکی زۆره پلانیکیان داناوه که
 منداڵیکی سروشتی پێک به‌یئن و بیبه‌نه ده‌ره‌وه‌ی ئەم هه‌ساره‌یه، بۆ
 ئەوه‌ی وه‌ک باوکی ده‌لێت: داهاتوویه‌کی هه‌بێت جیاوازتر و گه‌وره‌تر له
 گشت ئەو داهاتووانه‌ی له‌م هه‌ساره‌یه بۆ منداڵه‌کان داناوه. هه‌رچه‌نده
 سه‌رۆکی سوپاکه ریگی لێده‌کات به‌لام باوکی سوپه‌رمان، منداڵه‌که‌ی
 ره‌وانه‌ی زه‌وی ده‌کات. سوپه‌رمان که ناوی (کای)ه و له زه‌وی ناوی
 (کلارک)ی لێده‌نریت، به‌هۆی ئەوه‌ی که هه‌ساره‌ی زه‌وی هێزی کێشکردنی
 زۆر لاوازتره به‌ به‌راورد له‌گه‌ڵ ئەو هه‌ساره‌ی سوپه‌رمان لێوه‌ی هاتووه
 (کرپیتۆن)، له‌گه‌ڵ ئەو ژینگه‌یه‌ی که زۆر لاوازتره له‌ چاو ئەو ژینگه‌یه‌ی
 هه‌ساره‌ی (کرپیتۆن) هه‌ببووه، وا له سوپه‌رمان ده‌که‌ن که بیته‌ خاوه‌نی
 توانایه‌کی له‌ پاده‌به‌ده‌ر، هه‌رچۆنێک بێت، دوا‌ی له‌ ناوچوونی هه‌ساره‌ی
 (کرپیتۆن)، سه‌رۆک سوپاکه له‌گه‌ڵ چه‌ند که‌سیکیتر شوپنه‌که‌ی
 منداڵه‌که‌ (سوپه‌رمان) ده‌دۆزنه‌وه و به‌دوایدا دێن بۆ سه‌ر زه‌وی و له‌ دوایدا
 بریاری له‌ ناوبردنی ده‌ده‌ن.

دواى ئوۋى يەككىڭ لەوانەى لەگەل سەرۆك سوپاكەى ھەسارەى
 (كرىپتۇن) بە ناۋى (فائۇرا) لەگەل سوپەرمان دەجەنگىت و وا دەردەكە وىت
 لە سوپەرمان بەھىزترە لەگەل ئوۋى ھەمان ھىزبان دەبى ھەبىت، لە
 دىمەنىكدا بە سوپەرمان دەلئىت: جىاۋازى من و تو ئوۋىە كە تو لە
 ھەسارەىەك گەۋرەبوۋى فىرى مۇرال (ئەخلاق) كراۋى، بەلام ئىمە ھىچ
 شتىكمان نىە بە ناۋى (ئەخلاق). لىرەۋە ئوۋى جىگای سەرنجە ئوۋىە كە
 مۇۋەكەن ھەستە جوانەكان و ئەخلاق بەھۇى پەرۋەردەۋە فىردەبن، ھەر
 ئەو ئەخلاقەشە واى لە سوپەرمان كىردوۋە كە نەتوانىت بە باشى بچەنگىت،
 چونكە مۇۋى بە ئەخلاق كەمترىن ھەستە نىگەتىفەكانى لا جىدەبىتەۋە،
 ھىچ كات مەبەستى كوشتن و لەناۋىردنى بونەۋەرەكانى تىرى نىە. بۇەش لە
 ھەموو ھەلسوكەۋتىكى لەم جۇرە دوۋرە.

ئوۋى لەم دىمەنەى سەرۋە دەبىنن، برىتىيە لە پىشاندانى دوو
 جۇرە مۇۋ، مۇۋىك خالى لە ئەخلاق بەلام پىشكەۋتوۋ لە ئەقل، مۇۋىكىش
 بە ئەخلاق و خاۋەن ئەقل، ئەو مۇۋەى ھىچ شتىك نازانىت دەربارەى
 ئەخلاق ھىچ كات وىستى ژىانىكى پىكخراۋ و ناساىى نىە، پەنا بۇ ھەر شتىك
 دەبات كە بەھۇى بىرکردنەۋەى پىى دەگات، ئوۋى بۇى گىرنگە
 دەستەبەركردنى شتەكان و بەدەستەپىنەنىەتى، جا نایا ئەو شتانەى كە

دەپەۋىت لە پىڭاگەي بۇ بەدبەختىنى چ زىيانىڭ بە مۇۋەككىلى تىرىدات ياخود
 چ كاولكارىك بىكات لە پىتاۋى بۇي گىرنگ نى، سەيرى دەسلەتتە
 فاشىستەكان بىكەن، بۇ كىكردى ناپەزايىيەكان دىۋى دەسلەتتەكەيان، پەنا بۇ
 ھەر شىتەك دەبەن كە نا ئەخلاقىيە، لە بەكارھىتەنى ھىزەۋە بىگرە تا
 كوشتىنى مۇۋەككىلى. بەھارى عەرەبى وانەيەكى زۆر جوانى پىداين دەربارەي
 ئەم بابەتە، زۆرىك لە سەركردە بەد ئەخلاقەكانى بۇ دەرخستىن كە لە پىتاۋ
 مانەۋى خۇياندە ھەر كارىكى نا ئەخلاقىيە كىردىن، زۆرىكىش لە سىياسەتە
 نا ئەخلاقىيەكانى ولاتانى بۇ دەرخستىن. لە بەرامبەر ئەوانەدا مۇۋەككىلى بە
 ئەخلاقەكان ھەمىشە ھەۋلى دروستكىردى زىيانىكى پىكخراۋ و جوان
 دەدەن، ھەر شىتەك دەكەن تا ولات تەندرووست بىت و ھەرگىز نەكەۋىتە
 حالەتەك كە پەنا بۇ كارى نا ئەخلاقى بىرەت. بىرمە دوو سال بەر لە ئىستە،
 مامۇستەي بىركارىمان لە قوتابخانە، قەسەيەكى زۆر جوانى كىرد دەربارەي
 سىياسەتى ئەم ولاتەي خۇمان، گوتى: كۆپەكان، ئەم ولاتەي ئىمە پىتەستى
 بە سەركردەي زىرەك نى، بەلكو بىگرە دونىايەك لە سەركردەي زىرەك و
 ئاقلمان ھەي، بەلام پىتەستى بە سەركردەي دىلسۆزە. بەو واتايەي كە
 دىلسۆزى بەشىكى گىرنگى ئەخلاقە، مۇۋەككىلى دىلسۆز نەبوو بۇ ولات بىگومان
 لە بەشىكى ئەخلاقىدا شەلە، ئىمە با خاۋەنى كەسانىكى ئاقل بىن، بەلام كە

ئەخلاقىيان نەبوو، سەرئەنجام وەك ئەو كەسەى لىدئىت كە ئامادەىە بۇ
كەىشتن بە ئامانجە ئەقلىيەكانى، گشت ئەخلاقە جوانەكان بشكىئىت، وەك
ئەو كەسەى لەگەل سۈپەرمان دەجەنگا و ھەرەشەى وئىرانكردنى زەوى
دەكرد تەنھا بۇ ئەوەى ببىت بە خاوەن ھىزىكى نەبەزىو، لە كاتىكدا
دەىتوانى بە ناشتى لەگەل مرقۇئەكان بژى. بەلام سۈپەرمان لەگەل ئەوەى
ئەو كەسانەى لەگەلى دەجەنگا كەسانىك بوون لە جۆرى خۆى (دواىن
كەسانىك بوون كە رزگاربان بوبو لە ھەسارەى كرپىتۇن) بەلام ھەر بۇ
مرقۇئايەتى دەجەنگا، چونكە لە مرقۇئايەتى فىزى ئەخلاق بوبو. ئەوەىە
جىاوازى مرقۇئى بە ئەخلاق و مرقۇئى بەد ئەخلاق. يەكىكىيان بۇ بەرژەوہندىە
تايبەتەىەكانى خۆى ھەول دەدات و يەكىكىش بۇ بەرژەوہندىيە گشتىەكان.
مرقۇئە بەد ئەخلاقەكان ژىانىكىيان ناوئى بۇ مرقۇئايەتى تەنھا ناچارن وەك
خەلكى تر بژىن، بۆيەش ھەرچەندە خاوەن ئەقل بن ھىشتا ھەر ئازەلن.

"لېنگولینە وە یەکی نوئی لە سەر ئەخلاق"

لە بەر گزنگی چەمکی ئەخلاق و پېویستی لە نێوان مەرۆفەکان، زۆرێک لە زانا یان هەولیانداوێ بۆ ئەوەی بزانی کە ئایا ئەخلاق تەنها لای مەرۆف بوونی هەیە یاخود ئازەلێش خاوەن ئەخلاقن. (فرانس دئی وال) خاوەن بېروانامەی دکتۆرا لە کۆمەڵناسی و سروشتی مەرۆف و هەلسوکەوت، کە زانا یەکی هۆلەندی، لە چەند تاقیکردنە وە یەکیدا بۆی دەرکەوتووێ کە جگە لە مەرۆف ئازەلەکانیش خاوەن چەند هەستیکی جۆراو جۆرن کە ئەوەش وایان لێدەکات بونە وەرێکی ئەخلاقى بن.^{۱۱} ئەو نمونە بە مەیمونی چیمپانزى دەهینیتەو، لە تاقیکردنە وە کەیدا (فرانس) بۆ ئەوەی بزانی کە ئایا هەستکردن بە یەکسانی لە نێوان ئازەلان هەیە کە بەشیکە لە ئەخلاق. هەڵدەستیت بە دانانی دوو قەفەسی (بۆکس) بچوک لە تەنیشت یەکەو، هەر قەفەسیک مەیمونێکی شەمپانزى تێدا یە، کاتیک ئەو کەسە تاقیکردنە وە کە دەکات کە دکتۆرێکە، بەردیک بە مەیمونێکی قەفەسی یەکەم دەدات، مەیمونە کە بەردەکە ی پێدەداتەو، ئەویش لە بەرامبەر ئەو کارەیدا، پارچە یەک خەیار دەدات بە مەیمونە کە، دواتر بەردە کە بە مەیمونی قەفەسی دووهم دەدات، ئەویش کە پێی دەداتەو، ئەمجارە لە جیاتی خەیار، دنکیک

ترتی پیدهدات، پاشان دووباره بهره که ده داتوه به مهیمونی به کم، به لام کاتیک بهره که ی ده داتوه، له جیاتی دنکه ترئ، دووباره خه یاری پیدهدات، نهوش مهیمونه که توپه ده کات و وای لیده کات خه یاره که بۆ دکتوره که بهاویت و ههست به وه ده کات که نه وه به کساننی نیه وه ک نه وه ی بلت بۆچی مهیمونه که ی ته نیشتم ترئ ده خوات و من خه یار بخۆم.

نه و تاقیکردنه وه یه ههنگاوئیکی زۆر گه ورده بوو بۆ دۆزینه وه ی نه خلاق له نیوان گیانه وه راندا. هه رچه نده (فرانس) به کتیکه له واننی بپوای به تیوری که شه سهندنه، به لام نه و تاقیکردنه وه ی بۆ نئمهش سوئیکی زۆری هه بوو. چی فیژیوئین لیوه ی؟

مروؤ خاوهن نه خلاقه، ههروه ها ناژه لئیش، به لام نه خلاقی مروؤ زۆر به رزتره له وه ی که ناژه ل هه یه تی، چونکه مروؤ هه م ده وله مهنده له ههست، هه م بیرکردنه وه ش، به لام ناژه ل نه و نه خلاقه ی هه یه تی ته نها بۆ ریکخستنی شیوه ژیانیه تی، واته وه ک پیشتر باسمان کردوه له به شه کانی تر، نه خلاق هۆکارئیکی گرنگه بۆ ریکخستنی ژیان، ناواش گرنگه بۆ ریکخستنی ژیاننی ناژه ل. هه رگیز بیرت له وه کردۆته وه بۆچی پۆژئیک له پۆژان مهیمونیک بپریار نادات وه ک ناژه لئیکی تر بژی یاخود وه ک مروؤ بژی؟ چونکه سروشتی نه و نه خلاقی نه و بریتیه له وه ی که ناژه لئیک بیت، ئینجا ته نانته له نیوان

ئاۋەلەكاندا، مەيمونىك بېت، تەننەت لە نىوان جۆرى مەيمونەكانىش.
مەيمونىكى ديارىكراو بېت.

لە كۆتاييدا، ئەوئى وا لە مرۆف دەكات لە ئاۋەل نەچىت،
ئەخلاقىيەتى، نەوەك ئەقلى، مرۆفە نا ئەخلاقىيەكان واهەست دەكەن
بەھۇى ئەقلەو دەگەن بە ھەموشتىك، بەلام تەننەت ناگەن بە ژيانىش،
ژيان دەربارەى نامانجەكانى ئەقل نى، ژيان دەربارەى جوانى ھەلسوكەوت
و ھەست و رۆيشتنە بە پىئى ئەو سروسشتەى مرۆف لەسەرى دروستكراو.

پیشه کی

^۱ The FP Top ۱۰۰ Global Thinkers, (۲۰۱۰), Tariq Ramadan No. ۶۲

Source: <http://foreignpolicy.com/۲۰۱۰/۱۱/۲۲/the-fp-top-۱۰۰-global-thinkers> •

^۲ When does the month of Ramadan begin? Science and Wisdom, Tariq Ramadan (۲۰۱۴)

Source: <http://tariqramadan.com/english/۲۰۱۴/۰۶/۲۴/when-does-the-month-of-ramadan-begin-science-and-wisdom/>

^۳ 'Collapse of Civilization': Theoretical explanations, Ausama Anwar (۲۰۱۴)

Source: <http://kurdistantribune.com/۲۰۱۴/collapse-of-civilization-theoretical-explanations>

^۴ Nasa-funded study warns of 'collapse of civilisation' in coming decades (۲۰۱۴)

Source: <http://www.independent.co.uk/news/science/nasafund-ed-study-warns-of-collapse-of-civilisation-in-coming-decades-۹۱۹۵۶۶۸.html>

^۵ Nasa-funded study: industrial civilisation headed for 'irreversible collapse'? (۲۰۱۴)

Source: <http://www.theguardian.com/environment/earth-insight/۲۰۱۴/mar/۱۴/nasa-civilisation-irreversible-collapse-study-scientist>

بهشی یهگم

^۱ Daisaku Ikeda, Toward ۲۰۱۵ — calling for a Nuclear Weapons Convention, April ۲۰۱۲ – The Japan Times

^۲ Albert Einstein in an interview with Alfred Werner, Liberal Judaism ۱۶ (April-May ۱۹۴۹), ۱۲. Einstein Archive ۲۰ ۱۱۰۴, as sourced in The New Quotable Einstein by Alice Calaprice (۲۰۰۵), p. ۱۷۲.

^۳ Dramatic Growth of American Buddhism: An Overview, by Kenneth K. Tanaka
Source: http://www.rk-world.org/dharmaworld/dw_۲۰۱۱julyseptdramaticgrowth.aspx

^۴ A Textbook of Psychology, Edward B. Titchener. (Published ۱۹۰۹)

^۵ Psychopathia Sexualis, Richard V. krafft-ebing (۱۸۸۶)

^۶ Biological Exuberance: Animal Homosexuality and Natural Diversity, Bruce Bagemihl (۱۹۹۹)

^۷ Researcher Simon LeVay Talks About the Science of Sexuality.
Source: <http://public.elmhurst.edu/news/archive/۱۷۴۵۸۲۳۵۱.htm>

^{۱۲} سینکسی سروشتی، مه‌حمود شیرزاد – مالپوری پوژنامہ می کوردستانی نوی
Source: <http://www.knwe.org/Direje.aspx?Jimare=۱۸۱۲۰&Cor=۲&Besh=Witar>

۱۲-۱۰-۱۰، لا ۱۰-۱۲، عهلی وهردی، ګاڼته جاري عه قلی مرؤډ،

^{۱۰} Slavery

Source: <http://en.wikipedia.org/wiki/Slavery>

^{۱۱} Simon Linguet on description of Wage Slavery. (۱۷۶۳)

Source: <http://www.worldsocialism.org/spgb/forum/general-discussion/wage-slavery>

^{۱۲} How the U.S. Lost Out on iPhone Work, New York Times

(۲۰۱۲)Source:

<http://www.nytimes.com/۲۰۱۲/۰۱/۲۲/business/apple-america-and-a-squeezed-middle-class.html?pagewanted=all>

^{۱۳} Soccer-Mad Church Worships Diego Maradona as a God, By Yolanda Yebra (۲۰۱۱)

Source:<http://latino.foxnews.com/latino/sports/۲۰۱۱/۰۶/۲۲/soccer-mad-church-worships-diego-maradona-as-god/>

^{۱۴} Samuel Johnson on Language (۱۷۵۵)

Source: <http://www.samueljohnson.com/language.html>

به عسی نووهم

^{۲۰} Big-bang model.

Source:<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/۶۴۸۹۲/big-bang-model>

^{۲۱} ۱۸۷۸-Denison, Texas, UFO.

Source:<http://ufos.about.com/od/ufohistory/p/denison-texas.htm>

^{۲۲} Brief history of cannibal controversies. (۲۰۰۹).

Source: http://exploration.vanderbilt.edu/news/news_cannibalism_ptr.htm

به‌شی سنیهم

^{۲۳} Oneirology: Understanding the How, the Why and the What.

Source: <http://dreamdoze.com/oneirology-understanding-the-how-the-why-and-the-what/>

^{۲۴} خه‌ونه‌کان له نیتوان زانست و بیرو باوه‌پدا، عه‌لی وه‌ردی

^{۲۵} Hypnagogia: The Unique State of Consciousness Between Wakefulness and Sleep, Andreas Mavromatis (۱۹۸۷)

^{۲۶} Paprika Movie Quotes (۲۰۰۶)

Source: <http://www.imdb.com/title/tt۰۸۵۱۵۷۸/quotes>

^{۲۷} سرووشتی مرۆڤ و چیرۆکه‌کی دۆنکیشتۆت (۲۰۱۲)، نوسامه نه‌نوه‌ر

Source: <http://www.rojana.net/old/index.php/penusi-azad/۲۲۳۶> ۲۰۱۴ ۰۲ ۱۷ ۲۱ ۱۸ ۴۵

^{۲۸} خه‌ونه‌کان له نیتوان زانست و بیرو باوه‌پدا، عه‌لی وه‌ردی

^{۲۹} القرآن الکریم، سورة یوسف (۴۲-۵۰)

به‌شی چوارهم

^{۳۰} 'Purge' director straddles two worlds (۲۰۱۲)

Source: <http://entertainment.inquirer.net/1002/purge-director-straddles-two-worlds>

¹¹ Japanese proverbs

Source: http://en.wikipedia.org/wiki/Japanese_proverbs

¹² On the Origin of Species

Source: http://darwin-online.org.uk/EditorialIntroductions/Freeman_OntheOriginofSpecies.html

¹³ SURVIVAL OF THE FITTEST? By Alan Keyes (2011)

Source: <http://www.wnd.com/2011/07/1927/>

¹⁴ The Real William Graham Sumner (2011)

Source: <https://mises.org/library/real-william-graham-sumner>

¹⁵ Full Definition of WALL STREET

Source: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/wall%20street>

¹⁶ What America Can Learn From The Purge, By Robert Hoggard

Source: http://www.huffingtonpost.com/robert-hoggard/what-america-can-learn-fr_1_b_2064272.html

¹⁷ Quotes by Edgar Allan Poe

Source: <http://www.goodreads.com/quotes/2362-i-have-no-faith-in-human-perfectibility-i-think-that>

¹⁸ Invisible Monsters, Chuck Palahniuk (1999)

¹⁹ Luddite wiki

Source: <http://en.wikipedia.org/wiki/Luddite>

²⁰ Robots become reality, The Guardian (2011)

Source: <http://www.theguardian.com/technology/gallery/2011/d ec/02/robots-japan>

^{٤١} From Dutch Wives to Love Dolls, Takatsuki Yasushi (٢٠٠٨)

^{٤٢} I, Robot, Isaac Asimov (١٩٥٠)

به عشی پینجه م

^{٤٣} نه خلاقناسی، ته حسین حه مه غه ریب (٢٠١١)

^{٤٤} Washington Imam marries gay Muslim couples despite backlash

source:<http://english.alarabiya.net/en/perspective/features/٢٠١١/٢٠١١/١٨/Same-sex-marriage-and-the-Muslim-community-in-the-U-S-.html>

^{٤٥} نه خلاقناسی، ته حسین حه مه غه ریب (٢٠١١)، لا ١٣

^{٤٦} Existentialism

Source: <http://www.iep.utm.edu/existent/>

^{٤٧} SAME-SEX MARRIAGE LAWS, National Conference of State Legislatures

^{٤٨} القرآن الکریم، سوره الاعراف (٨٢)

^{٤٩} القرآن الکریم، سوره الاعراف (١٧٩)

^{٥٠} Moral behavior in animals, Frans De Waal (٢٠١٢)

Source:http://www.ted.com/talks/frans_de_waal_do_animals_have_morals

پڙست

پيشه کی نووسر

خالی په که م : " پيشه کی " ۸

خالی دوهم : " پوخانی شارسټانيهټ : ليکنده وه تيوريه کان " ۱۰

پيشه کی کټيب

خالی په که م : " گه رانه وه يه ک بق رابردوو " ۱۵

خالی دوهم : " بق فيکری شاراوه ؟ " ۲۰

به شی په که م:

"خویندنه وه يه ک بق فيلم و پڙمانی (Cloud Atlas)"

خالی په که م : " ده روازه يه ک بق پيشاندانی کاریگه ری جو له ی تاکیکی

کڙمه لکا له سرده مه جياوازه کاندنا " ۳۲

خالی دوهم : " مرؤډ په رستی : دیدگایه ک بق سرچاوه و هڅاری په یدابوونی " ۴۱

خالی سییهم : " دیاره ده ی دیژا فو (Deja Vu) وه ک پیناسه يه ک بق

به رجسته بوونه وه " ۴۹

خالی چواره م : " سرمه لدانی هاوره گه زبازی له نیوان دوو تیوردا " ۵۵

خالی پینجه م : " کزیلايه تی : ویستیکی نه پراوه ی مرؤډ " ۶۲

خالی شه‌شهم : "گورپان و کورتبونه‌وهی زمان له‌گه‌ل تیبه‌پیبونی کات" ۷۱.....
خالی هه‌وته‌م : "وته‌کانی دایفد میشیل له ریگای (Cloud Atlas) هوه" ۷۷..
به‌شی دووه‌م:

" جیهان : له ویرانبوون (Apocalypse) و دوای ویران بوون (Post-Apocalypse)"

خالی یه‌که‌م : "ویرانبوونی جیهان و په‌نگدانه‌وهی له سینه‌ماکان" ۹۵.....
خالی دووه‌م : "جیهان له دوای ویرانبوونی (Post-Apocalypse)" ۱۰۹...
"دواین مرۆڤ له ژياندا: نمونه‌یه‌کی جیاواز له فیلمی (I am Legend)." ۱۱۱.
"ته‌نهایی له جیهانیکی دوور له مرۆڤ" ۱۱۷.....
"دیمه‌نیک لیوان لیو له تراژیدیا" ۱۲۰.....
"ته‌نهاییکی ناچاری: به‌راوردنیک له نیتوان فیلمی (I am Legend)
و (Cast Away)" ۱۲۳.....
خالی سێیه‌م : "مرۆڤ خواردن (cannibalism) : سه‌ره‌لانی
له جیهان دوای ویرانبوونی (Post-Apocalypse)" ۱۲۸.....
خالی چواره‌م : "له دایک بوونه‌وهی باوه‌پ" ۱۳۵.....
"مرۆڤ په‌رستن: سه‌ره‌لانی له جیهانی دوای ویرانبوونی" ۱۴۰.....
"پیبیستی گه‌رانه‌وهی دین (باوه‌پ) بۆ مرۆفایه‌تی" ۱۴۱.....

خالی پینجهم : "جيهان دواى ويرانبوونى: بىرۆكه يه كى نوڧى (دايفد ميشيل)"

۱۴۶.....

به شى سڧيه م:

"رهنگدانه وهى زانستى خهون بينين له چهند فيلميكدا"

خالی يه كه م : "ويستى تىكه لكردى خهون له گه ل واقيعدا له فيلمه كان" ۱۵۵.....

"سروشتى مرؤف و چىرۆكه كى دؤنكيشؤت" ۱۶۵.....

خالی دووهم : "به ته كنه لؤزى كردنى خه يال و ههست و خهون" ۱۷۰.....

به شى چواره م:

"ترس له داماتوو: ترسى مرؤف له كورانى بنه ماكانى مؤرال و ترس له

ته كنه لؤزىا "

خالی يه كه م : "ترس له نه مانى يه كسانى نيوان مرؤفه كان له بنه ماى كامل(ته و او)

بوون" ۱۷۹.....

"لايه نى ئابورى: لاوازه كان خؤراكن، به هتيزه كان ده يانخؤن" ۱۸۴.....

"لايه نى ده روونى: مرؤف خاوهن ده روونىكى حه تمى نيه" ۱۸۸.....

"لايه نى سروشتى مرؤف: مرؤف هه ميشه هه مرؤفه" ۱۹۱.....

- خالى دووهم : "ترس له ته كنه لۆژيا له بنه ماى دهسته وه سانى مرۆڤ له كار كردنيدا" ۱۹۴.....
- "ترس له نه مانى په يوه ندييه كۆمه لايه تيبه كان: ترسى مۆديرن له ته كنه لۆژيا" ۱۹۷.....
- "ترس له زۆربوونى ناميره يارمه تيده ره كانى مرۆڤ: نمونه يه كى "داهاتوو" له فيلمى (Wall-E) هوه" ۲۰۰.....
- "ترس له رۆبۆت: ترسى داهاتووى مرۆڤ له ته كنه لۆژيا" ۲۰۴.....
- "ترس له ته كنه لۆژياى دژه - مرۆڤ: ترستىك له نيوان خه يال و داهاتوويه كى دور" ۲۰۷.....

به شى پيئجه م:

"مۆرال (ئه خلاق) جيگره وهى ئه قل بۆ پاراستنى مرۆڤايه تى و

مرۆڤبوون"

- خالى په كه م : "گرنگ و پيويست بوونى ئه خلاق بۆ مرۆڤ" ۲۱۴.....
- خالى دووهم : "له نه گه رى نه مانى ئه خلاقدا" ۲۱۹.....
- "له ده ستدانى ئه خلاق، ده رچوونه له مرۆڤبوون" ۲۲۳.....
- خالى ستيه م : "ئه خلاق، جيگره وهى ئه قل له پاراستنى مرۆڤ و مرۆڤبوون" ۲۲۶.....

۲۳۲....."لیکۆلینه وه یه کی نوێ له سه ر نه خلاق"

۲۳۵.....سه رچا وه کان

نه و فيلمانہی ناویان هاتووہ له م کتیبہ و وهك سه رچاوهی سه ره کی
بایه ته کان به کارهاتوون:

(Cloud Atlas) ،(WaterWorld)،)Roboco) ،(Alice in Wonderland)، (The
day After Tomorrow)، (The Colony) ،)The Matrix((V for Vendetta) ،
(۲۰۱۲) ،(Snowpiercer) ،)Oblivion) ،(Triangle)(White House Down) ،
(Vantage Point) ،(Skyline)(The book of Eli) ،(The Divide) ،(The Satan
Bug) (Contagion) ،(Knowing) ،(War of the Worlds) (Independence
Day) ،(E.T. the Extra-Terrestrial) ،(Oz The Great and Powerful
((District ۹) ،(Terminator) ،(Oblivion) ،(Omen)(End Of Days) ،
(Daybreakers) ،(The happening) (World War Z) ،(Godzilla) ،(Jurassic
Park)(Pacific Rim) ،(I am Legend) ،(Pacific Rim)(Seeking a Friend for
The End of The world) (Inception) ،(Open Your Eyes) ،(Waking
Life)(The Science of Sleep) ،(Paprika) ،(The Purge)(Wall-E) ،(i,
Robot) ،(Man Of Steel)(Salvation: The Terminator) ،(Cast Away)
(The Social Network).

Hidden Intellect

Ausama Anwar

”

”ھەمموو داھىنلانىك بە يەكەمىن ھەنگاو دەستى پۇكردوو، ئەم ئىھتىمامەت بەم بوارە و بەم شىئوہ رەنگە ئەورۇكە كەم كورد كىرى لىككاتەو، ئەمە بۇتۇي گىرگ و سەرنجراكىشە. مەن ەك خوسرەو جاف تەرازو ەكەتەم لا زەرىف ھاتە بەرجاو !

- خوسرەو جاف، رۇمانووس

”نووسەر لە جىاتى ەزارەتى رۇشنىبرى و چەندىن دام و دەزگاي ئىدارى و فەرھەنگى و تەعلىمى و ياساى و ئاينى ھەلساوە بەو ئەركە گىرگە بەوى پۇچۇتە زانست و فەلسەفە و ئاين و دادگەرى، كەللىنكى زۇر گەورەى پىركردۇتەو تا بەھۆبەوە بتواين مەيدالى ھونەرىش بەجئ ئەيەلەين بۇ قەدەرى عەولەمە، بەلكو ئەكىشى بەمىن لە قىزاجى ناسنامەى خۇمان .”

- مەسعود عبدالخالق، نووسەر

”كتىبى (فېكرى شاراو)م خويئدەو، ئىروائىلى نوپىرى بۇ فىلىم لەلام دروست كىرد. فېرت دەكات كە ئىدى (مارىفەت) لەتەك (چىز) لە سەرىگردى فىلمەگان ەورىگرىت و بسەنىت. ئەوى مەن ئاگەدارىم لەم بوارەدا ئاقامبە و ھىچ كىتلىكى ئىز دەربارە ئەنووسراو. بۇبە لە رەفەى كىتبخانەى كوردىپا، سەنگدار و بەرخ دەپت .”

- عەبدوللا عالى، نوپزەر

”

لە بىلاوكراوەكانى رېنۆين

نرخ ۴... دىنار

بىنۆين

